Affinity Konar

Gemenele de la Auschwitz

LITERA

virtual project

Affinity Konar

Gemenele de la Auschwitz

Original: *Mischling (2017)*

Traducere de Gabriel Rațiu, Adina Rațiu

virtual-project.eu

2020

Pentru Philip și familia mea

PARTEA ÎNTÂI

STAȘA. 1. Lume după lume

Am fost zămislite, odată. Eu și sora mea geamănă, Perla. Sau, mai exact, Perla a fost zămislită, iar eu m-am desprins din ea. S-a insinuat în pântec, și eu i-am urmat exemplul. Opt luni am plutit prin zăpada amniotică, două mănuși trandafirii, cuibărite în căptușeala mamei noastre. Nu-mi închipuiam să existe ceva mai grandios decât pântecul pe care îl împărțeam, dar, după ce ni s-au consolidat eșafodajele creierilor și ni s-au dezvoltat complet splinele, Perla a vrut să vadă lumea de dincolo de noi. Astfel, cu îndrăzneala tipică nou-născuților, a țâșnit afară din mama.

Deși născută înainte de vreme, Perla era o ștrengăriță și jumătate. M-am încurajat gândindu-mă că e doar una dintre farsele ei, că o să se întoarcă și o să râdă de mine. Dar, când am văzut că nu vine, mi s-a tăiat răsuflarea. Vi s-a întâmplat vreodată să vă rătăciți de cea mai bună parte a voastră, să vă treziți despărțiți de o distanță neștiută? Dacă da, cu siguranță cunoașteți cât de periculoasă este această situație. După ce mi s-a oprit răsuflarea, mi-a stat și inima, iar creierul a luat-o la goană cu o febrilitate inimaginabilă. Din culcușul meu fetal trandafiriu, m-am văzut nevoită să înfrunt realitatea: fără ea, aveam să devin o ființă incompletă și nevrednică, un om incapabil să iubească.

Din acest motiv, am urmat exemplul surorii mele și am lăsat mâinile doctorului să mă smulgă, să mă plesnească și să mă ridice la lumină. Țin să precizez că n-am plâns deloc pe durata acestei tranziții nedorite. Nici măcar atunci când părinții mi-au nesocotit dorința de a mă numi și eu tot Perla.

Astfel, am devenit Stașa. Iar, odată încheiată corvoada nașterii, am pătruns amândouă în lumea familiei, a acordurilor de pian și a cărților, a zilelor scăldate în frumusețe. Ne asemănam enorm – aruncam mereu bile de crichet de la fereastră și le urmăream cu binoclul cum aleargă la vale, doar ca să vedem până unde le poartă viețile lor minuscule.

Dar s-a sfârșit și lumea aceea, plină de minunății. Majoritatea lumilor pățesc asta la un moment dat.

Trebuie însă să vă spun că am cunoscut și o altă lume. Unii spun că aceasta ne-a modelat cel mai mult. Aș vrea să pot afirma că se înșală, dar, deocamdată, dați-mi voie să spun doar că intrarea noastră în această lume s-a produs în cel de-al doisprezecelea an de viață, când stăteam ghemuite una într-alta, într-un vagon de tren pentru vite.

În timpul călătoriei de patru zile și patru nopți, am păcălit moartea sub îndrumarea mamei și a lui *zayde*[1]. Drept hrană, treceam de la unul la altul o ceapă și îi lingeam coaja gălbuie. Ca să ne distrăm, jucam un joc născocit de *zayde*, numit Clasificarea Organismelor Vii. Era un soi de joc de mimă în care trebuia să interpretezi un organism, iar jucătorii trebuiau să ghicească specia, genul, familia și să ofere cât mai multe informații despre regnul respectiv.

Ce de vietăți am enumerat noi patru în vagonul pentru vite… Am mimat de la urși la melci și înapoi – era important, a subliniat *zayde* cu vocea gâtuită de sete, să organizăm universul cât de bine puteam, după capacitățile noastre mult prea umane – iar, când s-a oprit vagonul, s-a oprit și jocul. Din câte îmi mai aduc aminte, tocmai mă chinuiam s-o conving pe mama că sunt o amibă. E posibil să fi încercat să mimez altă vietate și să-mi fi rămas în minte amiba, din cauză că, în clipa aceea, mă simțeam extrem de măruntă, transparentă și fragilă. Nu mai știu sigur.

Exact când eram pe punctul de a mă da bătută, s-a deschis ușa vagonului.

Lumina soarelui era atât de năucitoare încât am scăpat din mână ceapa, care s-a rostogolit ca o lună mirositoare și pe jumătate mâncată, aterizând la picioarele gardianului. Îmi închipui că a făcut o grimasă scârbită, dar nu-i vedeam fața, fiindcă ținea o batistă la nas și strănuta încontinuu. S-a oprit din strănutat doar cât să ridice bocancul deasupra cepei, desenând o umbră impunătoare peste sfera micuță. Am văzut-o cum își varsă lacrimile amare și cărnoase sub apăsarea bocancului. După care bărbatul a venit spre noi și ne-am refugiat la adăpostul paltonului larg al lui *zayde*. Deși ne făcuserăm prea mari ca să ne mai ascundem după *zayde*, frica ne micșorase, așa că ne-am ghemuit în faldurile paltonului, lipite de trupul lui

[1] „Bunic“ (în idiș în original).

plăpând, transformându-l pe bunicul într-o creatură noduroasă, cu multe picioare. Stăteam în ascunzătoare și clipeam. Apoi am auzit un zgomot – o bufnitură, un foșnet – și am dat cu ochii de bocancii gardianului.

— Ce insectă mai ești și tu? l-a întrebat pe *zayde*, lovind cu bastonul în picioarele subțiratice care ieșeau din palton.

Ne usturau genunchii. După care l-a lovit și pe *zayde*.

— Șase picioare? Oi fi păianjen cumva?

Era limpede că gardianul nu se pricepea deloc la organismele vii. Făcuse deja două greșeli. Dar *zayde* nu s-a obosit să-i atragă atenția că păianjenul nu este insectă și că nici nu are șase picioare, ci opt. De regulă, ne corecta glumeț, în rime, pentru că îi plăcea ca informațiile să fie exacte. În locul acela, însă, era riscant să-ți etalezi vastele cunoștințe despre niște vietăți considerate inferioare, ca nu cumva să fii acuzat că semeni cu ele. Nu trebuia să-l transformăm pe bunicul în insectă.

— Te-am întrebat ceva, a insistat gardianul, lovindu-ne încă o dată cu bastonul peste picioare. Ce insectă ești?

Zayde i-a oferit informațiile în germană: îl chema Tadeusz Zamorski. Avea șaizeci și cinci de ani. Era evreu polonez. S-a oprit aici, ca și când nu ar mai fi fost nimic altceva de spus.

Iar noi am fi vrut să continuăm în locul lui, să dăm toate amănuntele: *zayde* fusese profesor de biologie la viața lui. Zeci de ani predase această disciplină la universitate, dar era expert în multe domenii. Dacă voiai să pătrunzi versurile unei poezii, pe el trebuia să-l întrebi. Dacă voiai să înveți să mergi în mâini ori să găsești un astru pe cer, îți arăta numaidecât. Alături de el, am văzut odată un curcubeu în nuanțe de roșu, întins peste o mare și un munte, în amintirea căruia închina deseori paharul. *Pentru frumusețea sublimă!* striga el, cu lacrimi în ochi. Îi plăcea atât de mult să toasteze, încât o făcea de câte ori se ivea ocazia. *Pentru o bălăceală pe cinste în zorii zilei! Pentru teii de la poartă!* Dar, în ultimii ani, era un toast pe care îl rostea cel mai des: *Pentru ziua în care se va întoarce băiatul meu, viu și neschimbat!*

Totuși, oricât ne-am fi dorit, nu i-am spus gardianului nimic din toate acestea – detaliile ne-au înghețat pe buze, iar ochii ne erau înlăcrimați din pricina cepei noastre moarte. Ceapa era de vină că lăcrimam, ne-am zis și ne-am șters ochii, ca să vedem ce se petrece, prin găurile din paltonul bunicului.

Cinci siluete se decupau prin orificiile din stofă: trei băieței, mama lor și un bărbat în halat alb, care stătea aplecat asupra unui carnețel, cu un stilou în mână. Băieții ne stârneau curiozitatea – nu mai văzuserăm niciodată tripleți. În Łódź, mai exista o pereche de gemene, dar tripleții erau ceva nemaipomenit. Deși eram impresionate de numărul lor, la asemănare îi băteam. Toți trei aveau același păr negru și cârlionțat, aceleași trupuri deșirate, dar purtau pe chip expresii diferite – unul mijea ochii la soare, pe când ceilalți doi stăteau încruntați, și nu au devenit similare decât în momentul în care bărbatul cu halat alb i-a pus fiecăruia câte o bomboană în palmă.

Mama tripleților se deosebea de toate celelalte mame din vagonul pentru vite – își masca perfect suferința și stătea nemișcată ca un ceas care s-a oprit. Una dintre mâini îi plana șovăitoare pe deasupra capetelor fiilor ei, de parcă simțea că nu mai are dreptul să-i atingă. Bărbatul cu halat alb nu-i împărtășea atitudinea.

Avea o siluetă intimidantă, încălțări negre, lustruite, și păr brunet, pomădat, iar mânecile îi erau atât de largi, încât se umflau și fluturau atunci când ridica brațele, acoperind o bună bucată de cer. Era chipeș ca o vedetă de cinema și foarte teatral; afișa o bunăvoință atât de ostentativă, de parcă voia să-i convingă pe toți cei din jur de sinceritatea bunelor sale intenții.

Mama băieților și bărbatul cu halat alb au schimbat câteva cuvinte. Părea o discuție amiabilă, deși bărbatul a vorbit mai mult. Ne-am fi dorit să tragem cu urechea la dialogul lor, dar a fost suficient să vedem ce a urmat: mama și-a trecut mâinile peste zulufii negri ai tripleților, apoi s-a întors cu spatele și i-a lăsat în grija bărbatului cu halat alb.

Era doctor, a zis în timp ce se îndepărta, cu pași ezitanți. O să fie în siguranță alături de el, i-a încurajat, și a plecat fără să privească în urmă.

La auzul vorbelor ei, mama noastră a scos un țipăt scurt și un geamăt, după care l-a tras de mânecă pe gardian. Îndrăzneala ei ne-a lăsat cu gura căscată. Eram obișnuite cu o mamă temătoare, care tremura când îi cerea ceva măcelarului și se ascundea de menajeră. Întotdeauna, fără deosebire, de parcă îi curgea gelatină prin vene, făcând-o neputincioasă și șovăitoare, îndeosebi după dispariția tatei. Cât călătoriserăm în vagonul

pentru vite, singura modalitate de a-și păstra calmul fusese să deseneze un mac pe peretele de lemn. Pistil, petale, stamină – le-a desenat cu o stranie concentrare, însă, în clipa în care s-a oprit, s-a prăbușit cu totul. Dar, odată coborâtă pe peron, și-a descoperit o tărie nebănuită – părea mai vânjoasă decât te-ai fi așteptat vreodată de la o ființă înfometată și sleită de puteri. Oare muzica să fi stat la baza acestei schimbări de atitudine? Mama iubea muzica, iar, în locul acesta, răsunau o mulțime de acorduri vioaie; s-au strecurat în vagonul pentru vite și ne-au îmbiat să ieșim, cu o veselie neîncrezătoare. Cu timpul, aveam să descoperim profunzimea acestei înșelăciuni și să învățăm să ne temem de melodia festivă, căci acordurile ei ascundeau doar suferință. Orchestra avea rolul de a-i induce în eroare pe toți cei care intrau acolo. Muzicienii erau obligați să-și folosească talentul pentru a-i ademeni pe neștiutori și a-i convinge că locul în care au ajuns nu este cu totul lipsit de omenie și de respect pentru frumos. Muzica însufleția mulțimile proaspăt sosite, îi întâmpina pe oameni de când intrau pe porți. Oare de-asta prinsese mama atât curaj? O întrebare la care nu aveam să aflu niciodată răspunsul. Am admirat însă îndrăzneala cu care vorbea.

— O duc bine aici cei care sunt frați gemeni? l-a întrebat pe gardian.

Acesta a încuviințat din cap și s-a întors către doctor, care se lăsase pe vine în praf, ca să fie la același nivel cu băieții. Păreau să poarte o discuție foarte cordială.

— *Zwillinge!* i-a strigat gardianul. Gemeni!

Doctorul i-a încredințat pe tripleți unei îngrijitoare și a venit spre noi, răscolind praful cu cizmele lui lustruite. I s-a adresat curtenitor mamei și chiar i-a strâns mâna în timp ce vorbeau.

— Aveți copii deosebiți? a întrebat-o, cu o figură prietenoasă.

Mama se foia de pe un picior pe altul, părând să se fi intimidat brusc. A încercat să-și tragă mâna, dar el i-o strângea cu putere, apoi a început să-i mângâie palma cu degetele lui înmănușate, de parcă ar fi fost o vietate rănită, dar a cărei durere putea fi ușor alinată.

— Doar gemene, nu tripleți, a spus ea, umilă. Sper să fie de ajuns.

Doctorul a izbucnit într-un hohot de râs zgomotos și ostentativ, care a reverberat până în străfundurile paltonului lui *zayde*. Am

răsuflat ușurate când s-a oprit, ca s-o putem auzi pe mama cum ne laudă calitățile.

— Vorbesc puțină germană. Tatăl lor le-a învățat. Împlinesc treisprezece ani în decembrie. Amândouă sunt cititoare avide. Perla adoră muzica – e ageră la minte, îndemânatică și studiază dansul. Iar Stașa, draga mea Stașa…

Aici, mama a făcut o scurtă pauză, parcă neștiind cum să mă descrie, după care a declarat:

— Ea are o imaginație bogată.

Doctorul a ascultat informațiile cu atenție și ne-a rugat să venim lângă el.

Șovăiam. Era mai bine în aerul sufocant din palton. Afară, bătea un vânt mohorât și tăios, care nu prevestea nimic bun, și se simțea un vag iz de ars; erau puști care împrăștiau umbre peste tot și câini băloși, care lătrau și mârâiau așa cum o fac numai câinii aceia dresați să rănească. N-am apucat să ne retragem mai mult, căci doctorul a dat la o parte cortina paltonului. Am clipit de câteva ori, orbite de lumina soarelui. Una dintre noi a scos un mormăit. E posibil să fi fost Perla. Cel mai probabil am fost eu.

Cum se poate, s-a minunat doctorul, ca niște chipuri atât de frumoase să se irosească pe asemenea expresii morocănoase? Ne-a tras din ascunzătoare, ne-a pus să ne rotim și apoi să stăm spate în spate, ca să vadă cât de mult semănăm.

— Zâmbiți! ne-a cerut.

De ce i-am ascultat ordinul? Bănuiesc că de dragul mamei. Pentru ea am rânjit cu gura până la urechi, căci o vedeam cum se agață de brațul lui *zayde*, cu o figură speriată și fruntea îmbrobonată de sudoare. De când urcaserăm în vagonul pentru vite, evitasem să mă uit la fața mamei. Mă uitasem, în schimb, la macul pe care îl desena; mă concentrasem asupra petalelor lui delicate. Era însă ceva în expresia mincinoasă de pe chipul ei care îmi confirma ce devenise mama: o semi-văduvă frumușică, dar nedormită, cu o personalitate ștearsă. Pe cât de dichisită era altădată, pe atât de neîngrijită ajunsese acum; avea dâre de praf pe obraji, iar gulerul de dantelă îi atârna pleoștit la gât. Nestemate opace de sânge i se lipiseră în colțurile buzelor, pe care și le mușcase de teamă.

— Sunt *mischling*[2] fetele? a întrebat doctorul. Au părul atât de

[2] Termen folosit în Germania nazistă pentru a denumi persoane

blond!

Mama a clătinat din cap, trăgându-se de buclele ei negre, parcă rușinată de frumusețea lor.

— Soțul meu… el era bălai, a fost tot ce a putut îngâna.

Era singurul răspuns pe care-l dădea când era întrebată despre culoarea care-i făcea pe unii să insiste că am avea sânge amestecat. Cu timpul, am început să auzim tot mai des cuvântul *mischling*, iar folosirea lui pentru a ne caracteriza l-a inspirat pe *zayde* să inventeze Clasificarea Organismelor Vii. Nu dați atenție legilor odioase de la Nürnberg, zicea el. Ne sfătuia să nu plecăm urechea la discuțiile despre rase mixte, încrucișare genetică, evrei pe sfert și relații de rudenie, aceste teste absurde și monstruoase care încercau să ne separe poporul până la ultima picătură de sânge, căsătorie și lăcaș de cult. Când auziți acest cuvânt, zicea el, gândiți-vă la diversitatea organismelor vii. Îmbărbătați-vă cu gândul la această minunăție.

În clipa aceea, cum stăteam în fața bărbatului în halat alb, am înțeles că sfatul lui avea să fie greu de urmat în perioada următoare și că ne aflam într-un loc care nu se preta la jocurile lui *zayde*.

— Năzdrăvane mai sunt genele astea, nu-i așa? a spus doctorul.

Mama s-a ferit să intre într-o discuție pe această temă.

— Dacă le luați cu dumneavoastră, a spus ea, neîndrăznind să se uite la noi, când o să le revăd?

— De sabat, i-a promis doctorul.

Apoi s-a întors spre noi și s-a declarat încântat de calitățile noastre – era foarte bucuros că vorbim germana, a zis, și că avem părul blond. Nu-i plăcea că avem ochii căprui, dar putea fi și o trăsătură folositoare, după cum i-a explicat gardianului. Apoi s-a aplecat mai mult și și-a trecut degetele înmănușate peste părul surorii mele.

— Așadar, tu ești Perla?

Mâna i-a pătruns prea ușor printre buclele ei, ca și când făcea asta de mulți ani.

— Nu ea e Perla, am zis.

Am făcut un pas înainte, ascunzând-o pe sora mea, dar mama m-a tras într-o parte și i-a spus doctorului că nimerise, într-adevăr, corect fata.

---

considerate a avea atât sânge arian, cât și evreiesc.

— Sunt puse pe șotii, din câte observ, s-a amuzat el. Spuneți-mi secretul – cum le deosebiți?

— Perla nu se foiește, a răspuns mama scurt.

Mi-a părut bine că nu a dat mai multe detalii despre lucrurile care ne deosebeau. Perla purta o clamă albastră în păr. Eu, una roșie. Perla vorbea calm. Eu aveam un stil repezit, întrerupt pe alocuri și presărat cu pauze. Perla era palidă ca o gălușcă. Eu aveam bujori și tenul pătat ca un cal pag. Perla era feminină. Eu îmi doream să fiu întru totul ca Perla, dar, oricât m-aș fi căznit, tot ca mine eram.

Doctorul s-a aplecat în fața mea, ca să mă privească în ochi.

— De ce-ai mințit? m-a întrebat.

Și din nou a răsunat hohotul acela de râs cu nuanțe familiare.

Dacă era să fiu sinceră, i-aș fi spus că, după părerea mea, Perla era cea mai slabă dintre noi două și mă gândeam că o protejez dacă mă dau drept ea. Dar i-am mărturisit adevărul doar pe jumătate.

— Uneori, uit care din noi sunt eu, am răspuns, jalnic.

Acum urmează partea de care nu îmi mai amintesc. Clipa la care aș vrea să mă pot întoarce, să fac abstracție de mirosuri, de tropăitul cizmelor și bufniturile geamantanelor, și să găsesc ceva care să semene cât de puțin a rămas-bun. Pentru că ar fi trebuit să-i vedem pe oamenii dragi dispărând din viața noastră, ar fi trebuit să-i putem privi cum pleacă, să știm momentul precis în care i-am pierdut. Dacă i-am fi văzut măcar când au întors capul, o privire fugitivă, linia unui obraz! O față care se întoarce de la noi – nici măcar atât nu ne-au oferit. De ce nu le-am zărit spatele, ca să ne rămână ceva întipărit în memorie – imaginea unui umăr ori a unui palton de lână? Mâna lui *zayde* legănându-se moale pe lângă corp sau coada împletită a mamei fluturând în bătaia vântului!

Dar acolo unde ar fi trebuit să fie persoanele dragi nouă, stătea doar bărbatul în halat alb, Josef Mengele, același Mengele care, de-a lungul vieții lui de fugar, avea să devină Helmut Gregor, G. Helmuth, Fritz Ulmann, Fritz Hollman, Jose Mengele, Peter Hochbicler, Ernst Sebastian Alves, Jose Aspiazi, Lars Balltroem, Friedrich Edler von Breitenbach, Fritz Fischer, Karl Geuske, Ludwig Gregor, Stanislaus Prosky, Fausto Rindon, Fausto Rondon, Gregor Schklastro, Heinz Stobert și dr. Henrique Wollman.

Omul care avea să-și ascundă faptele monstruoase sub toate aceste identități false ne-a zis să-l numim Unchiul Doctor. Ne-a cerut să-i spunem astfel o dată, apoi de două ori, ca să ne obișnuim și să pronunțăm fără greșeală. Până să terminăm noi de repetat după placul lui, familia noastră dispăruse.

Iar, când am văzut locul gol în care stătuseră mai devreme mama și *zayde*, mi s-au înmuiat genunchii și mi-am dat seama că lumea aceasta inventa o ordine nouă a organismelor vii. Nu știam pe atunci în ce soi de organism aveam să mă transform, dar gardianul nu mi-a dat ocazia să meditez prea mult timp – m-a apucat de braț și m-a tras după el, până când Perla i-a promis că mă sprijină ea. M-a prins de mijloc și am plecat împreună cu tripleții, prin praf, pe un drumeag care trecea pe lângă saună, în direcția crematoriului, iar, în timp ce înaintam spre destinația necunoscută, cu moartea înfiripându-se de o parte și de alta, am văzut trecând o căruță cu cadavre – negre și aruncate unul peste altul – și, printre ele, era și un trup cu mâna întinsă, căutând ceva de care să se agațe, de parcă în aer ar fi plutit o funie invizibilă pe care doar muribunzii o puteau vedea. Gura i se mișca. Am zărit o limbă rozalie care tresălta și se zbuciuma. Cuvintele o părăsiseră.

Știam cât de importante sunt cuvintele pentru orice om. Dacă aș dărui acelui trup o parte din cuvintele mele, mi-am zis, ar reveni la viață.

Era o idee prostească? Scornită de o minte rătăcită? Mi-ar fi venit oare și într-un loc fără vânt cu miros de ars și doctori în halate cu mâneci largi, ca niște aripi albe?

Sunt întrebări pertinente. Mă gândesc deseori la ele, dar n-am încercat niciodată să găsesc răspunsurile. Răspunsurile nu-mi aparțin.

Tot ce știu e că mă uitam la cadavru și singurele cuvinte care mi-au răsărit în minte îmi aparțineau. Erau dintr-un cântec pe care îl ascultam la un patefon de contrabandă, în subsolul nostru din ghetou. De fiecare dată când îl auzeam, îmi dădea o stare de bine. Așa că am hotărât să fac o încercare.

— „Vrei să te legeni pe o stea“? i-am cântat cadavrului.

Nici un sunet, nici o mișcare. Să fi fost din pricina vocii mele pițigăiate? Am mai făcut o încercare.

— „Să prinzi razele lunii într-un borcan“? am continuat.

Îmi dau seama că era o tentativă ridicolă din partea mea, dar

am crezut dintotdeauna în capacitatea lumii de a se îndrepta, pur și simplu, printr-o singură faptă bună. Iar, când nu există nici un strop de bunătate în jur, născocești noi ordini și sisteme în care să crezi, astfel că, atunci și acolo – din prostie ori dintr-o rătăcire a minții – credeam că un cadavru poate reveni la viață prin forța cuvântului. Am descoperit însă că versurile acelea nu erau cuvintele potrivite. Nici unul dintre ele nu putea reda viața și nici nu era suficient de puternic pentru a repara un trup neînsuflețit. Am căutat alt cuvânt, unul bun, pe care să i-l ofer – sigur exista unul –, dar gardianul m-a întrerupt. M-a tras după el și ne-a forțat să ne continuăm drumul, nerăbdător să ne vadă spălați, înregistrați și numerotați, ca să ne trimită cât mai degrabă în menajeria lui Mengele.

Auschwitz a fost construit pentru a ne întemnița. Birkenau a fost construit pentru a ne ucide. Doar câțiva kilometri despărțeau cele două infernuri. La ce servea această menajerie, habar nu aveam – puteam doar să jur că eu și Perla nu aveam să fim niciodată închise într-o cușcă.

Barăcile Menajeriei fuseseră odinioară grajduri, dar acum erau pline cu cei ca noi: gemeni, tripleți, cvintupleți. Sute de suflete înghesuite pe paturi care nu erau paturi, ci cutii de chibrituri, orificii în care abia ne strecuram corpurile; eram stivuite de la podea până în tavan, silite să stăm în aceste construcții minuscule câte trei sau patru odată, astfel că nici nu mai știai unde se termină corpul tău și unde începe al fetei de lângă.

Oriunde te uitai, vedeai un duplicat, o copie identică. Eram numai fete. Fete triste, fete care abia acum învățau să umble în două picioare, fete sosite de departe, fete care puteau fi din cartierul nostru. Unele erau tăcute; stăteau ca niște păsări, cocoțate pe saltelele lor din paie, și ne studiau. În timp ce treceam pe lângă cuibarele lor, le-am observat pe cele alese, pe cele selectate să îndure anumite suferințe, în vreme ce jumătățile lor erau neatinse. În aproape toate perechile, exista o geamănă cu coloana strâmbă, un picior beteag, un ochi bandajat, o rană, o cicatrice, ori cârje.

Imediat ce eu și Perla ne-am instalat în patul nostru, fetele care se puteau deplasa ne-au asaltat. Au sărit peste gărduțele șubrede, cu saltelele din paie, și ne-au măsurat cu atenție. După care ne-au întrebat cine suntem.

Le-am spus că venim din Łódź. Că, la început, locuiam într-o casă, apoi ne-am mutat într-un subsol din ghetou. Îi aveam pe mama și pe bunicul. Am avut și tată cândva. *Zayde* avea un cocker spaniel bătrân, care știa să facă pe mortul când îndreptai degetul spre el, dar se trezea repede la viață. Am spus oare că tata era doctor și își dorea atât de mult să-i ajute pe alții, încât, într-o noapte, a dispărut? S-a dus să îngrijească un copil bolnav și nu s-a mai întors. Da, ne era atât de dor de el, încât nu puteam nici măcar împărți povara suferinței între noi două. Aveam lucruri de care ne temeam: microbii, finalurile triste și s-o vedem pe mama plângând. Dar aveam și lucruri pe care le adoram: muzica de pian, Judy Garland, s-o vedem pe mama plângând mai puțin. Dar cine eram, de fapt? Nu rămâneau prea multe de spus, doar că una dintre noi știa să danseze, iar cealaltă se străduia să fie bună, dar nu prea reușea să fie bună la nimic, în afară de a-și băga nasul peste tot. Asta eram eu.

Mulțumite de răspunsurile primite, fetele ne-au oferit informații, furându-și cuvintele din gură una alteia.

— Aici primim mai multă mâncare, a zis Rachel, o fată atât de palidă, încât era aproape străvezie.

— Dar nu e cușer și îți roade măruntaiele, a adăugat geamăna ei, deopotrivă de străvezie.

— Ne lasă să ne păstrăm părul lung, a remarcat Sharon, arătându-ne coada împletită.

— Până facem păduchi, a adăugat sora ei tunsă chilug.

— Ne lasă să ne păstrăm și hainele, a zis una dintre rusoaice.

— Doar că ne desenează cruci pe spate, a precizat geamăna ei.

S-a răsucit ca să-mi arate crucea făcută cu vopsea roșie pe spatele rochiei, deși nu aveam nevoie de exemplificare. Purtam și eu o cruce roșie între omoplați.

Fetele au amuțit brusc și tăcerea nepoftită s-a așternut peste noi – ca și când un nor ar fi pătruns printre grinzile Menajeriei. Perechile identice se uitau iscoditoare unele la altele – sigur existau lucruri mai importate, se citea pe chipurile lor, decât păr și mâncare. În clipa aceea, o voce a răsunat din patul de dedesubt. Ne-am aplecat s-o vedem pe vorbitoare, dar ea și sora ei stăteau ghemuite una într-alta, aproape contopindu-se cu peretele de cărămidă. Nu am ajuns să-i vedem fața, dar vorbele ei ne-au rămas întipărite în minte.

— Ne lasă familiile în viață, ca o favoare pentru noi, a spus necunoscuta misterioasă.

Fetele au încuviințat din cap cu înflăcărare, iar eu și Perla ne-am trezit prinse într-o nouă discuție în care toată lumea se felicita că face parte dintr-o familie care va rămâne nevătămată, spre deosebire de multe altele.

Cum nu voiam să pun întrebarea evidentă, am ciupit-o pe Perla, ca să întrebe ea în numele nostru.

— De ce suntem mai importante decât ceilalți? a spus ea, cu glasul aproape stins pe final.

Răspunsurile au venit în rafală și toate vorbeau despre menire și măreție, puritate, frumusețe și utilitate. N-am primit nici măcar unul care să aibă noimă.

N-am apucat să meditez la această idee, fiindcă exact atunci a intrat *blokowa* însărcinată să ne supravegheze. Pe la spate, și avea un spate cu adevărat impresionant, îi spuneam Bovina, căci arăta ca un șifonier cu perucă și bătea din picioare și i se umflau nările de câte ori ne ținea câte un discurs pătimaș, provocat deseori de așa-zisa noastră indisciplină. Totuși, când eu și Perla am cunoscut-o, era doar o siluetă care vârâse capul pe ușă, pe jumătate ascunsă de bezna nopții și deranjată de întrebările noastre.

— De ce ni se spune Menajeria? am întrebat. Cine a hotărât?

Bovina a ridicat din umeri.

— Nu e limpede?

I-am spus că nu. Menajeriile despre care citiserăm împreună cu *zayde* erau spații destinate prezervării și care îți arătau viața în toată vastitatea ei. Locul acesta însă amintea mai degrabă de o colecție sinistră.

— E denumirea care i-a plăcut doctorului Mengele, a zis Bovina. N-o să afli prea multe răspunsuri aici. În schimb, poți să dormi din plin. Așa că lăsați-mă și pe mine să mă odihnesc.

Ce bine ar fi fost dacă am fi putut să dormim. Dar era o beznă cum nu mai văzusem vreodată și nu reușeam să scap de mirosul din nări. Din patul de dedesubt se auzea un geamăt, afară, lătrau câinii, iar stomacul meu mârâia fără încetare la ei. Am încercat să uit de toate acestea, jucând unul din jocurile noastre de cuvinte, dar strigătele gardienilor de afară îmi învălmășeau în minte alfabetul. Am încercat s-o conving pe Perla să se joace cu mine, dar era ocupată să pipăie pânza

argintie care decora colțul nostru de cărămidă, preferând să-mi ignore întrebările șoptite.

— Ai prefera să fii un ceas care știe doar vremuri bune, am întrebat, sau un ceas care cântă?

— Nu mai cred în muzică.

— Nici eu. Atunci, ai prefera să fii un ceas care…

— De ce e musai să fiu un ceas? N-am altă opțiune?

Voiam să-i spun că, uneori, noi, ca organisme vii, ca ființe umane probabil încă în viață, trebuie să ne tratăm ca pe niște obiecte, ca să scăpăm cu bine; trebuie să ne ascundem și să nu căutăm să ne reparăm decât atunci când suntem la adăpost de primejdii. Dar am ales să merg mai departe cu întrebările.

— Ai prefera să fii cheia către un loc salvator sau o armă care-i va nimici pe dușmanii noștri?

— Aș prefera să fiu o fată normală, a replicat Perla. Cum am fost până nu demult.

Voiam să-i spun că jocurile ar ajuta-o să se simtă din nou ca o fată normală, dar nici măcar eu nu eram convinsă de asta. Numerele pe care ni le repartizaseră naziștii ne transformaseră viața într-un mod de nerecunoscut, iar, în beznă, nu vedeam decât numerele, dar cel mai rău era că nu reușeam să mi le imaginez drept ceva mai puțin permanent, dezolant și albastru. Numărul meu erau mâzgălit și neclar – mă zvârcolisem și scuipasem cu atâta înverșunare, încât trebuiseră să mă imobilizeze –, dar tot număr era. Și Perla era însemnată, iar numărul ei îl uram chiar mai mult, pentru că dovedea că suntem persoane distincte, ceea ce însemna că putem fi despărțite.

I-am spus Perlei că, cu prima ocazie, o să ne tatuez pe amândouă la fel, dar ea s-a mulțumit să scoată oftatul tipic momentelor de frustrare frățească.

— Termină cu poveștile. Nici măcar nu știi să faci tatuaje.

I-am spus că mă pricep destul de bine. M-a învățat un marinar, pe vremea când ne aflam în Gdańsk. I-am făcut o ancoră pe bicepsul stâng.

Ce-i drept, era o minciună. Sau, mai bine-zis, era o jumătate de adevăr, pentru că asistasem la realizarea unui asemenea tatuaj. Într-o vacanță de vară, am petrecut multe ore trăgând cu ochiul în cotlonul cenușiu al unui salon de tatuaje, pe ai cărui pereți atârnau desene cu peisaje marine și nave, în vreme ce Perla își găsise un băiat cu care să se țină de mână lângă prora unei

epave. Astfel, pe când sora mea descoperea tainele primelor atingeri și fiorii strângerilor de mână, eu descopeream tainele acelor și înțepăturilor ireal de fine.

— Într-o zi, o să ne fac să fim din nou identice, am insistat. Îmi trebuie doar un ac și niște tuș. O să reușesc eu să fac cumva rost de ele, ținând seama că oamenii de aici ne consideră speciale.

Perla s-a încruntat și mi-a întors teatral spatele – patul a scos un scârțâit tânguitor –, a ridicat cotul și m-a înghiontit în coaste. A fost un accident – Perla nu m-ar lovi niciodată intenționat, măcar de teamă că ar durea-o și pe ea. Acesta era marele necaz al relației noastre – durerea nu era niciodată doar a uneia dintre noi. Eram obligate să împărtășim suferințele și știam că, în locul acesta, trebuia să găsim o cale de a diviza cumva durerea, înainte să înceapă să se întețească.

În clipa în care am avut această revelație, o fată din cealaltă parte a camerei a găsit o lumină, o neprețuită cutie de chibrituri, și a decis să pună în scenă un teatru de umbre pentru gemenele din public. Astfel, am adormit în tremurul siluetelor întunecate de pe pereți, ce umblau două câte două, fiecare flancând-o pe cealaltă, ca într-o procesiune spre o arcă nevăzută, care le putea oferi adăpost.

Ce lume vastă în umbrele acelea! Siluetele se legănau, se unduiau și se târau în direcția arcei. Nici o formă de viață nu era nesemnificativă. Lipitoarea înainta cu îndrăzneală, miriapodul țopăia, greierul își cânta serenadele. Reprezentantele mlaștinilor, munților și deșerturilor – toate mișunau și șerpuiau prin întuneric. Le-am clasificat două câte două, iar dibăcia mea mi-a oferit alinare. Dar, cum călătoria lor se prelungea și flăcările începeau să-și piardă strălucirea, umbrele s-au transformat în forme denaturate. Pe spinări le-au răsărit cocoașe, membrele li s-au împrăștiat care-ncotro, iar coloana le-a dispărut cu totul. S-au schimbat, au devenit monstruoase. Nici ele nu se mai recunoșteau.

Cu toate acestea, cât a durat noaptea, au dăinuit și umbrele. Nu e puțin lucru, nu-i așa?

PERLA. 2. *Zugangen*, sau nou-venitele

Stașa nu știa asta, dar dintotdeauna, de la bun început, am

fost mai mult decât noi. Eram mai mare decât ea cu numai zece minute, dar suficient cât să-mi dau seama cât de diferite suntem.

Abia aici, în Menajeria lui Mengele, am devenit prea diferite.

De pildă: în prima noapte, teatrul de umbre a alinat-o pe Stașa, dar mie nu mi-a adus nici un pic de liniște. Pentru că bețele acelea de chibrit luminau și altă imagine, una însoțită de dârdâitul morții. A pomenit Stașa ceva despre fata muribundă?

Nu am fost singure în pat, în noaptea aceea. A mai fost un copil pe salteaua noastră din paie, o gâză cu limba neagră și cutremurată de friguri, care se ghemuia lângă mine și își lipea obrazul de al meu în timp ce trăgea să moară. Nu era un gest de afecțiune – apropierea se datora paturilor neîncăpătoare –, dar, în zilele ce au urmat, am sperat deseori că fata aceea fără soră și fără nume a găsit mângâiere în atingerea mea. Trebuia să cred că nu doar lipsa spațiului a făcut-o să-și lipească obrazul de al meu.

În clipa în care s-a oprit dârdâitul, gemenele Stepanov, Serafima și Nina, fetele de unsprezece ani din patul de dedesubt, au sărit pe salteaua noastră și au dezbrăcat-o pe moartă. Mișcările lor trădau o iscusință înfiorătoare, ca și când despuiau cadavre de-o viață. Serafima și-a pus fericită puloverul pe umeri; Nina și-a tras fusta de lână pe ea. Probabil văzându-mi figura indignată, Serafima mi-a oferit ciorapii fetei și mi-a vârât sub nas vârful înnegrit și deșirat, în speranța că mă va îmbuna. Când i-am refuzat darul, ea – o veterană, sau Număr Vechi – mi-a adus insulta pe care o adresau nou-venitelor, sau Numerelor Noi.

— *Zugang!* a șuierat.

Dacă n-aș fi fost atât de tulburată de moarta de lângă mine, poate că aș fi ripostat, dar, în momentul acela, puțin îmi păsa. Stepanovele au schimbat o privire vicleană și, atunci, Serafima mi-a făcut cu ochiul, dându-mi parcă de înțeles că urma să-mi facă o mare favoare. Fără să scoată o vorbă, cele două au apucat-o pe moartă de cap și de picioare și i-au tras trupul firav din patul nostru.

— Puteți s-o lăsați aici, am zis, punând mâna pe pieptul care nu se răcise încă.

— A murit, au spus ele. Nu vezi că-i curge saliva din gură? E moartă!

— Și ce dacă? Tot are nevoie de un loc în care să doarmă.
— E împotriva regulilor noastre, *zugang*.
— Ce reguli?
Erau prea ocupate să coboare cadavrul pe scară ca să-mi răspundă, mișcările lor fiind învăluite în aceeași lumină slabă care crease animalele fantomatice de pe pereți. Tânjeam după beznă. Pentru că am văzut cum se deschid ochii fetei moarte în timp ce trupul îi era zgâlțâit pe scară. Toți copiii s-au întors cu spatele în paturile lor, ca să nu fie martori la plecarea ei, dar eu i-am văzut părul răsfirat pe prag în momentul în care Stepanovele au târât-o afară, și am încercat, după ce a dispărut, să-mi amintesc ochii ei.
Parcă erau căprui, la fel de căprui ca ei mei, dar ne cunoscuserăm atât de puțin, încât nu eram sigură.
Singurul lucru neîndoielnic era sprinteneala gemenelor. Când au reapărut la ușă, își scuturau mâinile de funingine. Nina făcea piruete în fusta de lână, iar Serafima culegea scamele de pe puloverul furat. Păreau fericite de noua lor avuție. Nina s-a apropiat, cu o boccea în mână, și i-a aruncat-o Stașei.
— Ia ciorapii, s-a răstit la sora mea. Nu mai ține nasul pe sus.
Stașa s-a uitat la ciorapii mototoliți și abandonați din poala ei. Am sfătuit-o să-i dea înapoi, dar Stașa nu asculta de sfaturile nimănui, nici măcar de ale mele. Și i-a tras pe mâini, ca pe niște mănuși, spre încântarea Ninei.
— Ești inventivă, a felicitat-o Nina, după care s-a întins pe patul de dedesubt împreună cu sora ei.
S-au foit o perioadă pe paie, ca niște necrofage ce erau, punând mai mult ca sigur la cale următoarea hoție.
Toată lumea supraviețuia făcându-și planuri. Era cât se poate de limpede. Mi-am dat seama că eu și Stașa va trebui să împărțim sarcinile vieții. Era ceva firesc în cazul nostru, așa că, în întunericul dinaintea zorilor, am stabilit responsabilitățile fiecăreia.
Stașei îi reveneau veselia, viitorul și răul. Mie îmi reveneau tristețea, trecutul și binele.
Categoriile se suprapuneau uneori, dar ne mai confruntaserăm cu astfel de situații. Împărțeala îmi părea corectă, dar, la final, Stașa părea să aibă rețineri.
— Ești dezavantajată, a spus ea. Hai să facem schimb. Iau eu trecutul și tu viitorul. Viitorul e mai optimist.

— Sunt mulțumită cu îndatoririle mele, am spus.

— la viitorul. Eu am deja veselia – cinstit e să iei tu viitorul. În felul ăsta, suntem pe picior de egalitate.

M-am gândit la toți anii în care ne chinuiserăm să ne copiem gesturile. Când eram mici, exersam să facem același număr de pași zilnic, să rostim același număr de cuvinte, să afișăm același zâmbet. M-au năpădit amintirile, dar exact când să-mi găsesc calmul, a apărut Bovina și ne-a trezit la realitatea înfiorătoare. Rece și disciplinată, o siluetă mohorâtă cu o pelerină gălbejită, a intrat în baracă, ducând în brațe fata moartă, acum îmbrăcată în noroi. Fără să scoată o vorbă, a adus-o la patul nostru, a întins-o lângă mine și i-a pus mâinile înghețate pe pieptul scobit, după care i-a încrucișat picioarele la glezne. Ținea limba între dinți, profund concentrată, și lucra cu seninătatea omului care aranjează florile în camera unui musafir drag.

— Cine-a făcut asta? a întrebat Bovina, după ce și-a încheiat treaba, iar moarta rămăsese cu ochii orbi la tavan.

Nu i-a răspuns nimeni, dar pe Bovină o interesa prea puțin, preferând să profite de orice ocazie ca să ne intimideze.

— Fetelor, vă sfătuiesc să găsiți altă distracție decât să aruncați cadavre lângă latrină. Știți bine că domnul doctor Mengele vrea ca toți copiii din Menajerie să fie numărați dimineața. Dacă mai dispare cadavrul…

A lăsat suspansul să planeze în aer, ca să ne sperie zdravăn, după care, pentru că își îndeplinise misiunea, s-a întors pe călcâie și a plecat, cu un fâlfâit teatral al pelerinei gălbejite, oprindu-se doar ca să-i confiște chibriturile fetei care ne oferise teatrul de umbre. Camera s-a cufundat din nou în întuneric, dar nu îndeajuns cât să ascundă moarta întinsă lângă noi.

— Până și acum pare înfometată, a remarcat Stașa, trecându-și degetele vârâte în ciorap peste obrazul nemișcat al fetei. Crezi că mai simte ceva?

— Nimeni nu mai simte nimic după ce moare, i-am răspuns.

Dar nu eram foarte convinsă de adevărul spuselor mele. Dacă exista un loc în care morții puteau încă simți durere, acesta sigur era Menajeria.

Stașa și-a scos mâinile din ciorapi și a încercat să-i tragă în picioarele fetei. Mai întâi, stângul, apoi dreptul. Unul dintre ei ajungea până la jumătatea gambei, celălalt trecea peste genunchi. Iritată de diferență, Stașa s-a apucat să tragă de ei,

ca să-i aducă la același nivel. A trebuit să-i atrag atenția că sunt desperecheați și că degeaba se chinuia să-i potrivească. Unele lucruri nu puteau fi îndreptate; trebuia să ne mulțumim cu ele, așa cum erau.

— Te rog, i-am șoptit Stașei, ale cărei strădanii făcuseră încă o gaură în ciorapi. Dacă-mi lași mie trecutul, iau și prezentul. Dar nu vreau viitorul.

Astfel mi-a revenit rolul de păstrător al timpului și amintirilor. Din momentul acela, cronica zilelor a căzut doar în sarcina mea.

3 septembrie 1944

În viața dinainte, eu vorbeam în numele amândurora. Eu eram cea sociabilă, cea care avea metodele potrivite de a ne scăpa de buclucuri, cea care negocia înțelegeri atât cu cei de vârsta noastră, cât și cu adulții. Era un rol care mi se potrivea de minune. Eram prietena tuturor și un reprezentant corect al amândurora.

Am descoperit în scurt timp că Stașa era mai aptă să socializeze în noua lume. Căpătase un soi de neînfricare. Zâmbea cu asprime și mergea cu o semeție feminină, ca un cowboy din filme ori un personaj de benzi desenate.

În prima dimineață, a trăncănit încontinuu. Le-a pus întrebări tuturor celor care ne ieșeau în cale, ca să ne ușureze acomodarea. Primul pe care l-a luat la întrebări a fost un bărbat care ni s-a prezentat drept Zwillingesvater, sau Tatăl Gemenilor. A observat că am făcut ochii mari la auzul unui nume atât de ciudat, dar nu ne-a dat alte lămuriri în afară de faptul că toți copiii îi spuneau așa – Menajeria, aveam să aflăm ulterior, obișnuia să atribuie oamenilor nume și identități noi, și nici măcar adulții nu făceau excepție de la această regulă.

— Când ne vedem familiile? l-a întrebat Stașa pe Tatăl Gemenilor, care stătea pe o ladă și nota informațiile noastre, spre a-i fi de folos lui Mengele.

Noi ședeam lângă el, în spatele barăcii băieților, iar la picioarele lui zăcea un glob pământesc neînsemnat. Călătoriile acelui glob – o relicvă de regulă păstrată în depozit – trezeau invidia tuturor, căci obiectul se putea deplasa liber, din lagăr în lagăr, în vreme ce noi eram captivi în Menajerie. Unul dintre

băieți – un anume Piotr Abraham, pe care Mengele îl numise „membru al inteligheției“ – se număra printre mesagerii doctorului, poziție care îi permitea să fure micul glob, să-l vâre sub palton și să se plimbe dintr-un sector în altul, parcă oropsit cu o sarcină stranie. Piotr îl fura dimineața, iar, seara, unul dintre gardieni îl fura de la el. Astfel, trecea dintr-o mână în alta și, în timp, ajunsese să se uzeze din cauza numeroaselor călătorii. Se găurise, granițele nu se mai distingeau bine, iar țări întregi se șterseseră cu desăvârșire. Cu toate acestea, era un glob și nu strica să-l ai în preajmă, mai ales la interviuri ca acesta, când te puteai uita la suprafața lui, și nu la chipul Tatălui Gemenilor, chiar dacă amândoi arătau deopotrivă de jerpeliți și deplorabili.

— Ne vedem familiile de sărbători, i-a răspuns el, răbdător ca de obicei. Cel puțin, așa zice Mengele.

Tatăl Gemenilor avea douăzeci și nouă de ani și era veteran al armatei cehe. Avea ținută soldățească, dar părea sleit de puteri, probabil din cauza numeroaselor îndatoriri. Impresionat de experiența lui militară și de faptul că vorbea cursiv germana, Mengele îi încredințase sarcina de a supraveghea baraca băieților și de a completa documentele tuturor gemenilor nou-veniți, documente ce aveau ulterior să fie trimise la departamentul de genetică al Institutului Kaiser Wilhelm din Berlin.

Dacă se poate spune că Mengele a făcut vreodată un lucru bun, acela a fost să-l numească pe Tatăl Gemenilor în această funcție. Băieții îl îndrăgeau; se agățau de el când le preda – în general, lecții de geografie și germană – și când îi antrena în scurte partide de fotbal, cu o minge din cârpe. Mamele gemenilor nou-născuți aveau voie să locuiască în Menajerie, ca să ajute la dezvoltarea normală a pruncilor, și toate ciripeau în jurul Tatălui Gemenilor și-i spuneau că, într-o bună zi, va fi un minunat cap de familie. Dar bărbatul se strâmba la auzul acestor laude și-și vedea de treabă cu blândețea și ingeniozitatea lui caracteristice. Noi, fetele, îi invidiam pe băieți că aveau un asemenea aliat, în comparație cu șefa noastră, Bovina. De la ea nu aflam nimic despre locul în care eram. Am aflat de la alte fete că, pe vremuri, Menajeria lui Mengele se găsea în apropierea lagărului de țigani. Acum însă toți țiganii erau morți, uciși de la primul până la ultimul pe 2 august 1944.

Conducătorii lagărului consideraseră necesar să-i extermine din cauza foametei și a molimelor care făceau ravagii printre ei. Nu rațiile de hrană erau problema – evident, adulții ascundeau mâncarea de copii. Țiganii preferau să cânte și să danseze ziua întreagă, decât să se spele. Când aveai de-a face cu un astfel de popor, singura soluție era să-l stârpești.

Se zvonea că Mengele ar fi încercat să intervină. Nimeni nu știa însă dacă era adevărat sau nu. Știam doar că țiganii au fost gazați, pe când noi, gemenii de la Auschwitz, am rămas în viață. Chiar vizavi de complexul nostru se găsea un teren viran pe care nemții adunau cadavrele și muribunzii. Terenul se umplea și se golea cu o frecvență înfiorătoare. Aceasta era priveliștea noastră.

Mai vedeam și mestecenii din pădurea din spatele gardului electric, înalt de patru metri. Vedeam prizonierele de pe câmpul alăturat; dacă fetele își zăreau mamele printre ele, le aruncau pâine, în speranța că nu le-o vor azvârli înapoi, căci rațiile noastre erau cele mai mari din tot lagărul. Vedeam laboratoarele unde eram duse marțea, joia și sâmbăta, clădiri din cărămidă, cu două etaje, dar, în rest, priveliștea noastră era limitată. În cazul în care cineva avea motiv să ne ducă undeva, puteam afla mai multe despre Auschwitz, altminteri, nu aveam cum să vedem sectorul numit Canada, plin de depozite atât de ticsite cu minunății furate, încât prizonierele îl botezaseră după o țară care, în mintea lor, întruchipa bogăția și luxul. În clădirile din Canada stăteau adunate fostele noastre bunuri: ochelari, paltoane, instrumente muzicale, geamantane, totul, până și dinții și părul nostru și orice alte obiecte indispensabile condiției umane. Nu vedeam sauna unde erau despuiați prizonierii, nici micuța fermă albă, în ale cărei camere erau amenajate dușuri. Nu vedeam somptuosul comandament al SS-ului, unde se dădeau petreceri la care femeile de la bordel erau aduse să danseze și să stea în poala naziștilor. Nu vedeam și, prin urmare, avea impresia că mai rău de atât nu se poate. Nu ne puteam imagina amploarea suferinței, cât de vicleană și calculată este, cum îți răpea membrii familiei, unul câte unul, ori nimicea un sat întreg dintr-o singură lovitură.

A doua zi după sosirea noastră, Tatăl Gemenilor s-a ocupat de documentele noastre cu sârguința și stoicismul lui obișnuite, deși, uneori, părea să șovăie când ne cântărea răspunsurile și

consecințele lor asupra vieților noastre. Mâna îi tremura deasupra căsuțelor înainte de a o bifa pe una sau alta.

— Bun, a zis el. Acum spuneți-mi care dintre voi a venit prima pe lume?

— Are vreo importanță?

Stașa nu suporta întrebarea asta.

— Pentru el, da. Eu și sora mea, Magda, nu știm care s-a născut primul. Dar, ca să-i facem lui pe plac, i-am zis că eu am fost primul. Deci, Perla, care dintre voi a fost prima?

— Eu, am recunoscut.

În vreme ce eu și Tatăl Gemenilor ne-am continuat discuția, Stașa a luat-o la întrebări pe doctorița Miri, care aștepta să ia documentele și să le ducă la laborator. Doctorița Miri era o femeie frumoasă – ca un crin, cum le plăcea oamenilor să spună, o floare maiestuoasă și gânditoare. Îmi amintea puțin de mama, datorită părului brunet, a ochilor prea mari și a gurii strâmbe, dar ea semăna mai mult cu o păpușă, iar expresiile care i se perindau pe chip îmi păreau deseori stranii, fiindcă erau foarte distante, pierdute undeva în depărtare. Mă duceau cu gândul la expresia de pe fața cuiva aflat sub apă, care privește freamătul valurilor de deasupra.

Dar mai uimitor decât frumusețea doctoriței Miri era faptul că Mengele o lăsase neschimbată. Multe dintre frumusețile care intrau în atenția lui Mengele ieșeau profund schimbate, pentru că el nu suporta să le admire. Frumusețile pe care le întâlnea erau dirijate pe doar două căi: calea Ibi sau calea Orli. Dacă te trimitea pe calea Orli, oricât de frumoasă erai în ziua sosirii, a doua zi deveneai de nerecunoscut; Mengele îți umfla burta sau picioarele ca pe niște cârnați, ori îți transforma pielea în ceară și ți-o umplea de furuncule. Dacă ajungeai pe calea Ibi, te trimitea să lucrezi la Puff[3]; puteai să privești de la fereastră și să fâlfâi precum o pasăre rară și colorată, în timp ce matroana îți negocia prețul cu bărbații care băteau la ușă. Calea doctoriței Miri, aceea de medic evreu respectat de Mengele, era cea mai rară dintre toate.

Orli și Ibi erau surorile doctoriței Miri. Nu le vedea aproape deloc. Dacă cineva voia s-o facă să plângă, nu trebuia decât să pomenească de Orli sau Ibi. Mengele folosea uneori această strategie, când munca ei în laborator lăsa de dorit sau voia s-o

[3] Bordelul principal de la Auschwitz.

forțeze să facă lucruri la care ea se împotrivea. De-a lungul timpului, am asistat la multe astfel de dialoguri, dar, în prima zi, era singură și aștepta să primească dosarul nostru.

— Când plecăm? a întrebat-o Stașa.

A urmat un lung moment de tăcere.

— Există un program în acest sens, a răspuns ea, într-un final, și a schimbat o privire cu Tatăl Gemenilor, cum fac adulții când abordează un subiect delicat, pe care l-au mai discutat de multe ori și n-au ajuns la nici o soluție. Încă lucrăm la el, așa că nu știm…

A întrerupt-o o femeie care și-a făcut apariția în pragul ușii, cu pruncii în brațe, două ghemotoace înfășate în cârpe cenușii și cu fețele acoperite.

Uneori, când gemenii erau încă bebeluși, mamele aveau voie să locuiască împreună cu ei, în Menajerie, ca să-i alăpteze. O astfel de mamă era Clotilde. Toată lumea o cunoștea pe Clotilde, fiindcă soțul ei omorâse un soldat SS; luase pistolul unui gardian și trăsese glonțul fatal, iscând o mică revoltă. Trei soldați SS au fost împușcați în scurtul asediu, iar autoritățile au luat măsuri ca răzvrătitul să fie spânzurat în văzul tuturor. Dar, în loc să insufle teamă, moartea lui a dat naștere legendei unui erou. Copiii ei vor avea veșnic această moștenire, cum îi plăcea Clotildei să declare, dar, deocamdată, faima tatălui nu le aducea nici o alinare. Scânceau și dădeau din picioruțe în scutecele jerpelite, parcă protestând împotriva sfârșitului violent al părintelui lor.

Stașa s-a apropiat de Clotilde și a încercat să studieze ghemotoacele. Mi-era teamă să nu o roage s-o lase să-i țină în brațe – se credea mai capabilă decât era de fapt –, dar, din fericire, o interesa mai mult să pună întrebări.

— Ce mâncăm aici? a întrebat-o pe Clotilde, care i-a întins unul dintre copii doctoriței Miri.

Doctorița s-a crispat la vederea pruncului, dar Clotilde nu i-a observat reacția, fiind prea absorbită să-i răspundă Stașei, cu un soi de sarcasm educativ.

— Supă care nu e supă! a zis voioasă.

— N-am mai auzit de asemenea supă. Ce se pune în ea?

— Azi? Rădăcini fierte. Mâine? Rădăcini fierte. Zilele următoare? Rădăcini fierte și un strop de nimic. Sună apetisant?

— Există și mâncăruri mai bune, a zis Stașa, arătând din cap

spre bebeluși. Mare noroc pe copiii tăi că nu trebuie să mănânce asemenea supă.

— Roagă-te pentru unele mai bune, atunci, a spus Clotilde. Iar, dacă nu ți se îndeplinesc rugăciunile, te poți hrăni cu ele. Rugăciunile țin de foame.

Deranjați de absurdul situației, bebelușii au început să zbiere.

— Noi nu ne rugăm, i-a spus Stașa, ridicând tonul ca să se facă auzită.

Nu ne mai rugam din toamna anului 1939. Din ziua de 12 noiembrie. Ca mulți alții care renunțaseră la rugăciuni, și în cazul nostru a fost un eveniment de familie, provocat de o pierdere. Mai bine zis, rugăciunile au înregistrat o creștere preț de o săptămână, apoi două, dar au încetat cu desăvârșire după primul dezgheț. Când campanulele au scos capul din pământ, rugăciunile noastre erau de mult îngropate.

Nu aveam de gând să-i dau explicații Clotildei, care ne privea deja cu o figură disprețuitoare. S-a uitat la căpșoarele bebelușilor și le-a acoperit cu fularul, vrând parcă să-i protejeze de lipsa noastră de credință.

— O să vă răzgândiți voi când o să vă chiorăie mațele, a bombănit, după care a schimbat câteva cuvinte în cehă cu Tatăl Gemenilor, limbă pe care n-o cunoșteam, dar, judecând după tonul sacadat și tăios, îmi imaginam că-și spun unul altuia să-și cunoască lungul nasului.

Cum ciondăneala se întețea, pe chipul doctoriței Miri a apărut o expresie ezitantă și temătoare – ca a unui copil care își vede părinții certându-se – și a intervenit peste cei doi scandalagii.

— Ați putea, ne-a sugerat cu o voce plăcută, deși trebuia să țipe ca să se facă auzită, ca, în loc de rugăciuni, să vă puneți dorințe. Vă puneți dorințe, nu-i așa? Aici vă puteți pune oricâte doriți.

Avea un stil atât de cumpătat și abil, încât mi-am dat seama că mare parte din munca doctoriței Miri în Menajerie consta în aplanarea unor astfel de conflicte. În cazul de față, eforturile ei au dat roade. Clotilde a scuipat pe podea, declarându-se învinsă, iar Tatăl Gemenilor a schițat un zâmbet firav, amuzat de bizareria soluției propuse, după care a reluat interviul.

— Unde ați locuit? ne-a întrebat. Mai aveți frați sau surori? Ambii părinți sunt evrei polonezi? Ați fost născute natural sau prin cezariană? Au existat complicații?

Îi auzeam scrijelitul stiloului în timp ce selecta informațiile pe care i le dădeam. La un moment dat, chiar înainte să terminăm, un detașament de soldați a trecut vijelios prin dreptul nostru; s-a stârnit praful, câinii au început să latre, iar Tatăl Gemenilor a aruncat stiloul pe jos, cu o forță care ne-a făcut să tresărim ușor. Zbieretele bebelușilor s-au întețit. Bărbatul și-a cuprins capul în mâini și am crezut că s-a culcat pe vecie, că a hotărât deodată să nu mai trăiască. Auzisem că în locul ăsta se mai întâmplă asemenea fenomene. Dar după o clipă în care i-am privit creștetul încărunțit prematur, a ridicat capul, viu și nevătămat.

— Mă iertați, a zis, cu un zâmbet stins. S-a terminat cerneala, atâta tot. Mereu rămân fără cerneală. Mereu sunt…

Preț de o clipă, am crezut că se prăbușește din nou, dar și-a revenit, la fel de brusc ca înainte. Ne-a aruncat un zâmbet larg și a fluturat din mână.

— Mergeți, se face apelul.

Cuminți, am dat să plecăm, dar ne-a făcut semn să mai așteptăm. S-a uitat fix în ochii noștri. Era evident că avea să ne spună ceva ce repeta deseori, tuturor copiilor pe care îi întâlnea.

— Prima voastră temă este să învățați numele celorlalți copii. Spuneți-le cu voce tare una alteia. De câte ori sosește un copil nou, îi învățați numele. De câte ori pleacă un copil, țineți-i minte numele.

Am jurat să țin minte. A jurat și Stașa. Apoi l-a întrebat care e numele lui adevărat.

Tatăl Gemenilor a rămas cu ochii în hârtii timp de un minut, poate chiar două. Părea pierdut în răspunsurile pe care le compusese cu atâta atenție, de parcă semnele și căsuțele bifate cu negru îi întunecaseră și lui mintea. Într-un final, când ne resemnaserăm deja cu gândul că nu vom afla răspunsul, a ridicat ochii.

— Cândva mă chema Zvi Singer, a spus. Dar nu mai are nici o importanță acum.

Am ieșit la apel în lumina palidă a zorilor. Ne fremătau nările din pricina duhorii de cenușă și de trupuri nespălate. Aerul de septembrie era cald. Se izbea de noi în rafale și ne învăluia în praf. La apel, i-am văzut prima oară pe toți pacienții lui Mengele adunați laolaltă: gemenii, uriașii, liliputanii, betegii, evreii care îi

treziseră curiozitatea datorită înfățișării lor ariene. Unii ne aruncau priviri inocente, pe când alții ne urmăreau cu suspiciune. Nu puteam să nu mă întreb cât timp vom mai fi considerate *zugang*. Ne străduiam să nu dăm atenție privirilor în timp ce rodeam colțurile uscate de pâine și sorbeam din surogatul de cafea, cu aspect de noroi. I-am dat Stașei mare parte din rația mea de pâine. Dar am băut tot surogatul, care era foarte acru, fiert parcă într-un pantof vechi, de pe fundul râului, cum a zis sora mea. Când a gustat Stașa din surogat, gâtul ei nu l-a suportat și a trebuit să-l scuipe. Din nefericire, familia Rabinovici se afla în raza ei de acțiune – stăteau la coadă și așteptau să primească micul dejun –, iar scuipatul Stașei l-a insultat pe băiatul mai mare, nimerind exact pe reverul sacoului său.

Rabinovicii erau liliputani. Erau o familie întreagă, condusă de patriarh, cu toții îmbrăcați încă în costumațiile din catifea și mătase, haine multicolore, tivite cu dantelă și fir de aur și decorate cu ciucuri. Femeile își coafau părul în stil pompadour, iar bărbile ondulate ale bărbaților fluturau în urma lor precum steagurile la paradă. Erau o apariție ostentativă și înțelegeam de ce alții nu-i agreau, cu toate că nu le împărtășeam opinia. În primul rând, unde mai găseai o familie intactă la Auschwitz? În al doilea rând, se numărau printre principalii beneficiari ai atențiilor lui Mengele. Fascinația lui pentru această familie nu numai că le dădea o atitudine mai încrezătoare, ci le și punea la dispoziție o cameră spațioasă, doar pentru ei, la infirmerie, plină de mici privilegii: mese decorate cu milieuri și o fereastră cu perdelușe din voal roz. Un serviciu complet de ceai, pictat cu sălcii. Un fotoliu miniatural, tapițat cu piele, suficient de mare cât să încapă un miel pe el. Mengele le dăduse până și un radio pe care i-l încredințase adolescentului Mirko, fiul mai mare al familiei. Băiatul cânta mereu odată cu radioul, chiar dacă melodiile nu aveau versuri; inventa el unele, doar ca să aibă ce cânta. Pe el a avut Stașa ghinionul să-l scuipe.

— Ai grijă pe cine scuipi, *zugang*, a mârâit Mirko, printre dinți.

I-am cerut scuze și am încercat să-i șterg scuipatul de pe haină, dar s-a tras înapoi, parcă și mai ofensat de eforturile mele, și a curățat stofa ștergând-o cu borul pălăriei. Stașa l-a urmărit hipnotizată în tot acest timp, făcând ochii mai mari decât credeam că e omenește posibil. Se căscaseră parcă

pentru a cuprinde ciudățenia din fața ei, măsurându-l din priviri așa de fățiș încât friza nesimțirea.

— Ce e, n-ai mai văzut de-ăștia ca mine? a întărâtat-o el.

— Ba da, a mințit Stașa. Am văzut spectacole, o mulțime de spectacole. Pe vremuri, mergeam tot timpul la teatru. Am văzut o trupă întreagă de oameni ca voi odată.

Uneori, mă întrebam de unde scornea minciunile astea. Îi veneau atât de firesc, de parcă ar mai fi avut o latură consacrată exclusiv născocirilor. Mărturisesc că înșelăciunea ei mă cam speria, dar Stașa părea să știe cum să-i ia pe oamenii de felul lui Mirko, căruia i-a pierit imediat cheful de ceartă. A descleștat pumnii și, după ce i-a dispărut expresia dezgustată de pe față, am remarcat cât de chipeș era. Avea trăsături pe care tinerele cititoare de romane de dragoste le-ar fi atribuit eroului imaginar, și sunt convinsă că era conștient de farmecele sale, pentru că s-a întors galant spre Stașa, permițându-mi să mă îmbujorez într-o oarecare intimitate.

— N-aș fi zis că sunteți prea rafinate, i-a spus el. Dar, probabil, chiar și niște persoane de vârste atât de fragede au nevoie de teatru. Aveți vreun talent?

— Sora mea e dansatoare, a răspuns Stașa.

Ca de obicei, a făcut greșeala de a arăta spre ea când a spus asta. Am apucat-o de degetul arătător și l-am îndreptat spre mine.

— Zău? a spus Mirko, fixându-mă cu privirea. Unde ai dansat? Ți-aș propune o colaborare, dacă nu te deranjează. Spectacolele îl binedispun pe doctor. Din când în când, dăm reprezentații private pentru el și prietenii lui. Verschuer, de pildă. Ați auzit de Verschuer? E mentorul doctorului. Da, până și Mengele are un mentor. Dacă te pricepi la dans, aș putea fi eu mentorul tău.

A făcut câțiva pași de dans și a încheiat cu o plecăciune mândră.

— Mă trag din neam de dansatori, iar bunica era înaltă, așa ca voi. Am dansat peste tot, pentru regi și regine. Pe lângă asta, spunem și glume. Vreți să vă spun una? Da? Ce fel de glume vă plac?

N-am apucat să răspundem, căci o femeie palidă cum nu mai văzusem vreodată, căreia părul alb îi flutura pe spate ca o iarnă, s-a năpustit asupra acelei făpturi micuțe ca o vijelie incoloră și incandescentă. S-a repezit la el și l-a lovit cu pumnii; l-a călcat

pe picioruşe până când băiatul a început să urle. L-a întrebat cum îşi permite să se creadă superior oamenilor înalţi, fiinţe umane ca noi, chiar dacă eram două *zugang* nevolnice. Staşa a dat să intervină – i-a explicat că nu ne deranja câtuşi de puţin –, dar îngerul batjocoritor era prea absorbit să-şi tortureze victima ca s-o audă. L-a gonit pe băiat, călcându-l pe călcâie în fugă, după care a aruncat şi câteva pietre după el.

— Strigoaică pocită! Vezi tu ce-ţi fac când dormi! i-a strigat Mirko şi s-a retras în spatele barăcii băieţilor.

— Încearcă numai, mormolocule! i-a răspuns prigonitoarea. Hai să te văd cum îmi faci viaţa un coşmar! Dacă ăştia nu pot, cum o să reuşeşti tu? În fiecare zi, mă trezesc pregătită să explodez, fiindcă sunt plină de venin şi energie şi sete de răzbunare. Încearcă numai să-mi adânceşti suferinţa! Încearcă!

După ce şi-a încheiat monologul înverşunat, îngerul a zâmbit triumfător şi s-a apucat să-şi scuture hainele murdare cu gesturi nervoase. Femeia purta pijamale zdrenţuite, din mătase, care fuseseră cândva albe, şi era atât de înaltă şi slabă, încât semăna cu un stâlp de sare. Ochii de pe chipul palid erau înconjuraţi de vânătăi, care îi dădeau aspectul unui urs panda. Lucru destul de ciudat, până când observai că, la rândul lor, ochii erau roz precum trandafirii.

O chema Bruna. Cel puţin aşa i se spunea atunci. Gardienii o porecliseră aşa în bătaie de joc. Ea însă le întorsese răutatea în folosul ei şi îşi purta numele cu bravadă.

— Piticii ăştia afurisiţi, a zis ea. Mai bine stau de vorbă cu un olog sau cu un uriaş. N-am dreptate?

Mă pregăteam să o contrazic, dar m-a întrerupt Staşa.

— Cum te-ai ales cu vânătăile astea? a întrebat-o.

Bruna a arătat mândră spre cerculeţele vineţii.

— Bovina mi le-a făcut, fiindcă i-am vorbit obraznic. Dar de la ea a început totul. Dacă eram în oraşul meu, i-o plătea banda mea cu vârf şi îndesat. Nu trebuia decât să le spun. Aici n-am bandă şi tare îi simt lipsa. Nu eram şefă, dar eram o hoaţă bunicică. Tare sârguincioasă. Am început cu furturi din buzunare şi am ajuns până la tâlhării serioase. Ghici care a fost cel mai important lucru pe care l-am furat.

— O casă?

— Cum să furi o casă? Oamenii nu pot fura case!

— Pe-a noastră au furat-o, a remarcat sora mea.

— Și pe-a mea, a mărturisit Bruna. Ești cam ageră la minte, așa-i? Dar nu, nu e vorba de o casă. E ceva mai grozav decât o casă, fiindcă o casă nu poate să moară. N-aveți cum să ghiciți, oricât vă stoarceți creierii. Vă spun eu – o lebădă! Am furat o lebădă de la grădina zoologică din Odessa. M-am dus la iaz, am luat-o și am vârât-o în palton. Pe vremea aia, purtam un palton larg, ca să am unde băga obiectele furate. Sigur, nu era suficient de mare cât să mascheze lebăda în întregime. Era pui, mai mică decât una normală, și m-a cam ciupit de ici, de colo, dar, după ce-am dus-o acasă, așa mult i-a plăcut viața noastră, încât sunt sigură că ar fi trăit veșnic alături de mine, dacă putea.

Am întrebat-o la ce i-a folosit să fure lebăda. Părea o infracțiune bizară și deloc profitabilă.

— Nemții atacaseră orașul și ne împușcau toate animalele. Orice animal le ieșea în cale. Soldații ne loveau câinii cu picioarele până îi omorau. Pe unele animale – caii, de pildă – le luau cu ei. Nu vreți să știți ce le făceau pisicilor noastre. În fine, ideea e că n-aveam de gând să-i las să ucidă cea mai mare frumusețe din Odessa. Așa că, atunci când au dat buzna la mine în casă, i-am sucit gâtul.

Și-a ilustrat fapta brutală cu un gest al mâinilor. Nu era greu să mi-o imaginez curmând viața acelei vietăți. Nu lipsea decât să auzim trosnetul oaselor și să vedem gâtul lung și alb cum atârnă neînsuflețit. Cu siguranță Bruna încă auzea trosnetul și vedea gâtul moale, căci ochii roz erau împăienjeniți de lacrimi. A vârât repede mâinile în buzunar, nerăbdătoare să-și alunge din minte amintirea acelei cruzimi utile. Și-a șters un ochi pe umărul pijamalei și s-a forțat să zâmbească.

— Bun, să revenim la banda mea. Nu era cine știe ce de capul nostru, dar ne purtam de grijă unul altuia, cum și eu am avut grijă de voi adineauri.

— Îți vom răsplăti bunătatea, a zis Stașa.

— Nu am nici o îndoială, a spus îngerul nostru. O să faceți tot ce vă cer.

Probabil că pe chipurile noastre se citea îngrijorarea, la gândul de a fi slugile și complicele Brunei, pentru că a coborât tonul, ne-a prins de umeri și ne-a tras lângă ea.

— Stați liniștite, ne-a zis mieros. N-o să vă cer să faceți ceva foarte rău sau complicat. N-am pretenția să omorâți pe cineva. Dar e posibil să vă cer să aranjați diverse lucruri pentru mine,

din când în când. Sunteți gemene, așa că vi se iartă mai multe. Puteți fura o pâine fără să fiți pedepsite. Chiar și o oală întreagă cu supă! Tripleții Stern au dat o lovitură ca asta și, pe deasupra, au șterpelit și un pachet de margarină. Împart totul cu mine, pentru că eu i-am învățat cum să se organizeze. Aici, să te organizezi înseamnă să furi, dacă nu știați. Te organizezi, ca să trăiești, ca să ai cu ce face troc, ca să te distrezi. Fără organizare, aș muri de plictiseală.

Stașa s-a minunat cu glas tare cum e posibil să te plictisești într-un loc ca acesta, care te obliga să fii mereu pregătit pentru ce e mai rău. Bruna a pufnit disprețuitor.

— N-o să ți se mai pară atât de ciudat după ce trăiești aici o veșnicie și ești împuns cu ace în fiecare zi. N-o să ți se mai pară ciudat după ce o să tot fii fotografiată și desenată, în vreme ce chipurile și trupurile celor din jur dispar, unul câte unul.

A oftat și i-au căzut umerii, parcă atrași deodată către pământ. Apoi s-a îndreptat de spate și a luat o ținută semeață, într-un efort concentrat de a atinge verticalitatea.

— Acum, că v-am instruit, vreau să mă distrați. Am nevoie de distracție. Faceți un truc. Toți gemenii știu trucuri.

— Tu n-ai soră geamănă? a exclamat Stașa.

Bruna a izbucnit în râs, amuzată de întrebarea prostească.

— Ești oarbă? Dacă ești, te sfătuiesc să nu mai spui nimănui. Altminteri, te trimit la gazare.

— Cum adică la gazare? a întrebat Stașa.

Îndrumătoarea noastră a tăcut deodată și s-a întunecat la față.

— Nu contează, a zis ea, într-un final. Dar ai grijă să nu lași vreodată – nici măcar pentru o clipă – impresia că ești mai slabă ori mai proastă decât în realitate. Ai priceput?

S-a ridicat maiestuoasă și a arătat cu mâna de la cap până la șolduri, ca să ne atragă atenția asupra palorii sale.

— N-ați mai văzut albinoși? a întrebat. Eu sunt albinoasă. E o mutație genetică.

— Deci ești ca el, a zis Stașa, făcând semn în direcția lui Mirko, care a scos capul din spatele barăcii băieților, de unde era evident că trăgea cu urechea la discuția noastră.

A scos limba și s-a ascuns iar.

— Monstrule! Scârboșenie! Vierme! i-a strigat Bruna, înainte de se întoarce spre noi, ca să lămurească situația. Nu sunt deloc ca el! Sunt mai bună decât el! Dar nu la fel de grozavă ca voi,

gemenii. Dacă moare vreunul dintre voi, Mengele urlă și turbează. Tot ca pe obiecte vă vede, dar niște obiecte prețioase. Aici sunteți precum pianele de concert, hainele din blană de nurcă și caviarul. Sunteți valoroși! Noi ceilalți suntem fluiere, cârpe și conserve de fasole.

După ce și-a încheiat scurta predică – pe care o rostise cu nespusă plăcere, aproape bucuroasă să ne enumere necazurile care ne așteptau –, o muscă neagră i-a trecut pe la nas, stârnind o nouă rafală de insulte.

— Târâtură! a zbierat ea la insectă. Parazitule! Jivină scârboasă! Și tu crezi că poți să mă chinuiești?

A țâșnit după muscă, fugărind-o dintr-o parte în alta, până când s-a dezechilibrat și a căzut ca un bolovan alb, într-un nor de praf. M-am aplecat și i-am întins mâna, dar mi-a respins ajutorul, de parcă era posedată, și a înălțat fața murdară și ochii vineți spre cerul care nu era colorat în azuriul normal, ci acoperit de o pâclă cenușie.

— Spuneți-mi, a zis ea, uitându-se după musca care a zburat peste gard și s-a făcut nevăzută pe câmp, cum e să fii prețuit?

I-am spus că nu știu, ceea ce era o minciună, firește. Cunoșteam foarte bine sentimentul de prețuire. Îl cunoșteam dinainte ca mama și bunicul să fie luați de lângă noi și încă îmi rămăsese – chiar dacă sub altă formă – prin Stașa, care mă prețuia mai mult decât pe ea însăși. Dar nu mă puteam lăuda cu asta în fața Brunei, a cărei isterie devenise atât de violentă, încât tremura din tot corpul. Cel mai tare îi tremura arătătorul de la mâna dreaptă. Îl ținea îndreptat spre o clădire din depărtare, o clădire despre care aveam să aflu că era unul dintre laboratoarele lui Mengele.

— Vă rog, ne-a implorat ea, spuneți-mi când o să înțelegeți. Sunt foarte curioasă.

7 septembrie 1944

Pâinea îi făcea pe toți să uite. A fost unul dintre primele lucruri pe care le-am învățat de la Bruna. Era plină de bromură și nu trebuia decât să bagi rația zilnică în stomac și ți se întuneca mintea. Cum eu eram responsabilă de timp și memorie, îi dădeam Stașei mare parte a porției mele. Am hotărât că una

dintre noi trebuia ajutată să uite, în vreme ce eu, cu sprijinul Brunei, am găsit alte soluții de a mă hrăni.

Bruna mă poreclise Fărâmița Unu, iar Stașa era Fărâmița Doi. Era felul ei de a-și impune stăpânirea asupra noastră, dar nu mă deranja, pentru că preferam să fiu în slujba Brunei decât a altcuiva. Mă învăța o mulțime de lucruri utile. M-a învățat cum să fac supă din iarba de pe terenul de fotbal, cum s-o fierb pe ascuns într-o oală și, cel mai important, cum să fac rost de oală. Mi-a arătat cum să intru pe sub pielea bucătarului și să car alimentele la bucătărie, în așa fel încât să organizez câte ceva și pentru noi. Un cartof, o ceapă, câțiva cărbuni, o cutie de chibrituri, o lingură. Mi-a cusut un săculeț pe care să-l vâr sub betelia fustei, ca să șterpelesc lucrurile cât mai discret. În scurt timp, toată lumea noastră se găsea în acel săculeț.

Mă întrebam ce-ar zice mama și *zayde* despre asocierea noastră cu Bruna. În libertate, mi-ar fi fost frică de ea, dar, în locul ăsta plin de dușmani și trădători, ea ne ținea loc de familie și ne străduiam s-o răsplătim cu afecțiunea noastră. Îi plăceau jocurile noastre – erau mult mai sofisticate decât cele banale pe care le preferau ceilalți copii – și era mereu pregătită pentru ghicitorile noastre, sau pentru „Omoară-l pe Hitler“, sau „Clasificarea Organismelor Vii“, la care nu se pricepea deloc, fiindcă avea niște păreri extrem de ciudate despre ce anume face ca un organism să fie superior, funcțional sau demn să existe.

Bruna avea doar șaptesprezece ani, dar se afla la Auschwitz de trei, iar, înainte de asta, preț de câteva luni, fusese transferată dintr-un lagăr în altul, așa că, după spusele ei, știa foarte bine cum merg lucrurile. Ne-a zis că locul ăsta era mult superior celorlalte, care erau nepavate, căci betonul era folosit doar la construcția turnurilor, iar singurul ornament erau țevile tunurilor înălțate spre cer.

— E mai civilizat aici, îi plăcea să spună. Dar ăsta nu e un lucru bun.

Își căuta mereu o ocupație, și nu doar cu noi. Ba sărea să ajute o persoană, ba s-o chinuiască; era o băgăcioasă și jumătate, care domnea peste toți și toate. Ziua, stătea cu orele cocoțată pe un butoi din fața barăcii fetelor, cu mâna pavăză la ochi, ca să se apere de soare. Nimic nu-i scăpa din vedere. Dacă o asistentă îi cerea să organizeze ceva pentru infirmerie, Bruna

găsea obiectul. Dacă un geamăn îl agresa pe celălalt, îl agresa și Bruna pe el, cu deosebită plăcere. Dacă Tatăl Gemenilor avea nevoie de o carte, Bruna făcea imediat rost de ea. Dacă o persoană nu îndrăgea comunismul, Bruna o ajuta să descopere acea dragoste.

De multe ori, însă, nici măcar aceste activități nu erau îndeajuns pentru a-i domoli neastâmpărul.

— M-am plictisit, ne-a declarat în cea de-a treia zi de când ne aflam la Menajerie. Amuzați-mă cu ceva. Eu v-am arătat talentele mele. Fărâmița Doi se laudă întruna că știi să dansezi step, a adăugat, fixându-mă cu ochii ei roz.

— Stașa exagerează, am spus.

— Arată-mi, mi-a poruncit, coborând de pe butoi cu un salt teatral. Sunt o mare iubitoare de artă. Viața mea stă dovadă acestui lucru. Am furat o pensulă de pictură odată. Am furat bilete la un spectacol de balet. Am furat niște bibelouri de porțelan de la un magazin de lux. Am fost la pușcărie, mi-am ispășit păcatele. Am suferit pentru artă, așa că nu mă poți refuza.

Mi-a aruncat o privire nerăbdătoare, apoi a dat la o parte pietrele din jur, ca să-mi pregătească scena. Am rămas șocată că nu le-a aruncat în cineva, fiindcă nu-i stătea în fire să irosească o potențială armă, dar era, probabil, mult prea încântată de ce urma.

— Haide, Perla, arată-mi cum dansezi. Ajută-mă să mai uit de necazuri.

— Nu dansez aici, am spus. N-am nici un motiv.

— Gândește-te că te antrenezi pentru când o să scăpăm de aici, a spus Stașa și s-a aplecat să mai dea o piatră la o parte. Pentru viitor. Nu uita că eu sunt responsabilă de viitor.

— Nu vreau.

Bruna și-a pus mâinile-n sân și se uita la noi cum ne certăm. Părea satisfăcută de spectacol, dar Stașa o ținea una și bună că trebuie să exersez, să mă pregătesc de viața pe care o vom avea după ce se termină războiul, pentru că dansul ar putea fi singura sursă de venit a familiei noastre când orașele vor fi în ruină, morții numărați, tații nu se vor mai întoarce, iar casele vor trebui reconstruite.

Văzând că argumentele ei nu mă conving, a mărit miza.

— Asta ar face și Judy Garland, mi-a zis. Judy ar exersa,

indiferent cât ar suferi, cât i-ar sângera picioarele sau i-ar chiorăi burta. Ar face abstracție că i se învârte capul de amețeală și îi colcăie păduchii în păr.

— Eu nu sunt Judy Garland, am replicat.

Dar sora mea nu s-a lăsat înduplecată. Așa că m-am apucat să dansez în praf, iar Stașa fluiera o melodie. Habar n-avea să fluiere și se poticnea încontinuu, dar trebuie să recunosc că mi-a redeșteptat amintiri fericite și, preț de o clipă, chiar mi-a plăcut să dansez, mi-a plăcut mai mult decât aș fi crezut că se poate într-un loc ca acesta, și, poate, aș fi dansat cu orele, dacă în public nu ar fi apărut un spectator nedorit, care s-a așezat nonșalant pe un butuc din apropiere.

Era vorba de Taube, tânărul paznic, faimos pentru abilitatea cu care se furișa în spatele femeilor și le sucea gâtul, lăsându-le fără suflare înainte ca acestea să apuce să scoată un sunet. Avea părul și ochii galbeni, obraji bucălați și rumeni, care tremurau când vorbea, pe când restul feței îi era nemișcat ca o stană de piatră. La vederea lui, m-am oprit, dar Taube mi-a făcut semn să continui, după care și-a împreunat picioarele la glezne, instalat parcă pe un scaun la teatru în așteptarea spectacolului. A scos o ciocolată din buzunar și a început să o ciugulească ciudat de tacticos. Chiar și de la distanță, distingeam semicercurile lăsase de mușcăturile lui și parcă simțeam pe limbă dulceața pe care o savura.

— Exersează mai departe, mi-a zis, cu dinții negri de ciocolată.

Așa că am continuat să dansez. Am încercat să-mi imaginez pe altcineva în locul lui Taube.

— Mai repede, mi-a poruncit el.

Țopăiam într-un nor de praf, izbind pământul cu degetele și călcâiele. Mă gândeam că, dacă dansez suficient de vioi și de iute, o să-mi dea voie să mă opresc. La un moment dat, spre ușurarea mea…

— Stop! mi-a ordonat.

M-am oprit. Dar obrajii lui bucălați tremurau iritați. Din câte se vedea treaba, îi interpretasem greșit ordinul.

— Nu tu! Tu dansează mai departe. La ea mă refeream! a zis, arătând spre Stașa. Nu mai fluiera!

Stașa a închis gura și a dus mâinile la urechi. Îmi dădeam seama că bufnetul picioarelor mele pe pământ o deranjează. Simțea ce simțeam și eu, toată durerea, toată oboseala. Cu

glasul sugrumat de teamă, l-a rugat pe Taube să mă lase să mă odihnesc.

— Dar Perla e atât de talentată. Nu ești de acord cu mine?

— Ba da, a răspuns Stașa, timid.

Ținea capul plecat și știam că îi zvâcnesc picioarele la fel de tare ca ale mele.

Poate că aș fi găsit energia de a continua să dansez, dar, văzând suferința Stașei, m-am împiedicat și am căzut. Bruna mi-a întins mâna, însă Taube mi-a dat brânci și m-a ridicat de jos de betelia fustei. După care m-a târât prin praf până la butucul pe care stătuse, s-a tras înapoi câțiva pași – ca să mă poată studia mai bine acolo unde mă așezase ca pe o păpușă pe o etajeră – și a început să aplaude. Aveam senzația că toate inimile noastre atârnă în aer, între palmele lui.

— O cunoașteți pe Zarah Leander, fetelor? Vedeta filmului *Viața și iubirile lui Ceaikovski?* Cea mai minunată actriță a cinematografiei germane? ne-a întrebat, după ce s-au oprit aplauzele batjocoritoare.

Nu auzisem de ea, dar ar fi fost cam riscant să recunoaștem. Așa că ne-am apucat să-i lăudăm frumusețea și talentul, spre încântarea lui Taube, care rânjea în tot acest timp, ca și când complimentele îi erau adresate lui, nu unei vedete de cinema.

— Zarah mi-e prietenă de familie și caută mereu protejate. M-ai impresionat, a zis el, împungându-mă cu degetul în obraz. Ai picioare bune și am auzit că o să înceapă în curând filmările la un nou musical. Dacă te pregătești sârguincios și înveți să dansezi mai bine, poate că o să i te recomand. N-ar fi grozav?

— Cred că da, am spus șovăitoare.

— Ai mare noroc că m-ai întâlnit aici, a reluat el, cu o expresie de entuziasm prietenesc. O sun imediat pe domnișoara Leander. Sunt convins că n-o să stea pe gânduri și o să vină în cel mult o oră cu avionul, să te ia de aici!

Răspunsul se lăsa așteptat.

— E posibil, am zis.

— Posibil? Ce răspuns ezitant. Unde ți-e convingerea, hotărârea? Ar trebui să-ți faci bagajul. De ce te codești? Ai idee ce viață te așteaptă?

Abia atunci am observat că se mai adunaseră trei gardieni, să urmărească spectacolul – râdeau atât de tare, încât au scăpat țigările din gură. Râsetele lor combinate cu oboseala fizică mi-

au dat o senzație de greață și sufocare și am început să gâfâi. Unul dintre gardienii de pe margine a venit fuga la mine – toată lumea știa că Mengele îi pedepsea pe cei care permiteau să pățească ceva vreunul dintre gemenii lui – și m-a bătut ușor pe spate.

— Spre binele vostru, sper ca doctorul să nu afle ce s-a întâmplat, le-a zis colegilor lui.

— A fost doar o glumă, a spus Taube. Evreilor le plac glumele, mai ales glumele despre ei. N-ați remarcat?

Mi-a pus autoritar o mână pe umăr și m-a zguduit de mi-au clănțănit dinții.

— Îți place să râzi, nu? Râzi puțin pentru mine.

Voiam să-l îmbunez, dar înainte să apuc să scot măcar un chicotit, am auzit-o pe Bruna hihăind în spatele meu. Necheza, hohotea și fornăia cu o veselie batjocoritoare.

— Nu tu! s-a răstit Taube și, pentru prima oară, i-a apărut pe chip un dezgust profund. Comuniștii n-au dreptul să râdă!

Atât era de ușor să-l ațâți pe Taube. Isteața Bruna a râs și mai tare, s-a întors cu spatele și a luat-o la fugă, cu Taube pe urmele ei, ca un câine momit de o pradă nouă și mai interesantă. L-a ademenit cu râsetele ei și au dispărut amândoi.

A fost cel mai frumos gest pe care avea să-l facă vreodată la Auschwitz, dar mi-a ucis orice dorință de a mai râde vreodată.

După ce au plecat toți paznicii, Stașa s-a așezat lângă mine. Mi-a pus pantofii în picioare și m-a șters la ochi cu mâneca. Văzând că eforturile ei sunt zadarnice, a hotărât că singurul lucru care m-ar putea binedispune ar fi să jucăm unul dintre vechile noastre jocuri. S-a așezat în așa fel încât să fim spate în spate, coloană lângă coloană, șold lângă șold. Era un joc din copilăria noastră. Regula era să desenăm simultan orice ne trecea prin cap, apoi să verificăm dacă am desenat exact aceeași imagine.

Am luat niște bețe și ne-am apucat să scrijelim în pământ. Mai întâi, am desenat păsări. Am verificat. Semănau perfect. Apoi, deasupra păsărilor, au apărut luni și stele. Erau identice. Am desenat vapoare. Am desenat orașe. Orașe mari, orașe mici, orașe neatinse, orașe fără ghetouri. Am desenat șosele care ieșeau din acele orașe. Toate drumurile noastre duceau în aceeași direcție.

Apoi, pe neașteptate, n-am mai știut încotro să merg și ce să

desenez. Mi s-a golit mintea, dar o auzeam pe sora mea scrijelind cu bățul, netulburată. N-aveam altă soluție decât să trag cu ochiul peste umăr. Din păcate, mișcarea mi-a trădat intențiile.

— De ce trebuie să trișezi? m-a întrebat.

— Cine zice că trișez?

— Te-am simțit când te-ai mișcat. Ai tras cu ochiul.

N-am catadicsit să mă apăr împotriva acuzației.

— E din cauză că ești altfel aici, nu-i așa? Deja ne-au schimbat.

Avea dreptate, dar nu voiam să accept.

— Nu-i adevărat, am spus. Suntem încă la fel. Hai să mai încercăm o dată.

Am mai fi încercat o dată, am mai fi încercat la nesfârșit, dar n-am apucat, fiindcă a sosit un camion alb, cu o cruce roșie pe o parte. Din el a coborât sora Elma, cu pași atât de grațioși și maiestuoși de zici că debarca de pe un vas de croazieră. Auziserăm de această Elma de la ceilalți copii din Menajerie, dar asta era prima oară când o vedeam.

După ce a studiat-o pe furiș, Stașa a desenat un glonț în praf. Tot gloanțe desenam și eu, le desenam repede, din ce în ce mai repede. Cu fiecare pas pe care Elma îl făcea înspre noi, gloanțele se înmulțeau.

M-am străduit să nu ridic ochii la ea, să mă concentrez doar asupra umbrei pe care o lăsa peste desenele noastre, dar Elma nu mi-a dat de ales. S-a lăsat pe vine lângă noi, și-a apropiat chipul pudrat de al meu și m-a tras de vârful nasului de parcă eram o jucărie nesimțitoare, din cauciuc. Elma avea trăsături extrem de ascuțite, despre care Stașa avea să declare mai târziu că era o transformare evolutivă care îi permitea să-și urmărească prada pe întuneric, dar, în clipa aceea, când sora medicală era destul de aproape cât să-și înfigă dinții în mine, i-am remarcat doar frumusețea studiată, părul oxigenat ca o bezea și buzele date cu ruj stacojiu. Parcă își dăduse silința să arate ca o picătură de sânge pe zăpadă.

— Nu sunteți cam mari să vă mai jucați în țărână? a spus ea și m-a mai tras o dată de nas.

Nici una dintre noi nu știa ce să răspundă, dar Elma nu aștepta un răspuns. Se mulțumea să-și admire umbra suplă care se întindea peste desenele noastre. S-a învârtit, ca să-și facă o imagine de ansamblu, apoi s-a aplecat, ca să inspecteze mai

bine scrijeliturile din praf.

— Ce sunt alea? a întrebat, arătând spre gloanțe.

— Lacrimi, a răspuns Stașa.

Sora Elma a lăsat capul într-o parte și a zâmbit. Cred că știa că așa-zisele lacrimi erau gloanțe. Bănuiesc, totuși, că a rămas impresionată de șiretlicul nostru, fiindcă nu a fost prea brutală când ne-a ridicat de gulere și ne-a condus la camionul cu cruce roșie, apucându-ne de ceafă de parcă eram doi pui de pisică pe care-i ținea deasupra unei găleți cu apă, dar pe care nu avea voie să-i înece.

STAȘA. 3. Micii nemuritori

Vreau să le știți ochii. Sute de ochi larg deschiși. Se puteau uita la tine fără să te vadă, iar, când le întâlneai privirea, aveai senzația că cerul te bate pe umăr, ca să te prevină.

În ziua în care m-au văzut ochii, m-am schimbat, am devenit alt om decât Perla.

Dar, ca să vă povestesc despre ochi, trebuie, mai întâi, să vă povestesc despre laboratoare. Existau laboratoare pentru recoltare de sânge, laboratoare în care se făceau radiografii. Exista unul pe care nu l-am văzut, pentru că se găsea la subsolul crematoriului și în el erau ținuți morții. Mirko pretindea că ajunsese acolo o dată, după ce leșinase. Zicea că s-a trezit sub mâinile Unchiului care l-au resuscitat și i-au salvat viața, dar alții contestau adevărul spuselor lui. „N-aveți decât să vă convingeți singuri“, le spunea el, dar toți se rugau să nu ajungă vreodată în situația aia.

În laboratoare nu intrai de bunăvoie, ci erai dus cu forța, marțea, joia și sâmbăta, și stăteai acolo opt ore la rând. Nu erau pline doar de doctori și asistente, ci și de fotografi, tehnicieni radiologi și artiști cu pensule, toți hotărâți să ne ilustreze particularitățile, spre a fi folosite de Unchiul în cercetările sale. Pe mâinile acestor tehnicieni, deveneam o colecție de fotografii, un teanc de dosare. Extrăgeau tot felul de substanțe din noi, le colorau și le puneau între lame, lăsându-le să se învolbureze, să strălucească și să trăiască sub lentila microscopului.

Noaptea târziu, când Perla dormea dusă, iar conștiința ei se îndepărta de a mea, mă gândeam la acele fărâme minuscule din noi și mă întrebam dacă ne păstrau sentimentele, deși erau

doar niște particule. Mă întrebam dacă fărâmele se urăsc că iau parte la experimente. Eu așa bănuiam. Și tânjeam să le spun că nu e vina lor, că nu e o colaborare voluntară, că au fost furate, constrânse și chinuite. Apoi îmi dădeam seama ce mică influență am asupra lor – după ce ne-am separat, răspundeau doar în fața naturii, a științei și a bărbatului care își spunea Unchiul. Nu aveam ce să fac în numele acestor numeroase organisme microscopice.

Prima oară când am fost supuse acestor extracții, sora Elma ne-a condus la laborator. Ne împingea cu degetele de la spate, ca să-i simțim înțepătura unghiilor în șira spinării, iar răsuflarea ei nepăsătoare cobora spre noi de la înălțime, în timp ce gurile ne erau înăbușite de un parfum care o făcea să pară mai dulce decât era în realitate. Ne-a îndrumat prin dreptul nenumăratelor uși, iar când m-a călcat pe călcâi, m-am împiedicat și am căzut pe jos ca un bolovan. În momentul în care m-am ridicat, am dat cu ochii de doctorița Miri.

— Sus, mi-a spus și mi-a întins mâna, grăbită.

Purta mănuși, dar tot îi simțeam pielea caldă și m-am bucurat de atingerea ei până când am văzut că regretă gestul făcut. S-a tras înapoi și a băgat mâna în buzunar. La momentul acela, m-am gândit că regretă că m-a atins, pentru că o dovadă de bunăvoință îi putea compromite autoritatea în fața unor colegi precum Elma. Ani mai târziu, mi-am dat seama că tristețea ei izvora din faptul că avea grijă de copiii pe care punea stăpânire Unchiul. Era, probabil, ca și cum ar fi acordat o harpă pentru cineva care cântă la harpă cu cuțitul, ori ar fi legat o carte pentru cineva care, prin lectură, înțelege să arunce paginile în foc.

Dar aceste lucruri îmi erau imposibil de înțeles la vârsta aceea fragedă, când încă mă ascundeam sub paltoane și mă îndreptam cu pași timizi spre maturitate. Atunci, în laborator, știam doar că suntem flancate de două femei care ocupau poziții interesante în categoria organismelor vii. Dădeau impresia că sunt total nesimțitoare, două forme delicate împrejmuite de straturi protectoare. La sora Elma, aceasta părea a fi starea ei naturală; era o vietate cu exoschelet, ale cărei oase și țepi creșteau la exterior – un specimen perfect și lucios de crab. Bănuiam că s-a născut astfel, impasibilă la tot ce se întâmpla în jurul ei. Doctorița Miri avea o altfel de armură –

deși era echipată cu plăci blindate, îi ofereau o slabă protecție, una care nu o ferise de toate rănile, dar, asemenea stelei de mare, avea darul regenerării. Când o parte din ea se confrunta cu o tragedie, creștea la loc de trei ori mai puternică, iar țesuturile se multiplicau într-un soi de carne perfecționată, înzestrată cu propria capacitate genială de supraviețuire.

Cât va dura oare să ajung ca ea?

Nu intenționam s-o rostesc cu glas tare, dar exact asta am făcut, și am simțit cum mâna sorei Elma mă strânge de umăr și mă zgâlțâie zdravăn.

— La mine te referi? mi-a zis, pe un ton mustrător.

— Nu, la ea, am spus, arătând spre doctorița Miri, care s-a înroșit la față.

Dar se pricepea de minune să ascundă greșelile copiilor și să depășească toanele Elmei.

— Vrea să spună că și ea își dorește să devină doctor într-o bună zi, a zis, iar ochii ei expresivi mi-au transmis că trebuie să confirm. N-am dreptate?

Am încuviințat din cap, legănându-mă pe călcâie în fața lor, ca să par mai mică, mai copilăroasă. Dintr-un motiv neștiut, gestul acesta înduioșa oamenii. Era foarte eficient în cazul Perlei și al lui Shirley Temple și, de data asta, mi-a folosit și mie, pentru că sora mi-a dat drumul din strânsoare.

— Așa, deci? a zis și mi-a tras o castană în cap. Poate, dacă îți dai silința, o să ajungi doctor renumit într-o zi. Orice e posibil aici, nu-i așa?

Mă credeți dacă vă spun că vremea m-a salvat de la a-i da un răspuns la întrebarea asta absurdă? Am auzit un ciocănit în ferestrele laboratorului, o răpăială ca o mie de pumni micuți care loveau în geam. Câțiva doctori și asistente s-au repezit să le închidă în vreme ce pietricele de grindină cădeau pe podea. Ai fi zis că toate scoicile dintr-o mare se deschiseseră în cer și-și revărsau pe holurile laboratorului comoara ce purta numele surorii mele.

În agitația iscată, eu și Perla am rămas nesupravegheate. Ne-a tras atenția o cameră aflată la câțiva metri de noi, cu ușa întredeschisă. Prin crăpătură, am văzut pereții acoperiți cu rafturi de cărți și mă mâncau degetele să șterpelesc una. Numai o carte de medicină mă putea învăța cum să-mi ajut trupul să reziste într-un astfel de loc, cum să-l călesc și să-mi suprim

durerea. Cărțile nu m-au înșelat niciodată. Ar fi fost o prostie să rabd când aveam asemenea sfetnici la îndemână.

M-am dus tiptil spre cameră și am apăsat ușor pe clanță, dar mi-a alunecat mâna din cauza transpirației și ușa s-a deschis cu un scârțâit pârâcios – sora Elma, cu boneta strâmbă pe cap, a dat fuga și m-a tras din prag, însă gestul ei a deschis ușa și mai larg. Atunci am văzut ochii și ochii m-au văzut pe mine.

Nici acum nu știu cum aș putea descrie schimbul de priviri care a avut loc.

Tot ce știu este că, deasupra biroului, pe peretele din fundul încăperii, tronau șiruri întregi de ochi. Erau cusuți prin irisuri, străpunși de ace, toți aliniați ordonat, precum copiii la apel. Erau colorați ca un anotimp frumos: verzi, căprui, cafenii și ocru. Un ochi albastru stătea singuratic la margine. Toți ochii erau stinși, cum pățesc doar organismele vii care nu mai sunt vii, iar irisurile începătoșate de pojghițe de țesut vibrau la fiecare adiere care pătrundea pe fereastră. În centrul fiecăruia, scânteia acul cu gămălie care îl ținea captiv.

Deși eram doar un copil, îmi făcusem câteva idei despre violență. Violența avea orizont, miros, culoare. O văzusem în cărți și la buletinele de știri, dar n-am cunoscut-o cu adevărat până când nu i-am văzut efectele asupra lui *zayde*, până când nu l-am văzut coborând în subsolul în care locuiam în ghetou, cu o cârpă roșie pe față, până când n-am văzut-o pe mama că amuțește și îi bandajează nasul cu o fâșie de material ruptă din cămașa ei de noapte. Perla a ținut lampa în timpul procedurii, ca să-i fie mai ușor mamei, dar eu tremuram atât de tare, încât n-am putut s-o ajut. Ar trebui să pot spune că am văzut violența căreia i-a căzut mama victimă când a venit la ușă un gardian să ne anunțe despre dispariția tatei, dar am ținut ochii închiși în tot acest timp. Totuși, pentru că sora mea a văzut totul, am simțit imaginile indirect, am simțit cum îmi ard pleoapele – am văzut bocancul lucios al gardianului cum se înfige în coastele mamei, care zăcea întinsă pe jos. Perla s-a supărat nespus că n-am fost martoră la cele întâmplate, așa că m-a silit să trăiesc întreaga experiență, iar când am rugat-o să nu mă mai supună unor asemenea orori, mi-a explicat că n-am nici un cuvânt de spus, pentru că ea n-ar întoarce niciodată privirea, absolut niciodată, oricât de rău m-ar durea, pentru că, întorcând privirea, ne pierdem sufletul atât de iremediabil, încât pierderea suferită ar

trebui să capete alt nume.

Așadar, cunoșteam violența. Mai exact, o cunoșteam suficient de bine cât să înțeleg că asta li se întâmplase și ochilor. Știam că au fost smulși din trupuri care aparțineau unor oameni ce meritau imagini mult mai plăcute decât cea văzută în ultimă instanță. Și, cu toate că nu știam care e cea mai frumoasă imagine din lume, îmi doream să le-o ofer. Îmi doream să călătoresc prin lume, de la mare la munte și înapoi, și să le aduc un obiect, un animal, o priveliște, un instrument, o persoană – ceva care să le transmită că, deși violența continuă, frumusețea încă există și își amintește de ei. Conștientă că dorința mea este imposibilă, le-am oferit ochilor singurul lucru care-mi stătea în putință: o lacrimă mi s-a prelins pe obraz.

— De ce plângi? m-a întrebat sora Elma.

A închis ușa dintre mine și ochi, dar nu înainte ca aceștia să-mi vadă lacrima.

— Nu plângeam, am declarat.

— Sora ta nu plânge, a zis ea, scuturând din părul argintiu ca zăpada, și s-a lăsat pe vine în fața mea. Tu plângi. Ce-ai văzut acolo?

Adevărul era că nu-i puteam descrie ce am văzut. Dar știam că voi vedea veșnic ochii aceia, că mă vor urmări până la moarte, căscați și ficși, nădăjduind la o altă soartă. Știam că le voi simți cel mai mult privirea atunci când voi auzi că cineva s-a născut sau s-a căsătorit ori a fost găsit. Știam că voi încerca să-i închid pe ai mei, doar ca să am o clipă de liniște, dar nu voi mai reuși niciodată să-i închid pe de-a-ntregul. Nici unul dintre noi nu avea să mai găsească vreodată adevărata pace.

— N-am văzut nimic, am mințit.

Stropi de apă îmbroboneau fața surorii Elma și cădeau unul câte unul pe podea. S-a hotărât să recurgă la metodele standard.

— Ai văzut tu ceva, a insistat, zgâlțâindu-mă. Vreau doar să fiu sigură că am văzut amândouă același lucru. Mă interesează, pentru că n-am chef să-i sperii pe ceilalți copii cu aiurelile tale. Am mai întâlnit copii ca tine, îndrăgostiți de idei fanteziste! A fost o fată aici la un moment dat care mi-a spus o poveste mincinoasă. Știi ce s-a întâmplat cu ea?

I-am spus că nu știu.

— Nici eu nu-mi mai amintesc foarte bine. Cum să țin minte,

când sunteți atâția de care trebuie să am grijă? Un lucru e sigur: poveștile ei mincinoase nu s-au sfârșit bine. Pricepi ce spun?

Am legănat din cap, în semn de încuviințare. Gestul meu avea un scop dublu. Acela de a câștiga bunăvoința surorii Elma și a lăsa să mi se prelingă o a doua lacrimă pe obraz, fără ca ea să observe.

— Te mai întreb odată, ce-ai văzut în cameră?

În timp ce căutam un răspuns potrivit, mă gândeam la șirurile prinse pe pereți: deși prizonieri, ochii își fluturaseră culorile frumoase cu o înflăcărare cochetă, iar praful care îi acoperea semăna cu polenul. Mulți migraseră, probabil, pe distanțe lungi. Toți au fost tratați ca niște gunoaie. Au fost ademeniți aici, închiși, înfometați, supuși prin teroare, iar, odată secătuiți de viață, au fost prinși cu ace și agățați pe pereți, ca niște ciudățenii.

— Fluturi, am zis deodată. Am văzut fluturi. Doar fluturi. N-am văzut nici un ochi. Doar fluturi.

— Fluturi?

— Da, multe, multe rânduri de fluturi. Sunt o clasă de insecte din ordinul lepidopterelor.

Elma mi-a pus un deget sub bărbie și mi-a ridicat capul spre tavan. Mă întrebam dacă are de gând să mă taie în două și, tocmai când eram convinsă că asta urmează să facă, mi-a dat drumul și a adoptat tonul unui revizionist frustrat și despotic.

— Nu sunt fluturi, m-a informat. Sunt cărăbuși. Domnul doctor îi colecționează de mulți ani. Ai înțeles?

Am încuviințat.

— Spune că sunt cărăbuși, Stașa. Vreau să te aud că spui asta. Ai greșit când ai descris ce-ai văzut. Corectează-te, ca să înțeleagă și Perla.

— Am văzut cărăbuși, i-am spus Perlei, evitând să mă uit la sora mea în timp ce rosteam cuvintele.

— Nu m-ai convins.

— Am văzut cărăbuși, atâta tot. Nu fluturi, ci cărăbuși. Din ordinul Coleoptera. Cu două perechi de aripi.

Mulțumită de răspuns, sora Elma s-a întors cu spatele și și-a reluat drumul, vizibil înviorată de interogatoriu, iar când am ajuns la capătul holului, a deschis ușa unei camere care avea să ne schimbe pentru totdeauna. E ușor să te gândești că există multe astfel de camere în viața unei persoane. *Asta e camera*, ai

putea spune, *în care m-am îndrăgostit*. Sau: *Asta e camera în care am descoperit că reprezint mai mult decât tristețea, orgoliul sau forța mea.*

La Auschwitz însă, am descoperit că încăperea care te schimbă cu adevărat este aceea care te poate face să nu simți absolut nimic. Este încăperea care spune: *Vino și stai în mine și nu vei cunoaște durerea; suferința ta nu e reală. Dar strădaniile tale? Sunt doar ușor mai reale decât ești tu, dar nu cu mult. Salvează-te*, te sfătuiește camera, *renunțând la orice sentiment, iar, dacă simți ceva, nu te condanga singur, arătând-o și altora*.

După ce am intrat în cameră, Elma ne-a dezbrăcat. Rochiile cusute de mama au ajuns în brațele ei; Elma s-a uitat disprețuitoare la imprimeul cu căpșune. Până și fructele o ofensau.

— Atât de pueril, a remarcat ea, împungând una dintre căpșune cu o unghie vopsită cu ojă roșie. Vă place să fiți copii?

— Da, am răspuns amândouă.

A fost ultimul cuvânt pe care l-am mai rostit vreodată la unison. Îmi pare rău că n-am știut asta atunci, dar eram prea ocupată să intru în grațiile Elmei, pe al cărei chip pudrat se citea surprinderea.

— Foarte ciudat. Nu înțeleg de ce.

— Eu nu mi-am dorit niciodată să cresc, am zis.

Ăsta era adevărul. Crescând, exista riscul să mă înstrăinez de Perla.

Sora Elma ne-a aruncat zâmbetul ei exagerat de larg.

— Atunci, ați nimerit în locul potrivit, a spus.

Da, ar fi trebuit să deduc adevărul din ceea ce insinua despre viitorul nostru. Dar sora Elma avea ceva care mă intimida și nu reușeam să gândesc limpede în prezența ei. Elma ne-a așezat pe două scaune cu spătare din fier atât de reci, încât am început să dârdâim. După frig, m-au apucat fierbințelile. Mi-a coborât o ceață peste ochi. Cunoșteam bine ceața aceea. Mă împresura de câte ori eram martoră la cruzimi. O priveam pe Elma cum ne pune hainele deoparte și aranjează niște instrumente de măsurare pe o tavă și încercam să mi-o închipui mai puțin nemiloasă, dar imaginea femeii avea o soliditate care se împotrivea oricăror îmbunătățiri pe care mintea mea se căznea să i le aducă. Nu era nimic vag sau negociabil la persoana ei. Unii ar spune că avea o personalitate puternică. Mi-ar fi plăcut s-

o pot numi astfel, doar ca să dau dovadă de omenie și generozitate. Dar era limpede că ceea ce avea, de fapt, era o goliciune sufletească atât de imensă, încât se confunda cu puterea.

M-am gândit că, dacă o măgulim, poate va fi mai amabilă.

— Spune-i că e frumoasă, i-am șoptit Perlei.

— Spune-i tu, dacă ți se pare frumoasă.

Parcă simțindu-ne eforturile psihice de a o plăcea, sora Elma a mers în celălalt capăt al încăperii și s-a apucat să lustruiască o foarfecă argintie, ale cărei mânere scânteiau în lumina care intra pe fereastra groasă de deasupra. Deși mică, fereastra lăsa să pătrundă prea multă lumină pentru niște fete lăsate în pielea goală. Ne-am încrucișat picioarele și ne-am acoperit mugurii de pe piept cu palmele; țineam strâns de aceste semne de maturizare, parcă nădăjduind să le facem să se simtă atât de nedorite, încât vor dispărea de bunăvoie.

— Mai speriați sunt ei de tine decât ești tu de ei, i-am șoptit surorii mele, pentru că părea că nu-mi rămâne altceva de făcut decât să glumesc.

Perla a chicotit, așa că am chicotit și eu. Cum era de așteptat, râsetele noastre au iritat-o pe sora Elma. A azvârlit foarfeca pe masa de operații, cu un zăngănit asurzitor.

— Mai vedeți alți copii care râd?

Nu. De fapt, nu văzusem nici un copil, atât de tare ne slăbise simțurile locul acela straniu. Dar, uitându-ne în direcția în care arăta Elma, am remarcat că nu suntem singure.

Mai erau cinci copii în cameră.

Lino și Artur Ammerling erau doi frați de zece ani din Galiția. Ca și noi, erau proaspăt sosiți și tratați cu dispreț de Numerele Vechi. Hedvah – o fată care dormea la trei paturi distanță de noi și avea onoarea de a fi cea mai respectată fată din Menajerie, datorită șederii sale îndelungate și a faptului că reușea să se impună în fața Bovinei – iscase zvonul că Ammerlingii nici măcar nu sunt gemeni, ci doar pretind că ar fi, ca să profite de avantajele acordate celor de condiția noastră. Tatăl Gemenilor era recunoscut pentru astfel de șiretlicuri, zicea ea, și modifica actele în așa fel încât băieții să beneficieze de poziția privilegiată de gemeni. Hedvah invoca părul lor de culori diferite – Lino era roșcat, Artur era brunet – ca dovadă că sunt impostori. Dar sigur erau gemeni. Se vedea după felul în care

stăteau pe scaun. Aveau aceeași figură șocată, același tremur al corpului, în timp ce asistentele le numărau și măsurau fiecare trăsătură. Nu au trecut cu vederea nici un element care să le dovedească asemănarea – le-au numărat genele, firele din sprâncene, punctele de pe irisuri, gropițele din genunchi și obraji. I-au adunat și i-au scăzut și i-au comparat, două ecuații umane care nu puteau decât să se foiască pe scaune.

Pe lângă aceștia, mai erau Margit și Lenci Klein din Ungaria. În vârstă de șase ani. De câte ori pe mine și Perla ne năpădea tristețea, ne uitam după ele, pentru că ne aminteau de noi în copilărie – se țineau de mână, șușoteau secrete și își mai trăgeau câte un cot de necaz. Se pieptănau una pe alta cu degetele, până când le strălucea părul, și făceau fluiere din fire de iarbă. Mama lor le spusese să poarte mereu panglici mov în păr, ca să le poată recunoaște mai ușor în mulțime, așa că zilnic, imediat ce se trezeau, își legau funde în vârful capului și le înfoiau în așa fel încât arătau ca niște urechi de catifea. Ne uitam cum asistentele trasează rotocoale cu cerneală roșie pe trupușoarele lor palide și zgribulite, încercuind câte ceva din loc în loc, până când le-au acoperit de linii stacojii.

Cel de-al cincilea subiect stătea singur, cu degetul mare în gură. Nu-ți dădeai seama dacă are treisprezece, treizeci și cinci sau șaizeci de ani, atât era de pipernicit. Asistenta lui răsfoia niște fișe, cu un aer plictisit, ca și când nu avea ce să mai facă cu el. Pe masa din fața ei se aflau două dosare, două rânduri de fotografii, două rânduri de grafice și două radiografii. Dar băiatul era unul singur.

Și era un băiat de-o șchioapă, o făptură mică și firavă, cu dinții de sus proeminenți și împrăștiați peste buze, ca un gard strâmb. Smocuri de păr cărunt îi creșteau pe cap și îi mascau ochii ce păreau incapabili să se concentreze la altceva în afară de tavan. Venele i se vedeau atât de bine prin piele, încât, în lumina chioară din cameră, îi dădeau un pronunțat aspect bolnăvicios. În frigul și suferința pe care le îndura, băiatul era aproape vânăt.

M-am uitat fix la el, în speranța că îmi va simți privirea și va întoarce capul spre mine, cum fac deseori gemenii, dar băiatul doar tușea ostentativ, fără să facă nici cel mai mic efort de a-și ascunde boala. Asistenta s-a încruntat nervoasă și a aruncat jumătate dintre fișe într-o cutie – gest care l-a tulburat pe băiat. L-am văzut cum se clatină pe picioare și i se înmoaie genunchii.

Deși eram convinsă că o să cadă, nu făcea altceva decât să se uite la cutie cu venerația pe care o ai în fața unui mormânt, după care a încercat să mângâie capacul cu un deget, dar asistenta l-a plesnit peste mână. Băiatul și-a retras-o imediat, de parcă l-ar fi rănit, și a băgat iar degetul mare în gură. Asistenta l-a anunțat că și-a încheiat treaba și i-a făcut semn să se îmbrace, dar el refuza să ia hainele, chiar dacă femeia i le-a împins cu forța în pieptul costeliv. Ai fi zis că a ajuns la concluzia că nu poate să mai prindă nimic în mâini și nu are rost să încerce să mai țină ceva în afara degetului din gură. Supărată, asistenta i-a azvârlit hainele la picioare și s-a îndepărtat țanțoșă. Băiatul a rămas pe loc, despuiat și vânăt, refuzând să-i asculte ordinul. S-a răsucit în direcția ei, doar ca să tușească, și atunci ni s-au intersectat privirile.

Am întors capul numaidecât, prea încet ca să evit un salut prietenos din partea lui, dar suficient de rapid cât să nu trebuiască să-i răspund. Nu puteam înfrunta chinurile pe care le îndurase, orori demascate de scaunul gol de lângă el.

— Te înțeleg, i-a spus el scaunului liber. Dar, dacă era tata aici, ar zice că blestemele atrag blesteme asupra celor care le rostesc. Iar, dacă era mama aici, ar zice că…

L-a apucat un nou acces de tuse.

Băiatul și scaunul lui gol m-au ajutat să iau o decizie: aveam să fiu mai mult decât un cobai în lumea asta. Nu eram la fel de deșteaptă ca Unchiul Doctor, dar puteam să-i urmăresc activitatea fără știrea lui, puteam să învăț despre medicină și să mă folosesc de el în avantajul meu. Perla se consola cu gândul că va putea să danseze – trebuia să-mi găsesc și eu un țel. În definitiv, cineva trebuia să aibă grijă de oameni când se va termina războiul. Cineva trebuia să-i descopere pe cei rătăciți și să întregească totul. Nu vedeam de ce n-aș fi putut fi eu acel cineva.

Am hotărât să-mi încep ucenicia cu băiatul. Cum nu știam cum îl cheamă, l-am numit Pacientul nr. Albastru. L-am studiat, am observat atât cât era posibil de la distanță, dar n-am apucat să-i analizez particularitățile, pentru că m-a întrerupt un sunet subțire, ca un ciripit.

Unchiul Doctor. A intrat în pas vioi, fluierând și mirosind a mentă și a amidon, iar pulpanele albe ale halatului fâlfâiau în urma lui și se frecau de toate suprafețele. Auzisem că se crede

specialist în fluierat, la fel cum se credea specialist în igienă, cultură, artă și scris. Dar, deși fluiera ireproșabil, se simțea că o face mecanic. Deși atingea toate notele din gamă, melodia era monotonă, ceva sterp ce nu cunoștea sentimente.

Am încercat să-i imit fluieratul steril, dar n-am izbutit să copiez trilurile doctorului – când am suflat printre buze, doar am scuipat.

Unchiul mi-a observat strădaniile zadarnice și a zâmbit. O expresie amuzată, care i-ar fi părut inofensivă privitorului neavizat, dar felul în care a arcuit buzele mi-a dat fiori. La urma urmelor, ne aflam în laboratorul lui spre a fi supuși la teste, o parte dintre care, cu siguranță, erau concepute în așa fel încât să ne depisteze slăbiciunile și să determine cât mai avem voie să trăim. Nu era exclus ca unul dintre aceste teste să verifice cât de bine știm să fluierăm. Naziștii aveau niște idei extrem de prostești și de crude cu privire la calitățile care alcătuiesc o persoană – știam că nu e bine să le subestimez mofturile.

— Știu să fluier, i-am spus Unchiului. Jur. Acum câteva ore am fluierat.

Nu a dat semn că m-ar fi auzit – s-a întors cu spatele, să discute cu una dintre asistente și nu m-a băgat în seamă.

Am văzut-o pe Perla cum se albește de spaimă și am intrat și eu în panică. Eram convinsă că eșecul meu ne pecetluise soarta amândurora. În apărarea noastră, m-am gândit să-i enumăr doctorului numeroasele talente pe care le aveam, dar am concluzionat că nu se cade să mă laud cu talentele Perlei de dansatoare, recitatoare și pianistă. Am ales altă metodă de a-mi dovedi spusele.

— *Dunărea albastră*, am anunțat în gura mare.

Planul meu a dat roade. Unchiul s-a întors spre noi, cu o figură curioasă.

— Ce-ai zis?

— Cântecul pe care îl fluierai dumneata când ai intrat. E valsul *Dunărea albastră*.

Fața unchiului s-a luminat de plăcere. M-a apucat de una dintre codițe și m-a tras, cam cum ar face un școlar pus pe șotii.

— Te pricepi la muzică?

M-am foit pe bancă, stânjenită de intensitatea privirii cu care mă sfredelea. Parcă eram singurul lui pacient.

— Perla e dansatoare, i-am spus.

— Iar tu, a zis, arătând cu degetul spre mine, ești pianistă?
— Vreau să mă fac doctor într-o bună zi.
— Ca mine? a întrebat el, zâmbind.
— Ca tata.

Era prima oară când rosteam acel cuvânt de când dispăruse – cele patru litere, două silabe, sunetul care începea aspru, dar se termina moale, ca un picior care calcă pe o treaptă, dar sfârșește în nisip. Am încercat să-i atribui cuvântului noi înțelesuri și să-l șterg pe cel vechi, să-l transform pe tata într-un șanț, într-o oră, o ușă falsă dintr-o bibliotecă, în spatele căreia te poți ascunde fără să fii descoperit. După ce am pronunțat cuvântul, am căzut pe gânduri, dar Unchiul era prea încântat ca să observe și bănuiesc că atunci când am spus *ca tata*, el a auzit *ca dumneata, Unchiule*, pentru că radia de mândrie familială.

— Vrea să se facă doctor! Sunt impresionat, le-a zis angajaților. Ce fată isteață!

Sora Elma nu părea deloc convinsă de declarația lui, dar a încuviințat din cap, după care a continuat să curețe instrumentele.

Unchiul s-a dus la chiuvetă, să se spele pe mâini. Văzându-și reflexia în ușa de oțel a dulapului, a rânjit ușor, apoi a observat o șuviță rebelă și a început să se pieptene cu o migală excesivă, ca și când, dacă își aranja firele de păr, lumea lui dobândea o simetrie plăcută. Odată ce a atins perfecțiunea, a reluat fluieratul și a dat din cap în direcția unei infirmiere, care i-a tras imediat un scaun în fața noastră. L-a șters cu batista, frecând scârbit o mică pată de pe lemn, după care s-a așezat țeapăn în fața noastră. Avea postura unuia care participă la o reuniune de familie, după ani în care nu s-au văzut, dornic să afle despre viețile celorlalți, dar atent să-și ascundă identitatea. Ca și cum era responsabilitatea noastră să-l facem să se simtă în largul lui, i-am zâmbit. Sunt sigură că nu era un zâmbet frumos, dar mi-a ghicit intenția de a-i câștiga simpatia și, odată cu ea, cred că și slăbiciunea.

A pus câte o mână pe genunchii fiecăreia, ascunzând vânătăile cu care ne aleseserăm în vagonul pentru vite.

— Chiar mă gândeam să organizez un concert aici. V-ar plăcea, fetelor?

Am încuviințat simultan.

— Așa facem atunci! O să pun muzicienii să interpreteze unul dintre cântecele preferate ale fiecăreia. Sau, ca să nu aibă prea multe bătăi de cap, îi pun să cânte același cântec de două ori!

A râs la propria glumă. Am râs și eu, ca să-mi maschez frica, iar Perla mi-a urmat exemplul și a chicotit. Ca să ne protejăm, învățaserăm deja cum să ne sincronizăm inimile. Dar, ca de obicei, inima mea era, probabil, puțin mai înceată, pentru că, în secunda următoare, am trântit ceva stupid, inevitabil și tipic mie.

— Am auzit că ai grijă ca familiile gemenilor să nu pățească nimic, am zis în grabă, cu capul plecat.

Imediat ce am comis greșeala, Perla a lovit în piciorul scaunului meu, amintindu-mi să-mi cer scuze.

— N-ai de ce să-ți ceri scuze, m-a liniștit Unchiul, mângâindu-mă blând cu dosul palmei pe obraz.

Mă întrebam de câte ori le-o fi zis același lucru altora ca noi, pentru că era ceva nefiresc în tonul lui. Îi tremura ușor colțul gurii și-și rodea marginea mustății. Un tic bizar pentru un om cu calmul lui, oarecum tâmp și grosolan, dar am descoperit ulterior că ieșea, în general, la iveală când își căuta cuvintele cu atenție. După câteva clipe de gândire, și-a descleștat dinții de pe mustață și ni s-a adresat cu voce gravă:

— E adevărat că am grijă de familii. Vrei s-o ajut cu ceva pe a voastră?

I-am spus că *zayde* arată bătrân, dar are mintea tânără, și care caută mereu lucruri noi pe care să le studieze. Când eram în vagonul pentru vite, ne-a pus să-i promitem două lucruri: că, într-o zi, vom învăța să înotăm și că, după ce scăpăm de aici, vom cumpăra o sticlă de vin bun și vom toasta în numele lui. În toast, trebuia să cerem distrugerea criminalilor și să le urăm să aibă un milion de palate cu o mie de camere, iar, în fiecare cameră, o sută de paturi, și, sub fiecare pat, un șarpe veninos care să-i muște de gleznele diabolice, și, la capul fiecărui pat, un doctor cu antidotul, ca să-i vindece și să retrăiască mușcătura și să îndure suferința la nesfârșit, până s-or sătura șerpii de gustul nazist, ceea ce nu se va întâmpla niciodată, fiindcă toată lumea știe că șerpii nu se satură de gustul răului.

La finalul acestei răbufniri, Perla mi-a aruncat o privire tăioasă și s-a foit stânjenită pe scaun, dar Unchiul nu părea câtuși de puțin deranjat. De fapt, se comporta ca și cum nici măcar nu mă

auzise. A reînceput să-și roadă mustața și a continuat să ne chestioneze.

— Bunicului vostru îi place să înoate?

— Și-ncă cum, i-am răspuns. *Zayde* înoată, face salturi și scufundări ca un pește.

— Bun, ne-am înțeles. Poate nu știați, dar avem un bazin aici. O să-i găsesc un însoțitor și o să-l anunț pe supraveghetorul lui de sector.

I-am atras atenția că *zayde* o să aibă nevoie de un șort.

— Desigur. Cum de nu m-am gândit? Nu cred că a luat o pereche la el. Nu putem permite ca un popou de bătrân să-i sperie pe ceilalți înotători.

Imaginea lui *zayde* dezbrăcat nu-mi părea deloc nostimă, dar el era foarte amuzat, așa că am râs împreună cu el, spre groaza Perlei. Speram să-mi înțeleagă stratagema, pentru că, după ce au încetat hohotele, i-am adresat doctorului încă o rugăminte.

— Mai e o persoană, am zis. E vorba de mama noastră.

— Ce-i cu ea?

— E mama noastră, a fost tot ce-am putut spune la început, pentru că gândul la ea îmi întuneca judecata.

— Și?

— Știe să deseneze și să picteze. În special animale și plante. Face o istorie a organismelor vii și a celor care nu mai trăiesc. O binedispune.

Am căutat o exprimare cât mai politicoasă. În realitate, nu o binedispunea, cât îi mai alina lacrimile. Mi-am amintit de macul de pe peretele vagonului pentru vite și cât de mult o întăriseră petalele lui delicate. Dar nu părea momentul potrivit să intru în asemenea detalii cu Unchiul. Deja i se citea o vagă plictiseală pe față și îmi dădeam seama că negocierile se apropie de final.

— Deci are nevoie de pensule, a zis. De un șevalet. Și, bineînțeles, de vopsele.

I-am mulțumim și i-am spus că mama și *zayde* îi vor fi profund recunoscători. Era mai mult decât suficient, i-am zis. De fapt, nu mai mult decât suficient, dar…

— Știu ce vreți să spuneți, a zis el, pe un ton solemn. E bine că vă gândiți și la alții, iar familia voastră merită recompensată că v-a adus pe lume. Voi, gemenii, sunteți aparte.

— De ani întregi îi spun asta Perlei, am zis.

— Poate că acum, în sfârșit, te crede, a spus el, cu o figură

serioasă. O crezi, Perla?

— O cred, a răspuns ea, dar știam că se ascund mai multe lucruri în spatele cuvintelor ei.

Încântat, Unchiul ne-a mângâiat pe amândouă pe cap, după care a scotocit într-un borcan de sticlă dintr-un dulap și mi-a întins un cub de zahăr. Ce raritate acest iglu de dulceață! Nu-l puteam irosi pe mine, așa că i l-am oferit Perlei. Doctorul s-a încruntat și mi-a mai dat un cub. I l-am oferit și pe acesta surorii mele.

— Ăsta e al tău, mi-a zis, punându-mi un al treilea cub în palmă și strângându-mi degetele în jurul lui. Are scopuri medicinale.

— Atunci, pot să i-l dau Pacientului nr. Albastru?

O umbră de nedumerire i-a traversat chipul, apoi s-a transformat în iritare. Am tăcut și am vârât cubul de zahăr în gură. Nu era deloc ușor să-l mulțumești pe omul ăsta.

După aceea, Unchiul a reluat întrebările, care intrau în cele mai stânjenitoare subiecte. Ne-a zis că vrea doar să afle lucrurile esențiale. Cine suntem datorită celor din care ne tragem. Sau, mai exact, de ce nu avem tată. Perla a reușit cumva să-i dea informațiile cerute. În timp ce vorbea, eu fredonam în gând, ca să nu aud ce spune. Am fredonat *Dunărea albastră*, până când mi s-au albăstrit toate gândurile, dar nici măcar albăstreala aceea nu acoperea întreaga poveste.

Perla i-a explicat Unchiului că, într-o seară, tata i-a explicat mamei că are o treabă de rezolvat și nu s-a mai întors acasă. Ea l-a rugat să nu plece, pentru că era trecut de ora stingerii. De ce nu lasă alt doctor să se ocupe de copilul bolnav al vecinului nostru? La Stașa și Perla nu se gândește? i-a zis ea. Tata nu s-a certat cu ea, dar a ieșit în grabă și și-a uitat umbrela. Am rămas toate în ușă, mama cu umbrela în mână, și l-am așteptat să vină după ea. Dar nu s-a întors acasă în noaptea aia. Nu s-a întors nici în zilele și lunile care au urmat. Mama s-a dus la poliție, care, inițial, i-a dat foarte puține lămuriri, dar, mai târziu, a informat-o că un bărbat cu semnalmentele tatei a fost găsit înecat în râul Ner. Mama a ținut-o una și bună că nu poate fi el, că altceva a pățit, și că nu crede până când nu are dovada scrisă.

Dar Unchiul nu era genul de om care să se lase descurajat de documentația neglijentă. Dovedită sau nu, explicația îi părea plauzibilă. Era o adevărată epidemie de sinucideri în rândul

evreilor, a zis el.

— Vă simțiți vreodată copleșite de tristețe? ne-a întrebat el, uitându-se, mai întâi, cu o luminiță în gura Perlei, apoi în a mea.

— Niciodată, am răspuns.

— Dar tu, Perla?

I-a mai dat un cub de zahăr, pe care Perla l-a băgat imediat în gură, ca să evite răspunsul.

— Perla e prea bună ca să fie tristă, am zis eu.

— Am înțeles.

— Perla e atât de bună… încât nici durere nu simte. Vezi?

Ca să-mi demonstrez afirmația, am ciupit-o de braț. Dar, în loc să tacă, am țipat amândouă în același timp. Unchiul a notat totul cu mare atenție, dar nu cred că înțelegea ce se întâmplă de fapt. Perla n-a țipat din cauza ciupiturii mele; a fost o simplă coincidență. În clipa în care degetele mele s-au înfipt în pielea ei, am simțit amândouă suferința mamei, care se topea de dorul nostru și abia mai îndura greutățile vieții. Nici nu-și închipuia ce bucurii o așteaptă datorită valorii noastre ca subiecți de experimente. Mama era nespus de fragilă – speram ca pensulele și vopselele să ajungă la ea cât nu era prea târziu.

Tocmai când mă pregăteam să-i explic Unchiului că e o problemă presantă, m-a apucat de umeri. Strânsoarea lui era autoritară și fermă – am încercat să mă încovoi, ca să-mi ascund goliciunea, dar m-a ridicat de jos și m-a pus să traversez camera.

— Perla te așteaptă, mi-a zis el, în timp ce treceam pe lângă ceilalți copii și asistente, către paravanul care ne despărțea de restul camerei.

Acolo, m-a pus să mă întind pe o masă metalică și a aprins o lumină. Eram singuri – doar eu, el, halatul alb și lumina orbitoare de deasupra –, dar mai simțeam o prezență.

Simțeam ochii ațintiți asupra mea, deși știam că nici unul nu se mișcase din acele cu care erau prinși. Știam că ochii aceia văd ce vedeam și eu. Împreună cu ei, l-am urmărit pe Unchiul cum umple o seringă cu un lichid strălucitor. Semăna cu pietrele de chihlimbar pe care eu și Perla le culeseserăm cândva pe de țărmul Mării Baltice, iar culoarea aceea mi-a retrezit amintiri din trecut, cu puțin timp înainte de dispariția tatei, când ne-am urcat într-o barcă și am vâslit în largul apei – după care m-am oprit brusc, pentru că Perla era responsabilă de trecut și

amintiri, iar eu riscam să încalc o istorie despre care nu eram sigură că mai e a mea. Dar mă bucuram că nu mai e a mea. Pentru că, stând întinsă pe masă, sub lumina intensă, îmi dădeam seama că mă aflu într-un loc unde timpul și amintirile aduc doar durere, și îi eram recunoscătoare surorii mele, prietenei mele din lumea amniotică, că mă cruță de această suferință.

— Știu la ce te gândești, a zis Unchiul, apropiindu-se de mine, cu seringa în mână.

I-am zis că e ciudat, fiindcă, pe vremuri, doar Perla avea capacitatea asta.

Mi-a aruncat zâmbetul său de laborator, dar se vedea că începe deja să se sature de glumele mele. Așa că am luat o figură intelectuală și gravă, și m-am uitat curioasă la seringă, ca și când stăteam în prima bancă, la ora unui profesor pe care doream să-l impresionez.

A încercat vârful acului cu buricul degetului.

— Te gândești că o să te doară. Promit că n-o să te doară. Poate puțin. Foarte puțin. Dar e un preț mic de plătit, ținând seama de recompensa care te așteaptă.

Despre ce recompensă o fi vorba? mă întrebam.

Mi-a șoptit răspunsul la ureche, după care mi-a cerut consimțământul. Cel puțin, asta îmi amintesc eu. Sau așa mi-am amintit-o o vreme, până să-mi recapăt capacitatea de a judeca limpede. Firește, e mult mai probabil să nu-mi fi cerut niciodată acordul.

Oricum ar fi, disperarea te poate face să accepți multe. Iar inima mea era plină de disperare. Poate părea ciudat că mi-am dat consimțământul – dar, într-un loc unde poți muri în orice clipă, fără să ai șansa de a-i salva pe cei dragi, cum puteam refuza conținutul unei seringi ce avea să mă facă nemuritoare?

Da, i-am zis. Aș vrea să fiu nemuritoare. Fie și pentru scurt timp.

Unchiul mi-a păcălit una dintre vene să coopereze și a vârât acul, iar, când l-a vârât, am simțit cum celulele mele se divizează și cuceresc alte celule, și m-a cuprins un frig suportabil.

În timp ce amintirea mea zăbovește pe masa metalică, plină de instrumente și incertitudini, se ridică nenumărate întrebări: *Stașa, nemurirea asta pe care crezi că ai primit-o – s-a implântat*

în tine ca o săgeată sau a pătruns ca un cuțit? A săltat prin tine ca o piatră? Ți-a turnat sare pe inimă și ți-a strâns-o ca un melc în cochilie?

Mi-aș dori să vorbesc despre senzația fizică de nemurire, dar nu pot. După ce mi-a înfipt acul, nu mi-am mai simțit deloc trupul. Iar senzația a persistat o perioadă. Care a fost primul moment în care am simțit că se ridică o particulă cât de infimă din această amorțeală? Coboram treptele unui orfelinat din Varșovia, în 1945. Eram slăbită și epuizată; aveam o pastilă de otravă în șoseta până la genunchi și un bocet în spate, și, exact când m-am apropiat de poartă, am văzut lacrimile unei persoane aproape străine amestecate cu picăturile de ploaie.

Dar la acest episod vom reveni mai târziu. Deocamdată, să se concentrăm asupra acului. O încununare atât de simplă a obiectivelor Unchiului, cu pișcătura lui fină și siguranța cu care îmi străpungea venele. L-aș fi putut privi ca hipnotizată cum își execută sarcinile, dar mi-am concentrat atenția asupra Unchiului. Avea o figură atât de calmă cum nu mai văzusem vreodată. Mă întrebam ce sentimente se ascund în spatele acelei măști placide, apoi m-am oprit, dându-mi seama că nu mi-e de nici un folos să cunosc astfel de sentimente.

Odată ce a introdus tot lichidul chihlimbariu, acul s-a retras din piele. Unchiul mi-a pus un ghemotoc de vată pe locul injecției, din care ieșise un rotocol de sânge.

— Ești foarte palidă. Cum te simți?

Vinovată, îmi venea să-i răspund. Ca și cum am abandonat tot ce e bun și drept. Ca și când am supraviețuit întorcând spatele vieții. Toate celulele din corpul meu se tânguiau, dar știam că nu pentru mine plâng, ci pentru toți cei care au dispărut și pentru cei care vor dispărea, iar, între ei, mă aflam eu, o persoană care n-ar fi trebuit să existe în lumea doctorului, și, cu toate astea… Unchiul mi-a întrerupt șirul gândurilor, pocnind din degete în fața mea.

— Te-am întrebat ceva, Stașa. Cum te simți?

— Simt că sunt o persoană adevărată acum, am mințit, ascunzându-mi vinovăția în spatele dârdâielilor. Nu doar sora geamănă a cuiva, ci o persoană de sine stătătoare. Sunt Stașa. Stașa și atât.

— Foarte interesant! a murmurat el, încântat de rezultat.

Bănuiam că se simte foarte puternic pentru că a reușit să

anuleze miracolul nașterii noastre duble, să rupă legătura pe care natura însăși o crease între noi. De asemenea, sunt convinsă că i se părea mai ușor să mă controleze în absența gemenei mele. Mă considera mai simplă și mai dezinhibată, experimentul perfect. Oricât de rușinoase erau cuvintele mele, îmi dădeam seama că am mult de câștigat de pe urma minciunii.

— O persoană de sine stătătoare, am repetat. Nici prin gând nu mi-a trecut vreodată că asta îmi doresc – dar acum am aflat. Sunt o ființă unică. Nu jumătatea unei perechi, nu doar sora Perlei. Sunt o fată normală și independentă, fără să fiu constrânsă să iubesc și să trăiesc alături de altcineva.

Prin acest discurs ostentativ, m-am lepădat de tot ce-mi era mai drag pe lume – aveți idee ce s-a întâmplat în străfundurile mele odată cu asta? Inima îmi tremura de furie, iar plămânii s-au înstrăinat de mine, prefăcându-se că nu mă cunosc. Nu-mi rămânea decât să sper că toate elementele care-mi alcătuiau ființa îmi vor ghici repede planul, vor înțelege că e doar un șiretlic menit să asigure supraviețuirea amândurora. Minciuna era spre binele Perlei și al meu. Vreme de atâția ani sora mea m-a susținut și m-a desăvârșit; m-a făcut o persoană cinstită, plăcută, importantă – era rândul meu acum s-o susțin pe ea.

Mengele a căzut în capcană. Era atât de distrat de declarația mea, încât mi-a ciufulit cârlionții.

— Micuța nemuritoare Stașa, a râs el. O să trăiești mai mult ca noi toți.

Când a pus seringa la loc pe tavă, mi-am dat seama că m-a făcut mai complicată, mi-a trasat demarcații asupra fondului pe care îl împărțeam cu Perla, a tuturor lucrurilor care ne uneau pe când pluteam în mica noastră lume amniotică. Acul m-a transformat într-o *mischling*, dar cuvântul avea alt înțeles decât cel pe care ni-l atribuiau naziștii, toate acele comparații reci și hidoase de sânge, religie și moștenire. Eu nu eram un hibrid ca oricare altul, eram un hibrid puternic, făurit din propria suferință. Acum eram alcătuită din două părți.

Într-o parte se regăseau durerea și deznădejdea. Un asemenea întuneric ar trebui să-ți facă viața de netrăit. Cealaltă parte, însă, era plină de speranță nebună, pe care nimeni n-o putea smulge, extirpa ori drena din mine. Nimeni nu mi-o putea tăia din carne sau sparge cu un ac.

Partea aceasta optimistă m-a strâmbat, mi-a dat o nouă formă. Fata care lingea ceapă în vagonul pentru vite murise, iar acea *mischling* în care mă transformasem era o ciudățenie, o persoană frustrată, o creatură – dar o creatură capabilă să-și păcălească dușmanii și să-i salveze pe cei dragi.

— Ești prima, să știi, a spus Unchiul, după care mi-a explicat că sunt cea mai recentă în materie de invenții, purtătoarea feminină a unui viitor incredibil.

A luat o lupă și mi-a examinat ochii, dar oricât de atent se uita, n-a întrezărit nimic din planurile mele. Eram deja o impostoare desăvârșită.

— Dacă eu am făcut-o… înseamnă că urmează sora mea?

Într-o lume plină de întrebări, aceasta era singura care mă interesa.

— O faci și pe ea nemuritoare?

Unchiul s-a apucat să aranjeze instrumentele pe tavă. Îmi dădeam seama că trage de timp; se gândea care e cel mai potrivit mod de a se comporta cu o evreică ca mine, o potențială escroacă, posibil spioană. Mi-a spus că, dacă mă dovedesc a fi un pacient valoros, o să primească și Perla același tratament, cum e și normal să primească un geamăn identic.

I-am promis că nu-l voi dezamăgi. Fac orice pentru Perla, i-am zis, iar el a legănat din cap, absent, și s-a declarat încântat să audă asta, fiindcă nu avea rost să creeze o rasă de copii nemuritori, dacă acești copii nu erau capabili să depășească originile inferioare ale sângelui lor.

În timp ce-l ascultam, lichidul pe care mi-l injectase începea să-și facă efectul. Simțeam un zvâcnet, o febră, prin tot corpul. Era ca și când celulele mele îi recunoșteau glasul – le simțeam cum se ramifică și înmuguresc în nemurire, asemenea unor boboci ce recunosc o sursă de lumină nesigură – și am jurat, pe Perla și apropiata ei nemurire, că nici un copil nu va mai trebui să-l asculte pe doctorul-monstru. Perla va deveni *mischling*; vom fi doi hibrizi, două fete transformate dincolo de legile vieții și ale morții, ale victoriei și regretului. Cu ajutorul darurilor noastre avansate, vom pune la cale răsturnarea doctorului, vom aștepta răbdătoare să-l prindem într-un moment vulnerabil și vom avea mijloacele de a pune capăt furișărilor lui – poate vom folosi chiar cuțitele de pâine, permise prizonierilor pentru a tăia mâncarea de dimineață, dar, în loc să le înfigem lamele tocite în alimente,

le vom înfige în carne – iar, în clipa binecuvântată a morții, Unchiul nici măcar nu va ști cine e făptașul, căci nu vom dezvălui care geamănă a salvat lumea de el. Toate responsabilitățile pe care ni le-am împărțit pentru a ne asigura supraviețuirea se vor desființa și vor deveni de nedescâlcit. Iar în săvârșirea acestei fapte, amândouă vom prelua responsabilitatea veseliei, viitorului, răului și binelui, trecutului și tristeții.

Și nu vom mai cunoaște durerea.

PERLA. 4. Materiale de război, Urgent

În octombrie 1944, a doua lună de prizonierat, nu mai eram zugangen; văzusem copii venind și plecând ca minutele de pe ceas.

Deși eram păstrătoarea timpului și amintirilor, nu-mi dădeam seama exact când s-a petrecut o schimbare în sora mea, dar bănuiesc că s-a întâmplat la prima noastră întâlnire cu Mengele. Din ziua aceea, a început să bâiguie apatic și stătea doar cu nasul în cartea de anatomie, ori în micul ei jurnal medical, un volum cu coperte albastre, dedicat catalogării părților corpului și trăsăturilor lor. Stașa trecea în revistă toate sistemele și organele corespunzătoare, cărora le adăuga scheme și descrieri.

Volumul albastru semăna cu cel pe care-l aveam când ieșeam să studiem păsările, sub îndrumarea lui *zayde*. Dar, în loc de ciocârlii și vrăbii, sora mea analiza trăsăturile și funcțiile rinichilor și plămânilor.

Dintre toate organele notate, cel mai mult o interesau acelea care erau în perechi.

Oricât de morbide ar fi fost acele notițe, pasiunea ei îmi aducea alinare, căci, deși declara – asemenea tuturor gemenilor care trăiau alături de noi – că dorește să ne păstrăm asemănarea, aveam senzația că o bucățică din ea se rupsese; răceala ei îmi amintea de un sloi de gheață care se desprinde dintr-o banchiză și pornește la drum de unul singur, în voia valurilor.

La exterior, se prefăcea de minune. Își păstrase veselia, întrebările politicoase, docilitatea obișnuită. Dar, odată scăpată de ochii scrutători ai lui Mengele și ai Elmei, se retrăgea în carapace. Se împotmolea în discuții, își ferea privirea când i se

adresa cineva. Își îndrepta toată atenția spre cartea de anatomie, pe marginile căreia mâzgălea cu frenezie. Iar, de câte ori se oprea din studiu, stătea cu un deget mare înfipt în buric, de parcă risca să se scurgă ceva pe acolo și încerca din răsputeri să-și păstreze integritatea corporală, să prevină ruina. Ca s-o imit, băgam și eu degetul în pupik, dar nu simțeam nici un efect benefic. Descopeream deodată că nu mai sunt capabilă să înțeleg senzațiile pe care le căuta Stașa – era pierdută sau profund schimbată; știam foarte puțin, de fapt, nu mai știam nimic, eram atât de pustiită încât, de multe ori, simțeam că singurul lucru care mi-a mai rămas este capacitatea de a-mi privi sora geamănă cum se înstrăinează de mine.

Cine știe cu ce iluzii i-a amăgit Mengele imaginația deja nestăvilită? Altă explicație nu aveam. De la consultul acela, vocea îi era prea vioaie, ochii veșnic moleșiți, iar dispoziția mereu alta decât mi-ar fi părut normal.

— Cum te simți? am întrebat, la un moment dat, când ieșeam din laborator, după câteva ore de teste. Te simți cum mă simt eu?

— Nu-mi permit să simt decât după apusul soarelui, mi-a răspuns.

— Și cum te simți la apusul soarelui?

— Vinovată că o să trăiesc veșnic.

— Ce vrei să spui? am râs.

Nu era genul de lucru demn de luat în serios. De-a lungul anilor, auzisem nenumărate povești din gura Stașei – una în plus nu mă deranja.

De la prima vizită la laborator, evita să se mai uite la mine – nu aveam nici un dubiu în această privință –, dar niciodată nu o făcuse atât de evident ca acum. I-am privit genele – 156 în total, conform numărătorii doctoriței Miri – plecate peste obraji și am văzut vinișoarele ce i se întindeau albastre pe pleoape, ca o hartă a suferinței.

— Nu trebuia să spun nimic. Am promis că nu spun nimic.

Am încercat să nu-i dau mare atenție, dar noaptea târziu, pe când stăteam în pat, învelite în căldura trupească a unui al treilea copil – o fată de-o șchioapă, care dispărea dimineața, trimisă la tot soiul de analize –, n-am putut să nu mă întreb cine-i băgase în cap o idee atât de năstrușnică.

Mintea surorii mele a fost dintotdeauna o enigmă pentru mine,

chiar și în scurtele clipe de comuniune spirituală, când mă trezeam rătăcind printre fanteziile și emoțiile ei, dar, de data asta, era cu totul altceva. De regulă, nu-mi era frică să întreprind astfel de incursiuni – mintea ei era un loc plăcut și liniștit, o insulă plină de animale blajine, diferite nuanțe de albastru, copaci numai buni să te cațări în ei, cărți pe care dorea să le citească, plante pe care dorea să le vadă.

În ultima vreme, însă, de câte ori mă uitam la gândurile surorii mele, le găseam mult schimbate. În locul insulei tihnite de altădată, era acum un teritoriu nou și necartografiat, un tărâm unde cromozomul era în centrul atenției și celulele se divizau visătoare, iar perspectiva mutației reprezenta alinare, salvare și un mijloc de răzbunare.

Era un loc care credea că ea ar putea aduce pieirea lui Mengele. Stașa se îmbărbăta că, dacă e suficient de isteață – dacă se transformă într-o măgulitoare abilă, o falsă protejată, o fată prea feminină ca să trezească suspiciuni – putea recâștiga ceea ce ne răpise el și reda libertatea celor închiși în Menajerie.

Pentru mine, convingerea aceasta, teritoriul straniu din capul ei, era de-a dreptul terifiantă.

Stașa spunea despre el că e un experiment, dar știa că băiatul numit Pacientul nr. Albastru e mai mult decât atât. Eram conștientă că îl privește ca pe un frate, un triplet, un membru al familiei pe care nu-l putea pierde. Am avertizat-o să nu se atașeze de el. M-a acuzat că sunt insensibilă. Avea dreptate, dar cum să nu fiu insensibilă față de el când obosisem să tot fiu sensibilă la noi două? Tot corpul îmi era măcinat de durere; nu-i mai trebuia și durerea Pacientului.

Cu toate acestea, n-am reușit să-i curm investigațiile. Nu-mi rămânea decât să privesc neputincioasă cum sora mea își desfășoară ancheta în fața barăcii băieților, cu subiectul așezat pe o buturugă și crematoriul care se profila amenințător în zare. Interogatoriile erau extrem de anoste, căci aduceau mereu în discuție aceleași întrebări, aceleași explicații.

Mi-l amintesc perfect pe primul. Stăteam turcește lângă Stașa și tricotam o pătură, ca să-mi ascund adevărata preocupare. Deprinsesem meșteșugul de la celelalte fete din Menajerie, care își ocupau în felul ăsta timpul între apel și teste, ori în orele inevitabile când erai despărțită de geamăna ta. În loc de

andrele, foloseam bucăți de sârmă rupte din gard, pe care le ascuțeam pe pietre. În loc de fire, foloseam o grămadă de ațe adunate din puloverele noastre deșirate. Aveam o mică provizie din acest material și fiecare împletea pe rând o pătură cât să acopere o păpușă micuță. Odată pătura terminată, nu apuca să fie folosită. Era imediat deșirată, iar ațele, date următoarei fete.

Prefăcându-mă că tricotez, îmi puteam spiona sora în voie. De câte ori mă vedea cu andrelele în mâini, Stașa nu bănuia că trag cu urechea la ea. În ziua respectivă, îmi aduc aminte că a început examinarea interesându-se de firele albe din părul subiectului ei.

— Nu le-am avut dintotdeauna, a răspuns el. Mi-a îmbătrânit părul peste noapte. La fel și al fratelui meu.

— Peste noapte?

— În decursul câtorva nopți. Nu știu momentul exact. S-a întâmplat când veneam încoace. Dar în vagonul pentru vite nu sunt oglinzi ca să te vezi.

Stașa l-a întrebat despre istoricul lui. Băiatul s-a gândit îndelung, cu fruntea încruntată, înainte de a-i oferi informațiile relevante.

— Am câștigat cinci bătăi la viața mea. Trei cu pumnii și două cu dinții. Nu mă întreba câte am pierdut. Dacă mă întrebi, iese cu bătaie.

Nu, l-a liniștit ea, o interesa istoricul lui.

— Tata a fost rabin. Mama era nevastă de rabin. E posibil ca tata, rabinul, să fie încă în viață. Avea o vorbă: pe întuneric, toate pisicile sunt gri. Avea o mulțime de alte zicale ca asta.

Stașa a precizat: căuta informații despre istoricul lui medical. Astfel, au început să discute despre ce i-a extras, injectat și cârpăcit Mengele. Băiatul i-a povestit despre instrumente care zdrăngăneau și fierăstraie care zbârnâiau, iar, la final, ne-a zis amândurora să ne rugăm să nu îndurăm vreodată asemenea operații la burtă.

— Zici că ești Clotilde, a replicat Stașa. Noi nu spunem rugăciuni. Bunicul se ruga tot timpul, dar, în general, se ruga la știință.

Pacientul părea amuzat de vehemența răspunsului ei. Ca să ne impresioneze, și-a umflat bicepsul drept, biceps care semăna cu o grămăjoară de boabe de mazăre.

— Eu nu permit rugăciunilor să mă îngenuncheze, a declarat el.

Dar nu-i nimic rău în a te ruga să te transformi în leu, tigru ori pisică sălbatică, mai ales că o să împlinesc treisprezece ani în curând. Mă rog ca instinctele mele criminale să învingă răul pe care mi-l face, ca să pot pleca de aici, într-o bună zi, și să satisfac o rusoaică. Și, chiar dacă n-o satisfac, o să-mi mai acorde, probabil, o șansă, pentru că voi fi fermecător și fascinant, un adevărat gentleman. N-am fost mereu așa hotărât. Dar trebuie să duc mai departe moștenirea fratelui meu geamăn. N-ai apucat să-l cunoști, Stașa, dar te asigur că nu stătea toată ziua să se gândească la imoralitatea lui Mengele. Chiar și acum, când e mort, cred că geamănul meu, care a fost atât de liniștit, de plăcut și de afectuos, visează să spânzure naziști și să-i vadă cu mațele atârnând din burtă. E de datoria mea să-i duc la îndeplinire visul de răzbunare. N-ai decât să te joci de-a sora medicală, Stașa, dar destinul meu e să devin ucigaș.

— Nu mă joc de-a sora medicală. Altceva fac, i-a replicat Stașa, bosumflată.

A pus carnetul pe genunchi și s-a uitat în jur, să vadă dacă i-a auzit cineva mărturisirea.

— Te-ai gândit vreo clipă că, poate, și eu urmăresc același lucru?

— Ce urmărești, mai exact? Care e planul tău măreț? Vrei să evadezi? Ai văzut ce-au pățit Rozamund și Luca.

— N-am văzut.

— I-au împușcat!

Băiatul a ridicat brațele, a făcut câțiva pași împleticiți înapoi și s-a prăbușit la pământ, imitând căderea martirilor.

— Au murit degeaba.

— În cazul ăsta, mă bucur că planul meu e altul.

Stașa s-a apropiat de locul în care zăcea Pacientul, în praf, și i-a examinat osatura.

— Aici, există doar două feluri de planuri, a spus el. Au fost trei, dar al treilea – planul de a primi suficientă mâncare – nu mai e posibil acum.

Stașa a meditat câteva secunde la afirmația lui, a notat repede ceva în carnet, după care a declarat că examinarea a luat sfârșit. A spus asta cu o voce exagerat de ridicată, în speranța că, în drum spre ororile lui, Mengele va trece prin curte și va rămâne impresionat de geniul ei fraged. Pacientului nu i-a spus

nimic despre observațiile referitoare la sănătatea lui, doar să se abțină de la a mânca șobolani, ținând seama de starea lui precară.

— Oricum nu sunt cușer, a pufnit el.

— Nici pâinea nu e, i-a replicat ea.

Începeam să cred că acel carnet pe care-l purta mereu la ea era metoda ei de a evita contactul vizual; a lăsat imediat ochii în paginile lui, parcă rușinată de propriile cuvinte.

Pacientul i-a aruncat o privire compătimitoare. Și atunci am înțeles totul: Pacientul accepta să-i fie pacient, ca s-o țină în viață.

Dar și Pacientul trebuia salvat.

Problema lui era următoarea: fratele Pacientului murise, prin urmare nu mai avea geamăn. Cei fără frați gemeni erau neimportanți. Odată rămas fără geamăn, aveai la dispoziție câteva zile, poate o săptămână, până când îți reîntâlneai jumătatea pe masa de la morgă. Întâlnirile acestea nu erau niciodată anunțate dinainte, dar toată lumea remarcase că există un tipar: știam că a murit Mișa, iar, la scurt timp, a dispărut și Augustus. Am aflat că Herman s-a stins și ne-am luat la revedere de la Ari, care se uita la noi cu nasul lipit de geamul ambulanței. Dispariițiile erau inevitabile, marcate de crucile roșii de pe vehiculele care ne răpeau tovarășii dintre noi.

În calitate de păstrătoare a timpului și amintirilor, am considerat de cuviință să fac o crestătură în piciorul de lemn al patului nostru, pentru a însemna fiecare zi pe care Pacientul o petrecea alături de noi.

— Ce-s astea? m-a întrebat Stașa, trecându-și degetul peste primele patru crestături.

— Membrii familiei noastre, i-am răspuns.

Dar când s-au adunat cinci crestături?

— Membrii familiei noastre, inclusiv un decedat, am zis.

A mângâiat scrijeliturile, cu o figură satisfăcută. Pe măsură ce acestea se înmulțeau, găseam noi și noi explicații. Că reprezentau lucrurile de care îmi era dor, favorurile pe care i le datoram Brunei, faptele bune pe care Stașa le făcuse pentru mine.

Spre norocul meu, pâinea aducătoare de uitare îmi ușura sarcina. Orice explicație îi părea credibilă câtă vreme avea bromură în stomac.

În momentul în care s-au strâns peste nouă crestături, n-am putut să nu mă întreb cum de-l cruțaseră atât de mult timp. Poate că Mengele era atât de ocupat cu multitudinea de cadavre, încât uitase pentru moment de băiat. Ori poate chiar îi purta un oarecare respect Stașei și, astfel, îi permitea să se distreze cu experimentul ei. În fond, se știa că Mengele încalcă regulile pentru propriul amuzament, iar Stașa părea să-l amuze mai mult decât oricine.

14 octombrie 1944

Camionul alb a venit după noi, pufăind prin praf ca un monstru important, etalându-și pe una dintre laturi falsele însemne ale Crucii Roșii. Iar, sub autoritatea acelei cruci false, cusută pe uniformele asistentelor și medicilor și expusă pe pereții laboratorului, au luat sângele Stașei și mi l-au dat mie; l-au luat pe al meu și l-au aruncat într-o găleată; au înfipt ace în coloana vertebrală a Stașei, în vreme ce a mea striga de mila ei; am fost fotografiate și desenate; am auzit țipetele celor aflați în alte laboratoare, am văzut blițul aparatului de fotografiat, iar, când lumina a devenit prea intensă, Mengele a luat-o pe Stașa de lângă mine, cu obișnuitul său zâmbet larg și o fluierătură prelungă. Sora mea mi-a aruncat o privire peste umăr, înainte de a intra într-un cabinet.

Domnul doctor o să aibă mare grijă de Stașa, mi-a zis sora Elma.

Nu mi-am dat seama dacă au trecut minute sau ore. Ce pot spune cu siguranță e că, atunci când a ieșit din cabinet, Stașa ținea capul bleg, ca o marionetă cu o sfoară ruptă, și o mână la urechea stângă, ca și când încerca să împiedice să pătrundă cel mai mic zgomot.

Am ghicit cauza înainte de a-i vedea rana.

Știam, pentru că, în timp ce așteptam pe scaun, am simțit că îmi curge și susură ceva pe canalul auditiv; am simțit cum acel ceva alunecă și se prelinge într-un fel care depășea orice capacitate de înțelegere, și am urlat când am recunoscut durerea aceea comună, ceea ce s-a dovedit un gest regretabil, fiindcă i-a atras atenția sorei Elma. Aceasta a întors capul de la ușa lucioasă a dulapului de medicamente, în fața căreia își

curăța dinții cu o scobitoare și își aranja buclele.

— Ce-ai pățit, fato? a întrebat, venind spre mine, și m-a împuns în gropița pe care o aveam în bărbie. Mă miră că ai forță să tremuri.

I-am zis că nu am pățit nimic, deși senzația persista. Știam că toarnă apă fiartă în timpanul stâng al Stașei; îi înecau auzul definitiv – știam asta chiar dacă ea nu țipa.

Căutând să scap de gândurile care ne copleșeau, m-am uitat pe fereastră și am văzut câțiva gardieni care împingeau un pian în curte. Eram convinsă că e pianul nostru, cel pe care l-am pierdut când ne-am mutat în ghetoul aglomerat. Eu și Stașa am crescut cu pianul acela. Am învățat să ne ascundem sub el. Putea fi pianul oricui, dar eram ferm convinsă că e al nostru, și aproape imediat ce a ajuns în dreptul ferestrei, gardienii l-au împins în afara câmpului meu vizual. Au urmat un trosnet, o bufnitură, un zdrăngănit de clape și un cor de înjurături.

Mă întrebam unde îl duc. Dacă o să-l mai văd vreodată.

În locul pianului vechi, mi-a apărut în față Mengele. A intrat fluierând, ca de obicei. S-a oprit în mijlocul melodiei și a arătat spre mine, cum face un profesor de muzică când așteaptă un răspuns.

— *Simfonia a IX-a* de Beethoven? mi-am dat cu părerea.

— Greșit, a declarat, pe un ton triumfător.

Mi-am cerut scuze pentru greșeală. I-aș fi zis că am probleme cu auzul în momentul de față, dar am hotărât că e mai bine să nu-i divulg secretul.

— Se poate să mai primesc o șansă? am întrebat.

Sunt sigură că a auzit de nenumărate ori aceste cuvinte. L-a pufnit râsul, iar sora Elma i-a aruncat o privire fals mustrătoare.

— Nu fi rău cu fata! i-a zis, după care s-a întors spre mine. Ai răspuns corect, dar, uneori, domnul doctor, aici de față, se ține de glume.

— Doar ca să te mai liniștesc, a zis el.

— Cred că a avut exact efectul contrar, a spus sora Elma. Uită-te la pupilele ei!

— În cazul Stașei, dă rezultate, a replicat Mengele. Fata aia se dă în vânt după glume, n-am dreptate? Tu ești ceva mai rezervată, din câte observ.

Și-a scos mănușile și și-a pus unele noi. Și le-a tras pe degete cu zelul unui băiat care se echipează de sport, apoi le-a ridicat

în dreptul ochilor, ca să verifice dacă au vreun defect. Negăsind nici unul, mi-a pus o mână pe umăr.

— Sora ta trebuie să se odihnească, a spus. Hai să ne găsim o ocupație, ca să treacă timpul mai repede.

Mereu se exprima astfel, ca și când făcea o simplă sugestie inofensivă.

S-a consultat cu sora Elma câteva minute până să ajungă la o decizie. Mă străduiam să par indiferentă, dar frânturi din discuția lor ajungeau la urechile mele. I-am auzit vorbind despre care e mai puternică, care e conducătoare, individul superior. Apoi s-au întors spre banca pe care stăteam zgribulită.

— Să facem ceva nou de data asta, a zis el, într-un final, cu un zâmbet larg. Nou pentru tine, cel puțin. Sora ta e deja familiarizată.

Mi-a căutat o venă. A găsit-o rapid. Mi-am blestemat venele pentru ușurința cu care ieșeau la iveală.

Nu știu ce era în seringa pe care a folosit-o. O bacterie, un virus, o toxină. Singurul lucru de care puteam fi sigură, în timp ce mă cutremuram și o senzație de căldură mă trecea prin tot corpul, mână în mână cu frigul și un fior de gheață, era că, până la urmă, mă va birui. O persoană mai puternică poate că ar fi reușit să reziste substanței din seringă, dar eu nu mai eram la fel de robustă ca înainte să coborâm din vagonul pentru vite.

Satisfăcut, Mengele s-a tras înapoi și m-a studiat. A lăsat capul într-o parte, ca papagalul nesuferit care m-a înjurat cândva, într-un magazin pentru animale de companie. Speram să rămână la distanța aceea, dar a tras un scaun aproape de mine și m-a mângâiat pe frunte, ca să verifice febra care începea să se instaleze rapid, apoi a luat un ciocănel și s-a apucat să mă lovească peste încheieturi. Brațele și picioarele îmi tresăltau la imboldul ciocănelului, iar pe chipul doctorului se citea un amestec de amuzament și concentrare. S-a învârtit în jurul meu, atingându-mi goliciunea cu mânecile largi ale halatului.

— Simți vreo durere? mă întreba, în timp ce lovea cu ciocănelul. Dar aici? Dar acum?

Da, am zis. Nu, am zis. Nu, și încă o dată nu. Pentru că voiam să-i compromit experimentele. Voiam să le fac la fel de nesemnificative ca mine.

Mengele nu bănuia nimic. Mi-a băgat o lumină în ochi și m-am bucurat de orbirea temporară, fiindcă avea fața foarte aproape

de mine, iar mirosul lui îmi umplea nările. Ouă jumări și răutate. Stomacul a început să-mi chiorăie împotriva voinței mele. Mengele mi s-a adresat peste chiorăieli, vrând parcă să ascundă faptul că și el e deținătorul unui corp supus rigorilor unei digestii normale.

— Cum a fost ziua de azi, Perla?

Avea un ton vesel, ca și când era unul dintre oamenii pe care îi întâlneam la întoarcerea de la școală – poștașul, măcelarul, florarul ori un vecin –, iar întrebarea lui părea atât de firească și inocentă.

— Mă doare.

— Te doare ziua? Ce exprimare caraghioasă! Credeam că Stașa e comediana familiei.

În partea opusă a camerei, sora Elma a scos un pufnet disprețuitor.

— Durerea are motivele ei, a spus Mengele.

Apoi mi-a dat o bomboană și mi-a poruncit să o savurez. Am pus-o la păstrare, sub limbă, cu ambalaj cu tot. Nu era deloc ușor, pentru că îmi simțeam limba uscată, mi se învârtea capul și mă durea gura. Cu toate acestea, am reușit să păstrez intactă delicatesa dulce până când am revenit la Menajerie. Odată ajunsă în curte, am scuipat bomboana în praf și i-am privit pe tripleții Herschorn cum se bat pe ea.

Nu mai știam cu cine să țin.

Din pricina rănii Stașei, o puteam spiona mai ușor. Avea un bandaj de tifon peste urechea bolnavă și era atât de toropită, încât i-am citit notițele din carnetul albastru, chiar sub nasul ei, în timp ce stăteam în pat.

20 octombrie 1944

Doctorii țin fiolele într-o cutie. Pe ele scrie Materiale de război, Urgent. Știu că pe unele fiole e scris numele meu, pe altele, cel al Perlei. Doctorul are grijă să nu le încurce. În general, e foarte organizat, dar încep să am dubii în privința aptitudinilor sale medicale.

Apoi s-a trezit și m-a prins în flagrant delict; a pufăit ușor, dar era prea slăbită ca să-mi reproșeze ceva.

— N-ai ce să-i faci lui Mengele, i-am șoptit.

— *Zayde* te-ar contrazice. El crede că pot să fac orice îmi propun. Întreabă-l și-o să-ți spună.

— Și, mă rog, cum fac asta?

Pentru prima oară, n-am încercat să-mi ascund disprețul față de iluziile ei, acele speranțe deșarte de care se agăța cu asemenea disperare, încât începuseră să-i curgă prin vene precum medicamentele.

— Le-am scris scrisori mamei și lui *zayde*, a spus. Pot să adaug și asta.

Mi-a luat carnetul din mână și s-a apucat să caute un creion în buzunar.

— De ce trebuie neapărat să ne prefacem, Stașa?

— Să ne prefacem? a spus, coborând tonul. Te referi la Pacient? Normal că mă prefac că e sănătos. Orice doctor știe că nu-i spui bolnavului că e bolnav. Nu faci altceva decât să-i agravezi starea. Își pierde speranța. Îi cedează oasele și, în scurt timp, plămânii…

— Te întrebam de ce ne prefacem în privința mamei. Și a bunicului.

— De ce crezi că nu sunt vii și nevătămați? Facem tot ce ne cere doctorul.

După care a început să debiteze aiurelile obișnuite, cum că, de câte ori ne fac o injecție, mama primește o porție suplimentară de pâine. De câte ori ne prelevează o mostră de țesut, *zayde* are voie să înoate în piscină, sub supravegherea paznicilor. A ținut să sublinieze că a negociat totul cu Unchiul. Iar, acum că și-a sacrificat urechea, era obligat să aibă grijă de ei.

Am hotărât să nu pomenesc despre pianul pe care-l văzusem în curte – o dovadă prea dureroasă a pierderilor pe care le-am suferit și aveam să le mai suferim. Nu am făcut-o din milă pentru ea, ci și pentru că nici mie nu-mi venea încă a crede.

— De ce nu le facem o vizită, atunci? am zis. Ar fi un privilegiu imens să mergem să-i vedem, n-am dreptate?

— Nu i-am cerut asta.

— Nu-i ceri să-i vizităm, pentru că știi și tu foarte bine că au murit.

— Nu-i adevărat, a spus, cu fața împietrită. Sunt sigură că nu-i

adevărat. Am dovezi. Sunt departe de noi, dar trăiesc.

— Ce dovezi ai?

S-a ridicat în fund și s-a întors cu fața la mine. Cu un gest blând, a întins mâna și mi-a închis ochii.

— Vezi asta?

— Nu.

— Concentrează-te. Mă gândesc la el.

Mi-a netezit pleoapele cu degetele până când mi s-a lăsat un întuneric plăcut peste ochi. Și atunci mi s-a arătat.

— Îl vezi, nu?

Îl vedeam. Exact cum îl desenase mama. Numai că…

— Nu, am spus. Nu văd nimic.

— Știu că minți, Perla. Îl vezi la fel de clar cum îl văd și eu.

Am negat din nou.

— E un mac, a murmurat ea. Mai ții minte desenul la care lucra mama? Începuse să deseneze un câmp plin cu maci, pe vremea când eram la Lodz și s-a schimbat totul. Iar, când ne-au încărcat în vagonul pentru vite, a început să deseneze din nou, pe perete. N-a reușit să termine decât unul. De câte ori mă năpădește tristețea, mă gândesc la macul ăla. Știu că, dacă mama ar fi moartă, aș vedea mult mai mulți. Dar nu-i nevoie să-ți explic toate astea – știi foarte bine la ce mă refer, Perla.

Refuzam să recunosc, deși ăsta era adevărul.

— Nu mă deranjează să-l văd, pentru că îmi amintește de mama. Dar nu prea-mi place sentimentul pe care mi-l trezește. Uneori, când sunt la pământ, macul amenință să se înmulțească. Dacă ar fi să mori, Perla, aș vedea un câmp întreg. Sper să n-am motiv să văd vreodată un asemenea câmp.

Nu știu ce se citea pe chipul ei în acele clipe, pentru că se ghemuise sub pătura noastră subțire, ascunzându-și capul. Am auzit-o că bombăne, după care s-a apucat să-mi desfacă șireturile ghetelor. De când eram mici, îi plăcea să-mi ia încălțările, ca să fie sigură că nu o părăsesc. Am simțit cum îmi trage ghetele din picioare. Mă bucuram că nu vede nimic în întunericul de sub pătură. Ar fi observat că pantofii ei sunt în stare mult mai bună – ca noi, mai exact, pentru că, în afară de

spital și curte, nu mergea nicăieri – decât ai mei, care erau roși în talpă, după numeroasele drumuri pe care le făceam, ca să „organizez“ cartofi.

Fără să scoată capul de sub pătură, mi-a pus o întrebare, aceeași pe care mi-o punea invariabil zi de zi, astfel încât ajunsesem să-i răspund și în somn.

— Ai exersat mișcările de dans azi?

N-aveam de gând să-i spun adevărul, și anume că m-am apucat, dar, imediat ce m-am așezat în poziție, din gât mi-a sărit o picătură de sânge și a zburat prin aer, parcă pentru a mă avertiza de starea precară a organelor mele interne. Prin roșeața ei, micuța picătură mi-a lămurit un lucru: planul lui Mengele de a mă dezintegra începuse, iar, pentru a supraviețui stricăciunilor pe care mi le pricinuia, aveam nevoie de un miracol îndoit și iar îndoit, înmulțit la infinit.

— Ce motiv aveam să nu dansez? am spus.

STAȘA. 5. Norii roșii

După rana pe care mi-a făcut-o Unchiul la ureche, am început să aud totul cu ecou. Era bine când cineva spunea ceva plăcut. Era oribil când cineva urla un ordin nesuferit.

Nu cred că e cazul să spun care din cele două se întâmpla mai des, având în vedere că mă aflam în grija Bovinei. Era imposibil să-i intri în voie acelei femei.

Al doilea efect secundar: un ecou constant al absenței. Un soi de jenă, un junghi ascuțit.

Cel de-al treilea efect secundar al rănii era mai bine-venit. Gaura pe care mi-o făcuse în timpan lăsa visele să-mi pătrundă mai ușor în minte. Am avut tot soiul de vise în zilele de după ce mi-am pierdut auzul pe partea aceea. Erau atât de frumoase, încât aproape că l-am iertat pe Unchiul pentru cruzimile la care mi-a supus timpanul. Căci nu puteam rata șansa, nici măcar în vis, de a-i cere socoteală pentru relele făcute.

— Ai visat și tu același lucru? am întrebat-o pe Perla într-o dimineață, după o scenă de răzbunare deosebit de satisfăcătoare.

Recunosc că o testam; voiam să văd cât de armonizate suntem în ziua aceea.

— Bineînțeles, mi-a răspuns.

Apoi s-a întins pe șipcile tari ale patului și a căscat ușor, doar ca să-mi distragă atenția de la tonul ei neconvingător.

— Despre ce era vorba în vis? am chestionat-o.

Știind că expresia feței o va trăda, mi-a întors spatele și a rămas cu privirea pironită asupra peretelui de cărămidă.

— Despre familie, bineînțeles, a răspuns.

Mă simțeam atât de vinovată că nu mai avusesem deloc vise legate de familie – nici o imagine fugitivă cu mama și tata, nici un crâmpei cu *zayde* –, încât am intrat în jocul ei mincinos.

— Foarte frumos a fost, am zis. Dar nu m-ar deranja dacă s-ar mai schimba puțin din când în când, am zis. Partea în care *zayde* transformă o varză într-un fluture e drăguță, dar aia în care tata reapare de câte ori plânge mama e groaznică.

— De-a dreptul sumbră, a spus Perla. Nu înțeleg de ce nu putem avea vise mai frumoase.

— Presupun că toate neajunsurile astea sunt numai din vina mea? Până la urmă, tu te-ai născut prima, am spus. Mereu preiei conducerea în astfel de chestiuni. Chiar și cei de la laborator cred că, dintre noi două, tu ești liderul.

— Ceea ce nu face decât să dovedească cât de proști sunt, a zis Perla. Oricine are ochi de văzut vede că tu iei deciziile pentru amândouă.

Mi-am trecut picioarele peste marginea patului. Ar fi putut fi o zi bună, dacă ne-am fi aflat altundeva. Soarele strălucea pe cer, iar păsările păreau hotărâte să-și facă trilurile auzite peste lătrăturile câinilor de pază.

— Scularea! a strigat Bovina.

A luat-o printre rândurile de paturi, lovind cu o lingură în balustradele de lemn și trăgând de ureche câte o fată de câte ori i se năzărea.

Mi-am acoperit urechile cu palmele.

— Nu vrei să auzi nimic rău? m-a întrebat.

Am încuviințat din cap, fără să iau mâinile de la locul lor.

— Nici n-o să vezi nimic rău. Cel puțin, nu azi. Se joacă un meci de fotbal pe teren. Distractiv, nu?

Am coborât mâinile cu prudență și i-am spus că abia aștept să văd meciul.

Și sora mea a chiuit de bucurie la auzul veștii. Era moleșită de câteva zile încoace, dar, de data asta, a sărit pe scară și s-a îmbrăcat imediat. Dar Bovina a prins-o de guler și a tras-o într-o parte.

— Tu nu mergi la meci, Perla.

Atunci am zărit ambulanța trecând prin dreptul ușii.

Când am văzut-o pe sora Elma că o ia pe Perla și dispar amândouă în gura falsei ambulanțe, am început să regret că doctorul nu mi-a răpit și vederea, ca să nu mai fiu martoră la tortura nesfârșită a surorii mele. Dar nu aveam să fiu cruțată de povara văzului. Nu încă.

Ne-am adunat în curte, cu Bovina în frunte. Părea să fie o admiratoare înflăcărată a acelui sport, căci se străduia să ne mobilizeze, explicând fiecărui copil care sunt diversele tactici de joc și gardienii cei mai buni de pe teren. Doctorița Miri și Tatăl Gemenilor păreau mai puțin entuziasmați. Se plimbau printre noi și ne numărau cu atenție.

Pacientul s-a apropiat de mine, cu pașii lui împleticiți.

Avea ochii mai vioi decât de obicei.

— Ți-am adus un cadou, m-a anunțat, ținând mâinile la spate.

— Tot ce vreau e să fii sănătos, Pacientule.

În replică, l-a apucat tusea.

— Și nu ești deloc sănătos.

— E una dintre situațiile acelea, a răspuns el senin, când situația merge din rău în mai rău și nu va mai fi niciodată bine, dar cine are timp să se gândească la asta când trebuie să te lupți pentru o gamelă cu urzici.

Devenise o zicală populară în ultima vreme. Nu-mi plăcea deloc. Am întors capul, nedorind să intru într-o asemenea discuție. Am simțit că mă trage cineva de fustă. Apoi o bătaie pe umăr. Râzând, Pacientul mi-a întins un cornet acustic.

— E pentru tine, mi-a zis. L-am găsit în Canada. L-au păstrat pentru că e din fildeș, cred.

Cornetul vechi aparținuse, probabil, unei doamne bogate. Era frumos finisat și avea un cap de cal pe post de mâner. Calul acesta era un animal semeț; avea gura deschisă și coama îi flutura pe spate, parcă în bătaia unui vânt năprasnic. Îmi făceam griji de ce va spune Unchiul, dacă mă vedea că umblu cu el prin curte.

— Încearcă-l, m-a rugat Pacientul. Pune-l la urechea bolnavă și eu o să-ți spun ceva, să vedem dacă auzi.

Nu l-am încercat. Am mângâiat capul calului, neîncrezătoare.

— Sper să-ți placă, mi-a zis. A trebuit să negociez cu Piotr, ca să fac rost de el. L-a furat din depozit. E mai ușor să obții lucruri de la Piotr dacă ești fată, fiindcă poți să-l lași să te pipăie ca răsplată. Eu a trebuit să-i dau o țigară la schimb.

— Preferam să-mi aduci țigara, am spus.

— Țigările nu te ajută să auzi mai bine, mi-a replicat, pe tonul lui înțelept. Poate, într-o zi, o să-ți spun ceva important la urechea stângă și o să regreți că n-ai auzit.

Avea dreptate. Îmi plăceau din ce în ce mai mult discuțiile noastre. Cu el puteam vorbi despre lucruri pe care nu i le puteam spune Perlei. De pildă, despre planul meu de a-l ucide pe Unchi. Unde l-aș ucide, cum l-aș ucide, ce instrument aș folosi ca să-l ucid cât mai repede.

La meci, noi, copiii, ne-am împrăștiat în partea stângă a terenului, evitând să privim spre dreaptă, unde stăteau supraveghetoarele și familiile gardienilor, venite să-i viziteze în weekend, toți, întinși pe păturile lor curate, râzând relaxați, cu salate de cartofi, chifle și cârnați în față. Mamele alergau prin iarbă după copilașii cu chipuri de îngerași, le citeau fetițelor din cărți ilustrate și fotografiau ciudățeniile de la Auschwitz. Am văzut un aparat de fotografiat îndreptat spre mine și am clipit intenționat. Pacientul mi-a imitat gestul. Am remarcat cu plăcere că semănam din ce în ce mai mult pe zi ce trecea.

Când am deschis ochii, a început meciul.

Am privit mingea care zbura între gardienii îmbrăcați în echipamentele lor sportive și prizonierii în uniforme vărgate și jerpelite. Pacientul era din cale-afară de entuziasmat; a trebuit să-i amintesc de câteva ori să nu ovaționeze prea tare, de teamă să nu plesnească ceva în el. Un strigăt necontrolat, i-am zis, poate duce la ruperea organelor mai fragile.

— Și nici să nu-ți faci iluzii că vom câștiga, am spus.

— Ba o să câștigăm, mi-a strigat cu ardoare, în urechea sănătoasă. Iar, când o să câștigăm, trenurile o vor lua înapoi pe șine, prin munți și păduri. Dacă vom câștiga, ghetoul nu va fi existat și nici nu ne va fi bătut nimeni la ușă.

S-a oprit, așteptând încuviințarea mea, dar numai pentru o clipă. Îi plăcea să-și imagineze tot soiul de fantezii. Și din acest

punct de vedere ne asemănam.

— Dacă vor câștiga ei, a reluat, fratele meu va fi fratele meu, și nu un băiat mort. Nu va fi suferit deloc. Nu se va fi întrebat unde eram când el își dădea ultima suflare.

Mă mânca limba să-i spun că nu știu dacă e posibil să se întâmple un asemenea miracol. Cunoșteam o parte dintre secretele acestui loc și știam că se petrec lucruri stranii, dar o reînviere? Părea cu neputință. După care mi-am dat seama că nu pot afirma că o asemenea bunătate ar fi neverosimilă, întrucât a fost o vreme când nici ororile de la Auschwitz nu mi-ar fi părut posibile.

M-am abținut de la comentarii, iar dacă Pacientul era curios să afle la ce mă gândesc, și-a mascat abil interesul, concentrându-și atenția la meci.

Ne uitam la prizonierii care abia își târau picioarele pe teren. Dar eforturile lor au fost ferme în prima repriză și vitejești în a doua. Unii erau precum niște somnambuli, alții, însuflețiți de eventualitatea unei victorii, găseau fărâme nesperate de energie. Mingea nu știa cât de slabe sunt loviturile, cât de moleșiți jucătorii. Zbura între un prizonier și gardianul-șef, parcă încercând să negocieze un acord imposibil. În cea de-a treia repriză, un gardian a aruncat, râzând, mingea din teren și a înlocuit-o cu o pâine cu maia, căreia i-a tras un șut de la punctul de start, într-o ploaie de firimituri. Până și ciorile cocoțate în copaci știau că nu are rost să se năpustească asupra resturilor; și-au întors capetele negre spre cer și nu le-au dat atenție. Impresionată de înțelepciunea lor, le-am urmat exemplul, iar Pacientul a procedat la fel.

În loc să urmărim meciul, am ridicat ochii spre cer și ne-am uitat la norii care își vedeau liniștiți de treaba lor. Am început să le interpretăm formele, cum făceau copiii mai inocenți decât noi.

— Uite un ceas, am zis, arătând spre un nor.

— Un nazist! a spus Pacientul.

Am arătat spre altul.

— Un iepure, am zis.

— Un nazist, a spus Pacientul.

Lucrurile au continuat după același tipar. Acolo unde eu vedeam o mireasă, o stafie, un dinte sau o lingură, Pacientul vedea doar naziști. Uneori, naziștii aceștia dormeau, ori se

scobeau între dinți, dar majoritatea erau naziști care trăgeau să moară. Naziștii muribunzi erau răpuși de o gamă variată de boli, ciocniri cu animale sălbatice, ciocniri cu bunica Pacientului, ciocniri cu lama unui cuțit aflat chiar în mâna Pacientului.

Am încercat să văd ce vede el, să-i urmez privirea din locul în care stătea întins, cu obrajii mânjiți de praf. L-a apucat tusea și a întors politicos capul, îndreptându-și expectorația dezgustătoare spre pământ.

— Explică-mi cum seamănă ăla cu un nazist, am spus, arătând spre un nor proaspăt apărut, despre care afirmase că e un nazist ucis de o săgeată otrăvită.

În replică, Pacientul a scos cuțitul de pâine din buzunar și a început să-i studieze cu atenție lama. Toți cei aflați în Menajerie primiserăm astfel de cuțite, ca să avem cu ce tăia rațiile; majoritatea erau tocite și aproape desprinse de mâner. Cuțitul Pacientului, însă, avea un tăiș ce părea primejdios, o ascuțime obținută pe spatele pietrelor.

— Într-o zi, o să omor un nazist, a șoptit el și s-a ridicat brusc în capul oaselor.

— Și eu vreau să omor unul, am murmurat. Dar unul anume. Știi tu la cine mă refer.

Pacientul a început să înjunghie pământul din jur.

— Toți sunt o apă și-un pământ, a zis el. Mă mulțumesc cu oricare dintre ei.

Ascultându-l, m-a săgetat o durere. Era o intrusă, o durere necunoscută până atunci. A încercat mai întâi să se insinueze ca o căldură, dar, de fapt, ascundea un junghi atât de puternic, încât e de mirare că n-am leșinat. Deasupra, norii continuau să se perinde nestingheriți. Nori idioți. Mă săturasem de ei. Nu numai că erau nepăsători la suferințele noastre, dar nici măcar unul nu era îndeajuns de talentat încât să ia forma surorii mele. În timp ce îmi înduram suferința, mi-a fugit gândul la Perla, care se afla în laborator. Dar nu mi-o puteam imagina în laborator, nu mi-o puteam imagina astfel.

Perla era mai puternică decât mine, m-am îmbărbătat. O să reziste.

M-am silit să privesc lucrurile cu mai multă seninătate.

— Într-o zi, i-am spus prietenului meu, nu va mai fi nevoie să omori pe nimeni. Pentru că lupta se va sfârși.

— Lumea? a zis Pacientul, încruntându-se.

— Nu lumea, lupta, am spus. Se va încheia războiul.

Pacientul a ridicat din umeri. Nu-mi dădeam seama dacă avea legătură cu vorbele mele sau cu faptul că gardienii mai marcaseră un gol.

— Lumea, lupta. Totuna, a spus.

În momentul acela, înfuriat de victoria gardienilor, s-a ridicat în picioare și a îndreptat iute cuțitul spre norii-naziști. O mișcare prea bruscă pentru trupul lui firav, pentru că a făcut câțiva pași împleticiți înapoi și s-a prăvălit la pământ, izbindu-se cu capul de o piatră. Tremura și se zvârcolea. Bovina n-a avut nici o reacție; eu, nici atât. Îmi era frică. Am strigat la Tatăl Gemenilor și la doctorița Miri. Pacientul continua să tremure spasmodic și dădea ochii peste cap. Prizonierul-portar a scos un țipăt și a venit fuga la noi; l-a luat în brațe pe Pacient și a încercat să-i bage un băț între dinți, ca să nu-și muște limba. Văzând ce se întâmplă, unul dintre gardieni a scos pistolul. A tras câteva focuri. Două în aer și unul în carne. Împușcat în burtă, prizonierul-portar s-a prăbușit lângă corpul spasmodic al băiatului.

Unchiul și-a croit loc prin mulțime cu o targă. S-a răstit furios la cei care-i stăteau în cale și a sărit peste trupul prăbușit al portarului, ca să ajungă la Pacient.

Am avut o presimțire rea în momentul în care l-au întins pe băiat pe targă și l-au luat cu ei: era ultima oară când îmi vedeam prietenul. Mi-am privit mâinile, care tremurau pe darul primit de la Pacient. N-aveam nevoie de cornetul acustic ca să aud strigătele doctorului în fața împietrită a Pacientului, în încercarea zadarnică de a-l resuscita.

Iar, în mijlocul acestor strigăte și vaiete, am simțit durerea surorii mele, pe care încercasem s-o ignor, fiindcă ea era mai puternică decât mine, fiindcă asta și-ar dori ea, fiindcă alta nu mai puteam răbda. Durerea Perlei stăruia în mine; alerga, se răsucea și spunea: *Fă ce vrei cu partea ta, dar eu nu-ți permit să mă ignori, să mă transformi ori să mă înduri.*

Auzind asta, am scăpat cornetul acustic din mână.

A căzut la câțiva metri de locul în care zăcea rănit prizonierul-portar, ținându-se cu mâna de burtă. Cum e posibil să rămânem atât de curioși până în ultima clipă, atât de dornici să aflăm și să trăim lucruri noi chiar și atunci când suntem pe moarte? Pentru că, vedeți voi, în momentul în care prizonierul-portar a zărit

prețiosul obiect, atât de ciudat și de nefiresc pe terenul de fotbal, s-a târât până la el, cu mintea întunecată de negura morții – vrând parcă să vadă dacă cornetul acela conținea ceva pentru el, un mesaj, un sunet, un bocet. Dar gardianul, observându-i intenția, i-a tras un glonț în spate exact când a pus mâna pe el. Abia atunci a încremenit rănitul. Nori roșii au apărut între dungile uniformei – i-am privit cum se întind și alunecă peste orizontul umerilor lui.

PERLA. 6. Mesagerii

În momentul în care trupul atât de lipsit de viață al Pacientului a fost luat de lângă noi, sora mea a amuțit. Dacă și-a exprimat cumva durerea, eu n-am auzit-o. Dar poate că mi-a scăpat mie – în fond, era greu să distingi suferința printre celelalte sunete de la Auschwitz. Ne aflam la finalul lunii octombrie 1944 – avioanele brăzdau cerul deasupra noastră, acoperind lătrăturile câinilor și tirurile artileriei răsunând din turnurile de beton.

— Rușii, a remarcat Taube, cu amărăciune, lăsând capul pe spate, ca să vadă mai bine. Păcat că nu sunt îndeajuns de laș ca să fug din infernul ăsta înainte să se aleagă praful de toată Polonia.

— Da, mare păcat, l-a ironizat Bruna. Să fii atât de împovărat de curaj.

Am așteptat cu sufletul la gură o replică la această insultă. Dar n-a venit, fiindcă Taube era prea ocupat cu meditațiile lui.

— Ar trebui să bombardăm locul ăsta de îndată, a continuat el. Să vă lăsăm să vă zvârcoliți printre ruine. N-au decât să vă elibereze rușii cadavrele.

— Și ce vă oprește? l-a înțepat Bruna. Pocitanie nenorocită ce ești!

Taube era atât de absorbit de avioane încât nici n-a alergat după ea. Sau poate că uruitul motoarelor acoperea insultele Brunei. Oricare ar fi fost explicația, Bruna a profitat din plin de ocazie.

— Plăcintă împuțită! a strigat ea. Bășică puturoasă ce ești! Nu faci nici cât o ceapă degerată!

Se distra atât de tare, încât ne dădea un motiv în plus să sperăm că avioanele își vor continua drumul. Dar, dacă apariția rușilor îi ajuta pe mulți să viseze, pentru sora mea nu a avut nici o însemnătate.

În lipsa prietenului pe care să-l îngrijească, Stașa se simțea copleșită de perioadele libere rămase în programul ei. Toată lumea îi făcea câte o sugestie cu privire la cum ar trebui să-și ocupe timpul, dar ea a refuzat atât propunerile Brunei de a intra în echipa noastră, cât și invitațiile la ceai primite din partea mamei liliputanilor. Cunoscând dragostea surorii mele față de bebeluși, Clotilde i-a acordat onoarea de a-i despăduchea gemenii, dar nici măcar această uriașă dovadă de încredere nu a reușit s-o impresioneze pe Stașa.

Nu mai avea timp de distracții de nici un fel, susținea ea, și acesta era adevărul, nu o mai ispiteau jocurile noastre, oribilul Gâdilă Leșul și nici măcar Omoară-l pe Hitler. A fost o vreme când pantomimele Stașei amenințau să le detroneze pe cele ale lui Mirko – aproape că-l întrecuse în parodierea lui Hitler, cu o reprezentație bazată mai puțin pe mustață, și mai mult pe ridiculizarea discursului său și pe o dâră subțire de salivă. Știam că îi place mai mult ca orice să-i facă pe oameni să râdă, dar, după dispariția Pacientului, n-a fost chip s-o convingem să mai participe. Când am încercat s-o înduplec, spunându-i că jocurile sunt benefice, pentru că îți faci prieteni, mi-a replicat că nici de prieteni nu mai are timp, și a declarat asta în gura mare, evident în speranța că Moișe Langer, care îi oferise de curând o bomboană și omorâse un gândac înainte ca acesta să apuce să se suie pe piciorul ei, n-o s-o mai sâcâie cu atențiile lui și o s-o lase în pace.

Cel mai mult îi plăcea să stea pe treptele infirmeriei, cu cuțitul de pâine în poală. Treptele acelea văzuseră multe picioare – ale bolnavilor, asistentelor, ale morților scoși din clădire. Doctorița Miri intra și ieșea din infirmerie cu mare prudență, ferindu-se cu obstinație de sora mea – se vedea pe figura ei că nu îndrăznește să discute despre soarta Pacientului. Dar, indiferent cât de repede urca și cobora treptele acelea, se ciocnea mereu de Stașa, care se străduia să-și mai despietrească figura la vederea ei. Încerca din răsputeri să afișeze o expresie întrebătoare, să lanseze o vagă provocare, dar doctorița Miri încrunta mâhnită din sprâncene, apoi – parcă în replică la țipetele muribunzilor

din clădire – își descreța fruntea.

Nu știu cum reușea Stașa să asculte acele țipete. Știu că le filtra cu atenție, doar-doar va recunoaște orăcăitul Pacientului, dar eu n-aș fi putut îndura așa ceva. Cred că își testa forțele pentru încercările ce aveau să urmeze. Pentru că, în momentul în care s-au retras avioanele rusești, Stașa a reînceput, în sfârșit, să discute cu mine. Vocea ei, însă, trăda o amărăciune inexistentă până atunci. Și părea mai bătrână decât noi două la un loc.

— În ultima vreme, îmi tot vine-n minte macul ăla. Îl văd tot timpul. Și tu pățești la fel, Perla?

— Da.

— Altceva nici nu mai văd, mi-a spus. Ai grijă nu cumva să mă faci vreodată să văd un câmp întreg.

Acest avertisment m-a îndemnat să mă pregătesc pentru viitoarea ei suferință.

M-am dus să vorbesc cu Piotr pe ascuns. Stașa îl ura pe Piotr, mesagerul exaltat care îi făcuse rost Pacientului de cornetul acustic. Știa mult mai multe decât noi despre picturi și cărți, lucru care îl impresiona peste măsură pe doctor. Dar cel mai grav și mai curios totodată, nu avea un frate geamăn și nici nu prezenta anomaliile tipice ori deviațiile genetice necesare spre a-i salva viața. În realitate, frumusețea lui ariană – nasul eroic și bărbia puternică, după cum le descria Mengele – era cea care-i permitea să se afle în Menajerie.

Din prima clipă, Mengele îl proclamase drept o persoană specială, astfel că băiatul de paisprezece ani se bucura de avantaje care îi confereau o poziție mult superioară nouă. N-aș putea spune dacă Piotr era conștient sau rușinat de această situație. Avea o ținută diferită – l-am urmărit de la bun început, l-am văzut cum se strecoară pe sub garduri ca o pisică, cum dă târcoale cu o figură concentrată și sumbră, care-i trăda intenția de a submina toate avantajele poziției sale. Era o ființă adaptabilă Piotr, dar mai civilizată decât Bruna; aborda orice problemă cu o diplomație desăvârșită, iar, datorită abilităților lui, de multe ori uitai cât de tânăr este. Se distingea prin aceste calități și multe altele. Cea mai notabilă, probabil, într-un loc atât de infect, era că reușea să se păstreze inexplicabil de curat. Nu avea niciodată unghiile murdare, spre deosebire de noi,

ceilalți. L-am văzut deseori netezindu-și hainele cu palmele și cosându-și butonierele și, cu toate că era la fel de scheletic ca noi, se antrena intens pe terenul de sport, unde făcea o mulțime de flotări și ridica pietre deasupra capului. Era căpitanul echipei de fotbal și președintele societății secrete a băieților din Menajerie – Panterele – care nu era câtuși de puțin secretă și nu făcea decât să țină ședințe care se încheiau cu meciuri de skanderbeg.

Dar mai impresionantă decât toate aceste reușite era următoare: Piotr se număra printre foarte puținii care aveau încă mândrie și nu se sfia să o afișeze chiar și în prezența lui Mengele, ceea ce părea o realizare nemaipomenită.

Cu toate acestea, motivul principal pentru care îl invidia Stașa era acela că, fiind mesagerul lui Mengele, băiatul avea ocazia să vadă toate zonele și să traverseze toate granițele ciudatului nostru oraș. Dintr-un sector în altul, de la barăcile bărbaților la ale femeilor, prin mult râvnitul câmp cu flori sălbatice și până la comandamentul elegant al naziștilor, băiatul cutreiera în voie și ducea vești dintr-un loc în altul. Accesul nostru era mult îngrădit. Știam barăcile băieților și ale fetelor, gardul, pe toată lungimea lui, partea din spate a infirmeriei, drumul până la laboratoare și interiorul laboratoarelor infernale. La restul puteam doar visa. Piotr, însă, le vedea.

Vedea Canada și depozitele ticsite cu bunurile noastre de preț. Mormane de aur și piramide de argint. Desișuri de pendule, care se înălțau ca niște arbori semeți. Stive de porțelanuri, atât de numeroase cât să ții mii de sărbători. Maldăre moi de blănuri și piei. Vorbea mereu despre toate acestea.

Vedea secretele infirmeriei, asista la trocurile dintre kapos. Vedea oameni care lăsau scrieri cifrate pe pereții latrinei sau îngropau mesaje disperate în pământ. Vorbea și despre asta, dar în șoaptă.

Vedea și alte mormane, mormane revoltătoare de dinți, păr și piele. Despre astea nu voia să vorbească.

Expedițiile lui nu erau lipsite de primejdii – deși majoritatea gardienilor știau că Piotr e favoritul lui Mengele și îi dădeau pace, s-a întâmplat de câteva ori să-l confunde cu un intrus. Unul dintre aceste incidente i-a lăsat o cicatrice – o lovitură de bici i-a tăiat o bucată de carne de la ureche. Mengele a încercat să dreagă răul făcut, dar, din cauza nepriceperii sale, n-a făcut

decât să-i mărească rana. Lui Piotr nu-i păsa că a rămas cu această diformitate. Spunea că pedeapsa pe care i-a aplicat-o Mengele ofițerului vinovat era o răsplată suficientă și că va profita de orice ocazie viitoare pentru a provoca și alte incidente de acest gen, căci cum altfel s-ar fi putut răzbuna?

Urechea sfâșiată l-a făcut pe Piotr să crească și mai mult în ochii mei, fiindcă îmi amintea de o pisică vagaboandă pe care eu și Stașa am iubit-o când eram mici, un animal pe care îl dresaserăm să vină la noi când sunam dintr-un clopoțel. Trebuie să mărturisesc că nu o dată m-am întrebat cum ar fi să-mi trec mâna peste rana lui, să frământ cicatricea între degete, să aflu, până când nu e prea târziu, cum e să-l ating pe Piotr, să simt temperatura unică a pielii lui.

Speram să-l găsesc singur, chiar dacă habar nu aveam ce să-i spun.

L-am găsit însă împreună cu tripleții Yagudah, rezemați de peretele barăcii băieților, exersând numere de prestidigitație. Tripleții încercau să facă niște batiste albe să se miște ca șiroaiele de lapte și să le toarne dintr-o mână în alta. Era o scamatorie care-i făcuse extrem de populari printre ceilalți, pentru că le dădea iluzia de mâncare. Pe Stașa nu reușiseră s-o impresioneze cu magia lor. Nu avea nici o utilitate, se plângea ea, ba mai mult, făcea apanajul visătorilor, într-o lume care respingea visurile. Își exprimase cu vehemență opinia, așa că speram din tot sufletul ca tripleții Yagudah să nu mă confunde cu sora mea slobodă la gură. Dar, judecând după figurile lor, exact asta s-a întâmplat.

— Ce cauți aici, Stașa? au întrebat în cor doi dintre ei.

— Nu e Stașa, a spus Piotr, fără ca măcar să ridice capul. Stașa a rămas surdă. Asta e aia care aude.

— Nu e surdă, am zis. E doar pe jumătate surdă. Și începe să se întremeze.

Băieții au început să-și dea coate, amuzați.

— Încă puțin și-o să danseze pentru Taube, a chicotit unul dintre tripleți.

— Ia spuneți, am zis, simțind cum îmi ard obrajii, cât vă ajunge laptele de batistă împărțit între voi patru? Sunteți mai puternici decât noi, ceilalți, fiindcă îl beți?

Au mototolit batistele în pumni și mi-au aruncat o privire urâcioasă, dar nu mă puteam lăsa descurajată de răutățile lor

mărunte. M-am rezemat de perete, alături de ei. S-a lăsat tăcerea. Băieții și fetele din Menajerie nu se prea împrieteneau. Înainte să fim urcați în vagonul pentru vite, le-am auzit pe fetele mai mari vorbind despre cât de stânjenitoare sunt ceaiurile dansante. Bănuiam că mai bine de-atât nu voi cunoaște, probabil, niciodată fenomenul. Era atât de liniște încât îmi auzeam durerea cum străbate trasee noi înlăuntrul meu – triluia în timp ce șerpuia prin mine, ardea și se afunda ca o piatră. Am răsuflat ușurată în momentul în care Adam Yagudah s-a aplecat să-mi vorbească, fiindcă cel puțin îmi mai distrăgea atenția.

— Știi, nu-i așa, că zvonurile alea care circulă cum că Taube ar fi prieten cu Zarah Leander nu sunt adevărate?

— Normal că știu, nu sunt idioată, am zis.

— Soră-ta crede că așa e.

— Nici ea nu e idioată, am spus. Niște scamatorii mai grozave nu știți și voi? În locul vostru, aș dispărea înainte să mă facă naziștii dispărută.

Frații lui Adam au pufnit în râs. Adam nu părea deloc amuzat.

— N-am zis-o ca pe o glumă.

— Bineînțeles că nu, a spus Piotr, coborând capul la nivelul meu, astfel încât, vrând-nevrând, ne uitam unul în ochii celuilalt. Stașa e responsabilă cu glumele, n-am dreptate?

A spus-o blând, fără ironie, de parcă eram singuri și nu înconjurați de alte persoane, ca și cum ne-am fi aflat într-o cameră adevărată, nu lângă pereții prăfuiți ai barăcii. Apoi, parcă rușinat de propria seriozitate, și-a vârât un deget printre buclele mele și a tras. Atingerea – devenise atât de complicată și de stranie. Trasul de păr era un gest de care mă lovisem de când mă știam, cel puțin în acele perioade ale vieții mele când băieții stăteau în spatele meu la școală, dar tachinarea aceasta avea ceva diferit. Îmi trezea un fior plăcut și îmi dădeam seama că altă atingere afectuoasă din partea unui băiat s-ar putea să nu mai cunosc. Dar gândul că acesta ar putea fi ultimul meu fior mă tulbura profund. Și nu-mi puteam dezlipi ochii de la urechea sfâșiată a lui Piotr. Îmi părea rău că nu am buzunare la rochie, ca să-mi potolesc mâinile tremurânde, ce tânjeau să-i atingă cicatricea urâtă.

— Râdeam și eu de tine, a zis Piotr. Stai liniștită că nu mai spun nimănui.

Credeam că înțelegerea mea cu Stașa era secretul nostru și

nu-mi explicam cum aflase Piotr de ea. Tripleții stăteau tăcuți și gânditori, ca și când nici ei nu erau străini de astfel de strategii de adaptare. Probabil observându-mi stânjeneala, Piotr a pocnit din degete și ceilalți băieți s-au făcut nevăzuți. Mărturisesc că am rămas impresionată de influența lui. Era ciudat să vezi un ordin exprimat cu asemenea gentilețe într-un loc unde bocancul pe grumaz era cea mai frecventă formă de autoritate.

— Facem o plimbare? m-a întrebat Piotr.

A vrut să-mi dea puloverul lui; și l-a scos și a încercat să mi-l așeze pe umeri. L-am respins, cu reacția instinctivă a unei fete stângace. Nu se cădea să accept prea multe de la el, iar, în afară de asta, mă mulțumeam să ne plimbăm împreună.

În timp ce hoinăream, am băgat de seamă că se apropie iarna. În zare, dincolo de crematoriu și de terenul de fotbal, se vedeau mestecenii care își lepădau frunzele de un ruginiu aprins, pregătindu-se de zăpadă. Iar dincolo de copacii cu ramuri albe, știam că se află un râu, dealuri, o cale de scăpare. Ca toți cei de-aici, auzisem povestea îndrăgostiților rebeli – Rozamund și Luca –, care au fost împușcați pe când încercau să evadeze, cum au murit împreună, îmbrățișați în noroiul de la baza gardului, cu spinările însângerate în semn de capitulare, după o lună în care au schimbat bilețele de amor și s-au întâlnit pe furiș. Încercam să nu mă gândesc la asta atunci, pe când eram alături de Piotr; încercam să mă concentrez doar asupra butucilor care se întindeau de-a lungul gardului. Mergeam în fața lui și săream de pe un butuc pe altul, ca să nu ating pământul. Îmi era mai ușor să vorbesc cu el astfel, iar, datorită efortului fizic, am uitat cu desăvârșire de orice durere și nu mi-am amintit de ea decât în momentul în care m-am împiedicat.

Piotr m-a ajutat să mă ridic de jos și mi-a scos pietricica înfiptă în genunchi cu degetele lui înmănușate. După toate împunsăturile și înțepăturile la care mă supuseseră asistentele și doctorii, m-am înfiorat la atingerea unei mâini care nu dorea să mă rănească.

— Am auzit poveștile care circulă despre tine, i-am zis. Că organizezi tot felul de lucruri și că l-ai învățat pe câinele lui Taube să mârâie când aude numele lui Hitler. Că ai pus o broască râioasă în biroul surorii Elma și un ou în papucul lui Mengele.

Lui Piotr, părul îi cădea tot timpul pe ochi. Profita uneori de

asta ca să nu se uite la mine.

— Da, am avut câteva aventuri, a recunoscut el. Dar treaba cu papucul… Aș fi vrut eu! Habar n-am de unde au pornit toate poveștile astea. Par să fie născocirile soră-tii.

— Am auzit și povești mai puțin glorioase.

— Zău? Atunci, poate o convingi pe Stașa să inventeze unele mai măgulitoare?

— Nu de la Stașa le-am aflat, ci de la Bruna. Ea mi-a spus despre vizita ta.

S-a oprit în loc, tulburat.

— În acest caz, te asigur că sunt neadevărate. Bruna habar n-are ce s-a întâmplat. Nu mă crezi?

N-am zis nimic, fiind prea jenată ca să discut cu el detaliile poveștii pe care o auzisem.

— La bordel am fost doar ca să transmit mesaje. E drept că o dată am zăbovit mai mult, pentru că m-am întâlnit cu un prieten vechi. Îl știi pe Ivan? a întrebat, după care s-a oprit, gânditor. Nu, n-ai avea de unde să-l cunoști… nu era aici când ai venit. Era cu câțiva ani mai mare decât mine, dar am crescut în același cartier. Nu-l mai văzusem de cel puțin un an. Toți bărbații din sectorul lui au pus mână de la mână ca să-l ducă la bordel. Am rămas șocat, dar Ivan era așa încântat de darul primit – m-a pus să-i promit că, dacă-l văd pe taică-su, să-l anunț că și-a tras-o în seara aia.

— Și l-ai văzut pe taică-su?

— Da, a răspuns, iar vocea îi devenise deodată absentă.

— Și l-ai anunțat?

— Nu.

— Deci ți-a încălcat promisiunea.

De data asta, Piotr a avut câteva clipe de șovăială. Vedeam limpede că nu era o poveste pe care să-și fi dorit s-o spună. Totuși…

— Nu chiar. Pentru că, atunci când l-am văzut pe taică-su, era mort; zăcea lângă alte cadavre. Nu sunt adeptul discuțiilor cu morții – aici, dacă vorbești cu morții, nu durează mult și uiți să-ți mai vorbești limba adevărată, oricare ar fi aceasta. Așa că i-am scris un mesaj. I-am spus că Ivan a petrecut o noapte despre care i-ar fi plăcut să audă și i-am pus biletul în buzunar. Tare greu mi-a fost să scriu mesajul ăla.

S-a oprit. N-aș fi crezut că e genul rușinos, dar, în momentul

acela, îi ardeau obrajii.

— Crezi că am procedat corect? a întrebat. Mă frământă. Mă gândesc întruna la asta.

Eu știam ce mă macină pe mine. Oare era urât din partea mea să găsesc alinare în faptul că știam ce îl macină și pe el? Absent, a înfipt vârful pantofului scâlciat în pământ, vrând parcă să îngroape acolo gândurile care îl chinuiau.

— Poate că, acum că ți-am spus și ție, n-o să mă mai gândesc la asta. O să mă gândesc la tine.

Habar nu aveam că o voce poate fi atât de tandră. La fel cum nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte că, într-o zi, un băiat se va apropia de mine și-mi va lua o geană de pe obraz, iar eu voi spera din tot sufletul ca Stașa să nu sesizeze ce simt în clipa aceea.

L-am privit pe Piotr cum răsucește geana între degetul mare și arătător.

— Mâine, sora Elma va trebui să ți le numere din nou, a spus el, glumeț, ca să mai destindă atmosfera.

Nu venisem la Piotr cu gândul să-l sărut. Dar asta am făcut. Aș vrea să pot spune că mi-am lipit buzele de ale lui doar ca să-l manipulez, ca să-mi ating scopul. Aș vrea să pot spune că mi-am păstrat hotărârea chiar și atunci când m-a sărutat și el, când mi-a luat fața în mâini cum n-a mai făcut-o nimeni vreodată, că nu s-a născut nimic din gestul acesta – nici intimitate, nici afecțiune, nici iubire, nimic din acel sentiment minunat care a înflorit în alți îndrăgostiți fără speranță, ca Rozamund și Luca, condangându-i la pieire.

Îmi spuneam că e o greșeală în locul acesta să mă apropii prea mult de cineva, să încerc să mă întipăresc în amintirile lui, dar, mai presus de orice, să-mi ofer o primă experiență amoroasă care ar putea fi și ultima.

Când acest din urmă gând m-a străfulgerat, m-am retras. Piotr nu înțelegea de ce m-am oprit, dar a făcut un pas înapoi, ca un gentleman. Firește, stingherea brusc instalată m-a făcut să-mi regret gestul. Dar aveam alte probleme presante, așa că mi-am ignorat dorința și m-am concentrat asupra lor.

— Am nevoie de ceva anume, i-am zis.

— Așa deci, a spus cu amărăciune și a oftat. Despre asta era vorba.

— Ți s-a mai întâmplat asta? Cu alte fete?

A ridicat politicos din umeri. Am remarcat că îmi protejase geana în căușul palmei. O pală de vânt a venit și a spulberat-o.

M-am cocoțat pe bârna cea mai joasă a gardului, ca să ajung la urechea lui sfâșiată, mi-am luat inima în dinți și i-am explicat ce vreau. Aveam nevoie de ceva care s-o țină pe sora mea în viață, când eu aveam s-o părăsesc. Acestea fiind spuse, i-am atins cicatricea de la lobul urechii, locul unde pielea încercase din răsputeri să se vindece.

Acordurile vagi ale muzicii au ajuns până la noi, răzbătând tot mai înflăcărate din subsolul în care exersa orchestra. Nu era prima oară când auzeam muzică aici. Ne-a întâmpinat când am coborât din vagonul pentru vite, iar acum, că nu mai soseau transporturi și noi prizonieri pe care să-i primească, îi însoțea la muncă pe deținuții care construiau barăci, sortau obiectele din depozite ori împingeau cărucioare pline de cadavre și săpau mormânt după mormânt – acompania orice trudă, se înălța, stăruia și cânta: *Veniți încoace, îmbrățișați cea mai modernă metodă de exterminare, căreia nu-i poți supraviețui decât dovedindu-ți utilitatea.*

Cu toată nimicnicia existenței noastre, nu mi-am închipuit nici o clipă că aș putea urî muzica. Locul acesta m-a schimbat profund; mă cutremuram la fiecare notă, îmi era groază de fiecare tonalitate înaltă și de fiecare început de melodie, fiindcă, de câte ori auzeam muzica, nu mă gândeam decât la supliciul care se derula odată cu ea.

Totuși, în momentul acela, când eram alături de Piotr, nu o detestam. Alături de el, cu puloverul lui deșirat și ochii ațintiți dincolo de gard și de mestecenii care îi delimitau perimetrul, o primeam cu brațele deschise, căci reprezentau sunetul a tot ce pierduserăm – acordurile unor ani pe care ar fi trebuit să-i trăim, iar acum nu vor mai veni niciodată. Voiam să regăsesc un crâmpei din acei ani. Voiam să înțeleg ce semnifică muzica atunci când doi oameni se strâng în brațe și plutesc tandru printre minute.

Ca majoritatea băieților, Piotr nu știa să danseze. Cu toate acestea, l-am invitat la vals, într-un moment cât se poate de inoportun, pe melodiile scârțâite. Îmi dădeam seama că cineva din orchestră trebuia neapărat să acordeze vechiul nostru pian. Călcându-mă pe picioare, m-a prins de mijloc cu un braț osos și a răspuns cererii mele pe un ton de o gravitate prefăcută, de

parcă am fi fost doi adulți liberi, care discută o încurcătură apărută în rutina noastră zilnică, și nicidecum doi prizonieri deznădăjduiți.

— Trebuie să ții seama că lucrul pe care mi-l ceri este foarte greu de procurat, a zis. Bovina și-a făcut un obicei din a mă urmări pretutindeni. În afară de asta, mai e și problema noului câine al lui Taube. Bestia doarme cât e ziua de lungă, dar, dacă încerc să trec pe lângă ea, se trezește numaidecât.

I-am spus că, din câte-l cunosc, pare genul de aventură pe gustul lui.

— Nu oricine poate s-o ducă la capăt, dar am încredere în tine, am zis.

Îmi strângea mâna cu degete calde și stângace; îi tremurau. Prin puloverul subțire, îi simțeam împunsătura unei coaste. În fiecare zi vedeam oase; le vedeam ieșind prin pielea copiilor care se topeau pe picioare. Dar niciodată nu mai simțisem oasele unui băiat atât de aproape de mine – ele sunt de vină pentru ce-am zis în continuare.

— Te iubesc, am murmurat, cu gura îngropată în umărul lui.

Piotr s-a oprit din a mă mai călca pe picioare și a ridicat o sprânceană, neîncrezător.

— Nu-i adevărat. Ai putea… probabil… în timp. Dar acum mi-o spui pentru că nu crezi că o să ai vreodată ocazia s-o spui unei persoane pe care o iubești sincer. N-am dreptate?

— Ba da, am mărturisit.

— În acest caz, și eu te iubesc.

Știam că amândoi ne doream să rostim acele cuvinte din suflet. Și, totuși, le-am repetat, cuibărită la pieptul costeliv al lui Piotr. Le-am rostit imperceptibil, abia articulat. Dar sunt convinsă că le-a simțit. Pentru că, în clipa în care s-a terminat melodia, Piotr s-a desprins ezitant din valsul nostru și a plecat în lumina vineție a serii, nu înainte de a-mi promite că va face rost de ceea ce i-am cerut, fără să pretindă sărutări la schimb.

I-am spus că eu decid dacă vreau să-l sărut.

Mi-a răspuns că n-ar încerca niciodată să mă oprească.

Noaptea – uitase că nu trebuie să fie frumos la Auschwitz. Se unduia ca o mantie de catifea în spatele mesagerului.

27 octombrie 1944

Ziua, durerea devenea mai intensă. Uneori, dimineața, mă trezeam și o găseam înfrigurându-mi degetele de la picioare, alteori, mi se cuibărea mohorâtă prin măruntaie. În fiecare zi era în alt loc și tot mai puternică. Încercam să nu mă gândesc la identitatea bolii mele – ce importanță avea? – dar creierul meu dorea să-i cunoască numele. Într-un final, am hotărât să-mi numesc boala slăbiciune, în ideea că, dacă o etichetez astfel, mă va motiva să devin mai puternică. O auzisem pe doctorița Miri spunând că rezistența și forța erau elementele esențiale ale experimentului, că doctorul făcea teste, ca să vadă care dintre gemeni sunt capabili să sfideze incursiunile intrușilor care ne pătrundeau în corp prin acele lui.

Fie că sufeream de tifos sau variolă, ori de vreun microb anonim, nu știam cum să-mi mai ascund slăbiciunea. Am discutat cu ceilalți copii și am încercat să le ascult recomandările, fiindcă nu mă puteam duce la Stașa. Fiecare dintre colegii mei cobai avea secretele sale. Toți știau cum să evite întrebările din cauza cărora riscau să ajungă la infirmerie; știau cum să mascheze tusea printr-un râset. Când Bovina mi-a văzut fruntea transpirată și a vrut să-mi măsoare temperatura, o fată a băgat termometrul în gură în vreme ce geamăna ei o ținea pe *blokowa* de vorbă. În felul acesta, febra a scăpat nereperată.

Cartofii erau deseori folosiți drept doctorie de locuitorii Menajeriei. Nu puteam să nu mă întreb însă dacă nu cumva procesul complicat de a-i procura era adevăratul leac, pentru că îmi distrăgea atenția de la durere. Firește, Bruna îmi era de mare ajutor în această privință. Ne furișam în bucătăria prizonierilor, sub pretext că îl ajutăm pe bucătar să care cazanul cu ciorbă. Imediat ce bucătarul se întorcea cu spatele la noi, vâram cartofii în săculețul de la betelia fustei.

Odată întoarsă la baracă, îmi înfigeam dinții în coaja maro și îi simțeam cum se clatină în alveolele lor, văicărindu-se precum păsările pe o sârmă zgâlțâită de vânt.

Zi după zi, cartof după cartof, eram tot mai slăbită. Și în fiecare zi, după apel, mă duceam la Pior, care îmi arăta buzunarele goale. Apoi îmi spunea povești. Cum fusese invitat să recite o poezie la una dintre petrecerile soldaților SS și că își atribuise una de Whitman, fără ca cineva să se prindă. Despre femeile de

la bordel care spuneau că Taube e un plângăcios și un bețivan, un sclifosit cu față de plăcintă care, pe ascuns, le cerea în căsătorie pe evreice. Despre cartea scobită pe care o primise de la un membru al Rezistenței, care avea un compartiment secret cu praf de pușcă. Îmi povestea toate acestea ca să mai îndulcească neliniștea așteptării, dar își dădea seama, cred, că în ciuda eforturilor mele de a-l asculta, sunt țintuită de o rană invizibilă, de un dezastru care mă măcina încetul cu încetul.

La o săptămână după ce a demarat căutările, a venit la mine, strângând în pumn lucrul pe care i-l cerusem.

— Mă întreb dacă o să-ți mai pese de mine acum, a zis și mi-a pus ceremonios obiectul în palmă.

Nu-mi venea să cred că a reușit să-l sustragă de la opresorii noștri. L-am pus bine în betelia fustei, i-am mulțumit lui Piotr și mi-am luat la revedere de la el. Dar el nu voia să-și ia la revedere. Voia o nouă misiune, voia să caute ceva; îi prindea bine, potrivit spuselor lui, să aibă un scop.

— Cere-mi orice, mi-a zis. Trebuie să am un țel aici. Ceva mai bun de făcut. Îți fac rost de tot ce vrei. Absolut orice, numai să-mi ceri.

Avea un ton rugător. Aș fi vrut să-i cer ceva, dar nu-mi trecea nimic prin minte. Durerea din mine îmi suprima toate dorințele.

— Cere-mi ceva, ca și când ar exista un viitor, a spus. Sau măcar încă o lună! O săptămână!

Băiatul pe care-l cunoșteam – sau pe care începusem să-l cunosc – părea, deodată, pierdut; nu mai semăna cu liderul acela pe care îl respectau toți copiii.

Descurajat de tăcerea mea, Piotr a transformat totul într-o provocare.

— Fur instrumente adevărate, dacă vrei, a zis, încercând să-și ascundă tremurul din glas sub tonul glumeț. Nu doar piese de pian. Piane întregi! Piane de concert! Nu mă crezi în stare?

Ba da, i-am spus. Dar cuvintele mele nu i-au adus cine știe ce consolare. L-am văzut cum se uită la obiectul din mâna mea, vrând parcă să-l ia înapoi. Voia să ia înapoi tot ce-am împărțit, sentimentul acela, clipa aceea, doar ca să o puteam retrăi. Cel puțin așa bănuiam. Pentru că la fel simțeam și eu.

Dar nici un sentiment pe care-l nutrești față de cineva nu se măsoară cu nevoia de a fi singur cu durerea ta.

Zayde ne povestea mereu că animalele se retrag să moară

într-un loc izolat, că indivizii răniți ori prea slabi se despart de ceilalți, ca să nu pună în pericol grupul. Știam că asta va trebui să fac și eu într-o zi, că ar trebui să mă pregătesc pentru momentul acela inevitabil, când voi fi nevoită să întorc spatele și să plec, spre binele celor care aveau șanse mai mari de supraviețuire, ca Piotr, Bruna și Stașa, care nu fuseseră aleși de Josef Mengele spre a fi slăbiți și duși la pieire. Acesta era rolul meu, așa mi-a fost norocul. Mă bucuram, căci asta însemna că nu va trebui să-mi văd sora cum suferă la fel de mult ca mine.

În momentul acela însă, alături de Piotr, nu mă pregăteam de despărțire. Voiam să petrec o săptămână cu el. Mă mulțumeam cu câteva zile.

— Fură toată orchestra atunci, i-am zis.

— Doar atât? a zis râzând și m-a tras lângă el.

Obiectul părea prea bun ca să fie adevărat. L-am studiat; l-am întors pe toate fețele în palmă. Crezusem că îl voiam pentru Stașa, dar acum, că era în mâinile mele, îmi dădeam seama că îl vreau și pentru mine. Am rămas nemișcată un minut. Apoi încă unul. În cele din urmă, am plecat s-o caut pe Stașa.

Stătea singură în spatele barăcii băieților, cu nasul în carnetul albastru, copiind diagrame anatomice. Domnea o liniște ciudată, dacă o puteai numi astfel, fiindcă nu se auzeau decât lătrăturile câinilor gardienilor, iar, dacă ciuleai bine urechile, deslușeai și uruitul crematoriului care scuipa foc și zăpadă cu o înspăimântătoare eficiență.

Cufundată în studiu, Stașa ținea ochii mijiți și buzele strânse, în timp ce își creiona gândurile. Figura ei concentrată m-a făcut să remarc cât de diferit arătam. Nu doar eu mă schimbasem. Eu eram silită să duc povara devastatoare a bolii, dar și ea se transformase, chiar dacă într-un mod mai puțin evident. Tinerețea ne părăsise, dar nu se obosise să dispară în egală măsură. N-am zis nimic despre asta, dar tot m-a auzit.

— Așa e. Arătăm diferit, mi-a zis, confirmându-mi gândurile.

— E vina mea. Mi-am făcut cărare pe partea cealaltă, am spus.

— De ce? Reînvie cineva dacă-ți schimbi cărarea? a întrebat Stașa, pe un ton lugubru.

După care a redeschis obișnuita discuție despre faptul că nu și-a făcut datoria față de Pacient și n-a reușit încă să-l omoare pe Mengele.

I-am spus că Pacientul ar înțelege situația. Dar îmi răceam gura de pomană, căci n-aveam cum s-o scap de ideile ei fixe. Așa că m-am apucat să-i împletesc părul. Stătea la picioarele mele în timp ce încercam să-i prind părul în cozi, dar mâinile îmi tremurau atât de tare, încât îmi tot scăpa printre degete.

— Nu-mi dau seama de ce nu reușesc, am zis, după cea de-a treia încercare.

— Pentru că îți aduce prea mult aminte de mama.

— Se prea poate.

A lăsat carnetul din mână. Gestul ei m-a tulburat, pentru că nu mă așteptam să fie în stare. Credeam că a devenit surogatul meu, ceva ce putea iubi fără să se teamă că îl va pierde.

— Vrei să jucăm jocul în care facem schimb de brațe? mi-a propus.

— Nu.

— L-ai și uitat? E așa simplu. Pui brațele la spate, iar eu vâr brațele printre ele, ca și când ar fi ale tale. Pe urmă fac chestii haioase. De pildă, fac cu mâna sau mă prefac că țin o ceașcă cu ceai ori că pierd la un joc de cărți.

— Nu vreau, am replicat pe un ton tăios.

— Bine, atunci te fac să câștigi la cărți. Așa îți convine?

— Nici nu mă gândesc.

M-a trecut un fior. Aveam motive întemeiate să o refuz; jocul nu mă mai atrăgea. Pentru că, dintre toate schimbările pe care ni le pricinuise viața în Menajerie, cea mai gravă era aceea că ne deformase noțiunea de apropiere de o altă ființă umană.

Era suficient să auzi poveștile locului pentru a-ți tăia cheful să te mai legi sufletește de cineva. Iată una dintre aceste povești: în primăvara dinaintea sosirii noastre, Mengele a legat laolaltă doi țigănuși și i-a cusut spate în spate. Mai întâi, băieții au dispărut din baraca lor. După care au început să răsune urlete din laborator, urlete cum nu se mai auziseră vreodată. Intensitatea suferinței lor a început să-i agite și pe ceilalți cobai, așa că Mengele i-a mutat pe băieți în alt spațiu. Piotr mi-a spus povestea asta; a văzut cu ochii lui când i-au scos pe o targă și s-a ținut după camionul care îi transporta până când s-a oprit. Timp de trei zile, pe podeaua de piatră a unei pivnițe, cei doi țigănuși au trăit ca o singură ființă, fiecare privind în direcția opusă, uniți de cusătura de pe coloană și măcinați de infecție.

Singurul lucru bun la toată treaba asta era că nici unul nu

vedea suferința celuilalt.

Nu voiam să vorbesc despre asta, așa că am schimbat subiectul. Trebuia să-mi iau cumva adio de la ea, să strecor ideea în așa fel încât să n-o tulbur prea tare, s-o îndulcesc, ca să nu-i simtă mușcătura.

Am adoptat tonul voios potrivit unor astfel de amăgiri. De la mama învățasem asta, după dispariția tatei, și exersasem în subsolul nostru din ghetou, de câte ori eram singură și neîncrezătoare în viitor.

— Dacă tot te pricepi așa bine să-mi citești gândurile, am spus, cu voce senină, ghici ce-am în buzunar?

Privirea i s-a însuflețit pe dată.

— O scrisoare de la mama? Sau de la *zayde*?

— Mai încearcă.

— Un cuțit? O armă? Ce este? Nu, nu-mi spune… mă amuză să ghicesc.

Dar era prea târziu. Scosesem deja obiectul din buzunar și îl țineam în palmă.

— O clapă de pian?

— Nu e o simplă clapă, i-am zis.

A studiat pe toate părțile bucățica albă. Știind cum funcționează creierul ei, mi-am dat seama că a început deja să mai caute una, deplângându-i singurătatea. Lipsa unei surori o nedumerea.

— Ce să fac cu ea?

Se simțea în tonul ei că nu e deloc impresionată; de asemenea, îmi dădea de înțeles că orice i-aș fi dat în aceste momente era absolut inutil.

I-am explicat că nu e o clapă oarecare, ci una de la vechiul nostru pian – un simbol al trecutului nostru, amintirea unui lucru important, și că cel care o are va fi veșnic alături de mine.

Sălta clapa în palmă, de parcă ar fi fost o monedă pe care se pregătea s-o pună miză la un joc de noroc. Când clapa era în aer, Stașa avea o figură veselă, gânditoare, nerăbdătoare – dar, imediat ce-i cădea în mână, se întrista brusc, ca și când simplul fenomen al gravitației ar fi fost de ajuns pentru a strivi toate speranțele.

— În felul ăsta, am spus, chiar dacă te părăsesc, o să fiu mereu lângă tine. Prin faptul că ai asta la tine.

— O clapă? Ai impresia că m-ar consola?

Nu aveam replică la asta. Și-a îngropat fața în umărul meu și, în scurt timp, mi-am simțit mâneca udă. Stașa tremura ușor. Suficient cât să-și desclești degetele. A scăpat clapa, care s-a răsucit în aer și a căzut pe jos cu un zăngănit. Privind-o cum se duce, m-am întrebat dacă gemenii țigani or fi murit în același timp sau dacă, atunci când i-a părăsit, viața i-a permis unuia să-i netezească celuilalt calea.

Sora mea și-a lipit gura de urechea mea și a scos un oftat șuierător, dar nimic inteligibil. Sunetul care a ieșit din ea era schimonosit și torturat, o tentativă oprită brusc. Îmi imaginam ce dorește să-mi spună. Nu-mi puteam imagina însă ce și-au spus gemenii țigani.

Or fi reușit oare să-și ia adio?

Sau durerea pricinuită de unirea lor făcuse ca acel gest să fie inutil?

În timp ce mă gândeam la băieții aceia, m-au apucat frisoanele; durerea mea își făcea simțită prezența și am încercat să-mi împing sora cât colo. A fost un gest involuntar, din acelea care creează impresia că ești un om nemilos, chiar dacă tu nici măcar nu realizezi ce faci. O simplă reacție automată. Firește, sora mea s-a întors la mine și m-a cuprins cu brațele pe după gât. Mi s-a tăiat răsuflarea. Am îmbrâncit-o din nou, mai tare de data asta. Pe chipul ei se citea suferința. Își imagina, probabil, că sunt dezgustată de îmbrățișările ei disperate, de iluziile ei jalnice. E posibil să fi fost, într-o mică măsură, deși amândouă ne făcuserăm părtașe la șiretlicul meu cu clapa de pian, dar adevărul era că, în clipa aceea, nu voiam decât să-mi demonstreze că se poate descurca fără mine lângă ea. M-a surprins și pe mine forța cu care am împins-o a doua oară – a căzut pe jos ca un bolovan și a rămas acolo, clipind nedumerită, exact când începea să cadă prima zăpadă.

— Ridică-te, i-am zis.

Eram nemiloasă, dar nu aveam de ales. Mi se părea că era singura soluție într-un asemenea loc. Trebuia să trăiască pentru ea; asta-mi spunea durerea. Nu știam dacă ea era cea mai puternică ori mai norocoasă dintre noi două – știam doar că trebuie să trăiască.

Sora mea însă s-a întins în zăpadă. La început, am crezut că face un înger de zăpadă, apoi am observat că e altă poziție – una de capitulare, dar nu complet lipsită de sfidarea obișnuită.

— Nu mă ridic, a șoptit.

— Ridică-te, Stașa, i-am poruncit.

S-a rostogolit pe partea cealaltă, ca un copil tâmp.

— O să mă ridic când îmi promiți că nu o să mă părăsești niciodată, a stăruit, cu vocea înăbușită de pământul acoperit de zăpadă.

Cumplită senzație să stau deasupra ei, să mă prefac puternică și s-o văd cum se năruie sub ochii mei!

— Promit că o parte din mine va fi mereu alături de tine. Nu-i de ajuns?

A ridicat capul de pe pământ, dar nu s-a uitat la mine. Buzele și nările îi tremurau de suspine, iar degetele i se înfigeau în pământ. Erau atât de disperate să se agațe de ceva, încât se mulțumeau cu noroiul și zăpada.

— Care parte? a întrebat, printre suspine.

Vechea ei fantezie – am început s-o colorez. Am crezut vreodată în ea? Poate nu înainte, dar acum, când îmi vedeam sora cum se topește la picioarele mele, nu mai aveam nici o îndoială.

— Partea care știa cine suntem înainte să avem nume și chipuri, am zis. Pe vremea când pluteam în lumea amniotică. Mai ții minte lumea aceea? Nu eram nici măcar prunci pe atunci, dar știam că ne iubim. Știam că vor veni asemenea vremuri, doar că nu știam cum și, mai ales, de ce. Aveam atât de multe de trăit până să vină după noi. De-asta am hotărât s-o părăsim mai repede pe mama și să începem să vedem lumea cât mai curând cu putință.

— Nu-mi aduc aminte să fi luat această decizie, a spus ea.

Se uita mohorâtă la clapa de pian, de parcă era ceva odios.

— Nu-i de ajuns, a spus, dar s-a ridicat în picioare.

Sfidând durerea, m-am aplecat de mijloc și am luat clapa de jos. O așchie de fildeș s-a desprins dintr-un colț. I-am arătat Stașei rana proaspăt deschisă.

— Ai mai mare grijă de ea, i-am zis.

STAȘA. 7. Vino și fă-mă fericită

Îmi tot spuneam că durerea pe care o simt nu e a Perlei. Apoi am realizat că mă înșel. Nu putea fi decât durerea ei. Era prea drăgălașă ca să fi pornit din mine; îmi aluneca delicat prin corp, săgetându-mă cu piruete de durere prin toți nervii. Am ajuns la concluzia că durerea îi aparține Perlei – dar înainte să înțeleg asta pe deplin, am primit o lovitură adevărată. Bruna mi-a tras o palmă peste ureche.

— Ai trișat, Stașa!

Bruna tremura de frig și mânie. Mai devreme, jucaserăm cărți în spatele barăcii. Mi se păruse că ne-am simțit bine. Acum stătea însă aplecată atât de aproape de fața mea, încât n-aveam cum să-i evit furia. Aburii care-i ieșeau din gură miroseau a iarnă și înfometare, cu un vag iz de cafea la cană de tablă.

— Nu nega, a mârâit ea, printre fulgii de nea. Știai foarte bine ce faci. Ești o trișoare!

M-am înroșit la față și m-a luat cu tremurat. În ultima vreme, era mai fioroasă decât de obicei. Ca să ascundă că e albinoasă, începuse să-și coloreze părul alb cu cărbune, astfel că îi cădea pe spate într-o coamă tuciurie. Măsura aceasta nu numai că nu l-a oprit pe Unchiul să mai facă experimente pe ea, dar se mai și solda cu niște veșnice dâre negre pe fața ei albă. Din cauza asta, arăta ca un raton, și încă unul turbat, pe deasupra.

În ciuda afecțiunii pe care i-o purtam, mă temeam de ea.

Eram, într-adevăr, o trișoare; supraviețuirea mea în Menajerie era un privilegiu josnic. Nu trebuia să depun vreun efort, să comit furtișaguri, să-mi doresc ceva – eram condangată să trăiesc veșnic, fără să mișc un deget. Ochiul unui ac îmi pecetluise nemurirea, zădărnicindu-mi orice speranță de a mă elibera vreodată.

Nimic din toate astea nu m-a deranjat până când am realizat că Perla n-a primit aceeași șansă. De ce i-o refuzase doctorul? Planul nostru era cu totul altul. Trebuia să devenim amândouă nemuritoare și să rămânem mereu împreună, ca atunci când eram în burta mamei sau în copilărie. Mi-o fi ghicit oare planul? O fi avut și el unul, o uneltire care s-o priveze pe Perla de seringă și pe mine de sora mea?

Acum trebuia să-i dau socoteală Brunei, prietena și protectoarea mea, o adeptă a violenței – mă ghicise, aflase că în mine se ascundea o înșelătorie, o nelegiuire care-mi permitea să înfloresc. Nu știam cum să mă apăr împotriva unor asemenea

acuzații.

Ați putea spune că nu e vina mea, că nu de la mine a pornit această minciună. Ați putea spune că Unchiul e singurul vinovat, pentru că el mi-a vârât-o în sânge. Iar eu v-aș da dreptate, dar, în timp ce corpul altui copil poate ar fi respins această înșelătorie, recunoscând-o ca fiind un virus, o toxină, o nenorocire, al meu a îmbrățișat-o. Fusesem atât de încântată de ideea că aveam să scăpăm cu viață, că avem să fim mereu împreună, încât uitasem să mă gândesc ce însemna să supraviețuim unor oameni care meritau mai mult să trăiască. Iar acum eram încă unica posesoare a acestui antidot, condangată să petrec eternitatea în singurătate, dacă nu găseam o cale de a repara răul făcut de el.

Din pricina neglijenței mele, îmi trădasem sora și nu doar atât. Eram cea mai josnică ființă de la Auschwitz. Nu aveam dreptul să mă protejez de disprețul altora. Și totuși…

— A fost ideea Unchiului, am strigat. Știu că nu trebuia să-i permit, dar…

Nedumerită, Bruna s-a uitat la mine cu ochii mijiți. A făcut semn cu mâna liberă spre cărțile de joc împrăștiate în zăpadă.

— Nu înțeleg ce legătură are Mengele cu asta. Un lucru știu sigur, te-ai uitat în cărțile mele. Te-am văzut! Recunoaște! Sau n-ai decât să nu recunoști, dar o să te trezești cu un popă în gură!

A mototolit cartea în pumn și a încercat să-mi deschidă gură. Abia după ce mi-a descleștat dinții și mi-a vârât cartonașul pe gât, cu coroana înainte, mi-am dat seama că furia ei avea legătură cu alt joc, nu cu cel pe care-l jucam cu Unchiul. Îmbărbătată de această revelație, am scuipat popa din gură și, odată cu el, un crâmpei de mărturisire, o fracțiune din ticăloșia comisă.

— Ca de obicei, ai dreptate, Bruna. Sunt o trișoare.

— Așa este. Să-ți intre bine în cap.

— Promit. Tu ești câștigătoarea de drept.

Bruna s-a uitat la cartea mototolită și pe chip i-a apărut un licăr rarisim de remușcare.

— Îmi pare rău că ți-am băgat popa în gură.

— Trebuia să fie jokerul.

Am râs, dar era un râs pe care nu îl recunoșteam. Unul deznădăjduit, ușor colțuros pe margini. Copia nereușită a unui

chicotit.

— Deși nu merit nici jokerul! Ar trebui să inventezi o carte special pentru mine. Putregaiul. Escrocul. Microbul. Boala…

Bruna a lăsat capul într-o parte, gânditoare. Nu-mi dădeam seama dacă e dezarmată sau satisfăcută de umilința mea. De genul acesta de ură lăuntrică. Rareori vedeai așa ceva în Menajerie. Cei mai mulți nu-și permiteau luxul de a se detesta, fiindcă erau prea ocupați să supraviețuiască. Eu, una, nu aveam această problemă.

— Poate ar merge microbul, a concluzionat Bruna. Dar în nici un caz celelalte. Ca de obicei, îți place să exagerezi.

Presupun că țineam capul în pământ, dar nu îl simțeam. Eram amorțită. Bănuiam că este un efect secundar al nemuririi, nimic altceva, pentru că, după ce doctorul mi-a nenorocit urechea, a încetat să se mai joace cu mine. Mi-a făcut câteva fotografii, ca să le compare cu fotografiile Perlei, dar nimic mai mult. Din când în când, îmi doream ca amorțeala aceasta să mă cuprindă de tot, ca să pot să mă reculeg și să găsesc o modalitate de a o păstra pe Perla, de a pune la cale o substituire la laborator și de a-i lua locul.

Deși nu i-am mărturisit acest regret prietenei mele, sigur se citea pe chipul meu, pentru că, năpădită de milă, Bruna m-a tras deodată la piept. M-a strâns în brațe și mi-a mângâiat obrazul cu al ei, de parcă aș fi fost și eu una dintre lebedele în pericol.

— Nu mă face să-ți plâng de milă, Fărâmiță. N-ai idee cât mă enervezi!

I-am cerut scuze.

— Nu te mai scuza! O să ajungi la crematoriu, dacă o ții tot așa.

I-am spus că are dreptate.

— Și nu-mi mai da dreptate! Dacă n-am dreptate?

S-a așezat înapoi pe buturuga ei și a început să bată agitată din picioare. I-am privit ochii; erau adânciți în orbite. I-am privit mâinile; oscioarele începeau să iasă prin piele.

— Crede-mă, mă simt de-a dreptul pierdută. Nu mai știu ce să spun, nu mai am nici o așteptare. Nici furtișagurile nu mai au farmec când furi firimituri. Nici să bat oamenii nu mai am chef când văd că sunt deja bătuți.

Neștiind prea bine ce să răspund, am zis doar atât:

— Mi-e dor de Pacient.

Bruna mi-a dat drumul din brațe și s-a apucat să amestece furioasă cărțile de joc.

— Eu refuz să spun că mi-e dor de el. Dar te las pe tine s-o spui, fără să te scuip în față. E cam totuna, nu-i așa?

Am încuviințat. Bruna a vârât cărțile în buzunar și s-a uitat în jur, să vadă dacă dă cineva târcoale. A așteptat să treacă Bovina, după care mi-a șoptit:

— Să nu spui nimănui că mi-e dor de el. Oamenii de aici trebuie să mă privească într-un anumit fel. Trebuie să-mi vadă puloverul nou și să știe cum am făcut rost de el. Ai idee cum am făcut rost de el, Stașa?

— L-ai furat.

— Desigur! Dar nu știu dacă se poate numi furt, pentru că l-am furat pentru tine. Să nu spui nimănui. Nici măcar Perlei.

— Eu și Perla nu avem secrete.

Firește, nu făceam altceva decât să-mi neg convingerea aproape deplină că Perla îmi ascunde cel mai cumplit secret dintre toate.

— Toată lumea are secrete aici, a pufnit Bruna.

Apoi mi-a pus puloverul pe umeri și mi-a făcut semn să o însoțesc la plimbare. În momentul în care am refuzat-o, a pornit în pas alert prin zăpadă, arzând de nerăbdare să-și respecte programul zilnic de tachinare a liliputanilor.

Era cel mai frumos pulover pe care-l văzusem la prizonieri, și larg pe deasupra; atârna pe mine atât de voluminos, încât eram sigură că eu și Perla avem spațiu suficient să dormim confortabil în el. Ar fi trebuit să fiu mai bucuroasă de cadoul primit. Era dovada că Bruna ține la mine. Bucuria însă nu se lipea de mine și pace. Nici mișcarea nu mă ispitea. Peste toate astea, mai era și țiuitul surd din urechea beteagă, de îmi venea să urlu.

Stăteam jos și priveam cum cade zăpada, o priveam cum mă elimină din peisaj. Fără îndoială, temnicerii noștri o invidiau pentru acest talent. În perioada aceea, mă gândeam la ei mai des decât de obicei. La început, reușeam să mi-i alung din minte prin puterea speranței mele de *mischling*, arzătoare, dar pe măsură ce durerea Perlei creștea și mă implora și șchiopăta febrilă prin toate ungherele mele, căutând altă soluție și ironizându-mi neputința de a o salva, îmi era imposibil să nu mă gândesc la ce ne-au făcut temnicerii noștri și într-un mod atât de bine organizat încât să ne asmută unii împotriva altora. Am

jurat să nu atac niciodată pe nimeni cu excepția Unchiului și mi-am întărit legământul sărutând clapa de pian primită de la Perla.

Una dintre promisiunile Unchiului s-a împlinit – aveam să ne distrăm cum se distrează oamenii adevărați. Preț de o seară, nu mai eram nevoiți să ne ocupăm timpul jucând Gâdilă Leșul sau tricotând ore în șir o pătură inutilă din sârmă ghimpată. În seara aceea de sfârșit de octombrie, chiar înainte ca orchestra femeilor să fie desființată, puteam asculta muzică, nu din barăcile noastre îndepărtate, ci chiar la sursă. Știam că nu merit asemenea desfătare, dar speram să pot măcar asculta suficient de atent, încât să le descriu mai târziu muzica mamei și lui *zayde*.

— Stai locului, i-a zis Perla Sofiei, care se vânzolea.

Sora mea ținea în mână o cană metalică plină cu zăpadă, în care își înmuia degetele, ca să șteargă murdăria de pe obrajii copiilor. Se adunase un șir întreg în fața patului nostru și așteptau să fie spălați.

Perla avea îndoieli în privința concertului.

— E un șiretlic, a zis. O selecție mascată. Dacă sunt prezentabile, a adăugat, arătând spre celelalte fetițe aliniate în spatele Sofiei, le cresc șansele.

De câteva ore, sora mea se dedicase igienei tuturor fetițelor care o lăsau să se ocupe de ele. Le freca obrajii și bărbiile și le curăța unghiile cu vârful unui ac. Privind-o cum se chinuiește să le facă frumoase, mi-am adus aminte de mama, căreia îi plăcea să ne gătească pe noi, chiar dacă se neglija pe ea.

Mă întrebam ce-ar zice mama de cum arătam acum, de deosebirile care se insinuaseră pe chipurile noastre.

Perla căpătase o culoare pământie; sub ochi îi răsăriseră luni argintii, iar, când i-am văzut limba, am remarcat că îi crescuse un soi de blană. Limba Perlei fusese dintotdeauna mai înțeleaptă decât a mea. Mi-am zis că a îmbrăcat această haină hidoasă ca să se protejeze și să nu rostească lucruri urâte, și că nici limbii mele nu i-ar strica o asemenea măsură de precauție. Dar nu reușeam să mă conving că e bine să-ți crească blană pe limbă.

Speram că arăt la fel de suferindă ca ea.

Firește, Perla mi-a intuit speranțele.

— E foarte bine că nu arăți a om bolnav, mi-a spus, după ce a

terminat cu Sofia și a trecut la următorii obraji.

Alize, micuța beneficiară a bunăvoinței ei, o privea abătută, de parcă până și ea se îndoia că Perla are energia necesară să ducă la bun sfârșit operația aceea simplă.

Am întrebat-o pe Perla dacă e ceva ce nu mi-a spus și am avertizat-o să nu mă mintă. Știam că îmi ascunde o suferință mult mai adâncă. O simțeam în pântec.

— Iar te joci de-a doctorul? a zis ea râzând.

I-am spus că am renunțat la această preocupare – sau, mai exact, prefăcătorie – după ce l-am ucis pe Pacient.

— Nu l-ai ucis, a replicat ea.

După care a început să-mi țină discursul cu care ne alinam în fiecare seară, de câteva săptămâni, despre cum unii trăiesc și mor, unii se sacrifică și mor, unii trișează și mor, iar alții scapă, pur și simplu, și nu mai știe nimeni nimic de ei, dar și aceștia mor, probabil, la un moment dat.

Mă săturasem să mai aud aceste explicații. Am mai întrebat-o o dată ce e durerea aceasta pe care mi-o ascunde.

— Nici dacă aș vrea, n-aș putea ascunde ceva de tine, a răspuns ea, apoi mi-a închis ochii și mi-a pus degetele calde pe pleoape. Ia zi, la ce mă gândesc?

Mintea îmi era atât de entuziasmată de concert, încât a trebuit să depun un oarecare efort, dar, cu puțină concentrare, am văzut constelații întregi de durere și mici scântei de lumină pe un fundal de letargie. Luminițele păreau să sticlească într-un labirint pe care gândurile mele nu izbuteau să-l străbată. Oriunde coteam, găseam suferință, dar o suferință nelămurită, pe care nu reușeam s-o identific. Pe scurt, habar nu aveam la ce se gândește.

— Nu înțeleg, am recunoscut.

I-am zărit o lacrimă scăpărând în ochi. A lăsat capul pe spate, ca să nu curgă. Și atunci am înțeles.

— Îți faci griji din cauza urechii mele, nu? Ți-e teamă că surzesc?

A încuviințat din cap și s-a mușcat de buza de jos, concentrându-se să-i aranjeze părul Alizei. În clipa în care a tras de pieptăn prin firele încâlcite, am intrat în panică. Nu pricepeam cum de nu remarcasem până acum, dar nu puteam să trec cu vederea.

— Dă-mi brațul, i-am zis, pe un ton poruncitor.

— Sunt ocupată, a mormăit, dar fetița a profitat de momentul de neatenție și a zbughit-o spre ușă.

Am urmărit-o cum fuge, devenind tot mai mică pe măsură ce se îndepărta.

— Sper să nu regrete, a zis Perla. Dar măcar poate să fugă.

— Arată-mi brațul, te rog.

L-a întins. Era umed la atingere și vânăt din loc în loc. Dar, cel mai șocant, avea mai multe urme de ac decât avusesem eu vreodată în perioada în care mergeam frecvent la laborator. Eu nu avusesem niciodată atâtea înțepături. Perla avea cu zecile. Crustele trandafirii îi urcau și coborau pe piele ca o armată de furnici. Când am întrebat-o despre furnicarul ciudat, și-a retras brațul rănit tresărind și a încercat să-mi alunge temerile cu un zâmbet.

— Doar știi cât de neîndemânatică e Elma, a zis. Niciodată nu-mi nimerește venele.

Mi-a făcut semn să-i dau pace și a lăsat capul în pământ. Umerii i s-au povârnit. S-a pleoștit toată; aveam impresia că se frâng oasele în ea, că se prăbușește pe dinăuntru. Dar, imediat ce a venit la înfrumusețare următoarea fetiță, și-a reluat postura normală.

— Ai avut multă treabă, a spus, cu un glas atât de voios, încât mi-a atras atenția asupra palorii ei.

Tenul ei nu se deosebea prea mult de cel al copiilor care azi erau aici și a doua zi dispăreau. Era atât de preocupată să-i protejeze pe alții, încât uitase să simuleze și ea că e sănătoasă. Trebuia s-o fac eu în locul ei. M-am folosit de trucul învățat de la femeile care călătoriseră alături de noi în vagonul pentru vite, femei înțelepte care știau cât de importantă e o față îmbujorată.

Cu vârful cuțitului de pâine, am săpat o gropiță la încheietura mâinii. Gropița mi-a oferit două picături de sânge. Nu-mi trebuia decât una, dar n-am refuzat-o nici pe cealaltă. Știam că și picăturilor de sânge le place să circule în perechi. Cu roșeața lor, i-am pictat un fals aer de sănătate în obraji.

I-am spus că trebuie să arate bine diseară, că, la concert, vor veni mulți oameni din industria spectacolului, care ar putea să-i descopere talentul, s-o elibereze și s-o facă actriță în filmele americane. Deși nu-mi doream să trăiesc în America, i-am zis că sunt dispusă s-o însoțesc, de dragul carierei ei, și că vom trăi împreună cu toții, eu, Perla, mama și *zayde*, într-un loc unde

vom avea o grădină, cu un colibri și un câine, și o climă care nu încearcă să ne omoare. Putea fi o viață frumoasă. *Zayde* ar înota în Pacific, iar mama ar avea și alte flori pe care să le picteze, nu doar maci. O zonă exotică, cu noi ape și o nouă floră, era exact ce le trebuia.

N-am apucat să-i spun toate acestea Perlei, pentru că Bovina s-a înființat în ușă. Am pornit în șir ordonat prin zăpada timpurie, către un anotimp necunoscut, unul care promitea muzică pentru cei vii.

Înăuntru, ne-am așezat lângă peretele de cărămidă din spatele încăperii și ne-am uitat la muzicienele care se foiau și se pregăteau, își potriveau instrumentele de suflat și verificau ventilele. Erau un grup de femei tunse scurt, toate extrem de îmbătrânite, iar senescența aceasta prematură era cu atât mai mult scoasă în evidență de hainele tinerești – uniforme alcătuite din fuste albastre, plisate, și bluze cu gulere festonate. Aveau gâturi vânoase, iar brațele care țineau instrumentele erau deșirate, ca și când trupurile lor hotărâseră să compenseze lipsa de volum prin lungime. În vreme ce degetele muzicienelor se mișcau de parcă totul era minunat, fețele lor nu uitau unde sunt și nu ne lăsau nici pe noi să uităm. Cu ochi mohorâți și buze strânse, interpretele erau cele mai triste figuri din încăpere. Mai triste chiar decât liliputanii, care jeleau, în haine de ceremonie, moartea patriarhului lor. Mai melancolice decât femeile de la bordel, femei veștejite în rochii pastelate, cu capetele plecate, ca niște boboci care atârnă grei pe tulpinile obosite. Acestea se foiau în jurul meselor așezate pentru ofițerii SS și ticsite cu brânzeturi, sardine, produse de patiserie și cărnuri. Până și expresia îndurerată de pe fața porcului afumat, cu țipătul înăbușit pe bot de un măr roșu și lucios, era incomparabil mai mică decât mâhnirea muzicienelor.

Femeile cântau întruna de azi-dimineață. Deși nu mai soseau transporturi, primiseră ordin să cânte în timp ce prizonierii munceau, să le acompanieze truda cu acorduri însuflețite, care creau impresia unui loc prietenos și vesel pe care nimeni dintre noi nu-l cunoștea. Muzica nu promitea nici groapa, nici camera de gazare, nu pomenea de pâinea uitării, de numere sau de oase. Nici nu știu ce ne promitea.

Dacă aș fi avut prilejul, aș fi întrebat-o pe pianista olandeză,

Anika, ce părere are în această privință. Avea una din fețele acelea atotștiutoare, ochii ageri ce păreau să cunoască insuportabilul. Multe dintre femeile de lângă mine aveau astfel de ochi, dar ai Anikăi luceau mai puternic în momentul acela, strălucirea lor fiind o rămășiță a ceea ce încercase să facă la marginea gardului electric, cu câteva zile înainte.

Au oprit-o celelalte femei. I-au spus că nu contează dacă băiețelul ei mai trăiește sau nu; trebuia să reziste de dragul lui, ca să poată povesti într-o zi ce i-au făcut. De ce nu-i poate povesti diavolului? a întrebat ea. O întrebare pertinentă din punctul meu de vedere. Pe de altă parte, dacă diavolul exista cu adevărat, el știa deja. Și, cu toate că nu mă temeam de născocirile în care credeau catolicii și Anika, îi admiram curajul de a înfrunta bestia și a-i cere explicații, căci durerea ei era atât de mare, încât sinuciderea părea singura ei prietenă.

Luând în considerare ce-au zis autoritățile că a făcut tata, ai crede că trebuia să fi înțeles de mult sinuciderea, că îi știam deja culoarea, glasul, mirosul. E drept și că m-am născut cu gândul la ea; asta era singura diferență dintre mine și Perla și cel mai puternic instinct al meu până când Unchiul mi-a anihilat până și posibilitatea de a-l duce la îndeplinire. Dar, abia când am văzut ochii Anikăi, am înțeles cu adevărat cât de sufocantă e prietenia cu această idee, cum pătrunde și se cuibărește în tine și îți șoptește: *Există și altă cale, dă-mi voie să te salvez.*

Ani mai târziu, lumea a aflat cât de frecventă era sinuciderea în rândul acestor muziciene. Puține au rezistat ispitei după ce și-au redobândit libertatea. Dar vă jur că, în ziua aceea, i-am simțit prezența, am intuit impulsul care amenința să le urmărească. L-am auzit în fiecare notă pe care o cântau. Flautista scâncea, oboista răgea, toboșara mârâia, iar în aceste sunete mai era scris ceva, un înțeles ascuns, un dublu mesaj despre frumusețe și antonimul ei.

Alături de mine, Perla și Piotr șușoteau de zor. Stăteau lipiți, braț lângă braț, picior lângă picior, și chiar reușeau să se țină discret de mână. Perla purta puloverul furat de Bruna pentru noi, iar căpșunele de pe rochie se decoloraseră într-atât, încât semănau cu niște sfere palide, niște planete prea aride ca să întrețină viața. Piotr își pieptănase părul pe spate, ca să arate a gentleman. Auzisem că ar face o mie de flotări zilnic, dar nu vedeam rezultatul. Îmi părea plăpând, un băiat lunatic, ca mulți

alții, și îmi făceam griji pentru el. Piotr se atașase de Perla, dar nu putea ieși nimic bun din toată treaba asta, pentru că, în vreme ce el era un simplu mesager, pe sora mea o aștepta o carieră de succes la finalul războiului și, poate, chiar mai devreme. Poate chiar în astă-seară, mi-am zis, o va remarca cineva și îi va oferi viața pe care o merită, o viață de vedetă sau măcar o viață de om care are un viitor în față.

Observându-mi privirea – probabil mai ostilă decât mi-aș fi dorit –, Piotr i-a dat drumul la mână și mi-a zâmbit, în speranța de a mă împăca.

— Orchestra s-a îmbunătățit mult de când au mai arestat niște poloneze, a spus el spre mine, pe un ton mai ridicat decât se cuvenea.

Văzând că refuz să intru în discuție cu el, s-a înroșit puțin și a bolborosit ceva cum că trebuie să plece. Perla a încercat să-l convingă să mai stea, dar…

— O să mai fie și alte spectacole, a spus el.

Dacă aș fi știut ce urmează, l-aș fi implorat să rămână. Mulți ani după aceea, m-am întrebat dacă el ar fi putut schimba ce n-am reușit eu, dacă ar fi putut să-mi cruțe sora măcar de o fărâmă din suferința ei.

Dar eram o ființă neroadă și geloasă, prea obsedată ca să înțeleg ce înseamnă iubirea adevărată, așa că nu l-am oprit când și-a croit drum prin mulțimea de copii adunată acolo, printre membrele orchestrei și gloata de gardieni cu femeile de la bordel pe genunchi.

— Unde te duci? l-a întrebat Taube, când a trecut pe lângă petrecăreții din grupul lui. Nu mai e nimeni la bordel astă-seară!

Și-a însoțit comentariul de o sticlă aruncată pe urmele lui Piotr. Am auzit-o cum se sparge de pragul ușii, apoi l-am văzut pe Unchiul, strălucitor în costumul său alb, alături de sora Elma, în rochie de mătase și cu un guler de nurcă la gât. S-au uitat amândoi prudenți prin mulțime, ochii lor mici și negri transmițând o amenințare tăcută tuturor celor asupra cărora se opreau.

— O petrecere pe cinste, a spus el.

S-a uitat furios la gardieni – vulgaritatea lor în prezența copiilor îl deranja –, dar părea hotărât să nu-și strice dispoziția festivă. A întins mâna spre țâncul cocoțat pe umerii lui și l-a tras afectuos de nas.

Era un băiat italian, fără frate geamăn, dar Mengele prinsese drag de el pentru că era foarte frumos. Avea trei ani, și lumea glumea că putea fi copilul doctorului. Adevărul era că semăna cu el mult mai bine decât fiul lui, Rolf Mengele. Urmărindu-l cum țopăie pe umerii Unchiului și se chinuiește să-i pronunțe numele, nu puteam să nu mă întreb pe câți alții îi privește drept potențiali protejați. Speram ca aceștia să nu se amestece în relația mea cu doctorul; nu acceptam ca un țânc să-mi strice planurile. Am jurat să mă dedic misiunii mele cu forțe proaspete.

Jurămintele mi-au fost întrerupte de agitația stârnită brusc într-un colț și de un țipăt speriat. Anika arăta spre pian, a cărui siluetă neagră amintea de un cărăbuș cu o aripă ridicată. Taube s-a apropiat de ea, tropăind pe podea, iar femeia i-a adus la cunoștință că instrumentul ei a fost mutilat. Taube i-a aruncat o privire curioasă, apoi s-a aplecat rigid peste pian, să se convingă de lipsa clapei.

Perla s-a înroșit – bujorii din obrajii ei erau dovada de netăgăduit a vinovăției. Mi-am dat seama că acesta era pianul pe care îl confundase cu al nostru – o greșeală atât de gravă, încât începeam să-mi pun întrebări cu privire la sănătatea ei mintală. Al nostru era negru ca abanosul și avea urme de gheare de pisică pe toate picioarele. Nu era bijuteria imaculată din fața noastră. Dar n-am zis nimic despre asta. Se simțea și așa destul de prost pentru fapta comisă. Și-a îngropat fața în umărul meu, ca să nu-i vadă nimeni remușcările provocate de mutilarea pianului.

— Tu răspunzi de instrumentul acesta, urla Taube la Anika. O să cânți la el așa cum e. O să ai grijă să nu își dea nimeni seama că lipsește ceva. Ai priceput?

Anika a încuviințat din cap și s-a prăbușit pe scăunel. Degetele ei planau șovăielnic deasupra claviaturii. După care a început să cânte, degetele ei căutând frenetic soluții care să compenseze absența. Orchestra a interpretat foxtroturi, marșuri, melodii aprobate de autorități. Uitându-mă la grupul de fete, am zărit-o pe Bruna care bătea din picioare, i-am zărit pe liliputani legănându-se în ritmul muzicii, l-am zărit pe Tatăl Gemenilor ridicând în brațe o fetiță infirmă, ca să vadă mai bine.

Ne îndreptam cu toții către uitare, din câte se părea; uitam cât de flămânzi, schilodiți și dezrădăcinați suntem. Murdăria noastră

nu mai însemna nimic, trupurile noastre erau ca orice trup demn din lume și nu exista printre noi dorința de moarte. Singura persoană care nu se lăsa purtată de extaz era Unchiul.

Legăna băiețelul pe genunchi, dar nu de veselie, ci mai degrabă dintr-o iritare nervoasă. Băiatului îi jucau ochii în cap din pricina zgâlțâielilor. Frica de Unchiul pătrunsese în ei, poate pentru prima dată.

— Haideți, a spus el. Vreau să aud cântecul meu preferat.

Fața dirijoarei era goală, cu excepția bujorilor falși din obraji.

— Nu-mi spune că nu știi care e cântecul meu preferat, a zis Unchiul.

— *Marșul funebru* de Chopin? a spus dirijoarea, cu glas tremurător, trăgându-se neliniștită de fustă.

— Un marș funebru! a spus Unchiul, râzând în hohote. Asta credeți voi despre mine? Că sunt un tip macabru?

Dirijoarea a încercat să îngaime o explicație, dar n-a ieșit decât un chițăit.

— Glumesc, Marcelle, s-a amuzat Unchiul. Hai, fă-mă fericit.

Dirijoarea stătea ca o stană de piatră, cu gura căscată. Violonista a trebuit s-o împungă cu arcușul, ca s-o trezească la viață.

— Se referă la cântec, i-a suflat.

— A, da, firește, a zis dirijoarea, tulburată, și orchestra a început să cânte *„Come Make Me Happy“.*

Greșelile erau frecvente, pentru că, în ciuda îndemânării ei, Anika nu reușea să-și strunească instrumentul. Pianul se împiedica și se poticnea. Îmi era milă de el. Aș fi vrut să-i spun că îi înțeleg jalea, că nimic nu mă speria mai tare decât să pierd o parte esențială din mine.

Lipsit acum de obișnuitul său spirit riguros, Unchiul nu părea să bage de seamă dezacordurile și era, pur și simplu, entuziasmat de melodie. Asta poate și pentru că bea întruna votcă. Sau poate că așa se manifesta el când era binedispus. În tot cazul, l-a așezat pe băiețel pe podea și a invitat-o pe sora Elma la dans. Toată lumea îi privea cu stânjeneală și teamă, fiindcă nici unul dintre ei nu se pricepea la dans – Unchiul era de-a dreptul stângaci, iar sora Elma tot încerca să conducă –, iar lipsa de grație a cuplului era accentuată de dezacordurile muzicii. Perechea perfectă, duetul fotogenic, cu gene desăvârșite, nu era în stare să păstreze ritmul. Oboista și-a înăbușit un hohot de

râs în instrument, producând un behăit jalnic. Tresărind la auzul sunetului, Unchiul a înclinat-o șovăitor pe Elma, apoi i-a dat drumul în fund. Chiar dacă a încercat să mascheze incidentul într-o glumă, toată lumea i-a remarcat lipsa flagrantă de coordonare.

Ca să ne abată atenția de la eșecul lui, a început să se plimbe țanțoș prin fața noastră, făcându-ne semn să cântăm, ca un dirijor neașteptat cu un cor nepriceput de copii zdrențăroși. Nu sunt singură câți dintre noi știau măcar versurile melodiei *„Come Make Me Happy“,* dar sunt sigură că mulți, printre care și eu, inventau cuvintele pe moment.

Totuși, în timp ce cântam, am uitat de foame și mizerie, am uitat că suntem separabili, decolorați, indistincți. Preț de o clipă, am uitat chiar și că sunt *mischling*. La final, am atins notele înalte cu forța celor obișnuiți să fie neputincioși, dar știam că ne tragem puterea din multitudinea numerelor noastre, cele vechi și cele noi, și din energia numeroaselor noastre trecuturi, cât ar fi fost ele de mărunte; toate conspirau spre a ne armoniza vocile. Se vedea pe chipul Unchiului că e mulțumit. Să fi fost oare posibil? Să-l fi convins frumusețea cântecului nostru să revină asupra sorții pe care ne-o pregătise? Aș fi putut jura că am văzut un licăr de îndoială pe chipul lui, în timp ce flutura o baghetă invizibilă prin fața corului nostru.

Munca nu avea să ne elibereze niciodată, în ciuda promisiunii pe care ne-o făcuseră.[4] Dar frumusețea? Da, poate că frumusețea avea să ne ajute să scăpăm.

Apoi cântecul s-a oprit brusc, în momentul în care degetele Anikăi s-au poticnit și muzica a avut de suferit. S-au auzit huiduieli, iar Taube, mai buhăit și roșu la față decât de obicei, a azvârlit o sticlă spre muziciana aflată deja sub asediu. Sticla a aterizat cu un pocnet puternic la picioarele ei.

Anika s-a ridicat de pe scăunel și a călcat pe cioburile care scrâșneau sub tălpile subțiri ale pantofilor ei, unul cu toc înalt, celălalt perfect plat, ca toate încălțările desperecheate pe care le primeau femeile. Dar, în ciuda dezechilibrului forțat, reușea să stea dreaptă și a ridicat brațele, de parcă o aresta cineva. A întredeschis gura, ca și când ar fi dat să spună ceva, dar mișca

[4] Aluzie la proverbul german *Arbeit macht frei* („Munca te face liber“), cunoscut îndeosebi deoarece figurează deasupra porții principale de acces de la Auschwitz.

limba fără să scoată un sunet. Îmi amintea de o păpușă pe care o uitasem cândva în ploaie, o jucărie căreia uzura și ghinionul îi răpiseră viața.

Taube i-a ordonat Anikăi să întindă mâinile pe coada pianului. Au început să tremure ca doi șoricei pe lemnul negru și lăcuit în momentul în care bărbatul și-a desfăcut lent cureaua, iar pielea a șuierat ca un șarpe în iarbă când a tras-o din găici și a strâns-o în palmă.

S-a lăsat o liniște mormântală. Vedeam cureaua. Vedeam mâinile muzicienei. Nu mai văzusem niciodată o cameră cufundată într-o asemenea tăcere.

În timp ce urmăream scena, am căutat clapa din buzunar. Iar, când am simțit-o sub degete – am încercat să mă abțin, dar n-am izbutit –, am țipat.

Anika a scos un icnet, Taube s-a încruntat, iar Perla a început să se foiască lângă mine. Atunci, Unchiul, care îl luase din nou în poală pe băiețel, mi s-a adresat din partea opusă a camerei:

— Ce e, Staș̦a? De ce plângi?

Dar cuvintele mă părăsiseră. Îl priveam cum vine spre mine și nu puteam decât să mă joc cu clapa ascunsă în buzunar.

— Spune-mi, a insistat el.

A ajuns lângă mine, mi-a pus mâna pe frunte și, după ce s-a convins că n-am febră, s-a aplecat să-mi examineze ochii. Într-un final, a oftat și s-a retras.

— Nu e voie să întrerupi, mi-a zis. Mai ales când e vorba de chestiuni pe care nu le înț̦elegi.

I-am promis că o să tac mâlc. Nu părea foarte convins, dar m-a mângâiat pe cap și a plecat spre pianul pe care încă tremurau mâinile Anikăi.

— Lasă femeia în pace, i-a ordonat gardianului.

— Eș̦ti prea îngăduitor, domnule doctor, a spus Taube, fără să încerce măcar să-și ascundă mirarea de pe fața congestionată.

Unchiul s-a oprit la o distanț̦ă atât de mică de Taube, încât probabil că îl gâdila cu mustața. Apropierea lor îmi dădea fiori. A scos o batistă din buzunar și l-a șters pe Taube la colț̦ul gurii, unde, de nervi, se adunase puț̦ină salivă. Taube s-a făcut alb la față ca batista.

— Sperii copiii, i-a spus Unchiul.

Îi vorbea măsurat, dar glasul îi trăda furia. Supus, Taube și-a prins cureaua la brâu cu degete tremurânde, dar se citea pe

chipul lui că nu va uita prea curând această umilință. Unchiul a împăturit batista, dar, tocmai când se pregătea s-o bage la loc în buzunar, a scos un pufnet scârbit, ca să arate cât de mult detesta să-l atingă pe Taube. Ținând batista întinată cu vârful degetelor, a început să-i dea târcoale lui Taube ca un vultur, urmărindu-l în tot acest timp cu zâmbetul prefăcut pe care ni-l arunca și nouă de câte ori ne examina și ne găsea nesatisfăcători. După ce și-a încheiat manevra de intimidare, s-a apropiat de fața lui Taube și a scos un șuierat atât de puternic încât s-a auzit până în celălalt colț al camerei.

— Oricum nu mi-a plăcut niciodată cântecul ăla, a zis.

Abia atunci am simțit clapa umedă în palmă. M-am minunat câteva secunde, gândindu-mă că a plâns, după care am realizat că de vină e palma mea asudată.

Unchiul s-a întors la locul lui. Îi auzeam fiecare pas apăsat.

— Credeam că ne-am adunat aici ca să ascultăm muzică, i-a spus el vesel dirijoarei.

Aceasta a plecat capul ascultătoare și a făcut semn muzicienelor să reînceapă să cânte. În clipa aceea, a intrat celebra cântăreață, stârnind agitație în public. Fusese adusă de curând, astfel că paznicii nu apucaseră să se obișnuiască cu prezența ei radioasă, și până și ei s-au dat la o parte din calea sa.

— Preferata mamei, a șoptit Perla.

— Da, am zis. Păcat că n-au invitat-o și pe ea aici.

Știam că s-ar fi bucurat nespus să fie de față. După plecarea tatei, își găsise alinarea în cântecele acestea. Sunt sigură că tata nu a intenționat să plece definitiv. A făcut-o pentru că era un copil bolnav la câteva case distanță de noi, un băiețel chinuit de friguri, iar un doctor bun ca tata nu putea refuza să-l consulte. Multă vreme am regretat că a acceptat. Pentru că nu a mai ajuns la casa băiatului. Copilul a murit, iar tata… a murit și el. A plecat chiar înainte de ora stingerii și l-a prins Gestapoul – cel puțin asta cred că s-a întâmplat. Autoritățile însă ne-au spus altceva. Aveau o explicație pentru fiecare dispariție. N-am întrebat-o pe mama ce crede. S-a închis în subsolul din ghetou și n-a mai vrut să mănânce și să-și schimbe hainele. Îi lăsam mâncare în farfurii și le luam a doua zi dimineața neatinse. Nu putea decât să asculte melodiile cântăreței și, cu toate că acordurile lor erau triste, reușeau cumva să-i ridice moralul. Îmi

dădeam seama că se simțea singură, mai singură decât noi. Nu avea o soră geamănă și, încetul cu încetul, sub ochii noștri, a început să-și piardă instinctele de mamă și femeie și s-a transformat într-o copilă mai imatură chiar și decât noi. Se regăsea doar atunci când venea *zayde*, tatăl tatălui nostru, cu îmbrățișările lui călduroase și vocea tunătoare, ce ascundeau suferința pierderii fiului său, și dădea ordin să se oprească muzica.

Nu mi-am dorit niciodată să rememorez asemenea lucruri – aceste amintiri erau responsabilitatea Perlei. Dar nu era vina ei că aveam o memorie atât de încăpățânată. Privind-o, mi-am dat seama că și ea retrăiește aceleași amintiri.

— Adormea pe acordurile muzicii, cu ghetele în picioare, a spus ea, gânditoare.

— Și supa neatinsă în farfurie, am adăugat.

— Îi puneam o oglindă la buze, a zis Perla.

— Ca să vedem dacă mai respiră, am completat.

Trecuse ceva vreme de când nu ne mai completaserăm una alteia frazele – m-am rezemat de zidul de cărămidă cu o bucurie renăscută. Nici nu mă deranja că Piotr stătea lângă Perla și se chinuia să-i strângă mâna pe furiș. Tot ce conta era muzica.

Era un cântec pe care nu-l mai auzisem până atunci, o compoziție a dirijoarei. Ascultându-l, mă întrebam dacă ea are cumva o fereastră pe care noi ceilalți nu o aveam. Sigur se bucura de o mâncare mai bună, sigur dormea mai bine, sigur primea câte o scrisoare de acasă, una necenzurată și plină de vești bune. Cântecul îmi înălța sufletul; îmi trezea un sentiment îmbătător și o imagine a viitorului care mă aștepta într-o bună zi.

Viitorul acesta era la cinema – avea bilete la matineu, ecran de proiecție și un jurnal de actualități plin de confetti și libertate. În viitorul acesta, eram eu, *zayde* și mama, toți trei așezați pe scaune capitonate cu catifea albastră, așteptând cu nerăbdare să înceapă spectacolul. Eu ședeam între ei, învăluită în parfumul de violete al mamei într-o parte, iar în cealaltă de mirosul de cărți vechi al bunicului. Miresmele se uneau și creau un element aparte. Mâna mamei era înfășurată în bandaje, dar mă ținea de genunchi și îi vedeam inelul cu opal scânteind printre fâșiile de tifon. Încercam să ne comportăm ca niște oameni normali, dar eu tot țineam biletul la păstrare în gură. Aveam tot soiul de

lucruri depozitate acolo, spre oroarea mamei, care nu considera necesar ca fiica ei să mai țină lame de ras în gură. *Zayde* însă mi-a sărit în ajutor; i-a explicat în nenumărate rânduri că doctorul m-a transformat în așa măsură încât s-ar putea să nu mai fiu vreodată ca înainte și că am impulsuri diferite de cele ale unei fete care nu a privit nicicând spre luminile orbitoare ale unei mese chirurgicale. Mama a recunoscut că e groaznic ce mi-a făcut – ce ne-a făcut tuturor –, dar a ținut să sublinieze că nu are nici un rost să treci prin viață cu spaima că va veni alt dezastru.

În clipa aceea, plasatorul ne-a cerut să facem liniște, fiindcă urma să înceapă filmul. Sora mea juca alături de toate marile vedete.

Era un musical în care Perla interpreta atât rolul meu, cât și pe al ei. Cum era de așteptat, s-a achitat minunat de sarcină, deși putea fi un pic mai tristă când l-a otrăvit pe Mengele, pentru că, oricât de însetată de răzbunare aș fi fost, nu eram un monstru. Singurul element care mă tulbura mai mult decât acesta era faptul că scenariștii ne făcuseră orfane. O asemenea denaturare a adevărului mă ofensa profund. Dar nu puteam nega că Perla a jucat excelent rolurile, mai ales că fusesem la un pas de a rămâne orfane – lacrimile ei erau frânturi perfecte de durere care marcau un real triumf.

Ce mi-a plăcut cel mai mult? Scena de final. După ce l-a ucis pe Mengele, Perla, îmbrăcată într-o haină de blană albă și cu o pisicuță la subraț, a început să danseze step pe un pian la fel de strălucitor ca numele ei, iar camera de filmat o iubea atât de mult, încât se focaliza în repetate rânduri pe ea.

Scena aceasta imaginară era tot ce-mi trebuia ca să rezist, să supraviețuiesc în Menajerie. Aș fi vrut să ruleze la nesfârșit. Dar s-a încheiat imediat cum a tăcut cântăreața.

M-am întors spre Perla. Voiam să știu dacă a văzut și ea ce-am văzut eu, dacă și-a imaginat și ea totul. Dar, când s-o bat pe umăr, mi s-a lăsat o pâclă cenușie peste gânduri și mi s-a strâns inima. Să fi fost o criză? m-am întrebat. Efectul secundar al nemuririi, un fenomen care îmi provoca o stare de semiconștiență? Când mi-am venit în fire, zăceam pe podea, înconjurată de o mulțime de chipuri, toate frământate de îngrijorare.

Perla nu se număra printre ele.

M-am ridicat cu greutate și am împins din calea mea fețele acelea pe care nu le recunoșteam, întrebând încontinuu unde este sora mea. Atunci am văzut cu ochii mei absența ei totală.

În locul în care stătuse, era acum doar o cărămidă ieșită din zid, ca un dinte care se clatină în gura unui copil. Mi-am strigat sora. Am strigat-o pe toate numele cunoscute, apoi am inventat unele. Pentru orice eventualitate, am strigat-o chiar și pe numele meu. Nu a răspuns la nici unul. Muzica răsuna prea tare. Nu avea cum să mă audă. Asta îmi spuneam în timp ce țipam.

În momentul acela, am văzut urmele noroioase ale pașilor ei pe podea. Tocurile desenaseră ghilimele murdare, mici pete de noroi, care sugerau că plecarea ei nu a fost atât de bruscă încât să nu lase nici o urmă. Astfel de semne fac dovada unei persoane răpite. Ele confirmau că Perla a fost neclintită în dragostea ei pentru mine, chiar și în clipa în care torționarii noștri au îndepărtat-o din viața aceasta. Mă întrebam dacă – acolo unde era – vedea și ea viziunea, viziunea de care mă temeam, în toată multiplicarea ei.

8. A zis că nu mă va părăsi niciodată, dar…

STAȘA. 9. Milion după milion

Auschwitz-ul nu m-a uitat niciodată. Cu toate că l-am implorat. Dar, chiar și atunci când mă tânguiam, mă tocmeam și mă veștejeam, a avut grijă să-mi știe numărul și să țină socoteala fiecărui suflet pe care-l răpea. Eram atât de numeroși, încât ar fi trebuit să strivim pământul de sub picioarele noastre. Peticul acesta de pământ nu se lăsa însă strivit. Unii spuneau că l-am putea strivi în momentul în care vom înțelege pe deplin răul care zăcea în el. Dar, de câte ori începeam să înțelegem răul, acesta creștea. Alții credeau că doar forța speranței l-ar putea strivi. Dar, de câte ori înflorea speranța, se înmulțeau și chinurile noastre. Convingerea mea era următoarea: Auschwitz-ul va lua sfârșit când se va întoarce Perla. Habar nu aveam unde s-a dus. Știam doar că nu mai e lângă mine.

Și mai știam că petreceam mare parte a timpului într-un vechi butoi pentru varză murată, un excelent post de observare, în ciuda mirosului de varză care s-a îmbibat rapid în mine. Un cerc perfect de izolare din care să-mi pândesc sora. Netulburată de *blokowa*, de colegii de Menajerie, de Tatăl Gemenilor. Doar eu, păduchii mei și o gaură prin care urmăream lumea.

— Ești aici? a întrebat Piotr, ciocănind cu pumnul în lemnul locuinței mele.

Țin să menționez că, după calculele mele, trecuseră trei zile de la dispariția Perlei, deși știm cu toții că timpul nu era punctul meu forte, ci al surorii mele.

La început, n-am fost singură. Imediat ce muzica orchestrei mi-a răpit-o pe Perla, au venit păduchii să-mi țină de urât. Păduchi albi, groși cât vârful degetului, cu cruci negre pe spate. Nu mă deranjau foarte tare, pentru că mă mușcau, iar mușcăturile lor mă țineau trează și trebuia să stau trează ca să-mi găsesc sora. Am făcut o înțelegere cu ei – le-am oferit carnea mea în schimbul vigilenței și, datorită colților lor, am reușit să pândesc tot timpul pe gaura butoiului. Sunt convinsă că am fi putut conviețui în bună înțelegere o perioadă, dacă n-ar fi intervenit sora Elma.

Pentru că păduchii s-au îndrăgostit iremediabil de sora Elma. Se plimbau întruna prin părul meu, tânjind de dorul ei. Oftau după șoldurile ei, după mănușile ei din piele, după părul bogat care îi cădea pe ochi. Eu și păduchii ne angajam deseori în dezbateri despre frumusețea ei. Ei o asemuiau cu perfecțiunea,

eu o asemuiam cu un parazit, comparație pe care ei o considerau măgulitoare. La un moment dat, un pezevenchi dolofan a avut tupeul de a ieși din butoi, pentru a-i declara dragostea lui. Un salt uriaș pentru o insectă atât de micuță. Imediat ce păduchele i-a spus că o iubește, Elma m-a scos din butoi, m-a târât după ea la laborator și a pus mâna pe un brici. Sunt sigură că nu era primul flăcău care se lovea de o asemenea reacție, dar mi s-a făcut milă de el. Sub mâna ei, buclele care ne aparținuseră au strălucit în aer și au căzut pe podea, iar, când am rămas chelă, mi-am văzut reflexia în ușa dulapului metalic. Nu am recunoscut-o pe nici una dintre noi în ea. Pe această ființă speriată, poate pentru că nici Perla nu m-ar fi recunoscut. M-am întors în vizuina mea împuțită și m-am culcat. Gardienii știau de existența mea în măruntaiele butoiului, dar mă lăsau în pace. Mă întrebam dacă Unchiul le-a spus să fie îngăduitori ori dacă îi intimidau sunetele care ieșeau din butoi, pentru că stăteam în beznă și nu făceam altceva decât să-mi ascut unghiile cu cuțitul pentru pâine și să exersez mârâieli. Cu cât mârâiam mai mult, cu atât mai repede îmi creșteau unghiile. Cu cât îmi creșteau mai repede unghiile, cu atât gardienii tremurau mai rău. Nu-și puteau imagina adevărul, și anume că îmi ascuțeam unghiile în folosul cuvintelor, nu spre a-mi servi drept armă. Îi scriam scrisori Perlei pe doagele locuinței mele, notam totul în fibrele lemnului. Uneori, îi scriam și de două ori pe zi.

7 noiembrie 1944

Dragă Perla,
E muzică acolo unde te afli?

Dragă Perla,
Știu ce-ți trece prin minte. Nu te mai gândi la asta. E imposibil să fi murit.

După doar câteva zile de când mă aflam în captivitatea epistolară, am rămas fără doage libere, deși aveam grijă să nu mă semnez niciodată. În caz că vă întrebați, știam foarte bine că

nu am cum să trimit epistolele scrise pe acest material. Speram doar ca, oriunde s-ar fi găsit, Perla să simtă scrijelitul fiecărui cuvânt și dorul meu.

Într-una din zile, prin gaura din butoi au zburat niște firimituri de pâine. Le-am prins ca pe muște și le-am aruncat afară.

— Mă deranjezi, i-am spus musafirului.

Era salutul meu uzual în perioada aceea.

Aveam o mulțime de musafiri. Ceilalți copii veneau în vizită la butoi ca să-mi pună întrebări; evident, reputația mea de fată isteață se dublase după dispariția surorii mele, de parcă aș fi moștenit și geniul ei. Aveau multe întrebări, dar nici una semnificativă, doar palavre care ocupau timp și spațiu. Mă întrebau din ce sunt făcute cataplasmele, cum dezveți un câine să chelălăie și ce înseamnă când visezi un roi de albine. Tuturor le răspundeam: „Perla!“ Asta îi convingea să mă lase în pace. Nu voiau să vorbească despre sora mea, fiindcă toți o credeau moartă.

În buzunar, ferite de ochii lumii, degetele mele s-au încleștat pe clapa de pian. Habar nu aveam ce să cred. Îi detestam prezența, pentru că era jalnic ca unicul vestigiu al surorii mele să fie o clapă de pian. Uram că e atât de încremenită, mută și neînsufletită. Încetul cu încetul, la fel deveneam și eu. Și, la fel ca mine, nici clapa nu avea nevoie de firimituri și musafiri. Cu toate acestea, bucățelele de pâine continuau să cadă cu încăpățânare în butoiul meu.

— Ține-ți firimiturile pentru tine, i-am zis musafirului.

— Stașa! a șoptit vizitatorul. Trebuie să mănânci. Știi ce pățești dacă nu mănânci!

Era vocea lui Piotr. Știam de la Bruna că și el suferise mult de la dispariția Perlei, că i se schimbase mersul și că nu se mai plimbă prin lagăr, preferând să stea toată ziua în sala de clasă și să se uite la hărți.

I-am zis că o să mănânc când se întoarce Perla.

— S-ar putea să dureze. Suficient cât să mori de foame mai rău decât mori deja. Nu vrei să te găsească sănătoasă când se întoarce?

Mi-a mai aruncat o bucățică de pâine. Am prins-o în palmă și am vârât-o în buzunar. I-am spus lui Piotr că Perlei o să-i facă plăcere s-o mănânce când vine și i-am mulțumit anticipat.

— Treaba ta. Dar măcar spală-te. Trebuie să te speli. Știi ce se întâmplă dacă nu te speli.

— Vrei să zici că o să moară Perla dacă nu mă spăl?

— Bineînțeles că nu.

— Atunci, ce rost are?

Aș fi putut să adaug că nu există substanță suficient de puternică să mă curețe de mizeria aruncată asupra mea în decursul experimentelor, dar m-am abținut.

— Vrei să fii *kaputt?* m-a întrebat Piotr.

Nu doream să discut despre principala mea grijă: nu aveam cum să fiu vreodată *kaputt*. Prin ochiul seringii sale, Unchiul a preîntâmpinat acest lucru. N-aveam să mor niciodată. Când stăteam întinsă pe masa înghețată, îmi imaginam că asta trebuie să fac pentru a asigura supraviețuirea mea și a Perlei. Dar Perla s-a dus. Nu știam dacă e moartă sau nu, dar știam că n-a primit injecția și mai știam că ar fi profund rușinată de fapta mea. Căci, după atâta vreme petrecută în butoi, începusem să am anumite bănuieli. Bănuiam că rezistența mea se datora morții altora. Sângele meu era întărit de supraviețuirea zădărnicită a celor mulți; purta în el cuvintele pe care aceștia nu le vor rosti niciodată, iubirile pe care nu le vor trăi, poeziile pe care nu le vor scrie. Purta culorile tablourilor pe care nu le vor picta niciodată, râsetele copiilor pe care nu-i vor avea. Sângele acesta îmi făcea viața atât de insuportabilă uneori, încât mi se părea că e mai bine că Perla fusese cruțată de nemurire. Cunoscând greutatea deciziei mele, nu i-aș fi dorit niciodată o asemenea soartă – o viață de singurătate, o geamănă fără geamănă, veșnic apăsată de viețile viitoare răpite altora.

— Plângi, Stașa? m-a întrebat Piotr, ciocănind și mai aprig.

Scârțâie butoiul, așa i-am spus. A scârțâit astfel săptămâni în șir.

20 noiembrie 1944

Dragă Perla,

Războiul s-a terminat. S-a terminat și cu Menajeria. Mama și zayde locuiesc cu mine acum. Organizăm o petrecere în cinstea întoarcerii tale și montăm un carusel pentru această ocazie. Îl construiesc gardienii, pentru că acum ascultă de ordinele

noastre. Avem și un căluț alb, special pentru tine. Și o sirenă pentru mine. Când te întorci, o să ne dăm în el împreună, iar, când o să ne învârtim înapoi, va fi ca și când n-ai fi dispărut nici o clipă.

Ieșeam din butoi dintr-un număr limitat de motive: ca să mă prezint la apel, să mănânc pâine, să mă spăl și să mă întorc în baracă, la ordinul Bovinei. Singurele momente când părăseam butoiul fără a fi constrânsă de aceste motive erau ca să merg la Unchiul. Încă îl numeam astfel, pentru că nu renunțasem la uneltirile mele – încă speram să-l distrug, folosindu-mă de farmecul meu. Era ciudat că mă simțeam ușurată revizitând atmosfera rece și sterilă a laboratorului său? Până și eu îmi făceam griji din pricina alinării pe care mi-o aducea, până să realizez că devenise o parte familiară a vieții mele, așa cum curtea școlii e familiară altor copii. În locul unde ar fi stat sora mea, rămăsese doar un scaun gol, dar era suficient ca să-mi imaginez o persoană stând pe el. Pacientul mă învățase asta, cu mult timp în urmă.

De câte ori mă prefăceam, îmi auzeam sora cum dârdâie, iar picioarele de oțel ale scaunului se clătinau sub tremurăturile ei. Din păcate, imediat ce reușeam să invoc o imagine cât de vagă a ei, Unchiul își făcea simțită din plin prezența. Se apleca peste umărul meu, ca să-mi pună stetoscopul la spate, și respira nestingherit lângă obrazul meu, iar mirosul răsuflării lui – dulce, dar cu un iz acrișor – mă făcea să mă întreb ce-a mâncat la prânz, astfel că, în scurt timp, mă pierdeam în gânduri despre mâncare și nu mă trezeam din visare până când nu simțeam atingerea instrumentelor lui. Apoi îmi verifica reflexele genunchilor. Stângul, dreptul, stângul, dreptul. Iar după ce termina, mă întreba ce-am mai făcut.

I-am spus Unchiului că poate n-a remarcat, dar a dispărut Perla.

— Serios? a zis el, absent. Gata, îmbracă-te.

Mă așteptam să-mi dea vreo sugestie unde aș putea să-mi caut sora, dar el s-a dus la chiuvetă, s-a spălat pe mâini, s-a pieptănat și și-a azvârlit o bomboană mentolată în gură. L-am ascultat și m-am îmbrăcat. Deloc surprinzător, fusta îmi era largă, așa că, în momentul în care am vârât clapa de pian în ascunzătoare obișnuită de la betelie, a căzut zăngănind pe

podea. Unchiul a ridicat-o și s-a uitat la ea cu un zâmbet curios.

— Explică-mi ce-i cu asta, Stașa.

I-am zis doar că îmi pare rău.

— Așa li se întâmplă mereu copiilor ca tine. Întrebarea e ce caută la tine?

Voiam un suvenir, am spus, pentru că mă temeam că, într-o zi, o să uit locul ăsta. Având în vedere că voi trăi veșnic, era un risc plauzibil – până la urmă, cât de multe lucruri puteau ține minte nemuritorii? Așa că am luat clapa înainte de concert. A strâns din buze într-un gest de iritare exagerată, ca și când ar fi studiat portretele unor părinți supărați și ar fi ales unele pe care să le imite. Gestul lui nu avea nimic uman, dar am răspuns așa cum se cuvine și am plecat capul în pământ.

— Ești conștientă că Anika era cât pe ce să fie bătută din cauza faptei tale, nu?

Am încuviințat din cap.

— Și n-ai avut remușcări?

— Sora mea, a fost tot ce-am reușit să bâigui.

După care vocea mi s-a stins sau, mai bine zis, s-a tras brusc înapoi, parcă legată cu o sfoară, de capătul căreia ținea fără îndoială Unchiul.

— Liniștește-te, a spus el, cu chipul schimonosit de o falsă bunăvoință. N-ai de ce să te temi.

Mă uitam țintă la pantofii lui, în speranța că suprafața lor lucioasă avea să îmi dezvăluie unde e sora mea. Dar lustrul lor obișnuit era acoperit de noroi, iar în vârful unuia se zbârlea comic un smoc de păr de câine, ca un moț de clovn. Era primul indiciu că ceva nu-i în regulă. Al doilea era paharul plin cu gheață și whisky. Paharul în sine nu era neobișnuit, îngrijorătoare era frecvența cu care îl golea și îl reumplea.

Stăteam pe masă, legănând din picioare, și mă ștergeam la ochi cu batista lui. Purta într-un colț monograma lui, iar eu aveam grijă să nu îmi atingă pielea. În timp ce mă tamponam, am aruncat o privire furișă la haosul din jur. Nu mai văzusem niciodată laboratorul în asemenea debandadă. Teancuri de dosare erau înghesuite în cutii, iar cutiile erau înghesuite în cutii mai mari, încât ai fi zis că se pregătește de o mare migrație, cu tot ce-a adunat de la noi.

Nu-i ușor să te gândești că o parte din tine va călători o viață întreagă alături de o persoană pe care o detești, împotriva

voinței tale. Știți probabil la ce mă refer – poate că cineva își amintește de voi când ați prefera să fiți dați uitării; poate că cineva are o bucată din voi pe care nu o mai puteți recupera. Eu pot să spun doar că acela a fost momentul în care am realizat că eu și doctorul suntem legați pe vecie și am leșinat înainte de a apuca să-l întreb despre viitoarele lui planuri de salvare.

Interiorul butoiului meu a devenit indescifrabil, atât era de plin de scrisorile adresate surorii mele. Știam că, dacă nu se întoarce cât de curând… de fapt, nu știam nimic în afară de faptul că scrisorile erau din ce în ce mai furioase, iar lipsa semnăturii mele pe ele începea să mă șteargă. La laborator, nimeni nu mai număra bucățele din mine. Nimeni nu mai ținea socoteala părților mele. Nu știam dacă asta se întâmpla la ordinul doctorului ori pentru că partea mea cea mai bună dispăruse. La un moment dat, Bruna m-a întrebat, în stilul ei brutal și prietenos, de ce se mai obosește doctorul să mă țină în viață. Și, cum nu-i puteam spune că, și dacă ar vrea, Unchiul n-are cum să mă ucidă vreodată, i-am zis că mă aștept să mă omoare cât de curând. Atunci m-a tras la piept și a jurat să-l înjunghie cu prima ocazie.

Nu știam dacă se va ivi vreodată această ocazie. Prezența lui devenea tot mai rară pe zi ce trecea. Din când în când, îl zăream în spatele unei draperii. Îmi făcea amical cu mâna și fluiera. A trebuit să găsesc o soluție de a nu mă cutremura la auzul acelei fluierături. Pentru asta, mă gândeam la măruntaiele mele, la afluenții sângelui meu, la canalele nervilor mei, și mă întrebam cum se acomodează speranța într-un asemenea corp. Căci o avea încă, speranța aceea nebunească; era neclintită ca o stană de piatră și atât de pregnantă încât mă miram că asistentele și tehnicienii n-au observat această transformare și n-au notat-o în fișele lor.

În afară de Piotr și de personalul medical, mai era un singur om care îmi mai amintea că sunt o ființă vie, adevărată, sora Perlei.

— Fărâmița Doi, a șoptit Bruna prin gaura butoiului. Ai uitat că suntem în toiul iernii? Nu ți-e frig acolo înăuntru? E ditamai viscolul afară!

— Aici nu viscolește.

— Nu poți trăi într-un butoi. Gândăcelul meu drag și prostuț, hai afară!

— Trebuie s-o pândesc.
— Poți s-o pândești și de la fereastră.
— N-am încredere în ferestrele de aici.
— Atunci pândește-o de la ușă.
— În uși n-am încredere nici atâta.
A urmat un moment de liniște, după care…
— Poate ar fi momentul să renunți la pândă, Stașa.
Niciodată nu-mi vorbise pe un ton atât de blând.
— Vrei să renunț pentru că ai primit vești de la Perla și știi că e bine sănătoasă, dar așteaptă momentul prielnic să se întoarcă? Spune-mi că e la adăpost într-o casă. Spune-mi că se ascunde într-o scorbură. Că e sub patul cuiva, că nu mai e persoana de altădată, dar e în viață. Suport să aud toate aceste lucruri, câtă vreme…
— N-am nici o veste de la Perla, a recunoscut Bruna. Fărâmița Unu. Fata aia era prietena mea, preferata mea…
— Normal că n-ai nici o veste de la ea, am întrerupt-o, cu un mârâit. De ce ți-ar fi trimis ție? Nu erai o persoană importantă pentru ea.
— Dă-mi voie să-ți spun un lucru, a zis Bruna. În timp ce tu stai în butoiul tău și aștepți să mori, au început să survoleze tot mai multe avioane rusești.
— Era de așteptat, am replicat. Vor să ne bombardeze.
— Compatrioții mei n-ar face niciodată așa ceva, a spus Bruna, indignată. Poate ar fi mai bine să te gândești, Fărâmiță Doi, cum să te dovedești vrednică de libertatea pe care ți-o vor aduce. Hotărăște-te odată dacă ești fată sau varză! Neghioabo! Lighioană de butoi! Ce dor mi-e de tine! Lașă infectă ce ești!
Mi-am mutat atenția de la insultele tandre care pătrundeau prin gaura butoiului și am revenit la scrisorile mele.

1 decembrie 1944

Dragă Perla,
Mărturisesc că ultima scrisoare a fost o minciună. Nu există nici un carusel. Războiul nu s-a terminat. Nu vrei, totuși, să te întorci la mine?

În dimineața următoare, priveam zăpada prin gaura butoiului, când l-am văzut pe Piotr venind spre mine. Mergea încet și adus de spate și împingea o roabă.

— Stașa! Ieși să vezi ce-am adus!

Am dat la o parte capacul și am aruncat o privire afară.

În roaba lui Piotr era un morman învelit într-o pătură gri, de sub ale cărei margini zdrențuite ieșeau vârfurile unor picioare. Un deget mare se legăna în vânt.

Am sărit atât de repede din butoi, încât m-am răsturnat cu tot cu el. O mișcare haotică și stângace ca ultimele mele zile de jale. O jale care, din câte se vedea treaba, a fost complet inutilă. Am trecut o mână peste linţoliu, ca un magician pe care-l văzusem cândva. Mormanul nu s-a trezit la viață, dar așa era Perla – îi plăcea să facă impresie.

— Dar cum…? m-am minunat.

— La infirmerie. I-au dat drumul de curând.

— Când ai aflat?

— Acum două zile. N-am vrut să-ți spun, fiindcă știam că n-o să mă crezi. Hai, uită-te, ca să te convingi.

Ați crede că, după pierderea suferită, abia așteptam să o reîntâlnesc. Dar aveam un sentiment – unul dintre puținele pe care Perla nu mi le luase cu ea – care nu mă lăsa să ridic pătura. Dacă Perla a plecat și s-a transformat fără mine? Dacă ea nu mai era cea pe care o știam, eu cine eram? În momentul acela, nerăbdarea a învins șovăiala și am dat pătura la o parte.

Gura care rânjea nu mai avea nici un dinte. Era chipul unui copil căruia i se refuzase răgazul adolescenței, și devenise direct bărbat, pentru ca apoi să se transforme într-un bătrân. Carnea îi era deopotrivă fragedă și bătrână; ochii îi erau tineri – atât cât pot fi ochii –, dar văzuseră prea multe. Nu știu cum am reușit să-l recunosc, căci nu mai avea pielea vineție și străvezie de altădată, ci de un alb cadaveric. Zâmbetul însă era inconfundabil.

Era Pacientul. Pacientul meu. Știam că, dacă ar fi putut, s-ar fi transformat în Perla de dragul meu. Simțindu-mi dezamăgirea, m-a apucat de mână, ceea ce nu era deloc plăcut, căci inima mea a coborât în cele mai negre hăuri, locuri necunoscute până și Unchiului, unde s-a dezbrăcat de piele, s-a bălăcit în fiere și și-a luat un nou înveliș spinos. Protejat de această armură, ingeniosul organ a urcat apoi pe treptele coastelor mele și a

revenit la locul său. Și am făcut ce și-ar fi dorit Perla.

— E o adevărată binecuvântare, am zâmbit, săgetată de o durere necunoscută până atunci, să fim din nou o familie.

Pacientul părea cumva să fi renăscut. Ceva îi priise în perioada de peste o lună cât lipsise dintre noi – ori poate mi se părea mie din cauza luminii. În orice caz, tusea i se mai potolise. S-a aplecat spre mine, fără să mă atingă, ca să evite orice separare.

S-au adunat și alții în curte, să-l vadă pe băiatul nostru reîntors. Cu ochii înlăcrimați, toată lumea glumea pe seama locurilor prin care a umblat Pacientul. S-a plimbat cu barca? Cu calul? A fost la plajă?

Pacientul a clătinat grav din cap. Ar fi vrut să glumească și el, dar nu putea.

Tatăl Gemenilor l-a bătut prietenește pe spate, după care s-a aplecat să-i șoptească ceva la ureche.

— Data viitoare, când pleci, a murmurat el, o să fie pentru că am scăpat de aici și o să vă duc acasă pe tine și ceilalți băieți. Promit. O să am nevoie de ajutor cu cei mici, așa că tu vei fi adjunctul meu.

Pacientul l-a salutat scurt, apoi Tatăl Gemenilor a plecat la treburile lui, nu fără a privi însă înapoi de câteva ori, parcă neîncrezător încă în reînvierea produsă.

Bruna s-a apucat să-l ciupească pe Pacient de braț, radiind de bucuria de a chinui o persoană căreia i-a dus dorul.

— Stafiile fac vânătăi? a întrebat ea, ciupindu-l încontinuu.

— Nu știu, Bruna, a răspuns Pacientul, umflându-și pieptul. Știu doar că până și vânătăilor tale le e rușine să fie văzute în compania ta. Să știi că mi-e dor de părul tău alb. Mai bine-l porți ca înainte. Cărbunele nu face altceva decât să-ți știrbească frumusețea.

Din câte se vedea treaba, în perioada petrecută la infirmerie, Pacientul învățase să îmbine perfect delicatețea cu malițiozitatea. Bruna era măgulită și impresionată.

— Ajunge, purice! a spus ea și a făcut o plecăciune admirativă în fața lui.

Ceilalți au pufnit în râs și s-au apucat să-l descoasă. Cum e să fii primul care se întoarce?

A mâncat ceva interesant? I-a văzut pe ceilalți – mai exact a văzut o persoană pe numele ei Perla Zamorski?

Ultima întrebare a venit de la mine.

Se simțea onorat că e primul, a răspuns el. Nu a văzut nici o plăcintă acolo, dar, o dată, când se simțea foarte rău, i s-a părut că vine miros de friptură. Cât despre Perla, nu observase să fie pe acolo, dar oamenii din infirmerie arată toți la fel, chiar dacă…

Am plecat, sub pretext că trebuie să scriu o scrisoare.

M-a prins repede din urmă. Picioarele îi erau mai sprintene ca oricând, iar pașii apăsați mă făceau să-mi pun întrebarea dacă e adevăratul Pacient sau altcineva. Poate că Unchiul trimisese un impostor, mai ales că mi s-a prezentat sub alt nume.

— Nu vreau să-mi mai spui Pacientul, a zis. Mă cheamă Feliks.

— Serios? Ăsta-i numele tău?

— A fost al fratelui meu. Dar consider că ar trebui să-l port eu, în amintirea lui.

Afirmația lui avea noimă. Altele, nu prea. L-am întrebat pe Feliks de ce e în viață.

— Ce lucru urât să spui asta!

I-am explicat că, în mod normal, n-ar fi trebuit să mai fie în viață. Nici măcar nu mai avea geamăn.

— Nici tu n-ai și încă trăiești. Arăți ca o moartă, dar asta e altă poveste.

Nu am negat.

— Știind că îți place medicina, presupun că vrei să știi ce m-a salvat.

Apoi, parcă pentru a-mi verifica pasiunile, mi-a dezvăluit metoda unică prin care a supraviețuit. A sărit în fața mea, în timp ce mergeam, și-a coborât pantalonii și s-a întors cu spatele la mine. Chiar deasupra feselor, se vedea un ciot de coadă. Cu siguranță Unchiul era fascinat de monstruozitatea fremătătoare.

— Grozavă șmecherie.

— Poți s-o atingi, a zis, dând să mă prindă de mână.

— Nu vreau s-o ating, am răspuns și mi-am tras mâna.

— Dacă o atingi, poate-ți poartă și ție noroc.

Cum în Menajerie nu te puteai bizui pe noroc, am refuzat din nou. Feliks a ridicat din umeri și și-a tras pantalonii la loc, ascunzând ciotul, spre marea mea ușurare.

— O am dintotdeauna. Și fratele meu era la fel. N-o să vină niciodată ambulanța după mine. Sunt prea valoros.

— Pacientule… scuze, Feliks, povestește-mi mai multe despre infirmerie. Cum e acolo? Vreau neapărat să știu.

Abia aștepta să-și dea drumul la gură. Mi-a povestit despre

șirurile interminabile de paturi, despre supa chioară, despre cioara pe care nu o văzuse, dar ale cărei croncăneli îl trezeau în fiecare dimineață. L-am ascultat fără să-l întrerup. Deja începeam să-mi schițez o hartă în minte.

— Știu la ce te gândești, Stașa, a zis el, clătinând din cap. N-ai s-o găsești acolo.

— Doar Perla știe la ce mă gândesc, am replicat.

Totuși, era adevărat că, în momentul în care m-am îndepărtat de el, mi-a apărut o nălucire în minte; se făcea că niște oameni o deghizaseră pe sora mea și îi dăduseră alt nume. Probabil îi puseseră pe ascuns și un medicament, ca să uite cine e, fiindcă știau că despărțirea de mine i-ar amenința sănătatea. Dar, când va trece orice pericol, îi vor da antidotul.

Și atunci ne vom regăsi. Feliks stătea mărturie că e posibil să te întorci.

8 decembrie 1944

Dragă Perla,

E ziua noastră de naștere. Dar nu mai sunt la fel de sigură ce vârstă avem. E imposibil să avem treisprezece aici în locul acesta. Poate că sunt eu zăpăcită. Tu țineai socoteala timpului. Eu nu mă pricep deloc la așa ceva. În ultima vreme, nu mă mai pricep la nici una dintre sarcinile noastre. Cu atât mai puțin la veselie și viitor. Mă bucur că nu ne-am trasat sarcina de a găsi frumusețea. Nu există frumusețe aici, Perla. Văd doar urâțenie.

Totuși, s-a întâmplat un eveniment demn de a fi menționat: rușii ne-au trimis un cadou. Azi sunt mai multe avioane. Le vezi?

În dimineața de după aniversarea noastră, m-am trezit și am descoperit un firicel de fum în butoi. Mi-am verificat mânecile și pantofii. Nu părea să fi luat foc ceva. Mi-am ridicat bluza și m-am înghiontit în buric – eram convinsă că ce a pus Unchiul în mine mă ardea din interior.

Scârnăvie! îmi spunea fumul.

Eram de acord cu caracterizarea.

Afară cu tine! spunea. Semăna curios de mult cu vocea surorii Elma. Dar m-am supus și am sărit din butoi. Imediat ce-am ieșit,

mi-a căzut scrum în față. Am dat cu ochii de sora Elma, cu o țigară în gură.

— Avem nevoie de tine, mi-a spus. La laborator.

Îmi plăceai mai mult când erai fum, am spus.

— Ce-ai zis? Vorbește mai tare.

— Cu ce te pot ajuta, soră Elma?

— E ziua de portret! a spus ea.

Pozasem întinsă, în picioare, și mă contorsionasem deja de atâtea ori, de fiecare dată în pielea goală, sub ochiul rece al aparatului de fotografiat, dar întotdeauna eram împreună cu sora mea. Nu-mi închipuiam că voi fi fotografiată fără ea; mă întrebam dacă o să mă pot ține pe picioare în fața fotografului. Dar, în momentul în care sora Elma mi-a făcut semn să intru într-una dintre sălile laboratorului, n-am văzut nici echipamentul obișnuit, nici alți subiecți.

Era doar o femeie în spatele unui șevalet, cu fața ascunsă de tablou. Pe marginea lui, zăream colțul unei urechi și o porțiune de cap aproape chel, presărat cu mici smocuri cenușii. Purta uniformă de prizonier și un șal gri, iar în picioare avea pantofi cu tocuri de înălțimi diferite. Deși foarte subțiri, gleznele care ieșeau din pantofii desperecheați îmi păreau frumoase, așa cum îmi păreau frumoase multe lucruri din trecutul meu: brățările cu talismane, ghiveciul cu violete de la fereastră, focul pe care-l aprindeam în șemineu, fața de masă pe care mama o întindea de sabat.

Sora Elma i-a spus femeii să se apuce de treabă, după care s-a așezat în fundul camerei și a început să răsfoiască o revistă plină cu fotografii de actrițe. Mi s-a părut că o văd pe Perla pe copertă, că îmi făcea cu ochiul. *Mi-e dor de tine, Stașa*, zicea gura de pe copertă. *S-au schimbat multe, dar mi-e mai bine aici.* Mă pregăteam s-o întreb pe Perla dacă locul la care se referă e viața de apoi sau California, dar exact când am deschis gura, fata de pe copertă a început să cânte. Atunci mi-am dat seama că nu e Perla, ci o vedetă de cinema, fiindcă Perla avea o voce mult mai bună. *Ai idee unde e Perla?* am întrebat-o pe vedetă în mintea mea, acolo unde nimeni, nici măcar sora Elma, nu mă putea auzi. Bănuiesc că am vorbit prea încet, pentru că vedeta nu dădea semn că m-ar fi auzit, după care sora Elma, văzând că mă uit la fata de pe copertă, s-a gândit că sunt fascinată, nu iscoditoare, și a îndoit revista în două, cu un gest dușmănos.

Artista din spatele șevaletului s-a oprit la auzul acelui fosnet, după care pensula a reînceput să alunece pe pânză. O ascultam cum îmi descrie trăsăturile. Părea bine intenționată, dar se mișca lent, parcă nereușind să se hotărască ce să facă cu fața mea. Îmi venea să-i cer scuze că sunt atât de distrusă și de hidoasă. Voiam să-i ofer ceva izbăvitor asupra căruia să se concentreze.

Căci frumusețea izbăvește lumea, cum zicea mereu tata. O zicea într-o perioadă când nu-mi imaginam de ce lumea ar avea nevoie de izbăvire, o perioadă când nu înțelegeam foarte bine ce înseamnă izbăvirea. Eram convinsă că Perla împărtășește viziunea tatei despre puterile izbăvitoare ale frumuseții și, pentru prima oară, mi-am dorit să știu dacă sunt în sfârșit împreună, în același loc. Din fericire, sora Elma m-a salvat de la a trage o concluzie la această meditație sumbră, în momentul în care s-a ridicat de pe scaun și a traversat camera, ca să mă plesnească în cap cu revista.

— Nu mai sta cu fața asta, Staș a, mi-a spus.

— Ce față?

— Plângăreață. Îți schimbă prea mult trăsăturile.

— Trebuie să zâmbesc?

A ridicat revista, gata să-mi mai tragă una, dar s-a răzgândit – am văzut-o cum se uită în jur, speriată să nu fi intrat Unchiul pe nesimțite, cum făcea deseori.

— Semeni cu tine când zâmbești? m-a întrebat, cu un rânjet arogant.

Semăn cu mine din trecut, îmi venea să-i răspund, dar m-am abținut. Sora Elma mi-a tras o palmă peste obraz, ca să-mi fie învățătură de minte. Mă întrebam dacă o să-mi rămână urmă. În caz că se întâmpla asta, probabil că artista va primi ordin să nu o redea.

— Bineînțeles că nu trebuie să zâmbești, a croncănit Elma. Și zâmbetele modifică fețele. Domnul doctor vrea un portret cât mai exact. Ține capul drept, ochii deschiși și gura nemișcată. E simplu ca bună ziua!

Apoi s-a întors pe scaunul ei și a început să frunzărească revista. Îmi era milă de fata de pe copertă – nu era vina ei că era o poză într-o revistă, silită să ia parte la abuzul surorii Elma.

Am ascultat ordinul și am îndreptat capul. Mi-am ațintit privirea la fereastra cu margini de cărămidă din spatele artistei, în

speranța că o pasăre cântătoare va poposi pe pervaz și o va acompania pe pictoriță cu trilurile ei. De la dispariția Perlei, am remarcat că animalele deveniseră tot mai rare la Auschwitz. Erau slabe șanse să apară vreunul fiindcă așa voiam eu, iar, când n-a venit nici o pasăre, mi-am imaginat eu una. În cioc i-am pus o rămurea de măslin. Dar pasărea o scăpa întruna. Era limpede că până și imaginația mă părăsise.

M-a trezit din visare sora Elma. S-a ridicat cu revista în mână, mi-a atras atenția să fiu cuminte și a ieșit.

Odată cu plecarea ei, foșnetul pensulei s-a întețit. Artista a aruncat un ochi din spatele pânzei. Ochiul era adâncit în orbită și încercănat, suferind, dar boala nu îi răpise căldura.

— Mi-ar plăcea să te văd că zâmbești, a spus femeia, cu un glas la fel de prietenos ca ochiul.

Era ceva familiar în glasul acela, dar mă gândeam că e doar din pricina răgușelii – hârâitul flămând și chinuit pe care-l căpătau toți prizonierii după un timp. Totuși, era ceva diferit în graiul artistei – până și tusea cu care și-a încheiat propoziția avea un farmec aparte.

— Dar Elma…

— Ce știe Elma despre artă? E o maimuță, o prefăcută, o femeie neroadă. Hai, zâmbește-mi.

M-am străduit cât am putut.

— Mai larg, să ți se vadă dinții. Vrei să-ți spun o glumă? Cum să te fac să râzi?

I-am explicat artistei că, oricât aș fi încercat, nu prea reușeam să zâmbesc în ultima vreme. Glumele mă întristau și mai tare.

— Atunci o poveste, a spus ea. Vrei să-ți spun o poveste despre două fete?

Am încuviințat din cap.

— Bun, a zis artista. Nu mă prea pricep să spun povești, dar o să încerc. Au fost odată două fete din Łódź. Gemene. Identice din toate punctele de vedere. La nașterea lor, după ce a plecat moașa, părinții nu le-au putut deosebi. Așa că tatăl le-a însemnat inițialele numelor pe piciorușe. A doua zi, când le-a îmbăiat, literele s-au șters. Tatăl s-a întristat amarnic. Cum să o mai recunoască pe fiecare? A încercat să se convingă că nu contează, pentru că fetele își primiseră numele cu numai o zi în urmă. Nu aveau cum să se fi atașat deja de ele. Le-a notat din nou literele pe tălpi, fără să-i spună soției. Mai târziu, seara, și-a

mărturisit greșeala. Soția a pufnit în râs și a fluierat deasupra pruncilor. Cea care mișcă la auzul fluierăturii, a zis ea, ar trebui însemnată cu litera S. A fluierat, dar nici una dintre fete nu a făcut vreo mișcare. Atunci i s-au alăturat și tata, și *zayde*, și *bubbe*[5]. Au fluierat toți în cor, iar, când fluieratul nu a dat rezultate, s-au apucat să lovească în oale și tigăi deasupra pătuțului; au scos clarinetul lui *zayde* și au cântat la el, deși nici unul din ei nu se prea pricepea. Au deșteptat tot cartierul în încercarea lor de a descoperi numele fetelor. Dar nici una nu a răspuns. Trăiau deja amândouă în lumea lor. Parcă se amuzau să-i vadă pe toți cum se chinuiesc să le distingă.

— Asta nu-i o poveste amuzantă, am spus.

Sau, cel puțin, asta cred că am spus; e posibil să fi spus altceva, pentru că eram mult prea tulburată de vocea și de povestea artistei.

— Trebuia să-mi fi spus mai de mult, mamă. Am crezut atâta timp că sunt Stașa, iar acum aflu că s-ar putea să fiu Perla?

Artista a izbucnit în râsetul ei atât de cunoscut, apoi a devenit mama, mama mea, chiar dacă o mamă mult schimbată până și față de mama din vagonul pentru vite.

— Să înțeleg că tot nu vrei să zâmbești? a spus ea.

Sau, cel puțin, asta cred că a zis. Nu sunt sigură, căci își lipise buzele de creștetul meu, de cum se ridicase de pe scaun și venise să mă îmbrățișeze. Apoi, dându-și seama că e riscant, s-a întors la locul ei.

Am savurat bucuria de a ne revedea, auzi și iubi preț de câteva clipe, după care…

— Unde ți-e sora? m-a întrebat în șoaptă.

I-am spus că nu știu. I-am povestit despre *„Come Make Me Happy“*. I-am povestit despre urmele de pași lăsate de Perla și despre câmpul cu maci.

Mama a scăpat pensula din mână. Vârful înmuiat în vopsea albă a lăsat pe podea o dâră fildeșie ca o tăietură.

— E imposibil, a spus ea. Am pictat doar perechi de portrete. Doar perechi intacte.

În clipa în care tonul vocii a început să urce a disperare, s-a ridicat, a venit la mine și m-a strâns la piept cu ultima fărâmă de putere și a vărsat ultimele lacrimi pe care le mai avea.

— Sunt atât de fericită să te văd, Stașa. Nici nu-ți imaginezi cât

[5] „Bunică“ (în idiș în original).

de fericită sunt.

Mi-am îngropat fața în steaua de la pieptul ei. Aveam atâtea întrebări să îi pun. De ce n-a venit niciodată la gard, ca multe dintre mamele celorlalți gemeni? Era evident că Unchiul își ținuse promisiunea și o lăsase să picteze – deși într-un mod ocolit și foarte ciudat –, dar primea suficientă pâine? *Zayde* înota în piscină?

Cu fiecare întrebare pe care i-o adresam, îmi dădea o sărutare pe frunte, dar la ultima s-a prăbușit și m-a implorat să nu mă uit la ea – doar pentru o clipă, mi-a spus, nu te uita, hai să nu procedăm așa, hai să procedăm altfel, când vom fi într-o lume diferită de asta, o lume care știe că nu trebuie să îngăduie astfel de lucruri. Nu te uita, mi-a spus.

Regret că n-am ascultat-o.

Pentru că, atunci când i-am văzut fața, l-am văzut pe *zayde*. Nu se odihnea în baracă; nu juca zaruri, nu discuta politică, nu făcea schimb de rețete și nici nu toasta în amintirea vreunui graur. Nici măcar nu murea în piscină. Nu exista nici un reper real, nici un centru, nimic distinctiv la ceea ce vedeam. Pățise ce pățiseră, și încă pățeau, mulți alții.

Observându-mi groaza, mama nu a putut decât să-mi rostească numele. L-a repetat până când n-a mai putut, apoi a început să-l rostească pe al Perlei. L-a pronunțat și pe acesta la nesfârșit, de parcă ar fi recitat o incantație.

— Ai grijă să nu te audă cineva, i-am șoptit.

Atunci, ultimul strigăt al numelui fiicei dispărute s-a transformat în tuse și am auzit pași care se apropiau de ușă. Mama a țâșnit de lângă mine, împiedicându-se în pantofii scâlciați. Am avut noroc că s-a mișcat repede, căci imediat a intrat sora Elma, cu o figură înfuriată. Nu-i convenea să vadă că mama a plecat de la șevalet și a venit lângă mine.

— Trebuia s-o văd mai bine, i-a explicat surorii Elma, întorcându-se pe scaunul ei. Nu mă mai ține vederea ca altădată și nu reușeam să-i pictez gura.

— Grozavă treabă! a pufnit Elma. O pictoriță chioară. Măcar acum crezi că o să reușești?

— O să-mi iasă la perfecție, jur, a promis mama, cu voce stinsă.

Dacă sora Elma ar fi fost cât de puțin atentă, ar fi remarcat emoția din glasul mamei, privirea pe care mi-a aruncat-o înainte

de a se întoarce la șevalet. A reușit chiar să-mi facă un semn și să zâmbească, în vreme ce Elma se foia în jurul nostru, căutând motive să ne mustre. A făcut câțiva pași prin camera mică, apoi s-a oprit.

— De ce e vopsea pe podea? Câtă neîndemânare și risipă! a zis, arătând disprețuitoare cu vârful pantofului ei de piele spre pata albă care o supăra atât de tare. Curăț-o! i-a poruncit ea mamei. E mizeria ta.

Apoi i-a aruncat o cârpă, iar mama s-a aplecat supusă s-o ia de pe jos, dar a apucat-o un nou acces de tuse. Am luat cârpa înaintea ei și am frecat bine pata de vopsea albă.

Artista – pentru că așa trebuia s-o privesc pe mama, în timp ce îndura loviturile Elmei – și-a cerut iertare și a jurat să fie mai atentă. Era recunoscătoare că a primit șansa de a picta, în loc să lucreze la fabrică, în sectorul Canada ori la bordel.

Sora Elma a examinat tabloul.

— Pare să corespundă cerințelor noastre.

— N-am terminat, a zis mama.

Dar chipul surorii Elma spunea altceva.

— Mamă, am șoptit. Nu te speria când o s-o vezi pe Perla. Căci sigur o s-o vezi, o să vină înapoi. Suntem încă neschimbați, cu toții…

— Poți pleca, Stașa, mi-a spus sora Elma.

M-a apucat de guler, în stilul ei obișnuit, și m-a dat afară din cameră, atât de iritată de emoțiile mele și de lacrimile artistei, încât n-a observat că am ascuns la betelia fustei cârpa murdară, un obiect binecuvântat de atingerea mamei.

În noaptea aceea, am dormit cu cârpa la piept. Poate că unora le pare ciudat, dar am făcut-o pentru că mama îmi mărturisise convingerea ei. Credea că suntem ultimele membre ale familiei noastre. Nu mi-o spusese în cuvinte, ci prin felul în care îmi pictase fața. O pictase fals, fără nici cea mai mică asemănare cu realitatea – un gest de bunăvoință menit să înșele și pentru care îi mulțumeam, dar se simțea în el o jale inconfundabilă, suspinul adânc al durerii materne.

18 decembrie 1944

Dragă Perla,

Mama e în viață. Tu mai trăiești?

Într-adevăr, mama era încă printre noi. Ne-a pictat chipul și, preț de o secundă, și eu, și ea am redevenit ce am fost odată; am stat pe scaune ca și când eram în fosta noastră casă și ne-am aruncat priviri care ne ascundeau suferința.

După ce am terminat ce aveam de scris, am revenit la studiul cărții de anatomie – în felul acesta, îmi păstram setea de răzbunare. Dar, înainte de a ajunge la pagina căutată, un chip bătrân, dar copilăros, a apărut deasupra mea.

— Ți-a tăiat limba? m-a întrebat Feliks.

I-am spus că sunt tăcută pentru că doar ce-am revăzut-o pe mama, și că pe bunicul nu l-am văzut, dar am primit vești despre el.

Feliks mi-a răspuns cu propria tăcere, o tăcere atât de intensă încât mă însufleția.

— Crezi că sunt o proastă? l-am întrebat serioasă. Pentru că îmi închipui că pot să-l păcălesc, să-l schimb, să-l transform în ceea ce trebuia să fie de la început?

Văzând că nu are de gând să-mi răspundă, am ieșit din butoi și m-am postat în fața lui.

— Îți place să vezi binele în oameni, fiindcă e atâta răutate în jur, încât trebuie să crezi în bine, a opinat el.

— Și tu faci la fel?

— Nu, eu văd binele în cuțite, nu în oameni. Deși, între noi fie vorba, nu există cuțit bun și cuțit rău, câtă vreme taie.

— Zici că ești Bruna.

— M-am ticăloșit în timp.

— Cred că mă îndrept și eu în aceeași direcție.

Feliks s-a înveselit pe dată la auzul vorbelor mele.

— O să ne distrăm de minune.

— Mă îndoiesc că o să fie distractiv, am zis. Dar sigur va fi necesar.

Mi-a întins unul dintre ziarele prețioase ale Brunei, un obiect de contrabandă care circula printre comuniști, până când ajungea, inevitabil, în mâinile gardienilor.

— Pot să te învăț să urăști, a spus Feliks. Primul pas: citește articolul ăsta. Scrie că vin rușii să ne salveze. Ale lor sunt avioanele pe care le tot vedem. Mai spune că șefii de la Auschwitz se pregătesc să fugă și vor distruge lagărul, și pe noi

odată cu el. Asta înseamnă că trebuie să-l lichidăm pe Mengele cât mai curând.

Mi-a fluturat ziarul prin față, îndemnându-mă să citesc.

— Nu știu rusă.

— Pot să te învăț și asta. E o limbă nemaipomenită să-i blestemi pe naziști. Mai bună decât poloneza. Păstrăm poloneza pentru alte lucruri... lucruri care i-ar bucura pe tații noștri, nu-i așa?

— N-am nevoie să mă înveți tu. Îi urăsc pe toți. I-am urât dintotdeauna. Doar că pe Mengele îl urăsc cel mai mult.

Mi-am jurat că n-o să-i mai spun niciodată Unchiul, nici măcar ca să mă prefac nevinovată.

Îmi dădeam seama că Feliks mă respectă mai mult decât înainte pentru că îi vorbeam atât de fățiș despre ura mea. Îmi sorbea fiecare cuvințel și nu părea să se mai sature.

— Ar trebui să te folosești de ura asta cât el are încă încredere în tine, m-a sfătuit.

— Asta am urmărit de la bun început, numai că am așteptat momentul prielnic.

— Ăsta e. N-ai idee cât te invidiez că ai intrare la el. Știi cine te mai invidiază? Toată armata rusă și cea americană. Ar trebui să profităm de asta, mi-a zis și mi-a întins două cuțite de pâine.

Acum ai trei arme, a spus, triumfător. Cred că sunt suficiente. Sfatul meu e să i-l înfigi pe primul în coapsă, pe al doilea în beregată și pe al treilea în inimă. Iar, când ajungi la inimă, răsucește-l un pic, după care lovește-l cu piciorul. Lovește-l până urlă inima în el și atunci o să știi că a murit.

Eram prea copleșită de prezența cuțitelor, ca să mă gândesc la sunetele pe care le scoate o inimă. M-am gândit că va trebui să notez asta în carnetul meu, apoi am revenit la discuția noastră și am admirat cele trei arme.

— De ce ai două cuțite de pâine? l-am întrebat pe Feliks.

— Unul a fost al fratelui meu. Ar fi fost onorat să ți-l dau ție. Cu greu am reușit să-l păstrez. Bruna a avut grijă de armele mele cât am fost internat la infirmerie. Știa cât de mult înseamnă pentru mine și din ce motiv. Mare păcat că Bruna nu e apropiată de Mengele – ea și-ar îndeplini misiunea fără să stea pe gânduri. N-ar șovăi nici o clipă.

A rostit ultima propoziție admirativ, ca și când simplul fapt că vorbea despre ea îl aducea mai aproape de cucerirea celui mai

alb dintre îngeri.

— Și eu pot să fiu la fel de fioroasă ca Bruna, am zis.

Nici măcar eu nu credeam asta, dar speram să se adeverească.

Am pus la cale un plan. Planul era următorul: găseam o soluție de a rămâne singură cu Mengele, preferabil într-un spațiu închis. Era un aspect extrem de important, a subliniat Feliks, pentru că, oricât de prost ar fi fost doctorul…

— Nu e prost.

— Ha! Cică nu e prost! Dar răutatea nu e o formă de prostie?

— Cine ți-a spus așa ceva?

— Am ajuns singur la concluzia asta. Am meditat mult cât am stat la infirmerie. Mai mult decât îți imaginezi. Am meditat la bunătate și la oameni și la răutate. Cel mai ușor mi-a fost să mă gândesc la răutate, fiindcă e pretutindeni. Cunosc răutatea. Vine și se instalează în mine de câte ori merg la laborator. Ideea că răutatea îi face pe oameni mai puternici decât sunt cei buni e o greșeală frecventă. Dar, chiar dacă lui Mengele îi lipsesc anumite calități ale tale, e mai puternic decât tine, mai capabil, așa că cel mai bine ar fi să-l prinzi într-un colț. Ori la pământ. Trebuie să domini în astfel de situații, altminteri n-ai sorți de izbândă. Pricepi?

Abia atunci am realizat cât de inutil e tot ce-am învățat acolo. Ore întregi petrecute cu Mengele, hotărâtă să descopăr cum să vindec și să contopesc, cum să opresc sângele și să pornesc inima, dar, mai presus de orice, cum să fac lucrurile să se potrivească, să aduc simetrie acolo unde nu există, toate acestea ca să-l impresionez suficient de mult, încât să obțin intimitatea necesară pentru a-l doborî. În realitate, Feliks era adevăratul expert pe care ar fi trebuit să-l consult. Pentru că el învățase singur – prin expunere repetată la violențele cu care ne confruntam toți, prin scrierile facțiunilor rebele, prin scenariile pe care le derula în minte – cum poate fi distrus un corp. Știa unde să înfigi cuțitul, în așa fel încât victima să sângereze abundent, și unde să o lovești, dacă voiai s-o paralizezi. Îi lipsea șiretenia, susținea el, de a-și duce planul la îndeplinire.

Dar în mine vedea o șansă reală de răzbunare.

Din păcate, Mengele nu mai era la fel de disponibil ca înainte. De când se întețiseră raidurile aeriene, petrecea tot mai mult

timp închis în biroul lui, refuzând să-și mai vadă subiecții ce-i fuseseră atât de dragi odinioară. Din spusele doctoriței Miri, neglija noile proiecte, se ocupa de organizarea fișelor și lamelelor și le scria cu înfrigurare scrisori mentorilor săi. Mormane de cutii se înălțau la ferestrele laboratorului de cărămidă. Mașinile zăboveau la intrare, iar asistenții se perindau pe uși, cărând cutiile pe care le încărcau pe bancheta din spate.

Timp de treizeci și șase de zile, după ce mama mi-a pictat portretul, l-am tot așteptat. Am recapitulat în minte planul lui Feliks de a-l ucide pe Mengele, am analizat fiecare mișcare și fiecare pas. Am ascuțit cuțitele pentru pâine pe marginea treptelor. *Nu vom fi niciodată destul de ascuțite,* cântau ele. *Nu vom pătrunde niciodată destul de adânc pentru a pune capăt acestei suferințe!* Le-am zis că nu au de ales.

Împreună, eu și cuțitele, așteptam răbdătoare. Am așteptat peste tot pe unde ar fi putut trece doctorul; am studiat fiecare urmă de pas care i-ar fi putut trăda prezența. Însă urmele doctorului erau mai discrete decât altele – când le priveam circumvoluțiunile, simțeam doar apăsarea bocancului pe grumaz.

Pe 15 ianuarie 1945, în cea de-a treizeci și șaptea zi de așteptare, m-am așezat pe treptele spitalului, cu cele trei cuțite într-o șosetă și clapa de pian de la Perla în pantof. Așteptam de vreo șase ore, poate chiar opt, posibil două. Așa cum remarcasem, timpul se scurgea altfel acum. Mă întrebam dacă își va mai relua vreodată cursul normal, sau dacă absența Perlei modificase definitiv funcționarea minutelor, felul în care tremurau și se roteau pe cadran. Dezbăteam mereu cum e mai bine, să mergi înainte sau să stai pe loc, și, abia după ce am ales prima variantă, în fața mea a oprit mașina doctorului.

A coborât, mai agitat decât de obicei. Cărarea din păr îi era răvășită și avea dâre de praf pe pantaloni. I se citea încordarea pe fiecare trăsătură a feței. A urcat treptele în fugă, a luat o cutie și era cât pe ce să se împiedice și să cadă când a dat cu ochii de mine.

— Ce cauți aici, Micuță Nemuritoare?

— M-ai ținut minte după numele ăsta?

— Bineînțeles, a spus el, ușor mustrător. N-aș avea cum să te uit. Chiar dacă lucrurile nu mai sunt ce-au fost.

— Nu mai sunt ce-au fost, a repetat șoferul mașinii, un bărbat

roșcovan și mustăcios, ca un somn.

Buzele groase i se mișcau lent în timp ce înfuleca un sendviș. Le-am observat în momentul în care a scuipat pe geamul mașinii, cu o expresie de dezgust față de carnea de calitate inferioară. Au început să îmi chiorăie mațele la vedere mâncării aruncate.

— Bolek știe mai bine ca oricine, a zis doctorul. A fost aici de la bun început. A ajutat la construirea lagărului. Povestește-i, Bolek.

— Era în 1939, a spus Bolek, cu gura plină. Pe vremea aia, aici era mlaștină. Și uite ce-am reușit să facem! a exclamat, schițând un gest din mână, dintr-un capăt la celălalt al parbrizului.

Apoi a scuipat iar, de data asta cu o figură fudulă.

— Șosele, grădini, săli de muzică, piscine, săli de muzică, a murmurat el tandru.

— Ai zis de două ori „săli de muzică“, i-a atras atenția Mengele.

— Și ce dacă-am zis? Credeți că au așa ceva la Buchenwald? Sau la Dachau? Unele lucruri merită repetate. Poate cineva spune că Auschwitz-ul nu e un loc civilizat?

Bolek m-a fixat cu o privire tăioasă, de parcă eu aș fi făcut acea acuzație.

Mengele a început să aranjeze cutiile în portbagaj, după care le-a pus pe cele mai importante pe bancheta din spate. Am zărit printre ele o servietă. Peste ea atârna uniforma unui ofițer al Wehrmachtului. Observând că mă uit la costumul ciudat, doctorul l-a acoperit repede cu paltonul său, continuând să se comporte ca un tată care pregătește mașina pentru un picnic în familie.

— Trebuie să plec puțin, dar mă întorc repede. Înainte de toate, trebuie să fac vizita medicală. Vrei să vii cu mine? Cu ocazia asta, o căutăm și pe Perla.

— Perla a murit, am zis.

Era prima oară când rosteam acele cuvinte. Or fi fugit norii de pe cer când am spus asta? Orizontul o fi intrat în mare, în vreme ce straturile pământului și praful s-au desprins, din spatele fiecăruia ieșind la iveală un lac? Cenușa o fi dat mâna cu praful, iar ciorile au semnat armistițiul? Deși astfel de evenimente ar fi trebuit să ia naștere din vorbele mele – *Perla a murit, s-a dus, nu mai e* – nu știu dacă s-a petrecut vreunul dintre ele, fiindcă

simplul fapt de a le rosti mi-a paralizat simțurile. Stăteam nemișcată, cu limba bleagă, surdă și oarbă la tot în afară de Josef Mengele.

— Zău? Curioasă treabă, a spus el, aruncându-mi o privire grăitoare. Nu-mi aduc aminte să fi semnat certificatul de deces.

— Semnezi atât de multe, am spus.

N-am spus că e posibil să-i fi scăpat din vedere, fiindcă nu se cădea. Iar dacă s-a simțit direct vizat de o aluzie cum că ar fi uitat, n-a comentat în nici un fel.

— Într-adevăr, a oftat el. Semnez o mulțime. Totuși, nu strică să aruncăm o privire. N-ai tu idee, Stașa, ce ascunzători ingenioase își găsesc oamenii aici. Se fac mai mici decât ți-ai putea închipui. Am găsit copii ghemuiți și închiși în valize. Iar ăștia sunt copii prostuți, nu isteți ca Perla noastră. E atât de isteață, încât ar fi în stare să intre într-un ceainic.

Laudele aduse jumătății mele mai bune mi-au reînviat imaginea ei în minte, iar această reînviere – recunosc că am fost idioată, nesăbuită, disperată – a eclipsat, preț de o clipă, tot ce știam despre el.

— Ai dreptate, am spus.

— Atunci, hai s-o căutăm.

A deschis portiera din față și m-a invitat să urc. M-am supus. Mașina mirosea a fum, a scrum și a ulei de tăbăcărie. Îmbufnat, Bolek a aruncat sendvișul pe geam și s-a uitat la tripleții Yagudah, care se încăierau pentru el în praf. Mengele a luat loc lângă mine și și-a aprins o țigară. Mașina a ieșit hurducăindu-se pe poarta Menajeriei.

S-a lăsat o tăcere lungă. O simțeam amenințătoare. Pe neașteptate, doctorul a întins mâna spre gâtul meu. Am tresărit. Sunt convinsă că a observat, fiindcă a devenit și mai afectuos.

— Stașa e eleva mea, i-a spus șoferului. A avut un păr blond, superb, dar, din pricina păduchilor... Mare păcat că are ochi căprui.

— Pare sănătoasă, a replicat Bolek.

Vorbea pe un ton familiar și binevoitor, dar ochii lui, reflectați în oglinda retrovizoare, spuneau o cu totul altă poveste, una care nu prevestea nimic bun pentru mine.

Am înghițit în sec și am început să mă joc cu clapa din buzunar. Nu vă pot explica logica după care funcționau emoțiile mele. În fond, nu aveam motiv să mă tem de moarte, dar

apropierea nesilită de acest aducător de moarte îmi dădea fiori. Coapsele ni se atingeau. M-a îndemnat să pun capul pe umărul lui. L-am ascultat? Bineînțeles că da. Ca să-l pot ucide, trebuia să-l ascult.

— Cu ce ți-ai ocupat timpul azi-dimineață? m-a întrebat.

— Am învățat, am mințit.

— Împreună cu Tatăl Gemenilor? a zis, pe un ton disprețuitor.

— Învăț singură.

— Bravo. Zvi e om cumsecade, dar nu cred să fie cel mai potrivit profesor. Te-ai alege cu o educație profund eronată. Ce înveți?

— Doctorița Miri mi-a dat o carte despre chirurgie. Sunt la capitolul despre incizii. Azi-dimineață, am citit despre operațiile de cezariană.

— Foarte interesant, a zis el, cu lehamite, evident deloc interesat de subiect. Parcă ai fost de față o dată, când făceam o astfel operație, nu-i așa? Neplăcută treabă.

Avea un ton glumeț. Știa foarte bine că nu asistasem la o cezariană, ci la o vivisecție. A tăiat-o pe femeie pe burtă, a scos, ce-i drept, pruncul din ea, după care l-a aruncat într-o găleată plină cu apă, înecându-l chiar sub ochii mamei sale. Dar chinul femeii nu s-a terminat acolo. L-a prelungit atât cât i-a stat în putință, iar amintirile mele despre această întâmplare… nu le voiam pentru nimic în lume. Și nu voiam nici ca Perla să le țină minte în locul meu.

Dar, dacă Mengele hotăra să numească omorul acesta cezariană, dorința lui era lege la Auschwitz.

— De regulă, pe astea le trimit direct la gazare, a adăugat el, chipurile doar pentru urechile lui Bolek. Dar și să-i curmi suferința pruncului înainte să tragă prima răsuflare poate fi privit ca un act de milostenie, mai ales în împrejurări neprielnice ca acestea. În orice caz, Stașa, te felicit pentru interesul manifestat față de aceste operații.

S-a oprit gânditor, a scos o sticlă din valijoară, m-a strâns prietenește de genunchi și a tras o dușcă.

— Cred, totuși, că artele sunt vocația ta. Dansul, dacă nu mă înșel.

— Dansul e pasiunea Perlei, i-am reamintit. Eu sunt om de știință.

A ridicat mâinile, uitând că ține sticla într-una din ele. Câteva

picături de lichior mi-au căzut pe obraz.

— Da, firește! a zis el. Oricum, prea puțin contează. Dansatoare, om de știință – important e să ai o ocupație. Dezvoltă-ți pasiunile. Păstrează-ți mereu curiozitatea față de lume. Fără curiozitate, eu n-aș fi ajuns atât de departe. Dacă o pierzi, a adăugat, mișcând un deget gros prin fața mea, te va părăsi și pofta de viață.

— O să încerc să n-o pierd.

— Vocea ta, totuși, îmi dă de înțeles că trebuie să depui eforturi asidue. Bănuiesc că ți-e greu fără sora ta. Am văzut mulți gemeni care au întâmpinat aceeași problemă. E un fenomen extrem de interesant – cum supraviețuiește unul dintre gemeni în lipsa celuilalt, după ani în care au fost nedespărțiți. Fascinantă treabă.

I-am dat răspunsul care credeam că mă va feri de primejdii.

— Nu mi-e dor de ea.

— Nu trebuie s-o faci pe curajoasa cu mine.

— Știu că se ascunde, am zis. Până trece primejdia.

— Excelentă deducție. Ești un detectiv mult mai bun decât mine. Acum mergi mai departe. Unde crezi că se ascunde? Bolek ne duce unde spui tu.

Astfel am trecut printre barăcile bărbaților și ale femeilor. Am traversat perimetrul porților. Stăteam cu fruntea lipită de geam, iar Mengele privea drept înainte. Peste tot o vedeam pe Perla. Am văzut-o de atâtea ori, încât nu mai înțelegeam scopul real al călătoriei. În timp ce înaintam, eram tot mai convinsă că sora mea s-a deghizat, că poate fi oricare dintre siluetele care ne ieșeau în cale. Pasiunea ei pentru teatru și flerul o ajutaseră, probabil, să-și creeze costumația perfectă.

— Aia de-acolo, am zis, arătând cu degetul spre o siluetă îndepărtată.

— E băiat. Și pungaș pe deasupra.

— Uite-o pe Perla, am zis despre o altă siluetă. Ne-am născut împreună. Aș recunoaște-o dintr-o mie.

— Din păcate, trebuie să te dezamăgesc, a zis Mengele. O cunosc pe femeia aia. E un gardian de nădejde, dar nu e Perla.

Speram să-l ia gura pe dinainte și să facă vreo dezvăluire. Speram că-și va mărturisi crimele sau măcar înșelăciunile pe care le-a folosit cu mine. *Zayde* nu mânca, nu înota, nici nu trăia. Mama murea de foame; picta doar portretele cobailor,

spre a fi puse la păstrare în arhiva lui Mengele. Dar, în timp ce continuam să dăm roată lagărului, am realizat că nu există nici o minte sănătoasă în mașina aceea. Nici în el. Nici măcar în mine, fiindcă, de câte ori indicam o persoană, aveam convingerea fermă că este sora mea.

— Ea e, spuneam, arătând spre un kapo cu țigara în gură, spre un băiat cu o lopată, spre bucătarul cu polonicul în mână.

— Cine? întreba el de fiecare dată.

— Perla! strigam pe geam. E Perla care se preface că nu e Perla.

Atunci, Mengele chema persoana în cauză la geamul mașinii, unde mă lămuream – judecând după un accent, un mârâit, o cicatrice – că nu e persoana dragă pe care o căutam. Era doar un *kapo*, un băiat, un bucătar.

Doctorul nu părea să se amuze pe seama dezamăgirii mele, dar cred că îi plăcea să vadă cum îi cercetez. Îi chestionam exact cum făcea el, foloseam aceleași gesturi, le puneam întrebări despre obârșia lor.

— Trebuia să te fi angajat la noi, a chicotit el, după ce am încheiat interogatoriul bucătarului.

Tocmai când să-i spun lui Bolek să mă ducă înapoi la Menajerie, am zărit o femeie. Era acoperită de funingine, dar, în ciuda negrelii, obrajii ei aveau o strălucire nevinovată. Pe braț ducea cu eleganță un coș. Observând că mă uit la ea, Mengele i-a făcut semn femeii să se apropie. Speriată de interesul lui neașteptat, aceasta a scăpat coșul pe jos.

— Cerceteaz-o, Stașa.

Am deschis portiera, am coborât în fața ei și i-am ridicat bărbia cu un deget, exact cum procedase Mengele cu noi. Sub maxilar avea o dâră de alb, o mică porțiune cruțată de funingine.

— Sigur ea e, am zis.

Nu era de mirare ca Perla să fi folosit o deghizare atât de modestă. O alegere extrem de isteață, din punctul meu de vedere.

— Ăștia-s ochi? a pufnit Mengele, disprețuitor. Arată mai degrabă ca niște măsline stafidite. Parcă nici nu-s de om.

Mengele i-a făcut semn femeii să se învârtă, ca s-o vedem mai bine. Aceasta a început să se răsucească, lent, dar supus, târșâindu-și picioarele la fiecare rotație.

— E Perla, am insistat.

— Știe să vorbească? a întrebat el. Poate să-ți răspundă la întrebări, să-ți povestească vreo amintire din copilărie?

Femeia a clipit, iar ochii îi erau albi ca zăpada pe chipul murdar de funingine. Abia atunci am remarcat pojghița lăptoasă care îi acoperea irisurile.

— Are glaucom, a anunțat doctorul. E o grecoaică de peste cincizeci de ani. Probabil că a născut cel puțin trei copii. A rămas văduvă de mai multe ori și a fost nefericită toată viața. Face curățenie la crematorii. Pare să aibă febră și e aproape oarbă. N-o mai duce mult. Uite ce coji are pe mâini. Probabil s-au extins pe tot corpul. Îngrozitoare infecție.

M-am uitat la degetele femeii, brăzdate de răni.

— Ești de prisos, nu-i așa? i-a zis femeii, cu glas vesel și un zâmbet care se voia prietenos. Ești un animal, am dreptate? Un animal abject și împuțit?

Femeia a lăsat capul în pământ și a încuviințat, arătându-și scalpul plin de ulcerații.

— Vezi că te molipsești de la ea. Urcă în mașină, Stașa.

Dar eu nu eram convinsă. Așa că i-am spus ființei misterioase că nu-mi pasă că a vrut să plece fără mine și mi-a lăsat doar o clapă de pian drept consolare. Tot ce-mi doream era ca ea să fie fericită. I-am spus asta în poloneză, în idiș și în germană, apoi am repetat-o în limba secretă vorbită de creierele noastre și mi-am împodobit rugămintea plină de afecțiune cu imagini ale tuturor lucrurilor ce ne legau – împotriva întunericului minții ei, am luptat cu moliciunea puilor de pisică, cu mânecile cu flori de cireș ale capotului mamei, cu cărțile de pe biroul lui *zayde*. Când am văzut că toate acestea nu dau rezultate, mi-am întețit eforturile și am devenit dușmănoasă; am aruncat spre ochiul minții ei cu melancolia Menajeriei mele, unduirea coloanei mele noduroase, lipite de patul din baracă. Mă gândeam că aceste imagini deplorabile o vor emoționa, o vor sili să renunțe la deghizarea precară și astfel își va relua rolul de jumătate a mea.

Nu s-a întâmplat asta.

Copia monstruoasă a surorii mele a holbat ochii de spaimă, și-a băgat degetul mare în gura zbârcită și a început să îl sugă, precum un bebeluș.

I-am poruncit acestei semi-Perla să înceteze. Nu așa înfruntai durerea. Dar ea a continuat să-și sugă degetul.

M-am aplecat și am căutat pe jos niște pietre. Rămân

recunoscătoare până în ziua de azi că n-am găsit nici una, fiindcă sunt sigură că le-aș fi aruncat în ea; aș fi încercat s-o oblig, rănind-o, să părăsească învelișul acela bizar. Mengele mi-a observat mâinile tremurânde și m-a tras pe bancheta din piele a mașinii, dar, în spatele lui, am văzut-o pe femeie cum o rupe la fugă, cu vigoarea pe care doar spaima ți-o dă. Apoi s-a pitit în spatele remorcii unui camion.

Mengele ofta și se foia pe lângă mine, prefăcându-se înduioșat. Apoi a scos o cutiuță cu bomboane din buzunar. Am băgat de seamă că nu erau dropsurile obișnuite, cu umplutură de caramel, ci o specie mai evoluată de dulciuri. După ce m-a tratat cu una din ele, m-a bătut încurajator pe mână.

— Așadar… nu e Perla ta. Partea bună e că poți s-o cauți în continuare pe adevărata Perla. Iar partea și mai bună e că ai la dispoziție o eternitate s-o cauți. Viața ta n-o să se încheie înainte s-o găsești. Câți oameni pot spune același lucru?

I-am răspuns că știu și eu asta. Apoi i-a dat ordin lui Bolek să ne ducă înapoi.

În timp ce motorul se dezmorțea din toropeală, am aruncat o ultimă privire către impostoare, și atunci am văzut ce nu trebuia să văd. N-ar fi trebuit s-o văd pentru că ar fi trebuit să fie prea întuneric, ea ar fi trebuit să fie de nerecunoscut – din pricina foamei, a suferinței, a singurătății – și ar fi trebuit să fie ascunsă de cei alături de care se odihnea, cei care îi fuseseră, probabil, ca o familie, tovarășii de moarte ale căror brațe întinse ar fi trebuit să-i acopere ochii neînsuflețiți.

Acolo, în mormanul de trupuri din remorca acelui camion, zăcea mama noastră sau, mai bine zis, corpul care i-a aparținut cândva mamei noastre. Păstrătoarea macilor, care a ținut cândva în pântecul ei o întreagă lume amniotică. Mă împăcasem de mult cu ideea că e imposibil să mă mai întorc în lumea aceea, dar nici prin gând nu-mi trecuse că femeia care a creat-o va avea un sfârșit atât de brutal. Silueta aceea din vârful mormanului era schimbată. Habar nu aveam dacă mai era mama noastră sau dacă moartea pe care i-o rezervaseră o transformase în ceva inaccesibil – o stea, o floare, un val pe mare – față de care supraviețuitorii ca mine nu aveau dreptul să nutrească iubire.

Nu plânge, spuneau ochii deschiși și înlăcrimați ai mamei.

Știam că nu e bine să mă cert cu ochii mamei, dar, înlăuntrul

meu, ascunsă vederii, s-a reaprins setea de răzbunare. Am început să tremur și am simțit sărutul rece al cuțitelor din șosetă, lipite de pielea mea.

— Ți-e rău? m-a întrebat Mengele. Ai amuțit brusc. O să-ți regăsești familia într-o zi. O să luăm cina împreună, iar Perla va dansa. N-ar fi frumos?

I-am mulțumit și, în același timp, am legănat din cap către mama, ca să-i confirm că răzbunarea mea va fi cruntă.

Mengele continua să trăncănească, dar eu n-aveam chef de discuții. Era mai înțelept să tac, fiindcă, dacă aș fi vorbit, i-aș fi spus:

Din cauză că n-ai putut s-o ucizi pe mama decât o dată, mă ții pe mine în locul ăsta, să rabd și să sufăr de o sută de ori.

Din cauză că n-ai putut să-l preschimbi pe zayde în altceva decât cenușă, mă lași să mă îngălbenesc și să mă veștejesc, o frunză schimonosită spulberată de orice pală de vânt.

Pentru că n-ai avut nici o putere asupra nașterii mele, mi-ai răpit-o pe cea alături de care m-am născut – iubirea vieții mele, jumătatea care mă întregea –, iar acum am rămas o ființă vlăguită, o persoană incompletă care va trăi veșnic, pribegind în căutarea unui nimic, unui nicăieri, unui ne-simțământ, ca să-mi alin durerea.

Sângele pe care mi-l dăduse el mi-a fugit din creier și s-a adunat într-un pumn. Poate că m-a făcut nemuritoare, mi-am zis, poate că m-a condangat să trăiesc veșnic, dar asta nu înseamnă că nu pot găsi un final, o moarte, un deznodământ în el. Cuțitele din șosetă au dat aprobator din cap. Mengele s-a răsucit, ca să strige pe geam la o asistentă, lăsându-și spatele expus. Capul îi era întors, atenția, îndreptată altundeva. Asta e momentul prielnic, mi-au șoptit cuțitele. Dar n-am apucat să le urmez sfatul, căci s-a întors spre mine, cu o privire solemnă.

— Trebuie să privim mereu către viitor, a spus el. Înțelegi?

Am încuviințat din cap. Am strâns în palmă clapa din buzunar. Radia, strălucea toată; lumina mi-a învăluit degetele când am atins-o.

— Vreau să-ți arăt ceva, mi-a zis pe neașteptate, în momentul în care mașina a ajuns în fața Menajeriei.

A luat o cutie de pe podeaua mașinii. Era una dintre cutiile pe care le văzusem în laborator, o cutie pe care părea s-o iubească mai mult decât pe celelalte, pentru că, în vreme ce restul

ambalajelor purtau eticheta obișnuită *Materiale de război, Urgent*, aceasta era demnă să-i poarte numele. *Dr. Josef Mengele* scria, cu o caligrafie atât de frumoasă și de îngrijită, încât parcă îl și vedeam exersând liniile fiecărei litere. Strângea cutia în brațe, cum ține un copil un ursuleț de pluș, ori un băiat un zmeu, iar, când i-a ridicat capacul, a făcut-o cu asemenea delicatețe, parcă temându-se să nu strice minunățiile din interior.

— Tot ce vezi aici, a zis, e material genetic. Nici nu-ți imaginezi câte putem realiza din aceste eșantioane minuscule. Un altfel de om, o ființă perfectă.

Lamele au scos un clinchet melodios. Mi-am trecut un deget peste marginile lor.

— O ființă perfectă, am repetat. Ca Perla.

Mi-a tras cutia din față și a pus capacul peste mulțimea de vieți microscopice, înainte să apuc să le memorez. Apoi m-a prins cu degetele de grumaz, mi-a dat capul pe spate și, cu o mișcare atât de agilă cum numai într-un spectacol de magie vezi, a scos o pipetă din buzunar și mi-a turnat o picătură de lichid în ochiul stâng.

Ah, în ce hal ustura! Stropul acela îmi îmbogățea lacrimile.

— De ce-ai făcut asta? am întrebat, gemând, și am dus mâna la ochiul chinuit, ca pentru a-l proteja de alte surprize neplăcute.

— Ca să mă ții minte, a răspuns.

Printre lacrimi, i-am spus că nu vreau să-l țin minte, că n-o să-l țin minte. Refuzam categoric. Pentru că era atât de memorabil, încât mă temeam să nu-mi șteargă celelalte amintiri. În timp ce declaram asta, am întins mâna după cuțitul de pâine. Îl căutam orbește. În fața ochilor vedeam doar alb și negru.

— Mă flatezi, Stașa. Păcat.

Nu-l vedeam, dar sunt sigură că mi-a făcut cu ochiul.

— Bun. Înainte să plec, spune-mi ce vezi?

Nu vedeam nimic. Absolut nimic!

— Stai liniștită, Stașa. Promit că, până mâine, se face albastru.

Apoi a deschis portiera și mi-a dat brânci, aruncându-mă din mașină ca pe un gunoi.

La scurt timp după asta, într-o noapte neștiută, Mengele a părăsit Menajeria. Nu am știut când a plecat, ce a luat cu el, dacă a privit măcar o dată înapoi.

Știam doar că, atunci când aveam să-l revăd, totul va fi diferit.

Vom fi într-un loc care va dovedi una din două: fie că întreaga lume a devenit Auschwitz, fie că lumea nu mai este intactă, că și ea a crăpat, s-a rupt și a încetat să mai existe. În ziua aceea de la mijlocul lui ianuarie, nu aveam nici cea mai mică bănuială în privința acelui eveniment. Nu puteam decât să mă refugiez în Menajerie, ca un animal sărman și bătut, pe jumătate oarbă, cu o mână la ochiul vătămat și cu cealaltă bâjbâind după gura butoiului meu. Nu mă gândeam la moartea mamei; nici la moartea bunicului nu mă puteam gândi – mi-am jurat că nu mă voi mai gândi niciodată la ei, până când nu voi reuși să-i răzbun și pe ei, și pe Perla.

În ochiul acela mi-a rămas o întunecime. Timp de zile, sau săptămâni, am văzut doar negru. Am încercat să privesc partea plină a paharului, și anume că, dacă închideam ochiul sănătos, eram oarbă, iar, dacă eram oarbă, orice om putea fi Perla. Doar atunci când îmi vorbea cineva, îmi spulbera iluzia.

După ce ochiul mi-a devenit nefolositor, doctorița Miri m-a scos din butoi și m-a internat la infirmerie. Credea că o să mă sperii și o să-mi recapăt pofta de viață, așa că m-a pus într-un salon din fundul clădirii, împreună cu alți trei copii.

— Știi că nu e bine să fii la infirmerie, mi-a zis. Oamenii din infirmerie sunt duși la camioane.

Am încuviințat din cap.

— Iar camioanele… știi unde ajung…

Nu i-am cerut să termine propoziția. I-am dat de înțeles că știu la ce se referă – camioanele duceau oamenii la gazare. Doctorița Miri nu avea de unde să știe de ce nu mă speria câtuși de puțin această amenințare. Dar se gândea, cred, că aș fi urcat în orice vehicul care mă putea duce la sora mea și, din acest motiv, își făcea griji și se foia pe lângă mine cu orice ocazie.

Noaptea, m-am trezit și am umblat printre paturile infirmeriei mai mari, în căutarea surorii mele. Prin capacitatea sa de a înghesui oamenii claie peste grămadă, locul acesta aglomerat și dezolant întrecea până și baraca noastră din Menajerie.

Șiruri nesfârșite de trupuri se odihneau pe paturile atât de înguste încât îți dădeau impresia unor albine adunate în stup. Corpurile erau acoperite cu cearșafuri albe și semănau cu niște nori cărora li s-au atașat capete. Majoritatea capetelor erau întoarse de la mine sau îngropate în saltele, dar toate corpurile

întindeau brațele ca niște ramuri noduroase, cerșind mâncare și apă.

— N-am nimic, strigam.

Norii nu mă credeau, dar nici nu se supărau pe mine. Erau prea bolnavi ca să mai aibă puterea să se înfurie. Aveau dizenterie și febră și infecții capabile să ucidă. Suferiseră pierderi de sânge și pierderi familiale, iar inimile li se stingeau în piept pe zi ce trecea. Ce motiv aveau să trăiască acești nori umani? Nu făceau altceva decât să se răsucească de pe o parte pe alta și să se culce la loc, să tușească, să viseze, sau ce-or mai fi făcând norii umani.

În timp ce mă târam spre camera mea, o lumină a scânteiat în fereastră.

Știam că mă ceartă. De acolo de unde se aflau, mama și *zayde* îmi spuneau să fiu puternică. Le era rușine că nu mi-am îndeplinit menirea și își subliniau dezamăgirea printr-o serie de răpăituri, sonore și repetitive precum salvele de mitralieră. Nu-i condangam că au recurs la asemenea măsuri extreme.

— Sper că înțelegeți, am spus spre fereastră, că nu sunt eu fără Perla.

Zgomotele s-au întețit. Ochiul beteag distingea doar o ceață, dar cel sănătos mă ajuta să văd fumul care se furișa spre clădire.

Speram ca fumul să mă înghită cu totul și să nu mai rămână nimic din mine.

Gândul acesta i-a supărat pe mama și pe *zayde* mai mult decât orice. Geamul a început să zdrăngănească. Altă mustrare. O scânteie, o dâră de fum. Știam ce înseamnă. Dar nu am realizat că plâng până nu am simțit o mână ștergându-mi obrazul.

— Îmi cer scuze, i-am spus doctoriței Miri, care îmi oferea batista ei.

Avea chipul ciudat de împietrit, apoi masca s-a spart și a izbucnit în hohote de râs și suspine.

— Pentru ce-ți ceri scuze? m-a întrebat printre aceste răbufniri.

— Pentru toate astea, am zis, arătând spre firul de fum care trecea prin dreptul ferestrelor.

— N-ai tu nici o vină, mi-a spus.

Am contrazis-o și tocmai când eram pe punctul să-i mărturisesc…

— Știu că pare greu de crezut, a spus ea. Dar e posibil ca ăsta

să fie sfârșitul lagărului. Am auzit că rușii înaintează de săptămâni bune. Pare cu neputință, dar toate astea, a adăugat, arătând spre dârele tot mai groase de fum care ciocăneau la ferestre, zăngănelile, zumzetele, ne pot da speranță, dacă o primim în sufletele noastre.

În ciuda veseliei silite, se simțea în tonul ei că nu e cine știe ce mare speranță, ci una mai degrabă ponosită, care aducea cu sine o mulțime de necunoscute și probleme noi.

Trei dintre oamenii-nori au coborât din pat și s-au dus la fereastră, să vadă ce se petrece. Asistentele, vizibil îngrijorate, le-au zis să stea jos și să se odihnească; nimeni nu era convins că avioanele de deasupra noastră vin cu intenții pașnice. Oamenii-nori erau împărțiți în această privință. Se va sfârși în curând, spuneau unii. Nu se va sfârși niciodată, spuneau alții. Nu știam pe cine să cred, dar cercetam cu luare-aminte chipul doctoriței Miri, în căutarea unui răspuns. Avea ochii strălucitori, plini de optimism, dar gura îi rămânea strânsă într-o linie sumbră.

Trei zile am așteptat toți, cu degetele în urechi, cu ochii larg deschiși și pantofii pregătiți în caz că trebuia să fugim. Am așteptat în vreme ce bombele fredonau o melodie frumoasă, am așteptat fără să știm unde vor cădea. Am așteptat până ce zăpada s-a amestecat cu fumul și toată tabăra a devenit cenușie de încordare.

Eu am așteptat, știind că, indiferent dacă urma cu adevărat eliberarea, așteptarea mea nu se va încheia. M-am întins pe pat și am început o nouă scrisoare pentru sora mea; am scrijelit-o pe peretele învecinat, dar m-am oprit la formula de salut. *Dragă Perla,* am scris, crezând că într-o zi, fie doar pentru o clipă, va ieși din temnița în care e ținută – de moarte ori de Mengele – și va vedea salutul și va ști că suntem încă ființe umane, în ciuda a tot ce ni s-a spus.

Auschwitz-ul și-a încheiat misiunea, spuneau chipurile mohorâte ale gardienilor, în timp ce îi urmăreau decăderea. Locul care le alimentase cândva impulsurile cele mai sadice amenința acum să-i distrugă. Eram obișnuiți cu mirosul ca de pene arse, cu cerul roșu, cu cenușa care ne urmărea pretutindeni, dar acum flăcările tremurau cu limbi ale căror cuvinte erau hotărâte să nimicească Auschwitz-ul. Soldații SS au

incendiat mica fermă albă în care ne gazau; au ars munți de documente, au distrus tot ce clădiseră, dar nu lucrau la fel de metodic ca atunci când urmăreau să ne distrugă pe noi. De data asta, lansau un atac asupra propriului regat, atât de haotic și devastator, încât ne punea în și mai mare pericol. Prizonierii umblau cu capetele plecate – dacă te uitai în ochii vreunui paznic riscai să-l întărâți mai rău. Dacă înainte gardienii răspundeau în fața superiorilor lor, acum deciziile le erau dictate de disperare. Circulau zvonuri despre ce aveau de gând să facă, dar fiecare spunea altceva – că ne vor transfera într-un alt lagăr, că vor arde Auschwitz-ul din temelii, ca să distrugă orice dovadă a crimelor lor, și că acesta era începutul capitulării.

Ultimul îmi părea cel mai neverosimil. Îmi venea greu să cred că cineva care se pregătește să capituleze poate recurge la asemenea violențe – să arunce copiii în sus, ca să fie ținte mai dificile, să înghesuie femeile pe la colțuri, ca să le taie beregata, să strivească toți bărbații sub roțile vehiculelor. Urmărind acest haos de la fereastra infirmeriei, mă întrebam ce străpunge cerul mai ușor, un urlet sau un glonț.

Pe 20 ianuarie 1945, soldații SS au început să-și ia tălpășița. I-am văzut când au urcat în aceleași camioane în care ne îngrămădeau altădată familiile și au fugit. S-au suit în mașini și au trecut prin garduri, lăsând în urmă sârma încâlcită. Cei care n-au fugit se preumblau dintr-o parte în alta, storcând orice fărâmă de energie pe care o găseau. Doctorița Miri ne-a trasat dispoziții clare: „Stați în clădire“, spunea ea, „aveți răbdare, n-au venit încă sovieticii, dar sunt pe drum, și doar atunci ne vom putea aventura afară, sau poate nici atunci“.

Fiind nemuritoare, i-am nesocotit ordinul. Nimic nu mă putea ține între zidurile infirmeriei. Mai ales când am văzut-o pe Bruna făcându-mi cu mâna la fereastră, cu brațele încărcate de provizii, cu părul ca tăciunele lăsat pe spate și chipul emoționat de ideea despărțirii. Am coborât treptele în fugă și am găsit-o după colț, unde îl aștepta pe Feliks. Mi-a pus o haină de blană pe umeri.

— Șacalule, mi-a zis, mângâind blana în semn de binecuvântare.

Nu jucasem niciodată rolul de șacal în Clasificarea Organismelor Vii, dar mi se potrivea. Haina strălucea cu

dârzenia unui animal isteț, a cărui reputație fusese îndelung ponegrită, dar care îndurase totul cu stoicism.

Feliks purta o blană de urs. Era impresionantă, lucioasă și fioroasă. Odată adăpostiți sub aceste straturi suplimentare, am trecut în goană pe lângă soldații amenințători, ducând cu noi sacii plini cu proviziile primite de la Bruna. Am trecut în fugă prin dreptul clădirii în care cânta pe vremuri orchestra. Flăcările mistuiau instrumentele și își arătau colții cu toată sălbăticia proprie speciei lor. Auzeam cum plesnesc membranele de piele ale tobelor, cum oboaiele jeleau moartea mușiucurilor. Bubuituri răsunau dintre rămășițele pianului. Dar clapa de la Perla a rămas alături de mine.

— Splendidă imagine, nu? a zis Bruna, privind soldații SS cum fug care încotro.

Am încuviințat și ne-am exprimat încântarea de a fi martorii unui asemenea spectacol. Am jurat să rămânem alături de Bruna și s-o ajutăm să amplifice ravagiile. Nu i-a plăcut planul nostru și ne-a îmbrâncit din calea ei.

— Trebuie să vă întoarceți la baracă fără mine! a stăruit. Eu am câteva promisiuni de respectat.

Am aflat mai târziu că promisiunile Brunei erau față de doctorița Miri. Împreună, elaboraseră un plan de evacuare a celor mai suferinzi pacienți, în caz că se întâmpla un asemenea eveniment și soldații SS veneau să împuște bolnavii. Bruna avea lucruri mai importante de rezolvat decât să se ocupe de noi. Firește, nu ne-ar fi spus niciodată asta – Bruna noastră împărțea doar insulte drăgăstoase.

— Mergeți și ascundeți-vă în barăcile voastre, țâncilor, a mârâit printre dinți. Acolo lighioanele ca voi tot mai au o șansă de supraviețuire. Aici – *pfff* – scăpați cu viață doar dacă o faceți pe morții.

— Atunci asta facem, am zis, ridicându-mi reverele hainei din blană de șacal.

Simțeam deja cum încep să mi se ascută instinctele. Bruna însă nu era la fel de optimistă ca mine.

— Nu cred că ești în stare s-o faci pe moarta. Ești mult prea agitată, Stașa. Cel mai bine vă duceți la baracă și așteptați acolo. Așteptați până vin eu după voi. Dacă nu mergeți la adăpost, ca să vă salvați..., a zis Bruna, apoi a făcut o scurtă pauză.... Vedeți voi ce pățiți.

— Ce? a întrebat Feliks, sfidător. Cel mai rău lucru pe care poți să mi-l faci e cel mai minunat din lume. Nu accept decât ce e mai rău. Toate celelalte fete…

Bruna i-a tras o palmă răsunătoare peste obraz. Feliks părea că mai are puțin și leșină de plăcere, dar cuvintele ei i-au curmat rapid bucuria.

— Te omor, Feliks, urs tâmpit ce ești. Poate că n-o să te omor acum. Poate nici diseară. Să sperăm că nu va fi nevoie s-o fac vreodată. Dar, dacă vreunul dintre naziștii ăștia încearcă să te omoare, fii sigur că o să i-o iau înainte. Oamenii pe care-i iubesc n-au voie să moară de mâna lor. Doar de a mea.

Vedeam logica afirmației sale. Îi vedeam și pistolul vârât la betelia fustei. Era evident că Bruna și tovarășii ei se pregătiseră de această revoluție, chiar dacă inconștient, prin numeroasele jafuri și uneltiri puse la cale, prin misiunile secrete întreprinse la comandamentul naziștilor, în căutare de provizii, și interminabilele întruniri, și de amploarea distrugerilor pricinuite de eliberarea noastră.

— Bun, a încheiat Feliks. Ne întoarcem la baracă. Doar temporar, să fie clar. Plecăm de aici împreună, ne-am înțeles?

Bruna a ridicat ochii spre cerul incandescent, parcă așteptând ca flăcările să-i transmită cuvintele, cuvinte pe care ea ezita să le pronunțe.

— Nu care cumva să mă așteptați pe mine, ne-a avertizat.

Degeaba îi spunea asta lui Feliks. Viitorul nu reprezenta nimic pentru el, dacă nu se reîntâlnea cu Bruna.

— Nu te așteptăm acum. Dar, în caz că ajungem să ne pierdem unii de alții, ar fi bine să stabilim un loc de întâlnire, a sugerat el. Așa procedează prietenii. Suntem prieteni, nu, Bruna? Doar un prieten s-ar oferi să te omoare înainte s-o facă alții.

Bruna se străduia să-și păstreze obișnuita mască impenetrabilă. Dar era vizibil emoționată. Probabil nu-și auzise niciodată numele asociat atât de direct cu termenul *prieten*.

— Desigur, a spus ea. Dar o să dureze o vreme. Cine știe ce surprize ne pregătește soarta? E posibil să fugim cu lunile, să trebuiască să ne ascundem ani întregi.

Feliks nu s-a lăsat descurajat.

— Eu și Stașa te vom aștepta, a declarat el. Numai să ne spui unde.

Neclintirea lui o impresiona; am zărit un licăr într-unul dintre

ochii ei roz, apoi în celălalt. Mi-am imaginat mereu că lacrimile Brunei sunt la fel de trandafirii ca ochii ei, dar erau la fel de clare și tremurătoare ca oricare altele. Nu-i păsa că plânge în fața mea, ba chiar a acceptat mâneca puloverului meu pe post de batistă.

— Am visat mereu să vizitez un muzeu adevărat, a spus ea, ștergându-se la ochi. Să mă simt ca o mare doamnă preț de o zi și să admir arta.

— Un muzeu adevărat să fie, a spus Feliks, cu un nod în gât. Ne întâlnim în fața unei statui. Pe urmă mergem să luăm ceaiul la o cafenea cochetă. Eu îți cumpăr bilet.

— Ar fi plăcut, a spus ea și l-a sărutat. Ești așa drăguț, Feliks.

N-am înțeles niciodată ce anume a făcut-o pe Bruna să accepte acea invitație, să îi dea acel sărut. Poate pentru că îi părea ceva realizabil. Poate că voia doar să-l binedispună pe Feliks. Sau poate că simțea – cum ar simți orice om care are ochi și urechi – că, dacă voiau să scape de acolo cu viață, era riscant să lungească discuția în mijlocul rafalelor de armă. Cred, totuși, că ținea sincer la el.

— Promit că vin, a jurat ea, apoi mi-a strâns mâna și a zâmbit.

I-am simțit umezeala lacrimilor în palmă.

Se puteau spune multe despre preaiubita noastră infractoare, dar toată lumea știa că Bruna își ține cuvântul. Nu furtul era talentul ei înnăscut. Promisiunea – ăsta era adevăratul ei dar. Nu se putea abține să viseze la împlinire și creație, chiar și atunci când își consacra prezentul distrugerii. Era bine intenționată Bruna noastră. Dar, firește, se străduia din răsputeri să-și ascundă virtutea. Astfel, bunătatea și mărinimia ei erau niște șarlatane, niște farsoare; stăteau la pândă, deghizate în defecte – și brusc, când nu te uitai, trucurile ei se strecurau în tine, ca să te jefuiască încetul cu încetul, până ce rămânea înlăuntrul tău doar un gol în care putea înflori binele. În felul acesta te salva. Bruna era îngerul nostru organizator.

Abia după ce mi-a dat drumul la mână, am realizat stupiditatea pactului nostru. Câte muzee existau? Ne referream la muzee din Polonia, din Europa sau din întreaga lume? Era un plan ridicol.

Remarcând această greșeală, m-am uitat la Bruna, pe al cărei chip pe jumătate întors se citea încă bunătatea, dar n-am apucat să cer lămuriri, căci din spatele ei a sărit Taube și a prins-o de gât. I-a aplicat celebra lui torsiune, la care fuseserăm

martori de multe ori, dar care, până acum, îi ocolise pe apropiații noștri. În momentul în care i-au trosnit oasele, obrajii Brunei au căpătat o roșeață nemaivăzută. Tot sângele i-a urcat în fața-i palidă. După ce i-a rupt gâtul Brunei, Taube a pocnit din degete înspre noi.

Am privit-o cum cade, unduindu-se în aer ca o eșarfă, și ne-a cuprins deznădejdea. Părul ei proaspăt înnegrit flutura sfidător ca un drapel. Taube a apucat câteva șuvițe colorate și le-a frecat între degete, ca să scoată la iveală albeața pe care Bruna se chinuise atât de mult s-o ascundă.

— Chiar își închipuia că poate fi altcineva? a întrebat el, fără să se adreseze cuiva anume.

De teamă ca Feliks să nu-i răspundă, am vrut să-i astup gura cu palma, dar el era prea ocupat să se prăbușească în zăpadă ca să mai spună ceva. Ne uitam amândoi la Bruna. Fusta din lână i se ridicase, dezvelindu-i picioarele inerte și albe.

Când Feliks a dat să-i aranjeze fusta, Taube a intervenit, punând un picior pe trupul Brunei, pentru a-și marca teritoriul cucerit. S-a aplecat să-i ia pistolul de la betelie, l-a cântărit în palmă, apoi a îndreptat țeava spre noi.

— Ce stați și vă holbați? În picioare amândoi!

Feliks mi-a oferit umărul, dar umărul lui nu era de ajuns, iar oasele îi erau tăioase ca lama de cuțit. M-am agățat, totuși, de el. Împleticeala mea a atras atenția asupra hainelor noastre de blană.

— De unde aveți hainele?

Buzele lui Feliks erau crispate într-un urlet mut. I-am întors fața de la Bruna și i-am spus lui Taube că am primit hainele cadou de la domnul doctor.

— La fel de bună mincinoasă erai și înainte? Sau ai învățat la Auschwitz?

I-am spus că nu știu răspunsul, dar că pare a fi o întrebare logică.

— De unde obsesia asta pentru logică? N-are a face, a zis, înveselindu-se brusc. Păstrați-vă hainele amărâte. Cine știe ce ger vă așteaptă acolo unde mergeți.

A ațintit pistolul Brunei spre spinările noastre.

Și uite așa rataserăm șansa să fugim, de care preaiubita noastră moartă ne implorase să profităm.

Zăpada cădea și flăcările se întețeau. Dar Taube le întrecea pe

amândouă. Ne aduna laolaltă, de la primul până la ultimul – copii, femei, răniți. Se alesese praful de disciplina obișnuită; era un talmeș-balmeș de îmbrânceli și poticneli, oameni care se agățau unii de alții, oameni care se împiedicau, oameni care încercau să-i ridice pe alții.

Neavând de ales, ne-am alăturat turmei, mulțimii crescânde, presărate de chipuri, fulare și bandaje. Ne-am pierdut în ea, iar pierderea era atât de deplină, încât imaginea Brunei moartă, care mi se întipărise pe retină, începea să se estompeze. Avea să îmi reapară peste ani și ani – când mă voi trezi și o voi vedea îndoliată –, dar, în momentul acela, trebuia să merg mai departe.

Feliks, pe de altă parte, cred că mergea alături de năluca Brunei. Cu toate că mă sprijinea, tremura din toate încheieturile și-mi vorbea de parcă era prins într-un vis.

— Câți suntem? l-am întrebat.

— Nu suficienți, e tot ce mi-a spus.

Ulterior, istoria avea să consemneze că peste șapte mii de suflete au rămas la Auschwitz, scheletice și infirme, în vreme ce noi, ceilalți, am fost evacuați în masă, un cortegiu de morți și muribunzi. Grupul nostru număra douăzeci de mii de oameni. Dintre aceștia, cei care nu țineau pasul erau împușcați; la fel și ologii. Ne-am împuținat rapid. Soldații se distrau împușcând pe cineva în așa fel încât să cadă peste altcineva, care la rândul său cădea peste altcineva și astfel – în trosnetul oaselor, șuieratul gloanțelor și bufnituri după bufnituri – oamenii noștri cădeau secerați, iar soldații SS călcau peste ei, împușcând pe oricine îndrăznea să miște.

Ar fi trebuit să mă număr printre ologii sau molâii împușcați, dar, în cadrul cortegiului nostru, mă încadram în altă categorie.

Printre cei douăzeci de mii, erau destui oameni care au reușit imposibilul, ducând în spate proviziile și înaintând într-un ritm constant. Feliks era unul dintre aceștia. Mergea cu asemenea ușurință, încât putea chiar și să fluiere. Fluiera de dragul meu, fiindcă știa că îmi plac norișorii de abur care-i ieșeau din gură. Îi vedeam limpede pentru că nu mărșăluiam. Nici nu șchiopătam, nici nu mă poticneam. Printr-un miracol, reușisem să ies pe poartă și să fac câțiva pași, după care m-am prăbușit în zăpadă. Feliks a scos imediat pătura de lână din raniță și a despăturit-o. S-a năpustit asupra omătului ca o limbă de foc. Feliks mi-a făcut

semn să urc pe pătură ca pe sanie. Așa se face că, în scurt timp, am rămas la coada convoiului.

Oamenii discută mult despre forță. Spun că i-a părăsit sau că și-au regăsit-o. Vorbesc despre ea ca și când ar fi o marfă pe care o dai la schimb sau o pierzi. Feliks avea rezerve din abundență. Dar știam asta doar pentru că mă salva. Aș fi știut-o dacă salva pe altcineva? Îmi place să cred că da. Dar, când ai fost înjumătățit și trunchiat, când ești sfâșiat, când ai fost asmuțit împotriva propriei persoane de cineva care pretindea că acționează spre binele tău, e tot mai greu să vezi bunătatea din alții, dacă nu ești beneficiarul direct al acesteia.

Forța lui Feliks a devenit și mai evidentă în momentul în care a încetinit. Fiecare al patrulea pas era o poticneală, fiecare al șaselea pas era un geamăt. Norișorii de abur s-au rărit. Noaptea a coborât peste noi cu toată greutatea ei sufocantă.

Cu toate acestea, a continuat să mă tragă după el.

De pe pătură, am văzut nenumărate morți. O femeie s-a aplecat să bea zăpadă și a murit. Un bărbat s-a oprit să pună o întrebare și a murit. Au murit rapid, răpuși de un glonț în cap.

Ne întrebam în șoaptă încotro mergem. O să ne pună să ne aruncăm în mare sau de pe vreo stâncă? Auschwitz-ul îi decepționase profund, în ciuda numeroaselor sale inovații, iar acum păreau hotărâți să ne extermine pe toți, adică să ne conducă la pieire. Mă întrebam cum o să-mi explic nemurirea în momentul în care un soldat îmi va trage un glonț în cap.

Plămânii lui Feliks au fost cuprinși de un acces de tuse și nu mai putea să respire. I-am poruncit să mă abandoneze. Se împleticea pe picioare, dar nu m-a părăsit. Și nu era singura lui povară. În spate căra o raniță cu bunurile noastre. A aruncat fularul plin de făina pe care o „organizase“. Făina a căzut peste mine și m-a vopsit în alb. A aruncat cojile de pâine pe care le adunam de câteva săptămâni; vântul le-a luat pe sus și le-a dus departe. A aruncat cartofii pe gheață, dar era atât de slăbit încât îi tremurau mâinile, iar cartofii au căzut la picioarele lui, punându-i piedică.

Credeam că aici se va sfârși totul – s-a prăvălit ca un bolovan și s-a lovit la cap, cu membrele contorsionate pe pătura mea și cu gura întredeschisă, sărutând zăpada. Cortegiul a trecut peste noi. Tivurile fustelor și paltoanelor îmi gâdilau obrajii. Mărșăluitorii erau atenți să nu calce pe noi, iar șchiopii s-au

apropiat cu prudență, dar toți au grăbit pasul la auzul focurilor de armă. În tot acest timp, noi zăceam nemișcați în zăpadă.

I-am vorbit în șoaptă, i-am spus că nu se poate sfârși așa, că nu poate muri aici. Dacă trebuie să mori, i-am zis, n-o face sub ochii mei, iar, dacă trebuie s-o faci sub ochii mei, fă-o când nu mai simt nimic.

A tușit și zăpada din apropierea gurii lui a înflorit. Cred că ar fi trebuit să-l sărut atunci, în locul Brunei. Dar, înainte să-mi treacă asta prin gând, am văzut o cizmă coborând pe grumazul lui. Avea talpa dezlipită și prin ea rânjea o șosetă. Mi-am oprit inima. Vreau să cred că am oprit și inima lui Feliks. Am văzut cum i se zbat pleoapele.

Deasupra noastră gâfâia Taube. Cizma s-a mutat de pe grumazul lui Feliks. Gardianul s-a aplecat și a luat un cartof din zăpadă. Și-a înfipt dinții în el și a mușcat, după care a înjurat scârbit.

— Putred! a spus și mi-a scuipat bucata de cartof în cap.

Nu cred, totuși, să fi fost foarte putred, fiindcă a mai luat o mușcătură din el. A scuipat-o și pe asta, iar bucata l-a lovit pe Feliks în frunte. A repetat acțiunea de încă două ori. Bucăți calde din cartof ne-au atins obrajii și spatele și au căzut în zăpada de lângă noi. Parcă nu se mai termina odată cartoful.

Din depărtare, cineva l-a strigat pe Taube. Aveau nevoie de cruzimea lui altundeva. S-a aplecat, ne-a adulmecat – sunt convinsă că știa că suntem în viață –, ne-a aruncat un ultim scuipat și a plecat.

Vreau să fie clar: Taube nu ne-a cruțat din milostenie. Nu ne-a cruțat nici ca să-și sfideze superiorii. Ne-a cruțat din același motiv pentru care făcea orice – pentru că putea.

Abia după ce a plecat, mi-am dat seama că rafalele puștilor nu erau chiar atât de asurzitoare pe cât îmi păruseră. Înaintaserăm împresurați, asediați de pocnetele numeroaselor arme. Dar, în timp ce făceam pe moarta, cortina s-a dat la o parte, lăsând la iveală micimea răpăielilor. Erau două arme, cel mult trei. Un trio jalnic și cu muniție insuficientă. Păcăneau în depărtare, în vreme ce eu și Feliks o făceam pe morții.

— O fi prudent să reînviem? m-a întrebat în șoaptă.

L-am blestemat că a ridicat capul din zăpadă. Dacă se uita cineva înapoi și-l vedea?

— Nu se uită nimeni înapoi, a râs el, cu amărăciune. Lumea nu

se va mai uita niciodată înapoi. Iar, în cazul în care o va face, va spune, probabil, că nimic din toate astea nu s-a întâmplat.

Ascultam doar frânturi din ce vorbea. Alegeam ce voiam să aud și ignoram restul. Ce voiam să aud era ideea de a nu privi înapoi. În timp ce-l ascultam, mă uitam la întunericul de catifea al pleoapelor mele închise. Dacă închideam ochii prea brusc și prea tare, vedeam mici steluțe licărind pe fundalul de catifea, precum luminile de pe marginea scenei. Voiam să-mi pun sora să danseze pe scena aceea, voiam s-o văd că încearcă ceva nou. Un salt de care n-am mai auzit, o piruetă care să dea totul înapoi. Dar oricât încercam să plăsmuiesc imaginea cu pricina, rămâneau doar întunericul și luminile răzlețe.

— De ce ești așa tăcută, Stașa? Sper că n-ai murit.

— Nu cred.

Nu-i puteam mărturisi ce mi-a făcut Mengele.

— Eu mă simt oarecum mort. Dacă suntem morți? Tata, care era rabin, nu credea în rai. Pe de altă parte, nu credea nici că vor veni vreodată unii să ne omoare. Deci, dacă suntem în rai?

I-am spus că ăsta nu e raiul. Pustietatea asta dezolantă să fie raiul? Tundra asta înghețată și asurzitoare?

— Ar putea fi, a insistat el. Poate că e un amestec aparte de rai-iad, pentru cei ca noi.

— Nu e nici un rai-iad. Nu e nici măcar un iad-rai.

— De unde știi tu?

După socotelile mele, aveam doar două metode de a-l convinge. Prima, să-i atrag atenția că fratele lui n-a venit să-l întâmpine. Nu aveam certitudinea că raiul există, dar, dacă exista, era obligatoriu să ne readucă laolaltă cu familiile noastre, din simplul motiv că astfel de sisteme se bazează pe simetrie. Și se vedea cu ochiul liber că nu era nici urmă de frate prin preajmă. Dar, uitându-mă la chipul lui abătut, la mâinile crăpate de ger, nu m-am îndurat să-i pomenesc lui Feliks de fratele lui pierdut; era atât de slăbit și de firav și mă târâse peste nesfârșita întindere a unei tundre înghețate, un văl de ceață și incertitudine într-un loc ce încă voia să ne facă cât mai neînsemnați cu putință. Eram doar doi nasturi desprinși de pe halatul doctorului. Două punctulețe sub microscopul lui. Două mostre de os și țesut. Dar, așa mărunți cum eram, Feliks rămânea cel mai puternic dintre noi și nu puteam risca să-i zdruncin hotărârea, aducând vorba de geamănul lui mort.

Prin urmare, am ales cea de-a doua metodă pentru a-l convinge că nu suntem morți. Am întins pătura îngreunată de gheață pe jos.

— Trage-mă, i-am zis. Ai să vezi că am greutatea unui om viu.

Feliks s-a șters la ochi și mi-a întins mâna. A căutat soarele pe cer și aș fi jurat că i-am auzit inima închinându-se în semn de respect pentru fapta eroică la care se angaja.

Am fi putut zace acolo pe veci. Datorită lui, n-am făcut-o. Habar nu aveam cum vom supraviețui în pustietatea aceea. Nu știam nici măcar ce sarcini să ne împărțim în călătoria care ne aștepta. Cineva trebuia să găsească un adăpost, cineva trebuia să găsească mâncare, hărți, încălțăminte, speranță. Efortul de a supraviețui era tot mai mare și, pe măsură ce acesta creștea, noi doi descreșteam.

Nu trebuia să te las pe tine, Perla, responsabilă de trecut, m-am gândit. *Viitorul e de neîndurat.*

PARTEA A DOUA

PERLA. 10. Păstrătoarea timpului și a amintirilor

Încă aveam un chip. Nu-mi știam numele, dar recunoșteam altele. Știam numele Auschwitz. L-am auzit strigat în lumea care se întindea dincolo de cutiile în care trăiam. Erau trei cutii din câte-mi dădeam seama. Una era o clădire, a doua, o cameră, iar cea de-a treia, o colivie din sârmă în care eram încuiată. Bărbatul cu halat alb m-a pus acolo. După ce m-a întins pe masă și m-a consultat, m-a trântit cu o bufnitură pe fundul coliviei și mi-a luat pătura, ca să experimentez ce înseamnă goliciunea în așa fel încât să-mi intre sârmele în carne. Venea și pleca. Aprindea lumini în bezna mea și lua notițe despre felul în care mijeam ochii, despre reacția mea. A făcut mai mult decât atât, dar, pe atunci, am preferat să nu-mi amintesc altceva. I-am recunoscut numele când l-am auzit. Dar am preferat să-l uit și pe acesta.

Puține lucruri doresc să-mi amintesc din perioada aceea. Cele asupra cărora vreau să zăbovesc sunt diferite și îmi aparțin.

Poate că nu e valabil și pentru restul lumii, dar era valabil pentru mine, în colivia mea: a existat un scurt moment, o clipă rarisimă cum nu mi-a fost niciodată dat să văd. Pentru că, atunci când a căzut Auschwitz-ul, viețile pe care le-a răpit au fost restituite – fie și numai pentru o fracțiune de secundă –, astfel încât morții noștri să poată fi martori la năruirea acestuia.

În momentul acela, morții noștri nu erau niște spirite ca oricare altele. Nu aveau nimic fantomatic în ei. Erau oameni care au fost torturați, iar acum aveau șansa de a vedea că se repară o nedreptate. Le auzeam murmurele de bucurie. Viața de apoi le oferea pur și simplu o succesiune de clipe, un răgaz de a fi martori la dispariția locului care îi omorâse.

Printre strigătele și chiotele milioanelor care priveau prăbușirea Auschwitz-ului, se evidențiau două voci cunoscute.

Auzeam un bătrân care încerca să țină un toast, dar nu-și găsea cuvintele; le rostea doar începutul, apoi glasul i se stingea. Auzeam o femeie care se străduia să-l consoleze, o auzeam cum îi spune că fetele nu vor păți nimic și atunci am realizat că e mama. Ea și *zayde* vegheau asupra mea în timp ce flăcările mistuiau lagărul, gardienii fugeau, iar prizonierii descopereau că nu știu ce să facă cu libertatea proaspăt dobândită.

Am auzit-o pe mama propunându-mi un joc care să mă ajute să depășesc mai ușor perioada aceasta. Îmi aminteam de jocuri; erau un concept familiar, din viața pe care am avut-o în afara coliviei. I-am spus femeii despre care știam că e mama că nu eram sigură ce joc mi se mai potrivește – deși mă puteam mișca puțin, eram convinsă că sunt beteagă, și, cu toate că puteam gândi, eram convinsă că mintea îmi fusese distrusă. Dar mama a insistat să încerc.

La fel și bunicul.

Fă-o pe furnica, mi-a sugerat el. *Furnicile pot căra o greutate de cincizeci de ori mai mare decât cea a corpului lor. Ai nevoie de asemenea forță.*

Fă-o pe cimpanzeul, mi-a zis mama. *Nu e o postură demnă, dar compensezi prin inteligență. Trebuie să fii inteligentă.*

Exact atunci a aterizat un porumbel pe pervazul din față, la nici trei metri de mine, și a început să recite rugăciuni evreiești. Judecând după brățara argintie de la piciorul lui, îmi dădeam seama că e subiectul unui experiment, mesager sau proprietatea cuiva. Toate trei rolurile mi se potriveau.

— O s-o fac pe porumbelul, am declarat.

Porumbeii au o memorie excelentă, a murmurat *zayde* aprobator. *Porumbeii călătoresc, salvează și transmit mesaje. Bravo*, a zis. *Totul va fi bine.*

Minunată alegere, a confirmat mama. *Totul va fi bine*, a repetat ea.

Dar eu nu reușeam nici măcar să ridic brațul, ca să imit o aripă. Abia am îndoit un deget, și m-a săgetat o durere cumplită prin tot corpul. I-am întrebat cum aș putea privi supraviețuirea ca pe un joc, dacă jocul nu mă acceptă, dar vocile dispăruseră. Au asistat la prăbușire, după care s-au întors în neantul lor, acolo unde speram să-și găsească liniștea.

Așa mi-am dat seama că sunt încă vie. Pentru că eu nu mă

simțeam deloc liniștită.

Am continuat, totuși, să mă joc mult timp după ce au amuțit vocile. *Fă-o pe șoarecele*, mi-am zis. *Fă-o pe vulpea, pe căprioara, pe elefantul.* Am recitat clasificarea organismelor vii și le-am încheiat pe fiecare așa cum închei o rugăciune. Iată ce conțineau recitările mele: specia, genul, familia, ordinul, clasa, încrengătura și totul va fi bine.

STAȘA. 11. Ursul și Șacalul

Când am ridicat ochii de la pătură, lumea se întindea înainte și în spatele meu, iar câmpiile de zăpadă, de-o parte și de alta, precum aripile unui porumbel. Cortegiul morții își vedea de drum, în depărtare, gardienii continuau să tortureze prizonierii, iar noi zăceam abandonați, cu mințile pline de strigăte disperate. Pustiul ne-a ales, dar noi nu voiam să fim aleși de el. Așa că ne mișcam agale pe pământul etern, mai pregătiți de sfârșit ca oricând; ne agățam de iarna de la picioarele noastre, încercând să ne reamintim că, sub ea, se află pulsul și zumzetele unui anotimp al florilor. Știam că trebuie să găsesc o cale de a-l ține pe Feliks în viață, de a-l ajuta să ajungă la primăvară. Fără el, nu știam nici măcar încotro s-o apuc.

Eram complet dezorientată. Degeaba îmi spunea Feliks că ne aflăm în pădurea de la Stare Stawy, un sat din apropiere de Auschwitz. Locul acesta nu avea nici o semnificație pentru mine. Clasificarea Organismelor Vii, pe de altă parte, avea multe.

Pentru că urmam cursul râului, cum fac animalele. Odată despărțiți de cortegiul morții, am renăscut; instinctele noastre s-au regrupat într-o formație mai bine adaptată la deplasarea animalelor. Feliks era Ursul – omnivorul ocrotitor, fioros, dar și fascinant, ce rezistase tuturor eforturilor oamenilor de a-l îmblânzi. Eu eram Șacalul – o vietate tristă, inteligentă, ascunsă, obișnuită cu dezastrul și abandonul. Eram flămânzi și descumpăniți. Ne despărțea o oră de cortegiul funest din care scăpaserăm. Cel puțin așa credeam eu. Nu aveam nici o certitudine că orele mai există.

Știam că nu sunt o povară ușoară, dar, în ciuda mâinilor

schilodite și degerate, Feliks mă trăgea după el în timp ce trăncănea vesel despre orașul lui mult iubit.

Nu l-am întrebat cum se numește. Ce importanță mai avea? Știam doar că se alesese praful și pulberea de el. Utilajele fuseseră părăsite, cărțile, arse, sinagogile, transformate în fabrici de muniție, populația, zdrobită și nimicită. Cu toate acestea, Feliks era convins că soarele încă strălucește acolo și ținea morțiș să-mi vorbească despre orașul lui în timp ce înaintam. Depăna povești despre fapte bune de zi cu zi, povești care prețuiau frumusețea. Îmi dădeam seama că încearcă să mă convingă să ne întemeiem o viață acolo, ca frate și soră, alături de fantoma fratelui său și de cea a surorii mele, iar poveștile mă făceau să-mi imaginez că sunt altă persoană, una care nu-și mai simțea limba de plumb. Această persoană nu va fi una imediată, ci una eventuală, dar gândul la ea îmi dădea un sentiment de căldură.

— Într-o zi, a spus el, fluturându-și pumnul vânăt de frig, vom pleca din orașul ăla, oricât ar fi de frumos, și vom vâna toți naziștii și-i vom pedepsi pentru faptele lor. După fiecare victorie, ne vom întoarce în oraș, pentru că va fi un cămin demn de niște eroi ca noi.

— Planurile tale cu orașul ăsta nu mi se par foarte convingătoare, i-am zis.

Ne aflam în mijlocul pădurii și râul ne susura lin în urechi.

— Poate că nu pe tine încerc să te conving, a replicat el, dușmănos.

A dat drumul păturii și și-a șters mâinile, cu un gest teatral de dezgust. Din pachetul pe care ni-l pregătise Bruna, a scos două sticle cu apă și un cartof și le-a pus pe pământ, lângă mine. I-am urmărit silueta cum se îndepărtează, blana de urs furișându-se și dispărând printre copaci. Am pus degetul pe punctul abia deslușit din zare. De când coborâsem din vagonul pentru vite, mi se refuzase șansa de a-mi lua rămas-bun de la cei dragi. Acesta era primul moment de care aș fi putut profita, dar am refuzat. N-am strigat după el, nici măcar n-am plâns. Mă uitam la soarele nătâng, atât de sus pe bolta cerească și totuși atât de plin de căință.

Stătea acolo, ca un șarlatan vinovat, cu mâinile în buzunare. Ai crede că un soare cu asemenea conștiință poate fi ușor manipulat. Speram că, dacă mă uit suficient de mult la el, o să-

mi redea vederea.

Căci starea ochiului vătămat de Mengele se agrava pe zi ce trecea. Consecința experimentelor lui: tot ce vedeam era învăluit în umbre. Încălțările. Cana, căciula. Ranițele noastre. Nu înțelegeam ce urmăresc aceste umbre. De ce voiau neapărat să acapareze toate lucrurile care-mi erau necesare. Aveau să mă lase vreodată în pace?

— Nu, Stașa, nu te pot părăsi niciodată, mi-a răspuns el.

Se întorsese și, ca de obicei, mă auzise vorbind de una singură. Când mi-a întins mâna, am observat că e înconjurată de negreala aceea nelipsită.

— Am irosit mult timp plecând de lângă tine, a zis. Și chiar mai mult chinuindu-mă să vin înapoi. E rândul tău să mă cari, dar nu ești în stare. Cum propui să procedăm în această situație?

I-am promis că o să-l fac să râdă la un moment dat.

— Sunt sigur de asta. Dar va fi din motive întemeiate? m-a dojenit el.

I-am întins mâna și m-a ridicat. N-ar fi trebuit să aibă destulă forță nici măcar pentru un gest banal ca acesta – era cocârjat și strâmb, iar mâinile îi erau jupuite și pline de răni; s-a clătinat ușor sub greutatea mea, dar când a zâmbit, forța expresiei lui i-a desprins promoroaca de pe sprâncene.

— Pentru Perla, a zis și mi-a făcut semn grăbit să merg după el.

Mi-am imaginat-o pe sora mea dansând. Tropăitul picioarelor ei, ropotul palmelor mele, în timp ce o priveam. Toate în perechi, în secvențe repetate.

Așa merg, mi-am zis. *Un pas, apoi încă unul. Așa merg cu soarele, așa merg prin zăpadă. Așa merg în memoria Perlei, fata care ar fi putut păși veșnic pe acordurile muzicii, dacă Mengele și-ar fi ținut promisiunea și i-ar fi dăruit și ei nemurirea.* Ultimul gând m-a făcut să mă opresc din nou. Dar trebuia să merg mai departe. Mi-am privit picioarele și am repornit.

Așa merg alături de o persoană pe care o iubesc și care încă trăiește, mi-am zis. O persoană care ar fi trebuit să mă părăsească, dar, împreună, ne-am continuat drumul până ce am găsit adăpost – în inima pădurii, un zid de bușteni căzuți și, cu ghearele noastre de șacal și de urs, am săpat un șanț lângă zidul acesta; ne-am întins în el și ne-am învelit cu ramuri și am hotărât să dormim și să stăm de veghe pe rând, ca să nu se

poată apropia nimeni de adăpostul nostru șubred și să ne arunce un chibrit aprins în cuib.

Feliks s-a ghemuit lângă mine, în blana lui de urs, cu tandrețea unui frate. Până și în somn, rostea jurăminte. Dar nu erau jurămintele de răzbunare la care m-aș fi așteptat. Și-a jurat să nu mai fie niciodată singur, să nu se despartă niciodată de mine, să nu îngăduie dezbinare între noi. În momentul în care i s-a strecurat spaima în glas și a început să scrâșnească din dinți, am considerat de cuviință să-l trezesc.

— E rândul tău, a zis, frecându-se la ochi, și a început să scruteze întunericul după intruși.

Am încercat să adorm. Mi-am implorat mintea să-mi dăruiască un vis cu Perla. Nu pe cel mai frumos, cel în care războiul n-a existat, nici măcar pe cel de-al doilea, în care Auschwitz-ul rămânea o mlaștină, ci pe al treilea dintre toate visele frumoase, în care Mengele ne oferea amândurora nemurirea la unison; ne vâra acul în venă, iar noi ne uitam una la alta, conștiente că, deși viața veșnică e o povară cumplită, împreună o puteam duce, în stilul nostru obișnuit.

Ea va fi păstrătoarea frumuseții, a seninătății și a veseliei.

Eu voi fi păstrătoarea remușcărilor, a vinovăției și a poverilor. Iar, dacă vreodată nu va putea merge, o să merg eu în locul ei. Pentru că acum, că puteam merge din nou, nu voiam să mă mai opresc. Îmi părea un triumf, deși gleznele îmi erau încătușate de o durere care știam că nu e pricinuită de degerături. Era o senzație stranie și nu cu totul neplăcută, căci îmi confirma faptul că încă simt și știam că, într-o zi, voi iuți pasul, într-o zi, poate chiar voi alerga.

Tata, doctorul cel bun, mi-a spus cândva că oamenii care au pierdut membre sau degete continuă să le simtă mult timp după amputare, sub formă de junghiuri și furnicături, uneori atât de intens de parcă ar fi încă întregi.

Dar nu m-a avertizat niciodată în legătură cu asta.

În dimineața următoare, am auzit cum trosnește fluviul Vistula, cum își amestecă sloiurile de gheață, ca pe un pachet de cărți. Era o dimineață senină; copacii își ridicau ramurile până la nori. Cerul foșnea precum panglica albastră din părul Perlei, când întorcea capul. Am dat la o parte pătura de zăpadă și ne-am minunat că încă trăim.

Fluviul fisurat forma o nemărginită întindere albă, ale cărei crăpături vegheau asupra noastră când ne-am aplecat spre gheață. Suprafața era atât de lăptoasă încât îmi părea îmbietoare – cea mai proaspătă și mai inocentă suprafață din lume. În ciuda întunericului furișat în coroanele copacilor, am găsit un iepure căzut într-o groapă.

— E rănit, a remarcat Feliks, arătând spre piciorul vătămat.

Am întors capul când a implântat cuțitul de pâine, dar m-am silit să privesc în momentul în care a atârnat animalul de o creangă și l-a jupuit. I-a zdrobit ochii în dinți și i-a devorat carnea de pe oase.

— Mănâncă!

— De ce nu putem să facem un foc? Măcar un minut.

— Știi foarte bine de ce. Sunt oameni care abia așteaptă să ne prindă în pădure. Nu-i nevoie să fie naziști ca să se bucure că au capturat un evreu.

Feliks începea să se comporte ca un tată. Își pierdea deseori răbdarea cu mine și îmi vorbea pe un ton sever. Îl vedeam în stare să-mi bage iepurele crud în gură cu forța dacă îl mai refuzam mult. Era mai bine să mă supun.

Îl urmăream cum se chinuiește să mestece carnea însângerată. Lipsa dinților îi dădea mari bătăi de cap. Așa că i-am mestecat eu câteva bucăți și i le-am scuipat în palmă. M-a privit cu o recunoștință jenată, dar a acceptat mâncarea mestecată din mâna mea, a vârât-o în gură și a înghițit-o ca pe pastile. M-a rugat să mănânc spre binele meu, ceea ce era mai dificil, dar mă săturasem să mă cert cu el, așa că am luat o înghițitură.

— Trebuie să ne păstrăm forțele, a zis Feliks, legănând aprobator din cap. Nu ne putem îndeplini planurile de răzbunare dacă mori.

I-am dat dreptate. Răzbunarea era țelul meu suprem, dar începeam să am dubii că doi cobai ca noi sunt capabili de asemenea ispravă. Mai încercasem și cu alte ocazii. Mengele însă era viclean, imposibil de încolțit. Vedeam în el un băiețel pe care viața l-a răsfățat. Dar viața nu răsfață pe toată lumea, nu-i așa? Ce șanse aveau doi prăpădiți ca noi să-i vină de hac? Nu știam nici măcar unde se află.

Tovarășul meu a înfipt cuțitul în trunchiul unui copac. A făcut câteva perechi de crestături – una, două; una, două – cu o figură gânditoare. Apoi, parcă animat de o idee, mi-a aruncat o privire

ciudată.

— Trebuie să-ți spun ceva, a zis temător. Orașul despre care ți-am vorbit nu e orașul meu. Am mințit, dar din motive întemeiate, ca să te conving. E vorba de Varșovia și, de la bun început, am vrut să te duc acolo.

Nu-mi explicam ce motiv ar fi avut să mă ducă în dezastrul acela. Deși eram izolați la Auschwitz, auzisem că locul despre care vorbea va intra în istorie drept cel mai distrus oraș din toate timpurile.

— Varșovia e o ruină, i-am zis.

S-a lăsat pe vine în zăpadă și a început s-o înjunghie cu cuțitul de pâine. Unu, doi. Unu, doi. Gestul lui era ferm, o modalitate de a-și întări argumentul.

— Dar acolo se află omul pe care vrem să-l ucidem, a replicat. L-am auzit când a zis asta. În ultimele zile, îl cam lua gura pe dinainte. Stăteam pe o bancă, în infirmerie, iar el vorbea la telefon despre ce urmează să facă. Spunea că fuge la Varșovia, unde avea întâlnire cu cineva. Cred că discuta cu Verschuer. Au documente importante despre noi. Studii, tot soiul de informații. Sau poate oase, toate materialele alea de război, lamelele de microscop despre care mi-ai spus.

Nu pricepeam de ce îmi spune asta acum. De ce n-a fost sincer de la bun început? Am început să înjunghii și eu zăpada. Ați înjunghiat vreodată zăpada, în încercarea de a da un sens lucrurilor? Nu vă sfătuiesc să încercați.

— Să zicem că te cred, am spus. Ce altceva ai mai auzit?

— Păi, cine mai știe? a răspuns senin, de parcă ședeam într-un salon și ne îndulceam ceaiul. Ceva despre grădina zoologică din Varșovia.

— Nu-i de mirare că vrea să meargă acolo, am spus.

Mă gândeam la toate cuștile dintr-o grădină zoologică, unind, despărțind și oferind toată diversitatea care îl extazia într-atât pe Mengele.

— Într-adevăr, a spus Feliks, cu o satisfacție stranie, de parcă jucase vreun rol în elucidarea misterului.

Sinceră să fiu, toată povestea asta ar fi trebuit să mi se pară o minciună gogonată, dar nu voiam s-o pun la îndoială. Era nespus de plăcut să cred, în sfârșit, în ceva. Mă simțeam vie. Când credeam, eram mai puțin subiectul unui experiment și mai mult o fată.

Astfel, am luat decizia acolo, pe malul Vistulei, sub bolta copacilor și printre nămeții de zăpadă: îl vom ucide pe Mengele la Varșovia. Îi vom confisca lamelele de microscop, oasele, numerele și eșantioanele. Îi vom răpi totul până ce nu va mai rămâne din el decât un fir de mustață, mărturie a ticăloșiei lui.

A încercat să ne transforme în monștri. Dar, până la urmă, s-a desfigurat singur. Am jurat să-i ocrotim pe viitorii nevinovați și să-l pedepsim pentru fărădelegile lui. În memoria Perlei, îi vom lua viața. M-am gândit la ochii lui, la groaza care se va citi în ei când mă va vedea; m-am gândit la capitularea lui, la brațele care îi vor cădea neputincioase pe lângă acel blestemat halat alb. Va striga; va implora îndurare. Îi vom permite să implore, ca să ne distrăm pe seama suferinței sale, dar, când ne vom sătura de milogeala lui, îl vom omorî și, pentru că nu ne-am pierdut cu desăvârșire omenia, îi vom oferi o moarte rapidă. Expresia de pe chipul lui Mengele – șocul de a descoperi că am supraviețuit și am pornit în căutarea dreptății – va fi o răsplată suficient de mare pentru sufletele noastre brutale.

Știam că, văzând victoria Ursului și Șacalului, animalele de la Grădina Zoologică din Varșovia se vor bucura; știam că, din piepturile lor, se va înălța un cor de țipete, cotcodăceli și hăuluituri atât de puternice încât vestea răzbunării noastre va ajunge până la Perla, pe lumea cealaltă.

PERLA. 12. A doua mea naștere

Eram conștientă încă de anumite lucruri: uși care se trânteau, țipete, scârțâieli pe podea; mai fusese cineva lângă mine, în cușca alăturată, care murmura zi și noapte poezii, cu o voce melodioasă și cunoscută. Nu-mi aduceam bine aminte când se opriseră recitările, știam doar că se opriseră, după care am început să mă întreb dacă nu cumva fusese totul doar în mintea mea. Poate că ceea ce îmi închipuisem a fi vocea unui iubitor de poezie fusese, de fapt, apa care picura dintr-o crăpătură în tavan. Un simplu clipocit armonios. De un lucru puteam fi sigură: încercasem să discut cu clipocitul, îi cerșisem ajutorul, dar nu mi l-a acordat, ci s-a oprit pur și simplu.

Am auzit șobolanii foșnind în preajma mea și am recapitulat: specia, genul, familia, ordinul. În lumina oarbă, am deslușit mustăți, boticuri, lăbuțe. Știam că nu am aceleași părți anatomice, că sunt om, și, cu toate acestea, le-am imitat adulmecatul și am început să mă bazez pe nas. Simțeam miros de rugină, de gunoi, izul sângelui uscat de la glezne, al suturilor de pe burtă, al unei bălți de apă stătută. Le-am povestit șobolanilor ce-am mirosit, dar n-au fost impresionați. M-am străduit să adulmec mai multe, am încercat să adulmec tot ce puteam, dar singurul miros pe care-l mai simțeam era cel al morții.

Mirosul morții nu e violent. După ce ai stat în preajma lui mai mult timp, e chiar neașteptat de respectuos; se ține la distanță, încearcă să negocieze cu nările tale și înțelege că, de la un punct încolo, te obișnuiești atât de mult cu el, încât aproape că nu-l mai sesizezi.

În ciuda politeții lui, detestam mirosul acela. Voiam să mă antrenez ca să simt și alte mirosuri. O activitate care-mi era la îndemână, cu care să-mi ocup timpul. Dar șobolanii au refuzat să mă inițieze în tainele acestei arte. Porumbelul de la fereastră plecase de mult.

Din câte se vedea treaba, trebuia să învăț singură – mă gândeam că, dacă reușesc să-mi păstrez acest simț al mirosului, poate că lumea mă va accepta în continuare, în cazul în care aș fi scăpat vreodată din cușcă. Am început prin a-mi reaminti posesorii vocilor. Mama mirosea a violete. *Zayde* mirosea a ghete vechi. În ce-l privea pe tata, nu-mi aminteam cum miroase, dar asta era mai puțin important, fiindcă am găsit altă alee a amintirilor pe care s-o străbat. Sau durerea a găsit-o în locul meu. Pentru că, în momentul în care mi-am dat seama că am ambele picioare schilodite și umflate, că mi-au fost rupte oasele gleznelor, iar labele semănau cu o pereche de cizme vinete și prea largi, mi-a trecut prin minte că va veni el și va repara totul: nu trebuia decât să-l chem, iar el va veni și mă va vindeca.

Mi-am adus aminte că tata e doctor. Îmi aminteam limpede.

Iar descoperirea aceasta era atât de minunată, încât o eclipsa pe cealaltă, o descoperire cu totul diferită – faptul că, și dacă reușeam să evadez din cușcă, nu aveam cum să merg.

În data despre care aveam să aflu ulterior că era 27 ianuarie 1945, am auzit zgomot de pași prin ușă. Erau cuvinte asemănătoare cu prima limbă care mi-a răsunat în minte, dar nu erau cuvintele mele. Cuvintele mele erau în poloneză. Cele de acum semănau ca pronunție și sens – *Vorbesc rusă,* mi-am zis. Discuțiile în rusă s-au întețit, iar, în spatele lor, a început să răsune tropăit de bocanci. Două puncte roșii au venit spre mine, după care punctele au devenit stele și am observat că sunt prinse pe chipiele soldaților.

Cineva a îndreptat lumina dintr-un colț în altul, apoi a ridicat-o spre tavan.

Bocancii și stelele se mișcau prin semiîntuneric. Luminile s-au înmulțit. S-a creat îmbulzeală, au căzut niște materiale – zăngănit de sârme pe podeaua de ciment, zgomot metalic de instrumente și tăvi –, iar soldații au început să lovească cu pumnii în cutii și să discute, de parcă erau în safari, cine văzuse cele mai interesante și mai grotești imagini. Auzind lucrurile pe care le descriau – ororile fără număr –, m-a trecut un fior de recunoștință la gândul că întunericul mă ferise de asemenea priveliști. Mi-a venit ideea să contribui la conversație cu povestea mea – păreau curioși să afle tot soiul de peripeții –, dar când am dat să vorbesc, am descoperit că pot doar să cârâi.

— Ai auzit ceva? a întrebat morocănos unul dintre soldați.

— Sunt șobolani, a răspuns altul.

Lanternele lor au luminat peretele din fața mea, au aruncat o privire la zidul de după acesta și s-au oprit asupra cuștii mele.

— Mare păcat! a zis unul din glasuri.

Era ușor gâtuit și speriat. Ceilalți i-au dat dreptate – un copil de vârstă atât de fragedă; mare păcat de trupușorul acela.

Auzind asta, am început să strig. Voiam să vorbesc cu acest copil care le atrăsese atenția. Voiam să-i spun: *Îmi pare rău că n-am știut că ești aici! Sper să nu mă consideri nepoliticoasă. Chiar n-am vrut să te exclud din discuția mea cu crăpătura din tavan!*

Dar, firește, când am dat să strig asta, din gură nu mi-au ieșit decât un horcăit și un geamăt.

Vocea mea se topea ca fumul.

Deasupra tremura raza unei lanterne.

— E mort? a întrebat purtătorul lanternei.

— Cum ar fi putut supraviețui? a răspuns altcineva.

— Vă dau cuvântul meu că am auzit ceva. Ca și când ar fi încercat să vorbească.

— Sunt prea multe zgomote aici. Și acum îmi țiuie urechile.

Apoi a propus să treacă în sectorul următor și să lase pe altcineva să-mi ridice trupul – eram convinsă că au plecat fără să se mai gândească vreo clipă la mine, dar tocmai atunci mi-au auzit scâncetul. Soldatul morocănos a găsit lacătul cuștii mele, a încercat să-l descuie, după care a luat un topor. Cu toate că știam că a venit să mă salveze, m-am strâns ghem la vederea tăișului, în vreme ce alt soldat îmi tot spunea să tac, repeta: *„Na, na“*, adică un fel de „Gata, nu-i nimic“ – *zayde* îmi spunea asta mereu, ca să mă liniștească și să mă culc – și aș fi vrut să fiu de acord cu el, să-i spun că eu nu sunt nimic, sau măcar că bărbatul acela mă transformase într-un nimic, în ceva atât de mărunt, încât nu eram sigură că vreau să scap din bezna aceea, pentru că ea părea ferm convinsă, văzându-mă cum tremur, îmi mușc limba și mă uit la crăpătura din tavan, că nu mai am ce căuta printre cei vii.

Soldatul morocănos era însă de neînduplecat, se încăpățâna să spargă lacătul și să mă descătușeze, așa că l-am lăsat să întindă mâna și să mă tragă din hăul meu, și iată-mă liberă.

Oare la fel era și nașterea?

N-aveam cum să nu-mi pun această întrebare.

Gâfâiam și mijeam ochii la lumina puternică. Eram goală ca un prunc; brațele îmi atârnau neputincioase pe lângă corp. Totul era infantil la mine. Dar ce prunc are asemenea cicatrici pe față? Ce prunc e golit de organele interne, după cum atestau cusăturile grosolane de pe burta mea? Un nou-născut nu se poate ține pe picioare pentru că e prea fraged, eu nu mă țineam pe picioare din cu totul alte motive.

Soldatul morocănos m-a strâns la piept.

— N-am mai pomenit așa ceva, a zis.

— Nu plânge! a ordonat tovarășul lui, uitându-se la mine.

Am deschis gura să protestez. Poate că m-am comportat lamentabil în cutia mea, poate că m-am ofilit și nu-mi mai puteam folosi picioarele, iar, pe lângă astea, știam că lipsește ceva mai important din mine, ceva atât de imens încât era echivalentul unei alte persoane, sau cel puțin al unei fetițe. Dar de plâns, n-aș fi plâns niciodată. În clipa aceea, mi-a căzut o lacrimă pe obraz și am realizat că soldatul nu mi se adresa mie,

ci bărbatului morocănos care mă ținea în brațe, un om care se zguduia de suspine, în vreme ce limba mea căuta dovada stuporii și a bucuriei lui.

— Uită-te la ea! a zis el, plângând. Îmi bea lacrimile!

STAȘA. 13. Templul de paie

În cea de-a treia zi de pribegiri, am lăsat pădurea în urmă și am ajuns în apropiere de satul Julianka, două animale gârbovite și degerate, cu doar doi cartofi în buzunare. Cerul azuriu se întindea în fața noastră, iar norii se încăpățânau să rămână amorfi și de necitit; pluteau semeți deasupra noastră, de parcă nu se temeau de nimic, nici de foame, nici de frig, nici de Îngerul Morții. Îmi venea să le spun să nu-și mai dea atâtea aere, fiindcă nici eu nu mă mai temeam de el. Nu auziseră planul lui Feliks? Am strigat asta în gura mare, ca să mă audă tot cerul.

Mi-a răspuns un bubuit îndepărtat. Era slab, dar exploziv și ușor țâfnos.

Feliks a aruncat o privire speriată, mi-a pus o mână la gură și m-a îndoit ca pe o cutie goală. M-a lipit de pământul înghețat și s-a uitat în jur, să vadă dacă strigătele mele nesăbuite au atras atenția cuiva. Spre norocul nostru, nu se vedea nici țipenie de om.

— Ești nebună, e tot ce mi-a spus, dar din glasul lui răzbătea empatia.

Fără îndoială, și el simțea că e nebun, pentru că eram mai secătuiți ca oricând; foamea ne mistuia în rarele clipe de odihnă, iar iarna amenința să ne răpească degetele care ieșeau prin pantofii găuriți. Deși era foarte probabil să ne fi pierdut mințile din cauza lipsurilor, bubuiturile erau cât se poate de reale. A doua zi am aflat că nu erau rafale de mitralieră, ci opera rebelilor evrei care aruncau în aer șinele de cale ferată, la câțiva kilometri distanță de noi. În seara aceea însă nu aveam de unde să știm că nu ne sunt potrivnice.

Astfel, când în zarea pustie am văzut o coloană aurie, am luat-o la fugă spre ea, încurajați de schimbarea de peisaj.

Asemenea unui clopot de alamă presărat cu zăpadă, din pământ se înălța neclintit un templu de paie. Când ne-am mai apropiat, am remarcat că nu eram singurii care fuseseră atrași de coloana aurie. Din câte se părea, câteva baloturi fuseseră îndepărtate de la baza căpiței, în așa fel încât să creeze o vizuină – vedeam mormanele de fân înlăturate, tulpinile galbene împrăștiate pe gheață, iar, prin peretele subțire de paie din fund, deslușeam o mulțime de ochi. Erau răzleți ca o constelație și la fel de strălucitori. Ochii îmi păreau prietenoși, dar n-ar fi fost prima oară când mă înșelam în privința expresiei amabile a unor ochi.

Să fi fost oare o capcană? Un șiretlic?

O nouă bubuitură a răsunat în noapte.

Fără să stea la discuții, Feliks a dat la o parte peretele de paie și a intrat. M-a tras după el în patru labe, în vizuina țepoasă. Eram atât de aproape unul de celălalt, încât nu mai știam unde nu mai eram eu și începea el. Unii ar crede că e un sentiment plăcut, având în vedere deficiențele mele de văz și de auz, dar eu, una, mă simțeam amorfă și destrămată.

La acest disconfort se adăuga aglomerația din căpița ce tremura odată cu refugiații pe care-i adăpostea. Nu eram singurii în patru labe. În ciuda întunericului, deslușeam siluetele a cinci persoane, toate așezate pe margine și toate atât de micuțe, încât bănuiam că ar fi copii de până în șapte ani. Pe de altă parte, înjurăturile care ne-au întâmpinat erau mature și s-au năpustit spre noi în cehă. Le-am explicat că nu cunoaștem limba. În momentul acela, câteva glasuri au început să ne înjure în poloneză. Acum mai veniți de-acasă, le-am zis. Și ne-am cerut scuze că îi înghesuim.

— Nu puteți rămâne aici, a șuierat o voce de bărbat.

Vorbea excelent poloneza.

— De ce nu? am întrebat.

— Nu e loc! N-am scăpat cu viață până acum, ca să ne strivească niște necunoscuți. Trebuie să plecați!

—Dar, cu noi aici, se mai încălzește aerul, am subliniat.

Era o temperatură plăcută în mulțimea de trupuri, iar tavanul vizuinei era atât de jos, încât, de câte ori mișcam capul, fânul mă gâdila. Puțin îmi păsa dacă gazdele ne primesc cu bucurie sau nu – nu puteam trece cu vederea adăpostul pe care ni-l oferea palatul auriu.

— E adevărat că ne țineți de cald, a recunoscut vocea de bărbat. Dar e oricum suficient de cald, iar voi o înghesuiți pe mama. Locul nu e atât de spațios pe cât pare. Și e al nostru. Noi am săpat vizuina cu mâinile goale! Aveți idee cât de greu e să faci asta iarna? Doar oamenii disperați sunt capabili de asemenea minuni!

Respectam mesajul vorbitorului, dar nu doream să mă clintesc din loc. Mă simțeam prea bine între baloturi – îmi amintea de cum mă cuibăream în fân într-o vară de demult. Mireasma fânului era atât de îmbietoare, iar mireasma locatarilor… nu era insuportabilă. Aș fi putut trăi acolo pe veci, lucru care reieșea clar și din refuzul meu categoric de a pleca.

S-a auzit un oftat prelung. Părea să fi ieșit din străfundurile unei matriarhe. Vorbitorul elocvent de mai devreme ni s-a adresat iar.

— Trebuie să plecați, copii! Îmi pare rău, dar nu avem spațiu suficient!

Ajunsă la capătul puterilor, m-au podidit lacrimile. Și nu-mi păsa pe cine cădeau în mica mulțime.

— Vino-ți în fire, Staș̦a, mi-a șoptit Feliks.

Toată claia a amuțit la auzul acelui ordin.

— Staș̦a? a spus vocea de bărbat. Sora Perlei?

Mărturisesc că, la început, nu l-am recunoscut, deși, din vorbele lui, reieșea că el mă cunoaște.

— Ai văzut-o pe Perla? am întrebat, iar, din disperare, am fost cât pe ce să dărâm toată căpița. Sau ai văzut ce s-a întâmplat cu ea?

— N-am văzut-o, a răspuns vocea de bărbat.

O minciună gogonată, fără îndoială.

— Tu cine ești? l-a întrebat Feliks.

Era un urs veritabil după criteriile Clasificării Organismelor Vii. Avea un soi de mârâit defensiv în glas. Bruna și *zayde* ar fi fost mândri de interpretarea lui. Dar vorbitorul nu s-a lăsat intimidat de întrebare.

— Eu sunt cel căruia îi spuneați Sardeaua, a zis.

Avea o voce calmă și curajoasă. Nu se simțea în ea nici izul uleios, nici piperniceala unui pește la conservă. Nu-mi imaginam un nume mai nepotrivit pentru acest liliputan manierat. Am plecat capul, în semn de recunoaștere a ironiilor pe care le îndurase cu atâta stoicism.

— Ne cerem scuze, a spus Feliks. Din toată inima. Te rog să ne ierți.

Căci Mirko era cel care conducea templul de paie, alături de familia sa. Le datoram scuze tuturor, pentru că, la ordinul Brunei, toți copiii din Menajerie îi strigau pe liliputani sardele. Iar acum sardelele erau salvarea noastră.

Odată ce-am realizat că ne-am reunit cu mai vechii noștri tovarăși de suferință, ne-am simțit ca și când lumea întreagă se găsea la adăpostul acelei căpițe; era tot ce conta. *Poate că nu există fericire în mormanul acesta de paie, mi-am zis, dar există o speranță care s-ar putea deghiza în fericire, fie și numai pentru scurtă vreme*. Supraviețuiserăm împreună morții – cum puteam să nu ne dorim intimitatea acestei căpițe?

— Fata asta mi-e prietenă, le-a zis Mirko celorlalți locatari. Despre tovarășul ei n-am o părere prea bună, dar fata e o bijuterie. Și a pierdut enorm.

Era ceva în vocea lui care-mi dădea ghes să-l întreb de unde știe cât de mult am pierdut. Era o jale, o seriozitate care-mi dădea de înțeles că îmi cunoaște suferința.

— N-o cunoști aproape deloc, a spus altă voce, pe care am recunoscut-o ca fiind a mamei lui. Brusc, toți care-au fost la Auschwitz ne sunt prieteni, chiar dacă au trăit lângă noi atâta vreme și nu le-a păsat nici o clipă de noi. Așa o să trăim de-acum încolo? Culegem toți vagabonzii de pe drumuri și ne prefacem că suntem prieteni?

Ceilalți locatari ai căpiței păreau să-i dea dreptate. Simțeam cum se clatină paiele sub forța capetelor lor care se legănau aprobator.

— A fost favorita lui Mengele, a declarat Mirko ferm. Înțelege prin ce am trecut.

Deși vorbea în apărarea mea, cuvintele lui mă ofensau.

— N-am fost favorita lui Mengele, am spus. Nici eu, nici Perla.

— Nu știu ce-ai fost, a oftat Mirko, cert este că și-a presărat ororile cu favoruri. Așa e mai bine?

—E adevărat, am zis.

Totuși, mă simțeam încă în defensivă. I-aș fi zis vreo două lui Mirko despre radioul pe care i-l dăduse Mengele. I-aș fi adus aminte mamei lui de fața de masă brodată pe care mâncase, iar celorlalți de camera luxoasă pe care o primiseră, în vreme ce noi, ceilalți, dormeam pe paturi înguste și pline de așchii și

conviețuiam cu păduchii. Nu le-am spus toate astea și nu doar pentru că Perla mi-ar fi reproșat o asemenea răbufnire. Aveam o problemă mult mai arzătoare.

— Ai văzut-o vreodată pe Perla? am întrebat. Sigur ai văzut-o.

Mirko s-a prefăcut că nu a auzit întrebarea și a trecut cu seninătate la alt subiect.

— Știi că bunicul recita pe de rost *Metamorfozele* lui Ovidiu? Mi se părea ceva extraordinar, imposibil de realizat. Dar, cât am fost închis, am încercat să-i urmez exemplul. Am învățat deja povestea genezei. Ce părere ai despre începuturile lumii, Stașa?

— Părerea mea e că minți, am șoptit. Minți că n-ai văzut-o pe Perla și mă deranjează. Vrei să mă cruți de suferința ei. Dar durerea ei după moarte e povara mea!

Aș putea jura că am auzit câteva glasuri aprobatoare. Dar Mirko a rămas de neclintit, ca și când ar fi cunoscut-o pe sora mea mai bine decât mine. Mă întrebam când au petrecut atâta timp împreună încât să ajungă la această concluzie.

— Perla și-ar dori să începi o viață nouă, mi-a șoptit abătut. Ar fi de acord cu asta – și-ar dori să simți din nou nevoia unui nou început al lumii.

I-am răspuns că mă mulțumesc și cu sfârșitul.

Prietenul meu mi-a răspuns în versuri:

Mai înainte de mare, pământ și de cer care totul
Acoperea, una-n tot universul era a Naturii
Față – un întreg fără formă și părți rânduite-ntre ele
Haos numit, grămădire greoaie, noian de semințe
Fără-mbinare voită și luptă ducând între ele.[6]

În timp ce-mi povestea așa-zisul nostru nou început, am făcut o găurică în fân și am aruncat o privire cu ochiul sănătos. Văzduhul pe care l-am văzut, deși nu fusese niciodată luat prizonier, era la fel de tulburat ca și mine. Știa oare amănuntele morții surorii mele? Stelele sigur știau ce înseamnă atât suferința, cât și renașterea, căci erau făurite din ruină, pulbere și foc. Asemenea înțelepciune ar fi trebuit să le justifice pe deplin existența.

Dar ele țineau morțiș să fie și frumoase.

[6] Fragment din *Metamorfoze*, în traducerea lui Ion Florescu.

— Vezi ce văd și eu? mi-a șoptit Feliks, care își făcuse propria găurică.
— Văd stelele, e tot ce-am spus.
— Nu văd crematoriile, e tot ce-a spus el.

Zorii se prefirau prin găurile din căpiță. Dormiserăm ca niște pui de pisică, ghemuiți spate-n spate în sânul familiei adoptive, doar cu pereții aurii ai templului în jurul nostru. M-am frecat la ochi și am văzut că era așa cum spuseseră – odată cu venirea noastră, nu mai aveai loc să arunci un ac. Zonele scobite din căpiță ofereau un spațiu de nici trei metri pătrați, iar, când m-am ridicat în fund, m-am lovit cu capul de acoperișul de paie înghețate.

Cu toate acestea, i-am spus lui Feliks că vreau să rămân. Vorbeam serios, dar pe el l-a pufnit râsul. Îmi venea să-i spun că am mai trăit în condiții problematice. În lumea amniotică, de pildă, alături de Perla. În paltonul lui *zayde*. În butoiul meu cu miros de oțet. Era nevoie să adaug și Menajeria? Am preferat să nu-i dau explicații – știam că o să mă ia peste picior, iar acum nu mai eram singuri.

Sora lui Mirko, Paulina, stătea în fața noastră, cu cei doi copii ai ei, un băiat și o fată, niște năpârstoci somnoroși, cu fețe angelice. Mă uitam la degetele îndemânatice ale Paulinei, împletind părul copilei. Observându-mă, a zâmbit. Mă pregăteam să-i cer scuze pentru privirea prea insistentă și să-i explic ce dor a trezit în mine, de mângâiere, de familie, dar m-au salvat Mirko și mama lui, care s-au strecurat pe mica deschizătură, fiecare cu câte o cană plină cu zăpadă, care a trecut din mână în mână, ca să puteam sorbi cu toții un strop de lichid. Apoi Mirko a scos un pachet de carne din buzunar.

— E de la sovietici, ne-a explicat, desfăcând cuțitul de pâine și tăind carnea felii. I-am fermecat după ce-au intrat în lagăr. Le-am cântat puțin. Ne-au lăsat să urcăm într-un tanc și ne-au dus până dincolo de Stare Stawy, în câmpul ăsta. Am decis că e un loc numai bun să ne ascundem și să decidem ce avem de făcut mai departe. Mama era sleită de puteri, dar s-a întremat după o săptămână de repaus. Dacă reușim să luăm trenul, mergem la Praga. Vrem să revenim la teatru. V-ar tenta să veniți cu noi?

Nu-i puteam răspunde pentru că aveam gura plină de mâncare. Încercasem să refuz, dar n-a fost chip să mă înțeleg

cu matriarha. A făcut un salt până la mine, cu un dumicat de carne, și mi l-a îndesat cu forța printre dinți, după care mi-a ținut gura închisă până am înghițit tot, de parcă aș fi fost un copil care scuipă mâncarea. După ce a ajuns la concluzia că am mâncat destul, m-a șters pe față cu un colț al broboadei și m-a ciupit de obraji, ca să le redea roșeața.

— Mama și-a dorit dintotdeauna un animal de companie uriaș, a zis Paulina.

Au pufnit cu toții în râs, ca și când, dacă tot trebuiau să râdă la un moment dat, de ce să nu râdă acum. Dar hohotele au încetat repede – era prea devreme –, iar oamenii au mai luat câteva sorbituri din zăpada topită și l-au îndopat pe Feliks cu bucăți de cârnat.

După ce și-au umflat burțile, Mirko și Feliks au început să dezbată problema întoarcerii acasă. Prietenul nostru avea o mulțime de planuri. Vorbea despre rolurile pe care dorea să le interpreteze odată stabilit la Praga, despre teatrul în care intenționau să locuiască provizoriu. Era atât de optimist, încât nu s-ar fi cuvenit să-l întrerup, dar trebuia să rostesc cuvintele care mă măcinau încă de când mă trezisem. Au țâșnit din mine ca un șuvoi.

— Susții că n-ai văzut-o pe Perla și te cred. Dar mai cred că, actor fiind, răstălmăcești vorbele și nu ești pe de-a-ntregul sincer cu mine.

Mirko a lăsat capul în pământ, astfel că nu-i vedeam decât marea de cârlionți.

— Cred că n-ai văzut-o pe Perla, pe adevărata Perla, fiindcă era deja moartă; era doar un trup, un înveliș golit de esență.

Mirko a încuviințat din cap, apoi și-a îngropat fața în fular. Nu mă așteptam la o mărturisire. A decis, totuși, să-mi facă una.

— Mi s-a părut c-o aud la un moment dat, a murmurat el. Dar a fost doar o nălucire.

— Unde anume?

— În laborator. Un laborator pe care nu-l știi.

I-a făcut semn Paulinei să astupe urechile fetiței. Femeia s-a conformat de îndată, dar, judecând după expresia de pe chipul ei, și-ar fi dorit să nu audă nici ea povestea. Mirko i-a acoperit urechile băiețelului, care a început să arunce priviri curioase în jur, imediat ce n-a mai auzit. Abia atunci și-a reluat prietenul meu ideea.

— Eram într-o cușcă, a zis. Asta voiai să recunosc? Că eram într-o cușcă?

I-am spus că nu vreau să aud astfel de lucruri și s-a mai îmbunat.

— Așadar, eram într-o cușcă, dar, în loc de *cușcă*, o să folosesc cuvântul *căpiță*. Face parte din talentul meu de a răstălmăci vorbele. E mai pe placul tău așa?

Am încuviințat.

— Bun, deci eram într-o căpiță. Eram în ea de trei sau patru zile. Căpița era atât de mică, încât n-aveam loc nici să mă răsucesc. N-am mâncat nimic, dar primeam apă. Asta se întâmpla spre final. Înainte să organizeze vreun cortegiu al morții. Simțeam că înnebunesc în căpiță. Mai erau alte cinci căpițe în camera întunecoasă, o cameră cu două surse de lumină – o crăpătură sub ușă și o ferestruică cocoțată atât de sus, încât vedeai prin ea doar cerul. Pe pervaz se adunau porumbeii. Pe podea colcăiau șobolani. Viețuitoarele astea făceau mai mare gălăgie decât locatarii celorlalte căpițe. Bănuiam că sunt morți sau atât de amețiți de la injecții, încât nu puteau nici să vorbească. Știam că sunt ultimul, pentru că, uneori, licăreau lumini în jurul meu, o mână mare descuia lacătul, mă mângâia pe cap și agita un pic lucrurile. Știi a cui era mâna. În fiecare zi, o nouă injecție. Făceam febră din cauza lor, iar el se minuna că încă trăiesc. Mi-aș fi dorit să mor, numai ca să scap de el. Cu timpul, am observat că îi tremura tot mai rău mâna când îmi făcea injecția. Nu mai avea precizia de altădată. Nici măcar n-a băgat de seamă că lacătul meu e ruginit și șubred. Ori poate a văzut, dar nu se gândea că mai am putere să fug. În orice caz, era evident că nu mai are aceeași autoritate – sfârșitul era aproape, așa că a devenit tot mai crud cu mine, de parcă ar fi vrut să încerce toate torturile care-i treceau prin minte cât încă putea. Într-o zi, au mai adus un trupușor în căpița mea. I-am pipăit fața. Era mort. Un copil de vreo patru ani, de-o statură cu mine. A trebuit să stau lângă el. Pe cuvântul meu că nu am avut de ales. Se pare că Mengele cunoștea interdicțiile iudaice cu privire la contactul cu morții. Mi-a zis că ia cadavrul din căpiță, dacă-i recit poezii. I-am recitat o zi întreagă, până în miez de noapte, deși îmi slăbise vocea și îmi pierdusem orice speranță. La un moment dat, în timp ce recitam, m-a întrerupt un glas rugător. Mengele a lovit cu

piciorul în căpița acestuia și de atunci nu l-am mai auzit.
— Era un glas de copil? am întrebat.
— Era un glas subțire.
— Era un glas de fată?
— Era un glas dulce.
Nu era nevoie să mi-l imaginez. Îl auzeam.
— Brutele din SS mi-au dărâmat căpița când au dat buzna. Era în perioada când prădau tot, evacuau și recuperau ce era de recuperat; deasupra erau avioanele, iar ei scotoceau fiecare cameră, devastau totul. Au dărâmat toate căpițele și ne-au răsturnat claie peste grămadă. După ce au plecat, m-am uitat un timp la cadavrul din căpița mea și i-am cerut iertare, apoi am încercat să deschid lacătul. Cu toate cotrobăielile nemților, se șubrezise și mai tare – aproape că s-a rupt singur! Am ieșit în beznă și mi-am trecut mâinile peste zăbrelele celorlalte căpițe. Nici un sunet, nici măcar din aia în care credeam că te-a închis pe tine. Dacă a fost cineva în ea, sigur nu mai trăia.
— Dar ți s-a părut că e vocea ei?
— La momentul respectiv am crezut că e a ta.
— Înseamnă că era Perla.
— Era frig, eu eram mai flămând ca oricând, Mengele vâra tot felul de ace în mine, iar, când nu era beznă, îmi băga tot soiul de lumini în ochi. Mi-e foarte greu să-mi amintesc.
— Poate, dacă repet ce-a zis vocea, o să te lămurești, am zis. Crezi că o să-ți amintești, dacă repet ce-a spus vocea?
— E posibil, a spus, deși nu părea deloc dornic să răscolească prin amintiri.
A trebuit să mă rog de el și să-l măgulesc cum știam eu mai bine.
— Sunt sigură că o să-ți amintești, i-am spus. Ești mai bun decât oricare dintre noi, Mirko. Ești cel mai isteț și cel mai puternic.
Tovarășul meu de drum a strâmbat din nas la auzul acestor laude. S-a uitat la noi cu privirea suspicioasă a celui care se simte exclus.
— Dacă-l lingușești, a spus Feliks, e posibil să-i modifici amintirile.
Mirko a țâșnit în picioare și s-a lovit cu capul de tavanul de fân. Ținea pumnii strânși, gata să sară la bătaie.
— Amintirea asta o să-mi rămână întipărită în minte. Până când

voi hotărî s-o uit, ceea ce și intenționez să fac, după ce ajungem la Praga. Imediat cum o să trec și acest prag – puf! O să rămâneți șocați de câte n-o să-mi mai amintesc!

Cum stătea așa în picioare, cu pumnii încleștați, uitase să mai astupe urechile nepotului său. Matriarha l-a mustrat cu blândețe și l-a tras de cracul pantalonilor, îndemnându-l să ia loc.

— Tocmai de-asta trebuie să-mi spui acum, am stăruit. Spune-mi ce-a zis vocea, ca să repet și să-mi confirmi, iar apoi să poți uita liniștit.

— Te superi dacă-ți spun în scris? a întrebat Mirko.

— Câtuși de puțin.

Era chiar mai bine așa, pentru că puteam lua cuvintele cu mine. Din săculețul Brunei am scos un ultim petic de hârtie și ciotul de creion. Cu aceste neprețuite obiecte în mână, Mirko se codea. S-a întors cu spatele la mine și a început să scrie, iar toată familia Rabinovici a amuțit, de parcă s-ar fi aflat în sala îmbrăcată în catifea a unui teatru. Într-un final, mi-a întins hârtia pe care stătea scris:

Spune-i surorii mele că eu

Pe vremuri, m-aș fi gândit că asemenea cuvinte mă pot ucide. În clipa aceea însă, cele șase îmi păreau prietene.

Spune-i surorii mele că eu

Privindu-l pe Mirko, m-a săgetat un junghi de durere. Chipul lui era, probabil, printre ultimele pe care le văzuse sora mea. Ar fi putut fi și mai rău pentru ea, mi-am zis. Mirko era chipeș și curtenitor cum îți imaginezi că numai eroii de film pot fi. Felul în care rezistase el în cușcă sigur îi dăduse speranță. Avea o dârzenie pe care știam că n-o voi uita. Păcat că pentru mine nu mai era doar Mirko, ci Mirko, Imaginea de pe Urmă.

Cum nu mai înduram să mă uit la el, i-am zis lui Feliks că trebuie să plecăm. La auzul acestor cuvinte, a băgat mâna în raniță și i-a întins matriarhei una dintre neprețuitele noastre sticle cu apă. La această ofrandă, a adăugat și jumătate din cartoful nostru, pe care l-a tăiat cu cuțitul de pâine.

— Plecați? a strigat Paulina. E prea riscant!

Și-a rugat fratele să ne oprească, să insiste să mai stăm.

— Trebuie să găsim un bărbat, i-am zis. Acum mai mult ca niciodată.

Le-am ignorat stăruințele și avertismentele. Șacalului nu-i erau de nici un folos. Dar eram și om, iar asta-i dovada: am vârât

biletul lui Mirko în buzunar, alături de clapa de pian de la Perla, și, în timp ce îmi luam rămas-bun de la membrii familiei Rabinovici, simțeam de fiecare dată câte o lacrimă bătând la ușa ochilor mei, o lacrimă care confirma moartea surorii mele și vecinătatea lui Mirko în ultimele ei ceasuri de viață. Prietenul meu m-a tras de mâneca paltonului, cerându-mi să plec urechea spre el. S-a ridicat pe vârfuri, atât era de hotărât să-mi transmită mesajul de despărțire.

— Perla e liberă acum, mi-a șoptit, apoi vocea a început să-i tremure sub apăsarea suferinței. Încearcă să te gândești că e liberă, Stașa.

Astfel, odată încheiată această poveste, l-am părăsit pe salvatorul nostru și templul lui auriu și am pornit spre ceea ce Rabinovicii credeau că va fi sfârșitul nostru.

PERLA. 14. Rușii turnează un film

Mă plimbam prin corpul meu și încercam să-l cunosc, ca să mă declar stăpână pe el. Era slăbit acest corp și îmi era rușine cu el. Nu avea nici o fărâmă din forța pe care-mi închipuiam că o va avea pe vremea când eram încă în cutia mea mortuară. Nu aveam forța unei furnici. Nu aveam memoria unui porumbel. Nu-mi rămăsese decât răsuflarea și un singur gând: acela că numerele de pe brațul meu indicau de câte ori va trebui să-mi dovedesc utilitatea pe lume, ca să pot rămâne în ea. Dar până și eu știam că e fals; asta era logica cuștii mele și a temnicerului meu și trebuia s-o anihilez.

Am avut nevoie de pâine ca să-mi găsesc degetele și mâinile. Când pâinea mi-a alunecat pe gât, am descoperit că am stomac. Am reînnodat legătura cu spinarea mea în momentul în care rușii m-au întins pe un pat din infirmerie. Acolo mă uitam pe fereastră, iar uneori mă întorceam cu fața la perete ori la tavan și, cu toate că nu aveam nici o crăpătură cu care să conversez, eram cea mai fericită fată de pe pământ.

Deși am văzut toate astea imediat ce-am ieșit din bezna cuștii, mi-am cunoscut ochii abia peste câteva ore, când m-am întâlnit cu aparatul de filmat. Ce vreau să spun este că știam că am

ochi, dar nu știam de ce sunt în stare, pentru că încă se acomodau cu universul luminii.

Cameramanul însărcinat să realizeze filmul rusesc era un bărbat grav, cu buze subțiri. În vreme ce alți membri ai Armatei Roșii dădeau frâu liber emoțiilor, el rămânea stoic. Bănuiam că lentila aparatului vedea mai multe decât putea el îndura, ori, poate, îi oferea detalii pe care ar fi preferat să le evite. Surprinzător, prima oară când l-am văzut zâmbind a fost când aparatul mi-a stârnit curiozitatea.

Îi ștergea tandru lentila cu o cârpă albă. A ridicat aparatul în lumină, l-a examinat și l-a mai șters puțin. M-am trezit cu o mână întinsă, ca și când m-aș fi mulțumit să ating aerul care ținea un asemenea instrument magic.

— Nu întinde niciodată mâna spre nimic, a spus femeia, uluită.

Femeia – fusese primul om care mă ținuse în brațe după eliberare și refuza să plece de la căpătâiul meu. Îmi amintesc de ochii ei ca de păpușă și de atingerea ei, dar nimic altceva – era doctoriță și mi s-a spus că pot avea încredere în ea și că n-am motive să mă tem. Nu m-am împotrivit pentru că-mi plăcea cum îmi rostea numele, ca și când mă cunoștea de o viață.

Cameramanul și femeia și-au unit forțele, ca să mă ajute să mă uit prin lentilă. Am trecut din brațele ei în brațele lui și mi-am lipit ochiul de sticlă. Cred că mă așteptam să văd o persoană iubită prin ea. O persoană iubită care încă trăia. Dar nu era nimeni.

Ce dezamăgire aparatul acela! Nu știu de ce speram ca o cutiuță neagră să conțină ceva mai frumos decât priveliștea locului în care ne aflam. Vedeam doar prizonieri, prizonieri minusculi, pe care rușii îi îmbrăcaseră în uniforme de adulți, largi și cu dungi cenușii, ca să creeze atmosfera filmului. Erau înfrigurați și triști, iar chipurile lor nu transmiteau câtuși de puțin ideea de libertate.

Totuși, deși nu-mi cunoșteam încă personalitatea, aveam senzația că fusesem genul de om docil, care vrea să menajeze sentimentele altora, așa că m-am prefăcut impresionată când m-am uitat prin lentila aparatului, iar, după ce-am terminat, femeia m-a luat în brațe, remarcând cât sunt de ușoară, și ne-am alăturat mulțimii de copii, pentru a contribui la filmul rusesc. Ne învârteam pe lângă garduri, dârdâind în zăpadă. Toți actorii, tineri și neprofesioniști, eram nedumeriți. De ce trebuie să

purtăm hainele astea? întrebam încontinuu. N-am mai purtat niciodată asemenea haine! strigam. De ce mărșăluim, dar nu plecăm? Realizatorilor filmului nu le păsa de părerea noastră – voiau doar să ne vadă că mărșăluim ordonat, ca dovadă a libertății noastre proaspăt dobândite.

Eram luminați printr-o perdea de zăpadă; toți ne mișcam de parcă fuseserăm treziți dintr-un somn lung. Aparatul de filmat era îndrăgostit mai cu seamă de două chipuri, două fetițe de zece ani, romance, care au fost împinse în prim-plan. Deși defilau prin fața aparatului, agățându-se una de alta, cele două copile identice aveau posturi diferite. Una era cumpătată și potolită, pe când cealaltă ținea nasul pe sus și, din când în când, scotea limba. Nu știu dacă o făcea intenționat, ca un fel de reproș obraznic la adresa cameramanului, ori de sete, ori din reflex, ori din joacă. Ce știu sigur: gemenele alea vor povesti, într-o bună zi, lumii despre bărbatul care n-a fost nici înger, nici doctor, nici unchi, nici prieten și nici geniu. Vor povesti despre bărbatul pe care noi, cobaii, l-am alungat din gândurile noastre, mai puțin atunci când vrem să-i avertizăm pe alții că indivizi ca el au existat, că au umblat printre noi fără suflete, căutând să rănească de plăcere, din dorința de a atinge perfecțiunea sau de a-și satisface pornirile sadice. Într-o zi, Eva și Miriam Mozes nu vor lăsa lumea să uite chinurile pe care le-am îndurat.

Deocamdată însă, în timp ce aparatul filma, se agățau una de alta, temându-se să nu fie despărțite, alinate doar de relația lor. Erau la fel de năucite ca noi, ceilalți. Nedumerirea era expresia dominantă de pe chipurile copiilor fotografiați. Mergeam pe o cărare mărginită de garduri, ca și când am fi fost liberi – porțile acestea nu erau celebrele porți cunoscute azi de toată lumea, ci altă ieșire, neîmpodobită de vorbe –, apoi ne întorceam, ca și când nu mai eram liberi. Până să se declare realizatorii mulțumiți de film, nici nu mai știam încotro se află adevăratul nostru viitor, dar rușii ne-au promis că vom apărea în toate ziarele și cinematografele. Oamenii ne vor vedea; vor afla că am supraviețuit.

Am mai observat ceva în timpul acestui marș neîntrerupt, înainte și înapoi: aproape fiecare copil făcea parte dintr-o pereche. Fiecare semăna cu celălalt la înfățișare, comportament și voce, și mergeau unul lângă altul, pas cu pas, la unison; se mișcau ca și când unul nu s-ar fi putut mișca fără celălalt. Și

atunci mi-am dat seama că eu sunt incompletă.

Știam puține lucruri, dar s-au înmulțit rapid. Ne aflam într-un loc în care ar fi trebuit să murim, dar am supraviețuit. Din ce motiv, nu știam foarte bine – dar nu eram singura în această situație. Nimeni nu-mi putea spune cu certitudine, iar surse de informații erau multe, dar toate turuiau ca o moară stricată. Fuseseră atât de dominate și ținute din scurt, încât s-au dezlănțuit în infirmerie; toată ziua țipau și săreau dintr-un pat în altul.

Le invidiam că pot sări. Speram ca, într-o zi, să pot și eu să sar, să țopăi, să alerg și să dansez, dar, de câte ori aruncam un ochi sub bandajele de la picioare, nu mai eram la fel de optimistă.

Țipetele, pe de altă parte, nu mă pasionau. Dar acestor copii proaspăt eliberați le plăcea la nebunie să țipe. Spre lauda lor, erau țipete bine organizate; urmau un tipar strict și aveau noimă.

— Gata cu acele!

— Gata cu „Heil Hitler“!

— Gata cu măsurătorile!

Iar, la finalul fiecărei scandări, micul cor se întorcea spre mine.

— Gata, spuneam. Gata.

De milă, îmi ofereau idei cu care să-mi completez propoziția. *Cu apelul. Cu supa de rădăcini. Cu injecțiile. Cu radiografiile. Cu Elma. Cu Mengele.*

Ultimul cuvânt îmi dădea fiori. Știam că numele îi aparține bărbatului care m-a coborât în cușcă. Îmi pierea orice chef de joc când îl auzeam. Dar, vrând-nevrând, participam.

— Gata cu cuștile! le-am zis celor din infirmerie.

Mai mult de atât nu le puteam oferi, fiindcă nu-mi aminteam decât cușca. Eram sigură și într-o altă privință, una extrem de curioasă: numele meu. Era scrijelit pe perete. Dragă Perla, spunea mesajul. Îmi plăcea să ating literele în întuneric și să mă întreb cine oare m-a iubit atât de mult încât să le însemneze acolo.

În acea după-amiază, femeia care m-a purtat în brațe pe durata filmului rusesc m-a copleșit cu atenția ei. Îmi venea s-o întreb dacă suntem rude, pentru că îmi arăta o bunăvoință nemărginită. M-a îmbăiat, m-a hrănit și și-a neglijat toate

celelalte sarcini, ca să aibă grijă de mine. Aș fi vrut să-i atrag atenția că și ceilalți suferă, dar nu părea genul care să se lase influențată când venea vorba de suferință.

După ce m-a așezat în pat, în salonul din fundul infirmeriei, a venit un bărbat și s-a oprit în pragul ușii. Nu-i distingeam chipul.

— Tată? am strigat.

— Te recunoaște, a zis femeia.

Era un bărbat sever – i-am văzut silueta mișcându-se, ca și când se gândea să plece. Apoi și-a scos pălăria și a strâns-o la piept.

— Spune-i că nu sunt tatăl ei, a zis.

— Ce te costă să-i spui că ești? a șoptit femeia.

— Mai mult decât îți imaginezi, a răspuns, tot în șoaptă, bărbatul.

Îmi dădeam seama că vorbește în numele amândurora. Era la fel de stânjenit ca și mine la gândul necesității unor legături umane. Deși mâhnită de reacția lui, în timp, am ajuns de-a lungul timpului să-l compătimesc. Pe parcursul exodului nostru, am realizat că și figura aceea paternă trăise într-o cușcă, fusese prins și el și imobilizat de același torționar, chiar dacă atacurile asupra simțurilor lui se deosebeau de izolarea la care fusesem eu supusă.

A plecat din prag și s-a apropiat de mine, suficient cât să-i disting trăsăturile. Avea chipul celui care îmi vorbise cândva despre importanța de a memora numele tuturor celorlalți copii. Mă simțeam profund rușinată că nu mai țineam minte nici unul, dar, din fericire, în momentul acela, nu m-a întrebat de ele. Era mai important pentru el să lămurească alte lucruri.

— Nu sunt tatăl tău, Perla, mi-a spus. Trebuie să înțelegi asta. Iar femeia aici de față nu e mama ta. Ceilalți membri ai familiei tale, sora ta geamănă…

Femeia a sărit în picioare și i-a făcut semn să tacă. Bărbatul i-a aruncat o privire nedumerită, după care a încuviințat din cap și a plecat, nemulțumit de amestecul ei, dar neîndrăznind să-i sfideze ordinul.

Era o perioadă în care toată lumea capitula. Presupun că asta făcea și el.

Dar eu? Speram din tot sufletul să-mi fi lăsat acolo, în cușca aceea, capacitatea de a capitula, dar nu puteam fi sigură.

Seara, când femeia m-a pus la culcare, mi-a dezvăluit

identitatea fiecăruia. Bărbatul era Tatăl Gemenilor, iar ea era Miri. Mi-a interzis s-o numesc doctoriță. Era de înțeles.

Tatăl Gemenilor avea o listă. Pe ea erau trecuți toți copiii, numele lor, vârsta, orașul natal, până și baraca în care trăiseră.

Am aruncat o privire pe listă în timp ce Miri o studia, în ziua în care am plecat, pe 31 ianuarie 1945.

Știam că mă numesc Perla. Nu era o informație proaspătă. Îmi spusese și peretele.

Din câte se părea, aveam treisprezece ani. Nu mă surprindea. Uitându-mă la celelalte fete de treisprezece sau aproape treisprezece ani, eram la fel de înalte și costelive. Informația corespundea observațiilor mele.

În dreptul orașului natal puteau să nu fi notat nimic. *Necunoscut*, scria.

Am văzut-o pe Miri când a tăiat *Necunoscut* și a scris *Miri*. Mi-a surprins privirea și a început să bată cu creionul în foaie.

— Ești de acord? m-a întrebat.

I-am spus că da și s-a bucurat de parcă îi făcusem un mare compliment.

Când i-a înapoiat lista, Tatăl Gemenilor s-a uitat confuz la această mențiune, dar n-a comentat. Era prea ocupat ca să-i pese dacă cineva își înlocuiește orașul natal cu o persoană. Trecea de la un copil la altul, îi întreba ce au în bagaje – sticle cu apă, pâine, sardele, bomboane de la sovietici –, în ce stare le sunt pantofii și le împărțea haine de blană furate din sectorul Canada.

Copiii păreau rotunjori și grăsuni datorită noilor achiziții. Trupurile le erau acoperite de blănuri și provizii, iar de sub glugi le ieșeau fețele mititele. Aveai impresia că sunt o armată de ursuleți dezorientați, cărora Tatăl Gemenilor le trasa sarcini.

— Cei mari au grijă de cei mici, iar cei mici au grijă de bebeluși. Ați înțeles? Țineți pasul cu grupul. Nu rămâneți în urmă. Dacă rămâneți în urmă, vă descurcați singuri. Comportați-vă ca niște soldați.

Am văzut mai multe nasuri ridicându-se mândre în aer la auzul acestui scurt discurs. Mi-aș fi dorit să mă simt și eu la fel de entuziasmată. Alta era situația dacă aș fi avut-o alături pe jumătatea mea, care să se aplece spre mine și să-mi spună glume în timp ce stăteam în roabă.

Eram treizeci și cinci de copii în total, dar perechea mea nu se număra printre ei.

— Știu că am avut o soră geamănă, i-am spus lui Miri. Doar că nu mi-o aduc aminte. Îmi tot spun că semăna cu mine în multe privințe și se deosebea în altele. Problema e că nici pe mine nu mă cunosc îndeajuns.

Am ieșit pe porți, pe picioare sau în cărucioare, fără ca obiectivul aparatului de filmat să imortalizeze acest eveniment grandios. Fără costume. Fără fotografi. Pe atunci nu-mi dădeam seama, dar asta îmi doream să vadă lumea: grupuri de copii care înaintează pe cărarea înghețată, unii prea mici ca să dea atenție cuvintelor de la poarta principală, cuvinte ce se înălțau pe bolta cerului de la Auschwitz, alții tot mici, dar deja prea bătrâni, încercând să le pătrundă înțelesul. Am văzut un băiat de paisprezece ani, cu o ureche sfâșiată și păr lățos, căutând pe jos o piatră pe care s-o arunce la cuvintele de pe poartă. L-am văzut târșâindu-se pe gheață; îi spunea Tatălui Gemenilor că are nevoie de una mare și grea, ca să lovească în cuvinte și să provoace un zgomot metalic. Îl priveam cum caută prin zăpadă și aveam senzația că-l cunosc de undeva. Era ceva familiar în felul în care strângea buzele și scotocea după piatră, ca și când era obișnuit să facă rost de obiecte cu întrebuințări precise. Am încercat să-i descopăr numele în minte, dar n-am izbutit. Poate, dacă găsea o piatră potrivită și lovea în cuvinte, mi-aș fi amintit, l-aș fi auzit în ecoul pietrei care izbește metalul. Convoiul nostru, însă, înainta rapid; Miri îmi împingea roaba, ceilalți copii se perindau în jurul Tatălui Gemenilor și începeam să-mi pierd speranța că băiatul va găsi vreodată o piatră suficient de puternică pentru a-și atinge scopul. Conducătorul grupului l-a îndemnat să-și vadă de drum.

Întârziaserăm deja la întâlnirea cu viața, a zis Tatăl Gemenilor. N-avea rost să mai irosim minute prețioase, privind înapoi.

STAȘA. 15. Pașii noștri vor cutremura pământul

În Koło, oriunde te uitai, vedeai un semn, un mesaj. Pe pereții gării fluturau petice de hârtie. Oamenii scriau unde merg, unde

au fost, pe cine caută. Scriau cine fuseseră, dar aveau grijă să nu menționeze cine deveniseră.

Nu vizitasem niciodată orașul, dar îl știam din poveștile foștilor săi locuitori: Koło era un nod de transfer al evreilor adunați de autorități și deportați în ghetoul din Łódź. Câțiva dintre acești prizonieri s-au împrietenit cu tata; se întâlneau cu el pe ascuns, în subsolul nostru din ghetou. Prietenii tatei vorbeau cu tristețe despre istoria orașului și ospitalitatea pe care le-o arătase cândva meșteșugarilor evrei. Dar orașul lor nu era același Koło pe care îl vedeam pe fereastra trenului. Orașul bucolic de odinioară, cu râuri și mori de vânt, devenise unul dintre locurile lăudate de Himmler pentru acțiunile de exterminare petrecute acolo.

Aproape că nu suportam să-l privesc. Mi-am concentrat atenția asupra mesajelor și numelor.

La un moment dat, crezând că nu-l văd, Feliks s-a apucat să-și scrijelească numele pe scaunul de vizavi. Lucra în grabă, evident rușinat de inutilitatea gestului său și de propriul impuls de nestăvilit. Pentru că pe noi nu ne căuta nimeni. Nimeni nu ne scria numele undeva. Nimeni nu scria: *Dacă citești aceste rânduri, Dumnezeu mi-a ascultat rugile, pentru că înseamnă că nu ai murit, ești doar departe de mine, ceea ce e același lucru, dar mai ușor de remediat.* Mi-am dorit mereu să-i scriu asta Perlei. Dar nu era loc de un mesaj atât de lung prin mulțimea de nume și bilețele. Erau atât de multe nume, încât se întindeau pe fiecare suprafață disponibilă, cu o îndârjire violentă.

Aș minți dacă aș spune că nu mi-am căutat numele printre ele, scris de mâna lui Mengele. Pentru că eram convinsă că încă mă caută. La fiecare dintre aceste depozite de mesaje – în gări, pe spătarele scaunelor din tren – mă gândeam că trebuie să ne caute. Mă bucuram că a fugit, mă bucuram că trebuie să-l vânez, căci astfel îmi dovedeam și mai mult dragostea pentru Perla. Nu-mi imaginam însă cum de m-a părăsit cu asemenea ușurință, pe mine, cobaiul lui cel mai deosebit. Începeam să cred că nu i-a păsat niciodată de mine.

Eram o jumătate frântă, rătăcită în mijlocul pustietății, iar trenurile păreau hotărâte să mă mențină în această stare. Un lucru țin să vă spun despre acele vremuri, când războiul era încă război, dar pe sfârșite, când refugiații cutreierau drumurile și tancurile zăceau răsturnate pe spate, ca niște țestoase uriașe, și

cel mai înțelept era să eviți orice convoi militar, fie el sovietic sau german: trenurile acestea în care n-ar fi trebuit să ne mai încredem vreodată păreau să fie singura noastră cale de a ajunge acasă. Din acest motiv, oamenii urcau în vagoane de bunăvoie și se făceau că nu observă când acestea nu ajungeau la destinațiile anunțate. Încrederea noastră că vom fi cândva în siguranță mi se părea de-a dreptul uluitoare.

Chiar dacă trenurile nu ne duceau înapoi la Auschwitz, păreau hotărâte să ne răzlețească și să ne deruteze. Singurul lor avantaj real era că ne protejau de ninsoare și că nu trebuia să plătim nimic pentru asta. Eu și Feliks stăteam amândoi pe un scaun, iar, când a venit conductorul și ne-a măsurat cu o privire suspicioasă, n-a trebuit decât să ne suflecăm mânecile și să-i arătăm numerele de pe brațe. Cerneala albastră era biletul de călătorie în orice direcție dorea să ne poarte trenul.

După ce am părăsit templul de paie, au urmat câteva zile de popasuri și întoarceri din drum. Am luat-o spre est, apoi spre vest, cu capetele legănându-ni-se moi pe umeri și corpurile înghesuite pe scaune. Iar, când dimineața s-a transformat în seară și am intrat în Koło, am fost martorii unui nou sfârșit: cel al șinelor de tren. Conductorul ne-a cerut să coborâm din tren. Ăsta nu e hotel, ne-a zis. Ghemuiți unul într-altul, ne-am prefăcut că nu înțelegem poloneza, am încercat să-l înduplecăm să ne lase să dormim peste noapte în trenul oprit. Dar, deși conductorii le permiteau refugiaților să călătorească pe gratis, confortul nostru îi interesa mai puțin. Ne-a luat de urechi, ne-a dus la ușa vagonului și ne-a scos în frig și ne-a îmbrâncit pe peron. Pentru prima oară l-am văzut pe Feliks chinuindu-se să se ridice. Obiectele din prețiosul pachet al Brunei s-au rostogolit în zăpadă. Am sărit după ele și am adunat cartoful și jumătate și sticla cu apă, singurele noastre mijloace de subzistență.

Înfrânți, ne-am târât în pădure și am găsit un șopron. Părea inofensiv. Acolo trăia un porc, gras cum nu mai văzusem vreodată, și o vacă cu ochi triști și ugerul plin de lapte. Feliks mi-a arătat cum s-o mulg și am rămas impresionată de iscusința lui. Locuința spațioasă ne-a mai înveselit – porcul și vaca ocupau două dintre cele patru boxe. Noi ne-am instalat în ultima, lăsând boxa alăturată liberă. Astfel adăpostiți, ne-am învelit cu hainele de blană și am visat la o dimineață în care nu va mai trebui să fim Ursul și Șacalul.

Adormi atât de ușor când știi că, la trezire, te așteaptă un pahar cu lapte.

Când ne-am trezit însă, nu ne aștepta hrană, ci spaimă, nechezatul unui cal și imaginea unei perechi de cizme, ale căror tocuri pline de noroi se vedeau prin crăpătura dintre perete și podea. În timp ce posesoarea cizmelor își lega calul, eu și Feliks am amuțit; ne-am lungit pe jos și am făcut-o pe morții și sunt convinsă că am fi scăpat basma curată, dacă pe Feliks nu l-ar fi apucat strănutul. La auzul lui, purtătoarea cizmelor a ieșit fuga din boxa calului și a intrat peste noi. Era o femeie în vârstă, cu haine curate și un palton prezentabil. Obrajii rotofei îi tremurau ca doi sori pe față, iar ochii de un albastru înceţoșat indicau că e aproape oarbă. Nu-mi plăcea cum arătau, dar când s-a apropiat, m-am îmbărbătat că sunt blânzi, pentru că noi eram rătăciți, flămânzi și trăiam de pe o zi pe alta, și nu poți trăi de pe o zi pe alta decât un timp limitat, până când începi să vezi izbăvirea în toți cei ce-ți ies în cale. Femeia s-a uitat la noi gânditoare, calculându-și parcă următoarea mișcare, iar, odată ce a ajuns la o decizie, s-a repezit spre noi cu brațele deschise.

— Copii! a strigat. V-am căutat peste tot! Nu credeam că vă mai găsesc!

Ne-a strâns în brațe. Era o femeie voinică, dar totuși slăbise – se simțea din strânsoarea ei; aripi moi de carne îi atârnau în mâneci.

— Să nu vă pună sfântul să mai fugiți vreodată!

M-am smuls din brațele ei și m-am lipit cu spatele de zidul șopronului.

— Nu suntem copiii tăi, i-am spus calm. Numele meu e Stașa Zamorski. Sunt sora geamănă a Perlei.

— Zău? Te rog să mă ierți. Asta înseamnă că ea e Perla? a zis femeia și i-a tras lui Feliks un pumn în braț.

— Nu, e băiat. Dar, într-adevăr, a avut și el un frate geamăn.

— Puteam să jur că sunteți copiii pe care i-am pierdut, a suspinat femeia. Credeam că s-au întors acasă. Mă ajutați să-i găsesc? Ca răsplată, vă ofer adăpost și mâncare.

Feliks mi-a aruncat o privire în care se citea că mă lasă pe mine să decid. Deși era suspicios în privința femeii, îl încânta gândul unui trai fără griji. Dacă n-am fi fost aruncați dintr-o parte în alta de trenuri și vreme, dacă am fi avut burțile pline și încălțări zdravene și dacă lumea n-ar fi fost înghițită de alb, sunt

convinsă că ar fi refuzat propunerea fără să stea pe gânduri. M-a tras deoparte, ca să ne sfătuim.

— Crezi că putem s-o dovedim, la nevoie? m-a întrebat.

Am jurat că nu voi permite să pățească nimic nici unul dintre noi. Părea sceptic, dar s-a întors spre femeie și i-a expus planul lui.

— Rămânem o seară, a informat-o. Cât să-și mai revină fata, care, după cum vezi, e slăbită. Ne dai și ceva de mâncare, da? Suntem flămânzi. Și, poate, niște pâine când plecăm.

— Casa și pâinea mea sunt și ale voastre, l-a liniștit ea.

— Atunci, batem palma, a declarat Feliks. Doamnă, te ajutăm cu plăcere să-ți cauți copiii, a asigurat-o, făcând o plecăciune neașteptat de grațioasă.

Apoi am urmat-o pe femeie prin zăpada din jurul șopronului, până la potecuța în capătul căreia stătea o casă atât de modestă și albă, ca un titirez răsturnat, încât nu-mi imaginam că ni se poate întâmpla ceva rău înăuntrul ei. În același timp, știam că e riscant să am încredere într-o persoană cu totul necunoscută. Ochii albicioși ai femeii nu trădau nici un strop de căldură și, în timp ce înaintam alături de privirea ei rece și oarbă, am început să mă întreb dacă nu cumva adevăratul ei defect era firea, și nu vederea.

Nemurirea îmi prindea bine în astfel de situații. Dar ce mă făceam cu Feliks? Trebuia să am grijă să nu pățească ceva.

Casa femeii era simplă. Avea un pat acoperit cu o zdreanță și rachete de zăpadă la ușă. Un preș împletit, obișnuita cunună de spice. O căldare așezată sub o crăpătură. Tavanul era atât de jos, încât aveam impresia că suntem uriași, iar femeia trebuia să meargă îndoită de mijloc, ca să nu-și spargă capul. Cum o fi să trăiești într-un asemenea unghi? Deși cocoșată, sigur era o mamă bună, pentru că locuința era imaculată. Lavița era din lemn de cireș lustruit, dulapurile, simple și curate. O toporișcă lucioasă atârna dintr-un cui peste masă.

— De cât timp ți-au dispărut copiii? am întrebat-o.

Femeia nu mi-a răspuns. Am repetat întrebarea. Pe lângă faptul că era oarbă, părea să fie și tare de urechi. Îmi era milă de ea, așa că n-am insistat, mulțumindu-mă s-o privesc cum taie pâinea. Abia atunci m-a izbit austeritatea casei. Mi se părea ciudat că nu exista nici o fotografie cu copiii dispăruți. Sau o dovadă cât de măruntă că ei – sau cineva – ar fi locuit vreodată

acolo. Nici o carte pe etajeră. Nici un pian, nici o pisică adormită într-un coș. Înainte să ne mutăm în ghetou, familia mea trăia într-o lume a obiectelor și, uneori, în locurile unde mă adăposteam cu Feliks, stăteam trează noaptea și încercam să rememorez acele lucruri. Revedeam în gând detaliile de pe vesela mamei, culoarea telescopului bunicului. Mi se rupea inima de mila copiilor dispăruți, pentru că indiferent unde se aflau, nu aveau nici o amintire care să-i consoleze – în casa aceasta, flacăra lumânării nu avea ce să lumineze. În clipa aceea, am zărit iadeșul de pe prichici, urmat de un alai de îngerași ceramici. Imaginea acestor obiecte mă alina – dacă aș fi fost un copil dispărut cu asemenea origini, sigur aș fi purtat aceste suvenire în suflet.

Am întrebat-o pe femeie cum îi cheamă pe copiii ei, cum arată. În loc să-mi răspundă la aceste întrebări atât de banale, m-a înghiontit în coaste, cum face omul intrigat de subnutriție, și a insistat să mănânc.

Feliks a înfulecat bucuros, dar eu nu m-am putut atinge de nimic. Ca să mănânc pâine, îmi trebuia un talent pe care nu-l mai aveam. Ca șacal, meritam mai degrabă iepure crud. Dar pâinea civilizată din trecutul meu? Fiecare fibră a ființei mele îmi spunea că nu merit pâine dacă sora mea nu mai trăiește. Prin urmare, am fost obligată să vomit pe masă.

— Ce naiba faci? s-a răstit femeia, glasul ei trădând un temperament cu totul diferit de cel cu care ne-a întâmpinat.

A ridicat o mână. Nu-mi dădeam seama dacă vrea să apuce toporișca de pe perete sau să-mi tragă o bătaie tradițională, așa că m-am ascuns sub masă și l-am tras și pe Feliks după mine.

— Derbedeilor, a zis femeia și a luat mătura din colț.

Astfel înarmată, a traversat camera și s-a aplecat spre ascunzătoarea noastră. A început să ne ciomăgească cu coada măturii, lovindu-ne peste umeri și spinare. Am fugit, răsturnând masa în urma noastră, și ne-am refugiat în colțuri diferite ale casei. Femeia s-a dus spre colțul lui Feliks. Coada măturii se agita nebunește, izbindu-l pe unde nimerea, în cel mai haotic mod. Feliks tremura, copleșit de spaima firească a omului muritor. Dar nu s-a văitat nici măcar când mătura l-a atins pe șira spinării, cu un trosnet puternic. Trosnetul mi-a dat de înțeles ce am de făcut: era momentul să-mi respect jurământul de a-l proteja. Am scos cuțitul de pâine și m-am furișat în

spatele femeii – era atât de absorbită de bătaia pe care o aplica, încât nu m-a auzit.

Un ciocănit la ușă, vesel și energic, mi-a dejucat planul.

Femeia s-a întrerupt din îndeletnicirea ei violentă și s-a uitat în jur cu ochii ei albi; s-a dus la ușă și a lipit un ochi de vizor. Priveliștea a încântat-o nespus și am înțeles motivul când i-am văzut pe vizitatori: un tânăr și o tânără în uniforme gri, cu embleme în formă de fulger pe piept. Bărbatul s-a recomandat pe el și pe femeie ca fiind șefi de operațiuni în lagărul de exterminare de la Chełmno. El se numea Heinrich, ea, Fritzi.

— Fiți binecuvântați, a zis femeia, cu o umbră de neliniște în glas.

Bărbatul i-a explicat că lagărul fusese ocupat de ruși. Ofițerii se străduiseră vitejește să ucidă toți prizonierii; își riscaseră viețile până în ultima clipă, chiar și atunci când fugeau, ca să nu lase nici un evreu în viață. Din nefericire, evreii s-au împrăștiat prin sate. Dar Heinrich, Fritzi și alții credincioși cauzei erau hotărâți să nu-i lase să se ascundă.

— În acest caz, am aici doi care o să vă bucure, a spus femeia, făcându-le semn să intre.

Ne-a aruncat o privire ostilă în timp ce ne agățam unul de altul, ghemuiți într-un colț și tremurând în hainele de blană. A turnat ceai în cești și ne-a etalat mândră musafirilor ei.

— Ăștia doi nu vor scăpa de aici cu viață. Eu și bărbată-miu am omorât evrei mulți ani. Era datoria noastră divină. Vedeți toporișca din cui? Minunată armă când vrei să spargi țeasta cuiva. Eu doar ademeneam copiii. El făcea toată treaba, dar acum… s-a dus.

Șefii de la Chełmno i-au prezentat condoleanțele lor.

— A fost un om cumsecade și foarte dedicat cauzei. În ultimii ani, era tot mai greu să găsim evrei, datorită eficienței Führerului. Odată, am descoperit o ascunzătoare plină în pădure și, din când în când, veneau singuri la ușa noastră, cerșind mâncare. Fără el, e mult mai greu să-i adun. Acum, dacă am noroc să dau peste ei, trebuie să le câștig încrederea. Așa că le umflu burțile și-i omor în somn. Sper să-mi înțelegeți intenția – cum altfel aș putea să-i momesc pe ăștia doi dacă nu cu mâncare?

— E un plan bun, a spus Heinrich, dar o mare risipă de pâine.

— Da, știu, a oftat femeia. Dar n-am cum altfel să le câștig

încrederea. Nu știu să citesc, jucării n-am. Voiați să le cânt? a adăugat, cu o urmă de sarcasm.

Se vedea că e nemulțumită de reacția lor. Se așteptase să primească laude și mulțumiri, un veritabil omagiu adus cruzimii ei. Dar, în mod surprinzător, nici gând de așa ceva.

Heinrich s-a apropiat de colțul nostru și ne-a studiat cu ochii mijiți. Nu prea știu ce se mai vedea din mine, fiindcă mă făcusem mică de tot lângă Feliks. Eram o blană de urs peste blana de șacal, tremurând din toate încheieturile. Bătrâna a venit lângă Heinrich.

— Faci dumneata onorurile? a întrebat ea. Sau preferi să-i ții, ca să-i omor mai ușor?

Mâna ei brăzdată de vene verzi m-a înșfăcat de gulerul hainei. Nu-mi explicam de ce nu fug. Feliks a încercat să țâșnească, dar, de frică, s-a împiedicat în propriile picioare și a căzut. Fritzi a chicotit, amuzată de stângăcia lui, dar, dintr-un motiv de neînțeles, râsetul ei nu-mi părea atât de crud. Apoi, surprinzător, șefii de la Chełmno și-au îndreptat atenția spre gazda noastră.

— Spuneai că știi să cânți? a întrebat-o Heinrich, cu seninătate.

— Da, a răspuns bătrâna, încruntată din pricina turnurii pe care o luase discuția.

S-a ridicat și și-a netezit șorțul cu palmele.

— Am luat lecții când eram mică, în vremuri de mult apuse. Ce-ai vrea să-ți cânt?

— „Zog nit keyn mol“, a venit imediat răspunsul.

— E în idiș? a întrebat femeia, nedumerită.

— Cum, dumneata nu-l știi? a intervenit Fritzi, scoțând pistolul și îndreptându-l spre femeie. A devenit extrem de popular în ghetouri și lagăre.

Împreună, cei doi militari s-au apucat să intoneze un cântec pe care eu și Feliks îl cunoșteam bine, cântecul partizanului, cântecul rezistenței evreiești.

Să nu spui niciodată că ai ajuns la capătul puterilor
Oricât de amar e viitorul pe care-l vestește cerul plumburiu;
Căci ceasul la care tânjim va sosi
Iar pașii noștri vor cutremura pământul: vom supraviețui.

În momentul în care au ajuns la ultimul vers, bătrâna a deschis gura și a început să chelălăie. Poate că voia să-i îmbuneze, cântând odată cu ei. N-am auzit nimic din vocea cu care se lăuda. Poate că avea o voce minunată, una fabuloasă, pe placul lui Hitler și Mengele deopotrivă. Poate că merita să fi avut o cu totul altă viață datorită muzicalității ei. N-am de unde să știu toate astea. N-am apucat s-o auzim, căci, imediat cum a deschis gura, un glonț a intrat în ea, ca o albină reîntoarsă la stup, și a ieșit prin ceafa ei căruntă. La ieșire, glonțul a mai vibrat puțin în perete, după care a încremenit acolo, ca și când ar fi conștientizat că-și încheiase misiunea. Răzbunătorii au călcat indiferenți peste trupul femeii și au dat roată scenei create, admirând iadeșul și îngerașii, cu chipurile lor tinere luminate de un nemărginit entuziasm.

— Terminați de mâncat, a zis Fritzi.

Feliks s-a ridicat, izbindu-se încă o dată cu capul de masă în furia lui, și și-a reluat locul. A început să înfulece sârguincios pâinea. I-am urmat exemplul.

— Asta sunt numele voastre adevărate? i-a întrebat Feliks.

Nici un răspuns. Cei doi continuau să se învârtă prin cameră. Fritzi se comporta de parcă era în antractul unui spectacol care îi plăcea mult. Heinrich era la fel de calm. S-a așezat pe cel de-al treilea scaun de la masă.

— Îmi permiteți? a zis, plimbând două degete pe masă, spre farfuria mea, de parcă mâna lui ar fi fost o persoană.

Am întins farfuria spre el. Nici n-a observat că e mânjită de voma mea, de la conflictul cu pâinea. Era prea ocupat să-și admire partenera. Femeia și-a scos chipiul de pe cap și abia atunci am băgat de seamă că părul ei blond era negru ca smoala la rădăcini. Și-a trosnit degetele, ca și când se pregătea de bătaie, apoi a scuipat pe bătrână, pe ochii ei încețoșați, pe șorțul ei. Nici o părticică din ea nu a scăpat acestui asediu. Fritzi a ținut să scuipe chiar și în balta de sânge de pe podea. A scuipat și a tot scuipat până i s-a uscat gâtul, moment în care s-a uitat la cana mea cu lapte, l-a adulmecat bănuitoare și l-a băut până la ultima picătură. Ochii ei negri străluceau peste marginea cănii, ca două corăbii îndepărtate.

Când ești nemuritor, cea mai mare problemă e că ai la dispoziție o eternitate să te gândești la ce fel de om ai devenit. Moartea unui geamăn îți dă de două ori mai multe bătăi de cap.

Deși n-am încetat nici o clipă să fiu jumătatea Perlei, am realizat atunci că nu m-ar deranja deloc să ajung o persoană ca răzbunătoarea cu ochi negri din fața mea. O priveam probabil foarte admirativ, pentru că a întors capul cu o grimasă, vrând parcă să se ferească de adorația mea, și mi-a spus:

— Nu-i datorezi nimănui viața.

Am dat să intru într-o polemică pe această temă, fiindcă ea n-o cunoștea pe Perla și habar nu avea că îi datorez viața în întregime surorii mele, dar mi-am dat seama că răzbunătoarea n-avea chef de dezbateri; era prea ocupată să scotocească prin sertare și bufete și să îndese în raniță tot ce-i cădea în mână. Toată carnea, toată brânza, toată pâinea. A luat un pachet de țigări, a aprins una și i-a întins-o tânărului, fără să se sinchisească de cadavrul întins la picioarele lor. Simțeam că îi leagă o anumită trăire, ceva suav și ciudat de nevinovat, și nu și-au amintit de cadavrul de pe podea până când răzbunătoarea n-a observat o pată de sânge care poposise pe reverul lui Heinrich, strălucitoare ca o floare la butonieră. Degetele ei au zăbovit câteva secunde acolo, după care Heinrich a revenit la masă, cu o figură încântată, și ne-a făcut cu ochiul.

A mai mâncat puțin, mestecând delicat ca un gentleman, apoi s-a uitat la Feliks și la mine. Nu a fost nevoie să-i arătăm numerele de pe brațe. Știa cine suntem.

— Ce intenționați să faceți acum, că sunteți liberi? Aveți vreun plan?

I-a întins țigara lui Feliks și l-a îndemnat să tragă un fum.

— Tata, care era rabin, avea o vorbă, a spus Feliks trăgând din țigară, după care l-a apucat un acces de tuse. Spunea că morții mor ca să trăiască viii. Până acum n-am înțeles ce voia să zică. Cred că se aplică foarte bine torționarilor noștri.

Mulțumit de răspuns, Heinrich a ridicat paharul. Feliks avea figura unuia care și-a întâlnit eroul. Nici eu nu eram departe. Mă mânca limba să-i mărturisesc răzbunătorului secretul meu – voiam să-i spun că îi mulțumesc că m-a salvat, dar nu aveam nevoie să fiu salvată. Singurul în pericol era Feliks. Dar toți cei din cameră erau mult prea preocupați să facă planuri.

— Presupun că ați avut mulți torționari, a zis Heinrich. E un proiect ambițios să-i omori pe toți.

— Ne interesează doar unul, a spus Feliks. Josef Mengele.

— Sunteți prea mici ca să ucideți, și-a dat cu părerea fata.

— I-am văzut cum mi-au spintecat fratele, a răbufnit Feliks.

— O să te distrugă, dacă faci asta, dacă ucizi. Uită-te la noi. Suntem distruși, a spus fata.

Îmi venea să le spun că nu-mi par câtuși de puțin distruși. Dimpotrivă, aveau o strălucire pe chipuri, cum nu mai văzusem dinainte de război. Feliks a insistat, hotărât să obțină binecuvântarea celor doi pentru misiunea noastră.

— Era fratele meu geamăn. Când au înfipt cuțitul în el, l-au înfipt și în mine.

— Nu ești suficient de puternic, a mormăit Heinrich.

— Cuțitul ăla mă înjunghie în fiecare zi, a continuat Feliks. Și uite că încă trăiesc.

Heinrich și Fritzi au schimbat o privire. Vi se pare bizar dacă vă spun că dragostea vibra ritmic între ei?

— Prea bine, a zis Heinrich. Nu te poți pune cu îndârjirea celor care și-au recăpătat libertatea.

Și astfel am început pregătirea. În ora ce a urmat, Heinrich ne-a învățat cum să folosim revolverul. Primele mele ținte au fost cele cinci bibelouri de pe poliță. Or fi fost ele îngeri, dar asta nu le-a ferit de furia mea, mai ales că stătuseră și asistaseră la suferința noastră fără să facă nimic. Primul îngeraș a explodat fără să cârtească. Știa că e vinovat. Apoi a venit rândul lui Feliks. I-am nimicit pe ceilalți îngerași unul după altul; le-am condangat sufletele fragile la neagra uitare. După ce am ucis fiecare câte doi, ne-am uitat unul la altul, așteptându-ne să ne certăm pe ultimul. Se vede însă treaba că împușcăturile au avut un straniu efect civilizator asupra noastră.

— Ți-l las ție, am spus într-un glas.

Răzbunătorii, în schimb, păreau exasperați de bunele noastre maniere.

— Haideți odată! au strigat.

Feliks a tras în ultimul bibelou; se citea încântarea pe chipul lui, iar, după ce glonțul a sfărâmat și ultimul înger, răzbunătorii și-au luat bagajele în spinare.

Regretam că nu avem mai mulți îngeri pe care să-i ucidem la nesfârșit, astfel încât, fascinați de execuțiile noastre, răzbunătorii să rămână cu noi. Dar ei erau hotărâți să ne părăsească. Ca să ne mai aline suferința, ne-au rezolvat problema armelor și ne-au tratat ca pe egalii lor. Fritzi a declarat cu seninătate că putem păstra revolverul, iar Heinrich a luat

toporișca din cui și mi-a înmânat-o.

— E cam grea, a zis.

— Ne descurcăm noi, a spus Feliks.

A venit lângă mine și i-a verificat tăișul cu degetul, după care mi-a furat-o fără menajamente.

— Până acum toporișca nu a avut un scop clar. O să afle care-i e rolul când o s-o înfig în inima lui Mengele. Dacă nu în inimă, în burtă. Iar, dacă nici în burtă, atunci în spinare.

Cei doi încercau să-și ascundă amuzamentul, dar nu prea reușeau. Dar și dacă ne considerau, poate, caraghioși, și-au jucat rolul până la capăt în melodrama noastră. Fritzi s-a aplecat spre mine, ținând un obiect minuscul în căușul palmelor. Inițial, am crezut că e o perlă. M-a indus în eroare ochiul vătămat. Uitându-mă mai atent, am remarcat că e o pastilă. O pastilă care, potrivit spuselor lui Fritzi, te omoară imediat ce-o înghiți. Era o capsulă de mărimea unui bob de mazăre, cu un înveliș maro, cauciucat, și conținut letal: o soluție concentrată de cianură de potasiu. Mi-a așezat-o în palmă, mi-a strâns degetele în jurul ei și m-a sfătuit s-o pun în paharul lui Mengele înaintea unui toast, spărgând-o mai întâi, ca să-i descătușez puterile ucigătoare.

Am rămas fără grai. Moartea stătea în palma mea sub forma unei pastile! Răzbunarea se va prelinge pe gâtul lui Mengele, fără ca acesta să bănuiască ceva! Pastila avea puteri care mie îmi lipseau. Întrecea cuțitele mele de pâine și, poate, chiar și pistolul și toporișca lui Feliks. După socotelile mele, era egala magiei chihlimbarii din seringa lui Mengele. Nu-mi rămânea decât să sper că nu mă va corupe așa cum seringa îl corupsese pe el.

Am mișcat pilula prin palma desfăcută, așteptându-mă să-și deschidă aripile ca un cărăbuș. Părea vie. Am dus-o instinctiv la ureche – trebuia să-i descifrez șoaptele. *Voi fi mereu puternică*, spunea. *În mine zace un veac de dreptate.*

Mi s-a părut că are glasul Perlei. Sau era al meu? Oare mai aveam aceeași voce acum, că ea preluase sarcina de moartă, iar eu pe cea de îndoliată?

Mă pregăteam să întreb pastila la ce se referă, dar am remarcat că toată lumea se uită la mine. Feliks s-a înroșit când i-am surprins privirea și a întors capul, de parcă îi era rușine să fie asociat cu mine. Răzbunătorii râdeau nestânjeniți de

năuceala mea.

Dar ce ne facem cu cadavrul? a întrebat Feliks, la final. Ce poftiți voi, au răspuns ei repede. Ardeau de nerăbdare să reia omorurile. I-am privit din pragul ușii cum urcă în mașină, o minunăție lucioasă și elegantă, cu steagul nazist care flutura jalnic pe hampă. În loc de la revedere, au scos un strigăt de răzbunare. *Zemsta!* au țipat, iar răsuflarea lor a împrăștiat în aer aburi albăstrii ai gerului. Apoi au demarat în trombă. Nu ne mai aparținea nouă, ci lumii impostorilor naziști ce nu pierdeau nici un prilej să se răzbune.

Am rămas o vreme în prag, după care ne-am amintit de cadavrul întins pe podea. Am aruncat o privire la cămin și la îngerașii făcuți țăndări.

— Acum ce facem? a întrebat Feliks și a aruncat o aripă ceramică în foc.

Ne-a străfulgerat același gând. În el a pâlpâit, în mine a scăpărat. Cu coada măturii, am hrănit perdelele cu flăcări. Casa întreagă jinduia după foc, iar flăcările au cuprins-o cu limbile lor, trimițând scântei pe cerul nopții, asemenea unui stol de păsări fosforescente. Le-am urmărit cum mistuie covorul, masa, cununa de spice și iadeșul. Dar imediat ce au început s-o molfăie pe bătrână și i-au înconjurat capul ca o coroană, am rupt-o la fugă, fără să privim înapoi. Mi-era teamă să nu se transforme într-o imagine de coșmar în mintea mea. Așa că am pornit la drum, alături de Feliks și armele noastre; am înotat prin zăpadă până la șopronul în care ne adăpostiserăm la început. Ne-a întâmpinat calul. Știa că avem nevoie de el. Ne-a văzut toporișca grea, revolverul și mâncarea, iar ochii lui păreau să ne spună că nu avem cum să ne descurcăm fără el. A insistat chiar să ne ajute, căci ne era dator după faptele rele ale stăpânei lui.

— E bătrân, a zis Feliks cu amărăciune, mângâindu-l pe crupă. Mai bine-l mâncăm.

— Și cine-l omoară? am întrebat.

Poate că Fritzi avea dreptate. Nu eram făcuți să ucidem. Dar n-am zăbovit asupra acestui gând, căci cum aș fi putut să mi-o iert dacă nu eram în stare să-mi răzbun sora?

Am încălecat amândoi și am pornit-o la drum, străbătând mulțimea de lucruri prăbușite în pădure, spre un viitor despre care nu eram siguri că ne primește.

PERLA. 16. Migrația

Ziua 1

Am reînvățat ce înseamnă ziua, în timp ce călătoream spre est, către Cracovia. Pe parcursul acestei călătorii, am văzut din nou soarele alternând cu luna și împărțindu-și echitabil sarcinile.

Soarelui i-au revenit foamea, kilometrii interminabili și picioarele umflate și ostenite. Lunii i-au revenit coșmarurile, drumul nesigur, trenul ale cărui șine s-au terminat brusc, tot ce nu mai exista. Nu știam sigur care dintre ei e mai ghinionist. Tot ce știam e că amândoi străluceau.

— Priviți înainte, ne-a spus Tatăl Gemenilor. În rest mă uit eu.

Așa că am privit înainte, doar înainte. Dar nu vedeam decât ce se întindea deasupra mea. Mai întâi, m-am înfofolit într-un palton de lână, peste el am pus un covor din piele de oaie, apoi încă un covor, iar toate aceste straturi protectoare mă acopereau până la ochi. Dincolo de aceste învelișuri era un strat de aer rece, un ger mușcător, iar peisajul acesta iernatic era presărat de norișorii respirației mele. Priveam cum se nasc norii de abur și plutesc spre Miri. Ea reprezenta mare parte din cerul de deasupra mea, pentru că îmi împingea roaba.

Cui îi trebuie soare și lună când o are pe Miri alături?

Cu mine sub ea, ca o planetă rănită și palidă, femeia părea hotărâtă să-și asume responsabilitățile amândurora.

În acest exod, cu toții voiam să-l facem mândru pe conducătorul nostru, să ne comportăm ca niște soldați, așa cum ne trata el. Unele oștiri cântau în timp ce mărșăluiau. Nu și noi. La început, nici măcar nu vorbeam, nu scoteam un sunet. Ne temeam să nu atragem atenția vreunui om rău sau a unuia care nu era rău, ci împins la rele de vremurile disperate pe care le trăiam. Cu gândul acesta în minte, înaintam tiptil pe drumurile pustiite.

— Cum se mai simte? a întrebat-o un băiat pe Miri.

Ea mi-a făcut un semn din cap și mi-a zis:

— Perla, el e Piotr, prietenul tău. Are mulți prieteni, băiatul ăsta. Nu-i așa, Piotr?

Băiatul a confirmat. Cel puțin partea că am fi fost prieteni. În

cealaltă privință nu era foarte sigur. Majoritatea prietenilor lui erau…

Miri însă l-a întrerupt înainte de a-și termina propoziția.

— Povestește-i despre tine, Piotr, l-a îndemnat ea. Să nu omiți nici un amănunt.

Piotr mi-a zis că părinții lui au murit. Avea paisprezece ani. La Auschwitz…

— Nu pomeni de asta, a intervenit Miri. Spune-i cine ești, cu ce te ocupi.

Piotr a înghițit în sec. Mi-a zis că a furat cândva o clapă de pian…

— Așa e Piotr, l-a întrerupt Miri pe un ton ferm. E atât de isteț, încât nu știu ce-o să facă cu el. Și ajută mereu pe toată lumea, a adăugat. Sunt sigură că ai și defecte, Piotr, dar în momentul ăsta nu-mi vine nici unul în minte.

L-am surprins pe Piotr privindu-mă cu compătimire. Poate că se holbează la oameni, ăsta o fi unul dintre defectele lui?

— Perla se simte neașteptat de bine, i-a spus Miri. Dar încă nu-și amintește aproape nimic.

— Trebuie să-și amintească, a zis el cu glas șoptit, ușor neîncrezător.

— Imaginează-ți că ești într-o cușcă, i-a șoptit Miri, dar am auzit tot. Iar cușca e într-o cameră întunecoasă. Din când în când, o mână intră prin partea de sus a cuștii. Uneori, mâna îți dă de mâncare. Niște firimituri. Alteori, mâna îți bagă o lanternă în ochi sau sună dintr-un clopoțel sau toarnă apă pe tine…

Miri nu se îndura să descrie toate detaliile acelei situații. Am observat cum i s-au încleștat degetele pe mânerele roabei. Piotr a întrebat-o care era scopul unui asemenea experiment.

Miri i-a oferit o explicație: Mengele dorea să afle ce se întâmplă în momentul în care gemenii identici, între care există cea mai strânsă legătură, sunt despărțiți.

Era o explicație simplă, dar perfect adevărată. Eu, pe de altă parte, i-aș fi putut oferi alta lui Piotr: am fost închisă într-o cușcă pentru că iubeam prea mult. Aveam o legătură extraordinară cu o Persoană, o comuniune pe care bărbatul acela o invidia. El era rece și gol și nu se putea atașa de nimeni, nici de familie, de soție sau de copii. Singurul lucru care-i curgea prin vene era ambiția, iar acest om găunos, ca mulți alți oameni găunoși, era hotărât să rămână în istorie. Într-o zi a ajuns la concluzia că cea

mai bună modalitate de a-și îndeplini planul era să afle cum reacționează două fete care se iubesc foarte mult atunci când sunt despărțite. Prin urmare, ne-a separat. Eu am ajuns în cușcă, iar ea… nu știam ce s-a întâmplat cu ea. Tot ce știam era că, înainte de a mă închide în cușcă, mi-a pus lanțuri la picioare, ca unui animal pe care vrei să-l păstrezi, dar nu te pasionează să-l vânezi.

Imediat ce m-am gândit la povestea asta, chipul bărbatului a început să mă obsedeze. Nu puteam rosti nici o vorbă. Ca să scap de fața lui, am căutat-o pe cea a Persoanei. Speram că, dacă o văd pe a ei, a lui va dispărea.

— Eram gemene identice? am întrebat cu glas tare.

— Leite, a mărturisit Miri.

— Ea unde-i acum? am întrebat.

Știam de marșurile morții. Auzisem de haosul creat la venirea sovieticilor, de numeroasele vieți care fuseseră curmate atunci. Dar mai presus de orice era detestabilul Mengele. Sigur știa că Persoana mea este extraordinară. Poate chiar el a răpit-o? Se puteau întâmpla atâtea lucruri rele, încât era o nerozie din partea mea să sper în existența unuia bun, dar așteptam, totuși, ca Miri să-mi dăruiască unul.

Miri n-a pomenit nimic despre aceste posibilități. În ochii ei însă se citea o tristețe, un freamăt intens și jalnic care-mi șoptea că sunt unica supraviețuitoare a familiei mele. Apoi, parcă disperată să schimbe subiectul, ea și Piotr s-au apucat să-mi povestească despre lucrurile care existau pe lume și la care ne întorceam.

Miri îmi enumera tot felul de locuri. Parcuri, a spus ea. Spații deschise în care puteai face picnicuri, adică să iei masa în aer liber. Muzee, care erau niște clădiri pline de picturi și statui. Sinagogi, locuri unde oamenii se putea aduna, ca să studieze și să se roage. Piotr se concentra mai mult pe obiecte. Telescoape, care îți arătau stelele. Ceasuri, care îți arătau ora. Bărci, care erau mijloace de transport, precum roaba mea, numai că se deplasau pe apă. Instrumente, a zis, după care a adăugat, piane, ca și când asta ar fi trebuit să aibă o semnificație aparte pentru mine.

Era a doua oară când pomenea de acest obiect. Pentru mine nu reprezenta nimic. Dar n-avea decât să-l repete până se sătura – îmi plăcea să-i ascult pe Miri și Piotr cum îmi explică

lumea în cele mai mici amănunte.

Le-aș fi putut corecta explicațiile detaliate dacă mi-aș fi propus. Dar, din motive întemeiate, m-am abținut.

În primul rând, pentru că se vedea că le face mare plăcere să îmi vorbească despre lume. În al doilea rând, pentru că mă ajuta să mă simt completă.

Am remarcat, totuși, că nici unul dintre ei n-a încercat să-mi explice o gară când ne-am furișat în acea seară pe peronul uneia, după ce Tatăl Gemenilor a decis că micuța lui companie nu mai putea continua drumul pe jos. Ceilalți copii s-au culcat, înfofoliți unii lângă alții în zdrențele lor, dar eu am rămas în roabă, ca un bebeluș uriaș într-un leagăn murdar. Miri stătea pe pământ, lângă mine, cu o mână încleștată pe marginea roabei chiar și în somn. Sforăielile tovarășilor mei răsunau în surdină. Am încercat să le disting pe cele ale lui Piotr, dar mi-a atras atenția alt sunet.

Mi-au ajuns la urechi coșmarurile Tatălui Gemenilor, în timp ce se apăra în somn – cine e atât de nebun, zicea el, încât să creeze gemeni dacă ei nu există! Ascultându-i vociferările, mă întrebam dacă e bine să visez, dacă aș putea cumva să mă feresc în somn de bărbatul cu halat alb. Ca să mă mai îmbărbătez, l-am botezat altfel. I-am zis Nimeni.

— Noapte bună, Nimeni, am șoptit.

Dar durerea care-mi săgeta picioarele ținute în lanțuri îmi spunea că el va fi mereu lângă mine, chiar dacă voi mai reuși vreodată să pășesc.

Ziua 2

A venit dimineața, dar nici un tren odată cu ea. Soarele ne dezamăgea încă o dată. Pe jos și în roabă, ne-am reluat drumul. Asta a fost ziua în care am început să cântăm puțin, chiar dacă șovăitor și după multe certuri în privința cântecelor.

Nici unul dintre cântecele Tatălui Gemenilor nu era potrivit, pentru că el era militar de carieră. Cântecele propuse de Miri erau prea grave, romantice și melancolice. Singurul asupra căruia am căzut de acord a fost „Stafide și migdale“, fiindcă tuturor ne stătea gândul la mâncare. Melodia ne-a trezit o mulțime de amintiri, în timp ce înaintam, iar eu am uitat că mă aflu în roabă și m-am întors în poala mamei. Cântam în cor:

Noaptea, sub leagănul puiului meu
Stă o capră mătăsoasă și albă ca neaua
Capra o să meargă la piață
Și-o să-ți aducă o mulțime de bunătăți
O să-ți aducă stafide și migdale
Dormi, copile, dormi.

Când am luat-o de la capăt pentru a treia oară, s-au năpustit asupra noastră vreo douăsprezece femei, care stătuseră sprijinite de copacii de la marginea pădurii.

— Sunteți ultimii de la Auschwitz? a întrebat una dintre ele. Ne așteptăm copiii. Să mai așteptăm? a adăugat deznădăjduită. Are rost să mai așteptăm?

— Mai sunt și alții, a răspuns ezitant Tatăl Gemenilor.

Femeia a încuviințat din cap la auzul acestei informații, pe care a primit-o cu un entuziasm reținut.

— Sunt și copii printre ei?

— Sigur mai sunt unii în lagăr. Armata Roșie a preluat controlul. Noi suntem treizeci și cinci în total.

Femeia a rămas uluită de numărul mic; n-am să uit niciodată licărul de speranță de pe chipul ei.

— Aveți și un Hiram printre voi? Un băiețel rus?

— Avem! a răspuns Tatăl Gemenilor, apoi a strigat spre mulțime. Vino încoace, Hiram!

Un băiețel de-o șchioapă a fost împins în față de ceilalți copii. După el, mai venea un Hiram. Femeia s-a uitat la amândoi și s-a prăbușit în genunchi.

— Nu-i al meu, a șoptit. Nu-i al meu.

Toată lumea stătea încremenită de prea mult timp. Parcă întregul nostru convoi fusese doborât de durerea și tăcerea femeii și nu ne-am putut mișca decât în momentul în care aceasta s-a ridicat de jos și și-a scuturat fusta de praf. Apoi s-a întors la locul ei de lângă copac.

— Copiii atrag după ei alți copii, a zis Tatăl Gemenilor. Dacă își văd semenii, se simt în siguranță. Ar fi bine să vii cu noi. Poate ne vede și, în felul ăsta, te găsește.

— Las un semn pe oriunde trec, a spus femeia.

A arătat spre trunchiul copacului de care se sprijinea. Bănuiam că a scrijelit numele copilului pe el – nu-mi dădeam seama, pentru că literele erau ilizibile. Probabil era prea tocit cuțitul ori

i-a tremurat mâna.

— Dar nu-i de ajuns, a continuat ea. Cine știe dacă îl vor citi vreodată?

Voiam s-o liniștesc, spunându-i că majoritatea copiilor care au trăit în captivitate citesc tot ce găsesc. Voiam să-i spun că, în timp ce înaintam în roaba mea, tânjeam să văd niște cuvinte la orizont, cuvinte care să le estompeze pe cele de pe poarta pe care ieșisem cu două zile în urmă. Îmi doream ca numele scrijelite să se măsoare cu forța porții. Îmi doream să fie drepte și clare. Pentru că singurul defect al mesajului lăsat de femeie era acela că era obosit și șters, fiecare literă declarându-se înfrântă.

Tatăl Gemenilor era prea blajin ca să-i critice semnele, chiar dacă lăsau mult de dorit. În schimb, și-a scos cuțitul și a refăcut mesajul cu grijă, iar, după ce a terminat, a luat bocceaua femeii și i-a făcut semn să vină cu noi.

— Cum rămâne cu prietenele mele? a întrebat femeia.

Tatăl Gemenilor s-a uitat la femeile care se întorseseră la copacii lor, ființe suferinde, de toate vârstele, și le-a făcut semn să vină și ele. Le-a rugat doar să-și noteze toate datele pe lista lui, ca să-i fie mai ușor să comunice cu autoritățile, în cazul în care ne luau la întrebări.

Femeile au țâșnit de lângă copaci și abia atunci am observat că toate trunchiurile de care se rezemaseră aveau inscripționat cât un mesaj, un nume sau o rugăminte. Dacă puteau, ar fi însemnat întreaga pădure. Tatăl Gemenilor s-a schimbat la față. Era prima oară când îl vedeam atât de copleșit de tristețe în afară de momentele în care era chinuit în somn de vreunul dintre coșmarurile lui. A reușit, totuși, să se reculeagă și s-a apucat să noteze în listă. În scurt timp, femeile au pornit în coada convoiului nostru. Încercau să ne dădăcească, iar noi ne străduiam să le respingem cât mai delicat atențiile.

Avem deja mame, am fi vrut să le spunem.

Eu mă gândeam necontenit la a mea. Mă gândeam la ea și-i imploram pe ea și pe *zayde* să-mi arate chipul Persoanei. Dar nici unul nu-mi răspundea. Oare moartea îi silise să mă părăsească? Sau erau atât de îngrijorați pentru viitorul meu, încât nu reușeau să se bucure că am supraviețuit? Degetele mele îmi cercetau fața; încercau s-o cunoască, pentru a o cunoaște astfel și pe cea a Persoanei, dar n-au găsit decât răni

și doi ochi care au văzut prea multe.

Treceam pe lângă mulțimi de refugiați. Chip după chip, trup după trup, toți erau vii și căutau ceva, dar nici unul dintre ei nu era al meu. Să fi murit cel pe care îl căutam? Am întrebat soarele, iar soarele mi-a spus să întreb luna – susținea că luna avea sarcina de a răspunde la întrebări ale căror răspunsuri se anunțau dureroase. Mi s-a părut că soarele nu se simțea tocmai în largul lui. Mi-a întors spatele. În momentul acela, s-a lăsat întunericul peste ochii mei. Întunericul era mâna lui Piotr, care încerca să mă protejeze.

— Nu te uita! mi-a spus, în timp ce împingea roaba.

I-am dat palma la o parte. Voiam să văd ce vedea și el. Părea să fie ceva cumplit. Și atunci l-am văzut…

Trupul zăcea într-un șanț, puțin mai în față. Nu era un trup întreg.

— Ți-am zis să nu te uiți, m-a mustrat Piotr.

— Ea e, am murmurat.

— Nu va fi niciodată ea, a zis Piotr.

Și, ca să-mi dovedească, a nesocotit ordinele lui Miri și a virat, apropiindu-se de șanț, ca să văd mai bine cadavrul.

Nu-mi dădeam seama dacă e bărbat ori femeie. Nu-mi dădeam seama ce vârstă are – nu avea nici față, nici scalp, iar cineva îi retezase picioarele, ca să-i ia ghetele. Asta mi-a zis Piotr când a văzut că refuz să-mi feresc privirea. Mi-a zis că sovieticii au ghete de calitate superioară și că, de câte ori îi găseau oamenii Wehrmachtului, le furau ghetele în cel mai necuviincios mod cu putință.

— Așa că, după cum bine vezi, nu poate să fie Persoana ta, mi-a spus. Persoana ta nu avea cum să aibă asemenea ghete.

Am încercat să mă alin cu gândul acesta. Dar asta nu însemna că Persoana mea umbla în toiul iernii încălțată cu pantofi subțiri?

— Priviți înainte, doar înainte, ne-a avertizat Tatăl Gemenilor.

— Spune-mi cum arată, l-am rugat pe Piotr.

— Ca tine.

— Dar eu nu știu cum arăt.

— Presupun că arăți ca mama ta, mi-a spus. Mai ții minte cum arăta mama ta?

Nu-mi mai aminteam. Am decis că e una dintre întrebările pe

care i le voi adresa lunii, care se apropia cu pași repezi. Urma s-o întreb în cel mai scurt timp, deși bănuiam că răspunsul ei e același pentru noi toți: arătam ca moartea, eram jigăriți și supți la față, cu ochii adânciți în orbite și trăsăturile de altădată șterse cu desăvârșire. Vom trăi oare îndeajuns de mult cât să revenim la ce-am fost cândva – asta era întrebarea care m-a obsedat până la următorul nostru popas.

În noaptea aceea, am găsit o construcție din piatră în pădure. Era prea neîncăpătoare ca să fie o casă și prea mare ca să fie o colibă. Înăuntru, pe podea, am văzut o întreagă constelație de dinți și patru paturi înguste, din marmură. Aceste paturi aveau și capace, dar numai unul era închis. Celelalte trei își căscau gurile negre la noi.

— Un cavou, a zis Tatăl Gemenilor, luându-l gura pe dinainte.

Construcția aceasta era menită să adăpostească morții. Dar trei dintre sicrie fuseseră vandalizate. N-aveam de unde ști dacă e opera unui tovarăș refugiat sau a vreunui hoț care voia să fure bijuteriile de pe cadavre. Mandibula galbenă, aruncată într-un colț, nu dădea nici un amănunt despre istoria ei. Stătea acolo, ca un martor știrb, fosilizat și mut.

Deși nu eram musafirii ei obișnuiți, casa morților ne-a primit cu ospitalitate. Tatăl Gemenilor a curățat sicriele goale de frunze și alte resturi. În fiecare încăpeau doi copii. Piotr s-a întins pe capacul celui de-al patrulea și a căscat. Din leagănul roabei mele, aflată în pragul ușii, am văzut cum răsare luna, fără să-mi ofere nici un răspuns. Afară, cădea o ninsoare ușoară și tremurândă, ca niște pumni micuți și albi pe cer.

Ziua 3

Un tren ne-a dus doar cinci kilometri în direcția Cracoviei. M-am uitat pe fereastră și-am văzut drumurile înțesate de refugiați, fermieri care se întorceau acasă și soldați ai Armatei Roșii care se îndreptau spre necunoscut. Câmpurile înghețate erau brăzdate de șenilele tancurilor. Apoi am ajuns într-un loc neatins, un șir de ferme intacte, pătrățoase și albe ca niște cuburi de zahăr. Exact acolo unde începeau fermele se terminau șinele. A trebuit să coborâm și, imediat ce Tatăl Gemenilor ne-a numărat, ne-a ieșit în cale o namilă de soldat rus, cu fața asudată de entuziasm.

— Porcilor! zbiera el. Porcilor!

Flutura amenințător din mâini. Pe unul din brațe ținea o pușcă. Avea fața pământie, iar ochii îi erau ca niște răni de un roșu-vinețiu sau ca nasturii slăbiți care atârnă pe o haină. Repeta cuvântul acela în vreme ce trupa noastră zdrențăroasă înainta.

— Porcilor! striga. Stați pe loc, porcilor!

Tatăl Gemenilor ne-a făcut semn să ne oprim. Era mai speriat ca oricând – părea că mai are puțin și cade din picioare. *Am bătut atâta drum ca să sfârșim astfel?* era întrebarea care se citea pe chipul lui. S-a dus spre bărbat cu o mână întinsă și i-a oferit lista, ce tremura între degetele lui mai rău ca o frunză în bătaia vântului. Dar soldatul nici n-a catadicsit să se uite la mulțimea de nume; a ridicat pușca pe umăr și a ochit. Copiii s-au pitit în spatele copiilor mai mici. Lui Miri îi tremurau mâinile pe mânerele roabei. Toată lumea se uita fix la țeava puștii soldatului. Ne-am uitat la ea până când a răsunat o împușcătură, iar glonțul a virat spre stânga, pe lângă drum.

Doi porci voinici, pătați și rotunzi ca niște butoaie, cu spumă albă la râturi, veneau în goană spre noi, grohăind amenințător. Pușca soldatului i-a nimerit, mai întâi în picioarele din față, apoi în tâmplă. Corpurile imense s-au prăvălit în zăpadă, scâncind și gemând ca niște bebeluși.

Eram obișnuiți cu zăpada însângerată. Sângele nu trebuia să șocheze pe nimeni din grupul nostru. Cu toate acestea, înfruntarea a zguduit ceva în noi, pentru că mulți au început să plângă pe înfundate, așa cum îi învățase viața în captivitate. Un copil se cutremura din toate încheieturile, după care Sofia, o fetiță de patru ani, cunoscută pentru comportamentul ei solemn, și-a pierdut cumpătul și a început să se tânguiască amarnic. Soldatul i-a aruncat o privire nedumerită – nu era normal ca o fată moartă de foame să se bucure de o pradă atât de îmbelșugată? A lăsat arma jos, a arătat mândru spre animalele ucise și i-a strâns mâna Tatălui Gemenilor. Și, într-adevăr, ne-am ospătat în seara aceea, copii și adulți laolaltă, fără să ne gândim la ceva mai presus de chiorăielile burților, dar n-am putut uita spaima din ochii animalelor, nici măcar atunci când îmi potoleam foamea cu carnea lor.

În clipa aceea, mi-aș fi dorit să nu-mi amintesc nimic.

La lăsarea întunericului, în cea de-a treia seară, ne-a strigat un fermier de pe marginea drumului. I-am văzut mai întâi barba,

care flutura ca un steag alb. Ne-a oferit adăpost în grajdul lui și, oricât de nerăbdător era Tatăl Gemenilor să ajungem la Cracovia, despre care se zvonea că ar fi în mare parte neatinsă, nu putea refuza o asemenea propunere, mai ales că soldații lui erau sleiți de puteri. Familia Klein gemea la fiecare pas, iar familia Borowski se plângea că moare de frig. Lui Piotr îi ieșiseră degetele prin ghete.

Dar, cel mai grav, David Herschlag se simțea foarte rău – ospățul cu carne de porc nu-i priise deloc bietului băiat, al cărui stomac era dezobișnuit cu mâncarea. Trupul lui scheletic se remarca printr-un abdomen periculos de umflat, o burtă atât de balonată, încât părea plină de otravă. Pe ultimii cincisprezece kilometri, Tatăl Gemenilor se văzuse nevoit să-l ducă pe David în brațe. Din această cauză, conducătorul nostru, de obicei atât de prudent în relația cu țăranii, a acceptat bucuros propunerea fermierului.

Am intrat la adăpostul grajdului, în care se găseau doar un pâlc de găini pestrițe, cu mirosul lor specific, și, din loc în loc, câte un cuibar. Atmosfera era caldă și animată – cocoșul slăbănog se plimba țanțoș de colo colo și fugărea găinile pieptoase. Nici una dintre ele nu avea de ce se teme de noi, fiindcă ne mai rămăsese carne de porc. După ce am terminat a doua masă luată în grabă – la care David nu a luat parte –, Tatăl Gemenilor s-a retras într-un colț și a căzut într-un somn agitat. În acest timp, Miri a trecut pe la fiecare copil, să-i panseze rănile, să-i aline durerea de picioare ori să-i ducă plosca cu apă la gură.

După fiecare tură, se întorcea la David, care stătea întins în fân, galben ca ceara și cu fruntea asudată. Mi-a aruncat o privire îngrijorată, apoi l-a rugat pe Piotr s-o ajute să încropească un pat pentru băiat. Piotr a construit un cuib solid, l-a acoperit cu o pătură de lână și l-a așezat pe David în el, ca pe un ou prețios. Chipul lui David s-a luminat de un zâmbet – privea spre căpriorii acoperișului, la o imagine doar de el văzută, iar Miri a reînceput să cânte „Stafide și migdale“.

Dormi, copile, dormi.

Ca o pasăre, s-a aplecat peste cuib și i-a cântat băiatului până când a reușit să-i aducă o oarecare alinare.

Ziua 4

Dimineața, am deschis ochii și l-am văzut pe Tatăl Gemenilor în genunchi. S-a aplecat peste o siluetă întinsă în fân, după care a ridicat silueta și a început s-o zgâlțâie, de parcă încerca să trezească o persoană care nu voia să fie trezită. Ne-am dat seama, după felul în care-l ținea pe băiat, că David nu mai e David, ci un cadavru.

— Sperii copiii, Zvi, i-a atras atenția Miri.

Dar și ea era profund mâhnită de moartea băiatului. Tatăl Gemenilor nu voia să-i dea drumul. David părea schimbat. L-am recunoscut doar după ceea ce l-a ucis – stomacul bombat ca un deal.

Miri a pus o mână pe umărul bărbatului; a încercat să-l consoleze, dar era cu neputință. Tatăl Gemenilor s-a apucat să culeagă fulgii din părul băiatului și vorbea ca și când ar fi uitat de restul grupului, ca și când doar mortul îl auzea.

— Cred că am făcut cel puțin douăsprezece perechi de gemeni falși, a zis și s-a uitat la Miri, așteptând o confirmare.

— Nouăsprezece, i-a răspuns ea calm. Ai făcut nouăsprezece.

— Nouăsprezece, a repetat Tatăl Gemenilor. Dar David și Aron au fost primii.

Miri a încuviințat din cap și și-a scos paltonul. A încercat să-l acopere pe David cu el, dar Tatăl Gemenilor nu-i dădea drumul din brațe.

— La început, nu reușeau să se obișnuiască cu minciuna. Erau așa mici. Unul avea patru ani, celălalt, cinci. Eu știam doar câteva boabe de olandeză, iar ei nu vorbeau altă limbă, așa că era foarte greu să le explic ce vreau de la ei. Dar, în fiecare dimineață, înainte de apel, le aminteam: Sunteți frați gemeni! Și îi puneam să repete de o mie de ori data nașterii pe care le-am dat-o și că mai întâi s-a născut Aron și apoi David. Dintr-o diferență de un an între ei, am făcut cinci minute!

Și-a trecut un deget peste nasul pistruiat al băiatului, așa cum făcea Mengele când ne număra.

Din acel moment, am încercat să nu-l mai ascult pe Tatăl Gemenilor. Nu suportam să-l aud povestind despre cât de mult și-ar fi dorit să fi fost dat în vileag. Despre cât de des, zicea el plângând, ar fi vrut să-l prindă pe Mengele la înghesuială, în laborator, și să-i spună printre dinți că cercetările îi fuseseră periclitate, că studiile lui erau de râsul lumii, o imbecilitate ușor

de desființat de minciunile unor copii! Recunoștea că Mengele l-ar fi împușcat pe loc. Dar ar fi fost mai bine să moară așa, susținea el, în loc să fie condangat să salveze copii, doar ca să-i vadă apoi că se sting sub ochii săi.

Miri s-a albit la față și a încercat să ne dea afară din grajd. Avea o pițigăială ciudată în glas când ne-a spus să mergem și să-l întrebăm pe fermier dacă-l putem ajuta în vreun fel. N-a îndrăznit nici unul să cârtească. Până și găinile amuțiseră. Am încercat să trasez o linie de la ochii încă deschiși ai băiatului până la căpriorii de deasupra lui. Ce-o fi văzut înainte de a pleca dintre noi? N-am murit niciodată, dar am fost la un pas de moarte, așa că știam că e posibil să se fi uitat la crăpătura acoperișului, suficient de largă cât să pătrundă licărul unei stele îndepărtate.

— N-avem de ce să-i mințim, a spus Tatăl Gemenilor, cu chipul împietrit, silindu-se să-și vină în fire.

Soldatul din el ieșise la iveală. Și-a șters ochii cu mâneca și a îndreptat gulerul puloverului zdrențăros al lui David.

— Lasă-i să-și ia adio.

Astfel, ne-am adunat în jurul băiatului răpus de mâncarea de care fusese atâta vreme privat. Pe chipul lui nu se citea împăcarea. Tatăl Gemenilor l-a luat pe David în brațe și l-a dus pe pășune, dincolo de cioturile înghețate, lăsate în paragină, și, cu toate că pământul era tare ca piatra, s-a deschis și i-a primit trupul. Rând pe rând, am trecut prin fața mormântului încropit, fiecare cu o piatră în mână.

Soția fermierului ne-a întrerupt defilarea cu propriul ei ritual. A împrăștiat semințe de mac pe mormânt. Ca să hrănească morții care se întorc deghizați în păsări, zicea ea. Am privit semințele cum se răsucesc în aer și se așternpeste gheață. Nu știam de ce-mi sunt atât de dragi semințele alea, dar m-am simțit nespus de mică la vederea covorului negru pe care îl alcătuiau. Nu numai că viețile lor mărunte erau deja reci și pipernicite, dar nici n-am apucat bine să ne întoarcem cu spatele că am auzit în aer fâlfâitul aripilor unei păsări nerăbdătoare să se înfrupte din belșugul pricinuit de moartea lui David.

Am urcat cu toții în camionul fermierului, în remorcă, și ne-am rezemat de stinghiile din lemn. Cu ochii roșii, Tatăl Gemenilor ne-a trecut pe toți în revistă, urmărind cu degetul pe lista lui ferfeniță.

Ne-am luat rămas-bun de la soția fermierului, care stătea cu săculețul cu semințe de mac la șold, și de la cele șase mame, care au hotărât să mai rămână la fermă, convinse că odraslele lor sunt chiar în urma noastră, chiar dacă restul grupului lor se destrămase, fiecare pornind în propria căutare disperată. Cu toate acestea, nu se putea abține să cerceteze chipurile din fundul remorcii, de parcă nu se împăcaseră încă cu gândul că fiii și fiicele lor nu se numărau printre noi.

În momentul acela a pornit motorul camionului, a răsunat un claxon și am plecat spre Cracovia. Miri a rostit în vânt numele lui David – l-a rostit cu blândețe, ca și când băiatul o auzea din groapa în care zăcea rece și surd.

— Iartă-mă! a șoptit.

Nu înțelegeam de ce își cere iertare – nu era vinovată de moartea lui David. L-a îngrijit până în ultima clipă. Dar, oricât era de inexplicabil, a trezit ceva în mine.

Poate că lumea întreagă era obsedată de răzbunare.

Eu însă știam că vreau să iert. Torționarul meu nu-mi va cere niciodată iertare – asta era cert –, dar îmi dădeam seama că asta putea fi singura putere care mi-a mai rămas, o șansă de a mă smulge din ghearele lui, pe care le simțeam strângându-mă în fiecare dimineață când mă trezeam. Dacă izbuteam să fac asta, dacă luam asupra mea sarcina de a ierta, poate că Persoana mea s-ar fi întors la mine. Ori poate că n-aș mai fi văzut-o în chipurile tuturor refugiaților pe care îi întâlneam, fie ei morți sau vii.

STAȘA. 17. Ruinele veghează asupra noastră

Calul ne-a purtat în spinare. Kilometri întregi, l-am împovărat pe eroul nostru costeliv. Privindu-l cum galopează neobosit, lucru ciudat pentru un animal flămând, ai fi zis că și el așteaptă cu nerăbdare sfârșitul binecuvântat al lui Josef Mengele. Dar nu era ușor de ajuns la Varșovia.

După patru zile de mers, am întâlnit drumuri pline de tancuri și ne-am văzut obligați să o luăm spre Poznań. Era orașul natal al lui *zayde*; predase la universitatea de acolo. Îi plăcea să spună

mereu că Poznańul e un bastion al intelectualității, o pepinieră de minți luminate și de iubitori de artă. Acum însă, violența părea singurul lucru pe care aveam să-l învățăm aici. Wehrmachtul defila semeț prin oraș, pe străzile a căror liniște era tulburată doar de focurile lor ce ne puneau în gardă și de ecourile cântecelor lor, refrene gălăgioase, menite să-i pregătească sufletește pentru venirea rușilor.

De teama ca soldații să nu se sature de cântat și să caute să se distreze torturându-l pe Cal și pe cei doi refugiați, ne-am străduit să fim cât mai discreți. Feliks ducea ranițele în spate, iar eu îl conduceam pe Cal de căpăstru. Dar, în timp ce ne furișam pe o stradă presărată cu felinare ca niște buruieni smulse, nu uniformele gri ne-au tăiat calea, ci un cerșetor care a întins mâna la vederea noastră.

Nu-mi venea să cred că cineva ne consideră într-atât de bogați încât să ne ceară bani sau mâncare. Am decis, totuși, să facem o înțelegere cu el. Un colț de pâine cu condiția să ne spună în ce dată suntem, i-a propus Feliks.

— Februarie, a zis cerșetorul.

A adăugat că e posibil să fie a treia zi, sau a patra. Mă bătea gândul să-i cer pâinea înapoi.

— Singurul lucru important pe care trebuie să-l știți e că vin rușii. Plecați cât mai iute. Ăsta e sfatul meu. Vedeți? a zis, mușcând din pâine. V-am dat sfatul pe gratis!

După ce ne-a împărtășit informația, a dispărut șontâc-șontâc în noapte, lăsându-ne să ne uităm temători la priveliștea sumbră care se întindea în urma noastră.

Am ajuns în dreptul vechiului muzeu: ziduri prăbușite, cărămizi desprinse, coloane înclinate. Geamurile rămase erau crăpate și găurite, ca niște dantele sticloase. Ușile masive se prăbușiseră în semn de capitulare, iar prin intrările zdrențuite se zărea interiorul devastat. Totul părea să fie o ruină. Dar când am privit mai adânc, în memoria mea, am văzut muzeul restaurat, pe *zayde* și Perla plimbându-se pe culoarele lui, în vreme ce eu îi urmam agale. Mi-am văzut sora, la șapte ani, ridicându-se pe vârfuri în fața unui tablou și pe *zayde* care îi explica ce înseamnă perspectiva.

Amintirile îmi dădeau ghes să intru în muzeu.

M-am mințit și pe mine și pe Feliks, am spus că e posibil să găsim provizii înăuntru – de fapt, asta nu mă interesa câtuși de

puțin; tot ce conta era gândul că l-aș reîntâlni pe *zayde*, dacă intru. Poate i-aș auzi fluieratul. Poate aș simți mirosul de naftalină al paltonului său.

Cu fruntea sus, am urcat pe Cal, pregătiți să ne aventurăm în pustietate. Calul a pornit grațios pe treptele sfărâmate, crupa lui albă scânteind ca argintul sub razele lunii. I-au alunecat copitele pe marmura spartă din prag – era cât pe ce să se prăbușească, nechezaturile lui au răsunat în sala demolată de la intrare, după care, ca întotdeauna, Calul s-a redresat și și-a continuat drumul.

Ar fi trebuit să ne întâmpine tablouri. Imagini ale unor lucruri reale sau nu, peisaje și portrete. Dar în muzeul acela găseam doar imaginea dezastrului. Am văzut un uragan de porumbei negri zburătăcind printr-o gaură din cornișă. Podeaua se căsca înaintea noastră și amenința să ne înghită. Acolo unde nu se surpase, se instalaseră băltoace de apă neagră. Lumina tremura pe zidurile năruite; șobolanii filosofau în vizuinile lor.

— Binecuvântați sunt șobolanii, căci ei măcar cred în sânge, a spus Feliks. Așa ar fi zis taică-miu, rabinul.

Vorbele lui păreau să-i fi iritat pe șobolani, fiindcă dezbaterile lor s-au întețit.

— Întoarce-te, a spus Feliks, cutremurându-se. Așa ar fi zis frate-miu. Întoarce-te!

Dar nu mă puteam întoarce, căci, chiar și printre ruine, aveam o comoară: eram înconjurată de lucrurile pe care *zayde* le-a iubit. Deși devastat, muzeul îmi amintea încă de logica lui milostivă, de voința lui, de știința lui, de tot ce-a iubit. Iar lucrurile pe care le-a iubit *zayde* nu puteau fi nimicite, arse sau furate.

În timp ce înaintam prin haosul sălbatic, nu scăpam nimic din ochi. Ochii Calului sticleau în întuneric. Ne ghidam după rămășițele de alamă, monedele pe care hoții le lăsaseră în urmă, firicele de sârmă. Cioburi de obiecte antice licăreau prin molozul de pe podele și, în scurt timp, am ajuns într-o încăpere de tavanul căreia atârna un candelabru. Calul ne-a făcut să tresărim în momentul în care a zdrobit o ceașcă sub copită și am băgat de seamă că ne aflăm într-un salon de ceai somptuos, așa cum și-ar fi dorit să viziteze prietena noastră albinoasă, ca o doamnă veritabilă, după cum ne spunea înainte ca Taube să-i rupă gâtul.

Ruina aceasta ne amintea de ea mai mult decât orice altă

ruină – noi trăiam, în vreme ce prietena noastră murise. Am descălecat de pe Cal, ca să-i aducem omagiu.

— Aș vrea să-i cumpăr frumoasei Bruna încă o zi de viață, a șoptit Feliks, cu ochii spre cer.

Vântul însă nu a reacționat.

— Nu accept acest răspuns, a spus el, ridicând furios tonul. Nu exista în toată Polonia ființă mai curajoasă decât ea, dar ai lăsat lumea să o doboare.

A sărit pe un piedestal văduvit de statuia lui, iar în vârful lui și-a luat o postură impozantă, și-a încordat mușchii și a început să agite pumnii la Dumnezeul în care credea. Privind acel monument al furiei noastre, mi-am dat seama că eram copii încă, dar niște copii mercenari, niște scandalagii pe jumătate uciși. Eram curioasă cum arată un astfel de copil. M-am plimbat printre catifelele din salonul de ceai, căutând ceva în care să-mi văd reflexia. Dar întunericul era implacabil; cioburile de sticlă nu voiau să ne arate înfățișarea. Am făcut o observație cu privire la noaptea neobișnuit de întunecoasă, dar Feliks nu mi-a răspuns. Văzând că a coborât de pe piedestal, m-am uitat speriată în jur. De câte ori dispărea, chiar și pentru o clipă, mă năpădea un sentiment covârșitor de pierdere. Disperată, am încercat să-i deslușesc haina de blană în lumina difuză.

Atunci am simțit o bătaie pe umăr. Era o atingere muzicală; zornăia.

Când m-am întors, am dat cu ochii de un pumn de argint, ridicat în aer de un individ în armură. Stătea deasupra capului meu, cu degetele înmănușate îndreptate spre cer. În confuzia provocată de întuneric, eram convinsă că am de-a face cu un războinic care-mi cunoaște relația cu Mengele. Se vedea din ținuta lui că e un mare iubitor al dreptății și îmi știe fărădelegile accidentale.

În năuceala mea, nici prin gând nu mi-a trecut să-l strig pe Feliks. Nu mi-a trecut prin gând să opun rezistență. Aș fi putut să-i explic viziunea mea măreață, planul de a-l învinge pe Mengele, felul în care m-am lăsat amăgită că și Perla va avea de câștigat de pe urma injecției.

Dar n-am făcut asta, ci m-am prăbușit în genunchi și am plecat capul. Mi-am dezgolit gâtul, pregătită să-mi primesc pedeapsa. Astfel înclinată, l-am implorat pe războinic să mă pedepsească, să mă supună la cea mai aspră osândă, dacă îl lăsa sufletul. I-

am spus că aș fi fericită să mor, atâta vreme cât îmi reîntâlneam sora. I-am jurat că mi-aș fi pus singură capăt zilelor dacă aș fi putut.

— N-aș putea să te omor! a declarat războinicul, cu o voce neașteptat de subțire pentru un spectacol atât de înfricoșător.

Era pițigăiala inconfundabilă a lui Feliks. Cum m-am putut lăsa amăgită în asemenea hal? Eram atât de disperată să scap de viața asta, încât să-mi confund prietenul blând, costumat într-o armură furată, cu o mână divină a răzbunării?

— Cum poți să faci asemenea glumă? a zis Feliks. După toate câte-am îndurat! Înțeleg că ți-e dor să glumești, dar chiar așa? a adăugat, clătind abătut din casca argintie.

— Ai dreptate, nu sunt amuzantă, am spus.

Spre norocul meu, era mult prea încântat de noua lui achiziție, ca să continue discuția. A făcut o piruetă, ca să-i admir costumația de husar polonez înaripat, dar armura era mare și scârțâia din toate balamalele. Pieptarul se bălăngănea, scoțând la iveală blana de urs de dedesubt, iar, după primul pas, placa de metal prinsă de picioare s-a desfăcut și a căzut pe jos, cu un zăngănit jalnic. În ciuda acestor neajunsuri, prietenul meu aștepta să fie lăudat pentru înfățișarea lui feroce.

I-am spus, firește, că arată maiestuos. Dacă eram nazist, am adăugat, și-l vedeam, o tuleam imediat la fugă. Nu-și mai încăpea în piele de mândrie. Mi-aș fi dorit să-i împărtășesc entuziasmul, dar eram mult prea copleșită de neliniște. Ghicindu-mi starea proastă, Feliks a încercat să mă binedispună cu o altă comoară descoperită printre mormanele de moloz. Mi-a arătat o ploscă micuță. I-am smuls-o din mână și am luat o înghițitură. Senzația fierbinte de pe gâtlej mi-a dat de înțeles că nu e apă.

— Votcă, m-a informat Feliks, luând plosca înapoi. E bună pentru viitoare trocuri, dar asta nu înseamnă că nu ne putem bucura și noi de ea.

A încercat să ia o înghițitură, dar i-am furat-o. Imediat ce am încleștat mâna pe ploscă, l-am auzit pe *zayde*.

În cinstea Perlei! a toastat el. *Păstrătoarea timpului și a amintirilor!*

Trebuia să onorez toastul. Așa că l-am lăsat pe Feliks să ia o dușcă și pentru mine, dar el nu era obișnuit cu duștile. Cunoștea doar lăcomia, astfel că băutura i-a inundat rapid stomacul gol.

S-a clătinat pe picioare, ca un soldățel de tinichea, și s-a prăvălit pe podea, într-un morman argintiu. În prima clipă, m-am temut că va trebui să-l car. După care și-a dat jos, dezgustat, armura și a urcat pe Cal, care s-a uitat nedumerit la călărețul cherchelit.

— Nu ești în stare să călărești, am zis, dar n-a fost chip să mă înțeleg cu el.

În afară de asta, ce puteam face decât să călărim? Soldaților care patrulau pe străzi nu le păsa în ce stare se găsește un băiat de treisprezece ani.

— Bine, am cedat, într-un final. Hai să mergem.

Odată ce am lăsat ruinele în urmă, au început să se profileze niște sate în zare. În șa, am înaintat printre băltoacele negre împestrițând zăpada și noroiul în care se afundau copitele Calului. Același cer care ne privea când eram în captivitate ne făcea acum nevinovat cu ochiul. Un cer atât de naiv risca să uite că a fost complice la moartea semenilor noștri? Se va folosi de un nor drept alibi, ca să nege tot ce-a văzut? Speram să nu facă asta. Dar îndoielile începeau să pună stăpânire pe mine. Eram flămânzi, vlăguiți și dezorientați – doar pierderile suferite ne dădeau forța de a merge mai departe. Tancurile rusești care avansau spre Poznań ne obligau să schimbăm direcția – am făcut nesfârșite ocoluri în drumul nostru spre Grădina Zoologică din Varșovia. Și, în timp ce înaintam, ne rugam la forțele supranaturale în care credeam – Feliks la Dumnezeu, eu la soartă – să ne dea puterea de a-l omorî pe omul care ne-a umplut inimile de asemenea ură.

PERLA. 18. Despărțirile

Am ajuns la Cracovia și am colindat prin oraș; am trecut de la o casă la alta. Din loc în loc, vedeai perdelele că se mișcă – niște degete se iteau pe marginea dantelei și aveai impresia că toți adulții s-au transformat în copii și se joacă de-a v-ați ascunselea. Mulți nici nu voiau să se uite la noi. De pildă, fata pe care am văzut-o – stătea jos, rezemată de un perete tapetat cu flori, și citea o carte. Visam să citesc și eu o carte într-o bună zi. Visam să citesc o carte care să-mi explice cine eram înainte de

a fi aruncată în cușcă.

Iar în ziua aceea, visam s-o am și pe Miri alături de mine. Dar, cum tot drumul nu făcuse decât să implore iertare în șoaptă, începeam să mă tem că tristețea ei ar putea periclita viitorul pe care-l închipuiam pentru noi.

— Mă așteptam să fie mai gravă situația, a remarcat Tatăl Gemenilor, evaluând situația din Cracovia.

S-a uitat la Miri, așteptând să primească o confirmare. N-a primit. Buzele ei au rămas strânse într-o deznădejde mută, în timp ce înaintam printre șirurile de case și ne loveam de ușile închise. Pe străzi, am văzut femei fugărite de soldați ruși, le-am văzut târâte în ganguri, înghesuite în ziduri. Nu le-am văzut să mai iasă. Am văzut cerșetori care ne cereau mâncare și ne înjurau când le spuneam că nu avem nici noi. Dar cel mai mult mi-a atras atenția un bărbat care ne privea de pe banca din fața unei ceasornicării. Avea în mână un carnețel și ziarul din ziua aceea, își bea cafeaua și asculta o femeie care gesticula disperată, părând să ceară ajutor. Nu era singura în această situație. În jur de șase persoane, văduve, refugiați și locuitori ai orașului, stăteau la coadă, așteptând să discute cu bărbatul de pe bancă. Dar, în momentul în care acesta a dat cu ochii de grupul nostru zdrențăros, s-a ridicat și a venit fuga la Tatăl Gemenilor, ca să-l întrebe cine suntem.

Era tânăr, dar avea fața îmbătrânită, arsă de soare și aspră, de parcă trăise toată viața afară, vânând și ascunzându-se. Ținuta lui arăta că a fost militar, dar altfel de militar decât Tatăl Gemenilor. Se citea un instinct protector în ochii lui – ca și cum am fi devenit familia lui prin simplul fapt că intraserăm în oraș. Abia mai târziu am aflat că avea legături strânse cu Bricha, mișcarea clandestină care ajuta evreii să fugă în zone mai sigure. Dar, în momentul acela, știam doar că bărbatul acela, pe numele său Jakub, stăruia să ne instalăm într-una dintre casele părăsite, vecine cu a lui, o clădire cu ferestre baricadate, al cărei aspect cenușiu și mohorât mă ducea cu gândul la o măsea cariată.

— Am informații sigure că proprietarii nu se mai întorc, a spus el.

Tatăl Gemenilor s-a oprit șovăitor în pragul ușii, uitându-se la locul gol în care ar fi trebuit să se afle mezuza, la vopseaua încă nedecolorată de acolo, dar Jakub i-a zis să fie rezonabil și a

deschis ușa larg, astfel că n-am avut încotro și a trebuit să intrăm.

Așadar, aveam la dispoziție o casă părăsită în care să dormim, o casă cu patru pereți și un acoperiș prin care se prelingea apa. Oriunde te uitai, se vedea că foștii locatari au fugit în grabă. Cărțile erau răvășite, iar o cămașă de noapte femeiască zăcea într-o baltă albăstruie din chiuvetă. Trei cărămizi fuseseră scoase din perete, dezvăluind o ascunzătoare. Pe masa din bucătărie, stăteau un stilou și o foaie de hârtie, doar cu o formulă de adresare pe ea.

După ce am inspectat interiorul, am fost invitați la cină. Tatăl Gemenilor ne-a tratat cu sfeclă dintr-un borcan uriaș, pe care-l descoperise în cămară. Am trecut sfeclele din mână în mână și fiecare lua câte o mușcătură, mânjindu-ne degetele și gurile cu zeama roșie. Doar Miri n-a vrut să mănânce. Afară, a reînceput ninsoarea, dar, de data asta, avea un aer sărbătoresc. În timp ce mâncam și treceam de la unul la altul singura cană cu apă, copiii s-au apucat să enumere și alte absențe.

— Gata cu Bovina! toastau ei. Gata cu șobolanii, gata cu sectoarele, gata cu porțile, gata cu acele!

A venit rândul meu. După tăcerea din cușcă, îmi era greu să vorbesc nestânjenită, dar, în clipa aceea, cuvintele mi-au venit pe buze cu ușurință. N-am idee cum m-au găsit, dar erau ale lui *zayde* și au ieșit sprintene și line ca fulgii de nea.

Pentru întoarcerea Persoanei! am toastat.

Miri a închinat paharul, dar zâmbetul care-i însoțea gestul era palid și neconvingător. Mă întrebam dacă se teme că va fi părăsită. Își făcea griji că, în momentul în care îmi voi găsi Persoana, n-o să mai am nevoie de ea?

Am avut un somn agitat, trezindu-mă în răstimpuri și căutând o explicație la tristețea lui Miri. Și, de câte ori mă trezeam, observam că ea nu s-a culcat; stătea pe scaun, cu mâinile în poală, nemișcată ca o stană de piatră. Atunci am realizat că nu Miri avea motiv să se teamă că va fi părăsită, ci eu.

Lumina zorilor a transformat casa noastră de împrumut și mi-a atras atenția asupra unei colivii dintr-un colț. Ușița era deschisă și atârna într-o singură balama. Colivia goală, gândul la zborul păsării, chiar dacă a scăpat doar ca se prăbușească, mi-au deșteptat dorința de mișcare. Voiam o pereche de cârje. Ca să

mă mișc singură, nu împinsă, spre un viitor care-mi părea posibil.

I-am spus lui Miri despre visul meu, iar ea și-a pus paltonul și a ieșit în oraș. M-a avertizat că e greu să găsești cârje, dar a promis să se intereseze la spital. Era deja prinsă cu noile ei îndatoriri în Cracovia, ca, de altfel, și Tatăl Gemenilor. Acesta purta o discuție de taină cu Jakub, la masa din bucătărie, o discuție pe care mă chinuiam s-o aud, în vreme ce restul copiilor alergau pe scări și se zbenguiau în camerele de la etaj.

Uneori, e bine să fii olog. Neputându-mă juca cu ceilalți, am aflat ce ni se pregătește. Prefăcându-mă că studiez colivia, am tras cu urechea la Tatăl Gemenilor, care vorbea despre regretele lui.

Își făcea griji pentru o femeie. Din spusele lui, aceasta fusese martora unor atrocități inimaginabile, salvase atâtea vieți câte putuse, dar trauma fusese mult prea mare ca să mai poată reveni pe deplin la viață. Știa asta pentru că și el simțea același lucru.

Jakub a zăbovit câteva clipe înainte de a răspunde, gânditor, de parcă ar fi înțeles foarte bine problema. Povara asta te-a salvat, a spus el, într-un final, până când ai apucat să cugeți la ea, să-i simți, pentru prima oară, greutatea.

Cred că Tatăl Gemenilor i-a dat dreptate. Dar vorbea prea șoptit ca să aud ceva.

Jakub i-a spus că singurul lucru mai presus de devotamentul său e binele copiilor. După care i-a dat un sfat, unul care aducea brusc în prim-plan identitățile tuturor celor vizați: gemenii, a spus el șovăitor, ar trebui lăsați în grija Crucii Roșii. Era singura cale prin care ei se puteau dezvolta normal, iar adulții să își vindece rănile.

Ea n-o să accepte în veci să-i părăsească, a spus Tatăl Gemenilor, cu vocea gâtuită de spaimă. Știam că vorbește și în numele lui. Jakub l-a rugat să se mai gândească. Treizeci și patru de copii, i-a zis, fiecare cu suferințele lui. Jakub a jurat să se ocupe de noi cât eram în Cracovia și să le dea de veste protectorilor noștri. N-o să ne lase de izbeliște, a promis.

Gândul meu se îndrepta însă spre Miri. Ea va fi cea lăsată de izbeliște. Fără noi, nu va găsi forța să meargă mai departe. Chiar nu a observat nimeni cât de mult se schimbase de când numărul nostru scăzuse de la treizeci și cinci la treizeci și patru?

În cazul în care eram obligați să ne despărțim, mi-am zis, o să-mi aduc aminte de Miri. Mai întâi, o să mă salvez pe mine cu ajutorul unei perechi de cârje. Apoi o s-o salvez pe ea de tristețe.

Nu le-am povestit celorlalți copii ce-am auzit. Aveau destule griji pe cap. În momentul de față, trebuiau să se obișnuiască cu libertatea. Ceea ce nu e atât de ușor pe cât v-ați închipui. Abia veniți de pe drum, păstram încă o mulțime de ezitări și de temeri. Tresăream până și la auzul unui hohot vesel de râs care intra pe fereastră. Cu toate acestea, eram hotărâți să profităm din plin de primele noastre zile în Cracovia, așa că toată după-amiaza ne plimbam cu troleibuzul, după ce-i arătam numerele de pe brațe conductorului, ca să ne lase să urcăm fără bilet. Locuitorii erau fascinați de noi – nu mai văzuseră nicicând atâția gemeni la un loc. Eu, Piotr și Sofia eram singurii fără pereche.

Piotr îmi urca și cobora roaba din troleibuz, o împingea pe trotuar și în prăvălii, ca să putem întreba împreună de cârje. A jurat că o să-mi găsească o pereche și, în decursul căutărilor noastre, am încercat să-i spun că Miri e cea care are cu adevărat nevoie de ajutor, pentru că aveam s-o părăsim în curând. Dar n-am găsit cuvintele potrivite. În scurt timp, mi-am dat seama că nici nu e nevoie.

Pentru că imediat ce ne-am întors la casa noastră adoptivă, am găsit-o pe Miri pe un scaun, cu o cană goală în mâini și o privire mohorâtă în ochi. Tatăl Gemenilor stătea lângă șemineu și ne-a cerut să ne adunăm cu toții. Ne-a numărat, și-a verificat lista nelipsită, iar, când a zis că trebuie să vorbim despre viitor, din toate gurile s-au revărsat tot soiul de planuri. Copiii vorbeau despre reîntoarcerea la familii, la colegii de școală, la casele lor.

— Vă puteți întoarce, a zis Tatăl Gemenilor, dar e posibil să descoperiți că locuința voastră nu mai e a voastră. Că țara voastră nu mai e a voastră. Că lucrurile voastre... aparțin altcuiva.

În timp ce vorbea, se uita la Miri, ca și când s-ar fi așteptat să nege lucrurile spuse de el. Dar ea nu făcea altceva decât să se uite la cana goală, de parcă pe fundul ei ar fi găsit soluția chinului nostru.

— Crucea Roșie e mult mai în măsură să aibă grijă de voi, a reluat Tatăl Gemenilor și a început să ne vorbească despre

pregătirile care trebuie făcute, dar cei mici l-au acoperit cu protestele lor – s-au cățărat peste Miri, au potopit-o cu rugăminți, călcându-se unii pe alții în picioare de supărare.

Miri și-a îngropat fața în mâneca paltonului, vrând parcă să îi convingă să tacă.

S-au apucat să protesteze și copiii mai mari, dar s-au răzgândit repede și strigătele s-au transformat într-o singură întrebare: când?

Răspunsul: peste patru zile.

Tatăl Gemenilor s-a consultat cu fiecare dintre noi, pe rând. A anunțat-o pe Sofia că n-o va părăsi înainte de a-i face rost de un palton nou; i-a liniștit pe gemenii Blaus că nu vor fi despărțiți. Din asigurările lui reieșea că totul e foarte simplu; dar l-am surprins când îi șoptea lui Piotr că a pus la punct planul lor referitor la Krnov. Piotr mi-a văzut privirea nedumerită.

— E vorba de-o prietenă a mătușii mele, mi-a explicat sec. Zice că o să fie ea mama mea. Locuiește în Krnov. Tatăl Gemenilor o să mă ducă acolo, în drum spre Brno.

Vestea i-a mirat și pe alții.

— Cum ai reușit? au întrebat. Ai făcut vreo șmecherie? Cum ai păcălit-o pe femeia asta să te primească la ea?

Aș fi putut să le răspund eu: Piotr se făcea foarte ușor plăcut. Era darnic și luptător și curios – cine n-ar fi vrut să-l aibă alături? Asta aș fi vrut să le spun copiilor, care îl priveau acum ca pe un mare mister și – judecând după expresiile de pe fețele lor, care variau de la o ușoară supărare până la dispreț fățiș – unul pe care îl detestau. Când l-am întrebat pe Piotr de ce sunt atât de furioși, mi-a spus că la fel ar trebui să fiu și eu. Familiile erau o raritate în perioada aceea.

Eram conștientă că Piotr mi-a dăruit multe. Acum, când știam că ne vom despărți, voiam să-i dăruiesc și eu ceva. Dar nu aveam decât cuvintele. Așa că i-am spus că am zece amintiri. Între acestea, erau șase pe care mi le doream cu adevărat. Deci, în realitate, aveam șase amintiri. Prima era chipul doctoriței Miri. A doua era Piotr care îmi împingea roaba. A treia erau porțile, dar porțile rămase în urmă, în timp ce ne îndepărtam. A patra era Piotr care arunca cu o piatră în porți. A cincea era Piotr care bătea străzile Cracoviei, în căutarea unor cârje. A șasea nu era o amintire în adevăratul sens al cuvântului, ci mai degrabă dorul de o amintire, cea a Persoanei

mele.

— Tu te regăsești în trei dintre ele, i-am zis.

În replică, și-a întețit eforturile de a-mi face rost de cârje. În zilele care au mai rămas, am colindat pe străzi, am bătut la uși, am întrebat trecătorii, ne-am interesat la spital. Am vorbit și cu Jakub.

— Ai niște cârje? l-am întrebat în prima zi de căutări.

— Cârje n-am, dar am ceapă, a răspuns și i-a întins lui Piotr două căpățâni galbene.

Se citea pe chipul lui că îl doare că nu ne poate oferi tot ce ne dorim.

Seara, în casa noastră abandonată, am pus căpățânile de ceapă în oala de supă și le-am privit cum tresaltă și se rotesc cu nemărginit optimism. Le-am interpretat veselia ca pe un semn – până în zori, Jakub o să-mi facă rost de cârje.

În dimineața următoare…

— Ați venit după mâncare, nu? ne-a întrebat jovial.

I-am spus că nu. I-am mulțumit pentru supă. L-am întrebat dacă a găsit cârje.

— Nu, a răspuns abătut. Dar am altceva pentru tine.

Mi-a pus în roabă o pătură. I-am interpretat căldura plăcută ca pe un semn – până în zori, o să am cârje.

În cea de-a treia zi însă, Jakub a lăsat capul în pământ când a văzut că venim. Nu suporta să-mi spună nu, așa că nu l-am mai întrebat. Recunoscător, mi-a pus un briceag în mână.

— E tot ce am, mi-a zis, cu amărăciune.

I-am mulțumit și am plecat. M-am uitat la briceag. Piotr a observat că sunt dezamăgită.

— E bun să-l dai la schimb, m-a încurajat.

Întorși sub acoperișul povârnit al casei noastre abandonate, am început să desenez cu degetul pe geamul înghețat de la intrare. Am desenat o cârjă, apoi încă una, dar imediat ce-am terminat-o și pe a doua, s-a stârnit furtuna și a șters tot.

Am hotărât să nu mai interpretez nimic ca fiind un semn.

Era responsabilitatea mea – nu a sorții – să fiu îndeajuns de puternică încât să am grijă de Miri. Chiar dacă rămâneam imobilizată în roabă până la moarte.

Când nu eram cu Piotr, eram cu Miri, care, în fiecare dimineață, făcea vizite pe străzile din Cracovia. Eu eram asistenta ei, sau

cel puțin așa zicea ea. Adevărul era că nu se îndura să mă lase singură. Împreună mergeam la Crucea Roșie și ne plimbam printre șirurile de paturi. Miri știa că îmi caut cârje, dar voia să fac și ceva util, așa că bandajam răni sub îndrumarea ei. Munca îmi prindea bine. Dar nu mai bine decât protectoarei mele, care uita de durerea ei când era înconjurată de a altora. Când îi îngrijea, parcă renăștea. Majoritatea pacienților erau femei, fiindcă nu toți soldații însărcinați cu paza Cracoviei erau demni de o asemenea sarcină. Femei bătrâne și tinere și fete pe care războiul le maturizase înainte de vreme. Mă uitam la ele și mă întrebam: oare ele ar fi preferat să se afle la adăpostul cuștii mele?

Iar în fiecare după-amiază, când venea doctorul următor, Miri mă ducea la gară. Acolo, căutam un nume. Numele surorii lui Miri. Sau numele lui Miri – în caz că o căuta Ibi pe ea. Zidul gării era acoperit cu nume, dar al lui Ibi nu era nicăieri și nici nu o căuta pe Miri. O puzderie de nume, scrisori și rugăminți, dar nici una nu ne era adresată nouă. Până într-o după-amiază, cu o zi înainte de marea despărțire, când Miri a luat un bilețel de pe zid și a spus că trebuie să-i facem o vizită autorului. Îi tremura mâna pe foaia de hârtie, iar ochii îi erau atât de împăienjeniți de lacrimi, încât era de mirare că reușea să deslușească ceva. Am zărit fugitiv o adresă. Aș fi vrut s-o întreb ce conține mesajul, dar atitudinea lui Miri îmi dădea de înțeles că e mai bine să mă abțin: nu era o descoperire fericită, ci o obligație, și m-a împins îngrozită spre adresa de pe bilet.

Am bătut la ușă și ne-a răspuns o femeie cu eșarfă pe cap. Avea buzele vișinii și bucle asortate – o persoană foarte colorată, în spatele căreia se zărea o încăpere care a fost pe vremuri elegantă, un salon cu tapet auriu și mobilier care își pierduse luciul din pricina vârstei și a neglijării.

Femeia s-a uitat la noi curioasă și tocmai când se pregătea să ne întrebe ce vrem, un bețiv a coborât împleticindu-se pe trepte, cu promisiunea că se va întoarce a doua zi. Așa ne-am dat seama că nu e o casă ca oricare alta. Miri a dat să plece, dar femeia a coborât treptele și i-a pus o mână pe umăr. A studiat-o pe protectoarea mea, cu o figură blajină.

— Foarte frumușică, a zis ea, admirativ. Văd că ai și o fată de hrănit, a adăugat, aruncându-mi o privire compătimitoare. Din păcate, am deja prea multe fete…

— Îmi cer scuze, i-a spus Miri femeii. Am greșit adresa.

S-a uitat la peticul de hârtie. Femeia l-a observat și a făcut ochii mari de mirare.

— Dacă numele astea înseamnă ceva pentru tine, a zis și i-a luat îngândurată biletul din mână, ești o persoană importantă. Trebuie să stăm de vorbă.

S-a prezentat ca fiind Gabriela și ne-a invitat înăuntru.

— Nu te teme, a spus, văzând privirea neîncrezătoare a lui Miri. N-o să vadă nimic deocheat fiica ta. Doar o matroană care ia ceaiul cu fetele ei.

Așa că am luat-o pe trepte, după femeie, am traversat salonul și am intrat în bucătărie, unde o adolescentă bosumflată, plină de vânătăi pe picioare, a săgetat-o cu privirea pe Miri, de parcă ar fi fost dușmance de moarte. Cu o plecăciune ironică, a tras un scaun pentru protectoarea mea.

— Pleacă de-aici, Eugenia! i-a poruncit gazda noastră, uluită de purtarea fetei, iar aceasta s-a dus și s-a alăturat celorlalte trei care leneveau pe scări, nu înainte de a-i mai arunca o ultimă privire disprețuitoare lui Miri.

În bucătăria parfumată, blândețea Gabrielei s-a accentuat; m-a ridicat din roabă și m-a așezat pe un scaun, de parcă făcea asta în fiecare zi. Apoi a pus biletul pe masă și l-a netezit cu tandrețe, ca și când acest gest o apropia nu doar de numele respective, ci și de persoanele pe care le desemnau.

— Am lăsat mesajul pentru nepoatele mele, a zis. Mă îndoiesc că mama lor mai trăiește. Era oloagă, ca fata ta. Știu că ologii n-au rezistat prea mult.

Miri a întrebat-o dacă a fost la Auschwitz.

— Am stat ascunsă aici, a mărturisit Gabriela. N-am ales eu să mă aflu aici. Pe vremuri, am fost croitoreasă. Dar cine are nevoie de rochii frumoase în vreme de război? Tot ce știu despre Auschwitz am aflat de la fetele mele. Două dintre ele au ajuns aici de la… Puff, parcă așa îi spuneau.

Miri s-a uitat la fetele de pe trepte, la lenjeria lor cu volănașe, care le dădea aspectul unor papagali cu zorzoane. Îmi dădeam seama că o caută pe Ibi. N-a găsit-o.

— Am înțeles că gemenii erau la mare căutare la Auschwitz. Eugenia mi-a zis, a spus Gabriela, arătând spre adolescenta învinețită, căreia nu-i trecuse încă bosumflarea. Mi-a zis că gemenii aveau mai mari șanse de supraviețuire. Le-am lăsat

mesaj nepoatelor mele, chiar dacă bănuiam că au murit. Dar acum vii cu numele lor în mână și poate că nu-mi aduci vești proaste?

Tăcerea lui Miri mă surprindea. Mi se părea destul de simplu să spună că fusese protectoarea gemenilor de la Auschwitz, o îngrijitoare măcinată de stresul de a-i ține în viață. Dar ea nu spunea nimic. Am profitat de ocazie și am vorbit eu în locul ei. Astfel, pe tonul matur învățat de la îngrijitoarea mea, am întrebat-o pe Gabriela cum le cheamă pe nepoatele ei.

— Serafima și Nina, mi-a răspuns, cu melancolie în glas, și a mângâiat din nou bilețelul.

Serafima și Nina – numele acestea îmi trezeau amintirea primei mele nopți în Menajerie. Le-am revăzut în gând cum au tras o fată moartă din patul nostru și i-au furat hainele.

— Două fete descurcărețe, a spus Miri, cu prudență. Am fost doctorul lor.

Gabriela s-a luminat la față la auzul acestor vorbe dătătoare de speranță. Îi străluceau ochii, iar obrajii i s-au îmbujorat.

— Și unde sunt acum? Pot să le văd?

Se uita înnebunită prin casă, evaluând tot ce trebuie schimbat pentru a o transforma într-un cămin demn de două refugiate.

Înainte ca Miri să spună ceva, a intervenit Eugenia.

— Doctorii de la Auschwitz nu se pot numi doctori, a declarat ea, furioasă. Întreab-o cine a fost șeful ei. Întreab-o ce-a făcut.

Șocată de această răbufnire, Gabriela s-a uitat la Miri, în ochii căreia se citea rușinea, cu toate că nu era cazul. Gabriela a întins mâna și a încercat s-o strângă pe a doctoriței, de parcă atingerea aceea ar fi putut aduce și niște vești mai bune. Miri a tresărit. Lacrimile îi curgeau în tăcere și se prelingeau de la ochi până la buze, fără ca pe fața ei să se citească ceva. Ca număr, însă, n-am mai pomenit vreodată atâtea lacrimi. Picau una după alta; se înmulțeau; deveneau incalculabile. Căutam o soluție s-o apăr pe Miri.

Și atunci, cuvintele mi-au venit de la sine. La momentul respectiv, păreau să răsară de niciunde, dintr-un loc înlăuntrul meu de care nici eu nu știam. I-am spus Gabrielei că și eu le-am cunoscut pe nepoatele ei. Erau fete bune, fete inimoase, și că ultimul lor gest a fost unul curajos de care mătușa lor putea fi mândră. I-am zis că, imediat ce-au ajuns în Menajerie, au început să pună la cale un plan de a zădărnici intențiile

doctorului-moarte. Planul acesta le ocupa tot timpul. Erau viclene și îi dădeau târcoale ca vulpile, gâdilându-i orgoliul nesătul cu tot felul de măguliri. Se prefăceau că le place ce-i plăcea și lui, că gândesc la fel ca el, iar, când l-au prins la înghesuială într-o mașină, și-au scos cuțitele de pâine ascunse în buzunare și, cu toate că planul lor nu a reușit, s-au simțit mai vii decât oricine în clipa aceea, iar urzelile lor de a-l ucide pe doctor – deși naive și necugetate – erau de legendă. I-am zis că mă gândesc la ele în fiecare zi, că mă gândesc la ele atât de intens, încât, de multe ori, se contopesc într-o singură persoană pe care o iubesc din tot sufletul.

Gabriela m-a sărutat pe creștet și m-a strâns la piept; m-a strâns atât de pătimaș, încât îmi dădeam seama că își imaginează că sunt fetele ei pierdute. Îmbrățișarea aceea îi trăda durerea, dar glasul îi era mai hotărât ca oricând.

— Mi-ai făcut viața suportabilă din nou, a șoptit.

Credeam că n-o să mai scap niciodată din brațele ei, dar mi-a dat drumul brusc, a traversat camera înainte și înapoi, ca pentru a-și dovedi că poate depăși acest moment, după care bănuiesc că i-a venit o idee, pentru că s-a dus țintă la debaraua de la intrare. Din ea au căzut o mulțime de lucruri: eșarfe, umbrele, pălării, chiar și o meșă. A răscolit prin morman, a vârât mâna până în fundul debaralei și mi-a oferit triumfătoare ceea ce nimeni din Cracovia nu putea.

— Mi-au rămas de la un soldat, a spus. Un băiat pirpiriu și tare bolnav – el nu se mai întoarce. Mai bine să ajungă la tine, decât pe mâna vreunui bețivan!

Deși erau vechi, cârjele mă făceau să mă simt ca nouă. Mă transformau într-o persoană care se putea deplasa singură. Sau măcar una care să nu se poticnească la fiecare pas. Puteam împinge o cârjă în față și apoi să mișc piciorul după ea și îmi dădeam seama câte pot realiza din doar câțiva pași. Chiar dacă rămâneam infirmă, puteam să fiu rapidă și infirmă, adaptabilă și infirmă, capabilă și infirmă.

Cu aceste cârje lângă mine, puteam s-o îngrijesc mai bine pe Miri.

La plecare, Miri m-a întrebat de unde am născocit o asemenea poveste, despre intrigi, răzbunare și visul imposibil al morții lui Mengele. I-am spus că e ceva dinlăuntrul meu și, cu toate că nu reușeam să-l localizez, simțeam că e real, sau pe jumătate real,

sau că cel puțin căldura care-mi curgea prin vene – atât de intensă încât desena o umbră pe care o putea privi ca fiindu-mi familie – părea mai reală decât orice.

— Să ții minte asta, m-a sfătuit Miri.

Astfel, a rămas consemnat: aceasta era prima amintire adevărată despre sora mea, geamăna pe care am avut-o cândva.

În ultima dimineață, m-am trezit în lumina razelor de soare care se strecurau printre scândurile țintuite la ferestre, întinzându-se ca niște panglici peste copiii care dormeau pe podea, înfofoliți în pături și cârpe. În stânga mea, Sofia sforăia ușor, cu brațele întinse peste pieptul meu. În dreapta, erau cârjele la vederea cărora mi-am amintit: pot să merg singură oriunde doresc și s-o iau pe Miri cu mine.

În ziua aceea însă urmau să mă lase în grija Crucii Roșii.

Imediat ce-am deschis ochii, am văzut că pregătirile de despărțire erau în toi. Miri și Tatăl Gemenilor stăteau pe podeaua bucătăriei, cu un morman de pantofi între ei. Miri umplea găurile cu hârtie, iar Tatăl Gemenilor îi lega cu sfoară. Reparau într-o tăcere deplină, cu mâini tremurânde, amândoi vizibil zdruncinați la gândul clipei în care ne vom lua rămas-bun. Miri a aruncat o privire spre bagajele de la ușă, unul al lui Piotr, celălalt al Tatălui Gemenilor. Se uita lung la ele, de parcă încerca să-și facă curaj să vorbească. Într-un final, i s-a adresat, cu capul încă întors și ochii în pământ.

— Cum de nu mi-ai pus niciodată la îndoială deciziile, Zvi? Ceilalți… am auzit tot soiul de povești despre mine, despre ce-am făcut. Iar poveștile astea mă urmăresc pretutindeni.

A închis rana pantofului și a legat sfoara cu un nod.

— Ai făcut numai bine, a răspuns el scurt.

Tatăl Gemenilor se uita la ea în timp ce vorbea, în speranța că o va convinge să accepte acest adevăr, dar, văzând că nu are sorți de izbândă, s-a aplecat să rânduiască încălțările reparate, de parcă asta ar fi îndreptat în vreun fel situația. Miri a profitat de faptul că era cu spatele la ea și s-a furișat până la ușă. Observând că m-am trezit, mi-a făcut semn să vin după ea, dar Tatăl Gemenilor nu concepea despărțire fără rămas-bun. A ridicat ochii de la pantofii înșirați ordonat și i-a spus singurul lucru pe care fosta doctoriță l-ar fi putut accepta.

— Copiii o să-ți simtă lipsa.

Ochii lui Miri îi transmiteau că îl crede.

Exact când am ieșit pe ușă în cârje, l-am văzut pe Piotr ridicând capul din culcușul lui de la gura șemineului, i-am văzut părul ciufulit la ceafă. S-a uitat la mine ca prin vis. Am încercat să mă pregătesc sufletește pentru despărțirea de el. „Când ne vom revedea“, am spus, dar nu puteam încheia fraza așa cum mi-aș fi dorit. Nu puteam să spun: *Totul va fi bine, eu o să merg pe picioarele mele, tu o să fii sănătos, o să regăsim totul, n-o să mai fim prizonieri sau pribegi, n-o să mai fim vânați și înfometați, n-o să mai vedem suferință.*

Nu puteam termina fraza, cel puțin nu atunci.

Douăzeci de ani mai târziu, mi s-a ivit ocazia s-o termin, dar nu mai era nevoie. Eram oameni în toată firea, care așteptau într-o curte din Frankfurt. Piotr mi-a arătat fotografii cu soția lui, cea care înțelegea de ce sare ca ars noaptea, când sună telefonul, de ce ține cutii sub pat, pline cu ipoteze despre locul în care s-ar putea afla un criminal mai greu de prins decât alții, un bărbat care, după ce a părăsit Auschwitz-ul, a fost transferat la Gross-Rosen, iar de acolo a fugit la Rosenheim și s-a angajat la o fermă, unde trebuia să sorteze cartofi, punându-i pe cei buni și pe cei stricați în grămăjoare ordonate, spre a fi verificate de fermier, până când a ajuns în Brazilia, iar acolo s-a stabilit confortabil în ultima lui ascunzătoare, și-a scris memoriile, a ascultat muzică și a înotat în ocean.

Dar acum nu e vorba despre bărbatul acela, oricât de mult i-ar fi plăcut lui.

Acum e vorba despre Piotr. Așa cum bine intuise Miri, se pricepea la multe, așa că, după război, a fost ușor derutat. A fugit de la tutoarea lui și a călătorit; a cutreierat din țară în țară, de parcă nu reușea să renunțe la rolul de mesager, de curier, dar călătoriile au încetat în momentul în care o femeie s-a îndrăgostit de el și l-a luat de bărbat, în ciuda avertismentelor familiei ei cum că e iremediabil distrus și că n-ar fi de mirare să li se nască copiii morți sau, mai rău, cu cine știe ce mutație provocată de experimentele doctorului. Cu toate astea, au avut copii. Doi băieți. Erau sănătoși și frumoși; moșteniseră trăsăturile tatălui lor. M-aș fi putut uita o zi întreagă la fotografie, dar ne aflam în curtea aceea cu un scop mai înalt.

I se încheiase procesul. Primisem aprobare s-o vizităm pe Elma

în închisoare; aveam ocazia să-i cerem socoteală pentru faptele ei. Statul german o condangase la închisoare pe viață plus treisprezece ani. Una dintre sentințele mai aspre date de nemți criminalilor de la Auschwitz-Birkenau, prin care se stabilea că Elma își va da ultima suflare pe podeaua rece a celulei.

Primul a intrat Piotr. Nu știu ce i-a zis. Când a ieșit, mi-a făcut semn din cap să merg înăuntru, fără să scoată o vorbă. În mod misterios, chiar și după atâția ani, încă știa de ce am nevoie.

Cușca Elmei era mai spațioasă decât cea în care trăisem eu. Nimeni nu-i înfigea un ac în șira spinării, nimeni n-o lega cu lanțuri de picioare, nimeni n-o spinteca și nu se juca cu organele ei, răpindu-i capacitatea de a face copii când ea însăși era doar un copil, pentru ca apoi s-o coasă la loc cu o ață murdară. Era tunsă scurt, dar nu rasă pe cap. Nu mai purta hainele ei elegante, dar nici despuiată nu era. Fusese prinsă, dar nimeni nu-i furase copilăria, cum îmi făcuse ea mie, și chiar dacă se afla în spatele gratiilor, tot încerca să-mi mai răpească ceva; a chicotit când mi-a văzut bastonul, ca să-și arate sfidarea. Dar eu știam că, până la capătul vieții, nu va mai auzi altceva decât propriile gânduri. Nu avea un *zayde* și o mamă care să o aline – nu avea nici măcar un porumbel care să-i recite rugăciuni la fereastră. Părea o suferință bine meritată. Nu-mi era milă de Elma, dar întâlnirea cu ea m-a tulburat. Aș fi putut să-i ofer un joc sau două, ca să nu-și piardă mințile în cușcă, dar mă îndoiam că apreciază astfel de lucruri. I-am dat, totuși, ceva prețios mie: iertarea mea. A scuipat dezgustată. I-am iertat și asta.

Iertarea nu-mi aducea familia înapoi; nu mă scăpa de durere, nici de coșmaruri. Nu reprezenta un nou început. Și în nici un caz nu reprezenta un final. Iertarea mea era o repetiție constantă, o recunoaștere a faptului că încă trăiesc; era dovada că experimentele lor, numerele lor, mostrele lor nu aveau nici o valoare – eu am supraviețuit, o mărturie a cât de mult subestimaseră dârzenia unei copile. Iertând-o, îi subliniam neputința lor de a mă doborî.

După ce i-am spus Elmei că o iert, i-am reamintit de toți cei care n-au avut această șansă. Și le-am rostit numele.

Piotr a fost singurul nume de pe lista Tatălui Gemenilor pe care l-am revăzut.

Toți acei nevinovați – nu m-am gândit nici o clipă la viitorul lor în ziua în care am plecat din casa abandonată. N-aveam de

unde să le știu destinațiile, reușitele, necazurile. Oameni care s-au integrat în orașe noi, care s-au dedicat unor profesii noi, care au clădit imperii capabile să strivească trecutul sau n-au reușit să prospere, pentru că nu și-au putut alunga din minte glasul rudelor lor. Oameni care s-au căsătorit cu alți supraviețuitori și oameni care nu s-au căsătorit, fiindcă nu aveau ce aduce în patul matrimonial în afara coșmarurilor. Oameni care și-au regăsit alinarea și libertatea în pământul kibbutzurilor și oameni care s-au întins pe mesele altor doctori și le-au permis să le șteargă amintirile înfierate din creier, să le alunge, odată pentru totdeauna, supliciul la care ne-au supus.

Acești oameni au fost cândva copii.

Când a venit adevăratul camion al Crucii Roșii, m-am ascuns.

I-am auzit pe asistenți adunând copiii. Unii zbierau, loveau cu picioarele, se agățau de clanțe. Toți treizeci și doi au fost obligați să predea cuțitele de pâine, ale căror lame cădeau zornăind pe podea. Îmi părea rău că nu i-am ascuns cu mine, dar nu puteam risca să mă găsească. Eram în grădină, în spatele unui troian de zăpadă, pitită sub roabă. M-am uitat prin gardul viu și i-am văzut pe copii urcând în camion. Am văzut-o pe Sofia, care țopăia veselă, ținând la subsuoară o păpușă primită de la asistentă. I-am văzut pe Erik și Eli Fallinger uitându-se suspicioși la asistenți și refuzând să se clintească din loc. Tripleții Aaldenberg s-au ascuns în spatele lui Miri, care i-a convins până la urmă să urce în brațele asistenților, chipul ei gol întunecându-se de tristețe. Apoi am văzut-o cum numără copii, îi strigă pe nume și îmi notează absența. Am auzit-o cum strigă după mine. Asistenții încercau s-o liniștească, dar ea spunea că e periculos în Cracovia, că au loc agresiuni în fiecare zi, că nu o poate convinge nimeni că fata nu va păți nimic, mai ales după câte a pătimit, iar fata mai era și oloagă pe deasupra, pradă ușoară pentru oricine voia să îi facă rău.

Mi-am ascultat protectoarea cum mă strigă până când a rămas fără glas.

Era o cruzime s-o las pe Miri să aștepte, mai ales când se temea de atâtea pericole, dar știam nu mă pot mișca până când nu pleacă Crucea Roșie. Doar după ce scăpam de prezența lor, o puteam convinge că trebuie să rămânem împreună. După o oră de așteptare prudentă, mi-am luat cârjele și am pornit spre casa

abandonată. Era cufundată în beznă. Am aprins o lumânare. Dar nu aveam o mână liberă în care s-o duc. Așa că m-am oprit în mijlocul camerei și m-am uitat în jur, chinuindu-mă să deslușesc ceva la lumina oarbă. Voiam să-i spun lui Miri că acum putem începe o viață nouă. Dar Miri nu mai era Miri; nu era nici măcar aceeași Miri care implora iertare. Această Miri stătea ghemuită lângă colivia din colț. Era trează, dar absentă. M-am gândit că jocul care m-a ajutat pe mine să-mi revin o va ajuta și pe ea, că îi va alunga dorința de moarte.

M-am oprit la pește. M-am gândit mai întâi la specie, apoi la gen, după care am ajuns la cea de-a treia clasificare și cea pe care mi-o doream cu adevărat.

Familia a fost primul meu gând.

Dar până și familia are un sfârșit, a fost cel de-al doilea. Nu era gândul pe care-l voiam. M-am îmbărbătat, spunându-mi că Miri o să trăiască pentru că am nevoie de ea – dar, văzând că nu-și desprinde privirea de la cele treizeci și două de dovezi vătămătoare a tot ce-a pierdut, mi-am dat seama că își va distruge lumea dacă nu iau măsuri. Ideea aceasta m-a făcut să uit de cârje și m-am repezit spre ea, s-o ajut. Deznădejdea m-a împins de la spate, doi pași, trei pași, după care m-am prăbușit și am strigat spre oraș, am strigat să mă audă toată Cracovia.

STAȘA. 19. Perdeaua sacră

Ici și colo, obiecte rătăcite, răsturnate: un cuib de pasăre într-o baltă de gheață, o pereche de ochelari sparți, pe un lănțișor cu medalion, atârnând de stâlpul unui gard. Am deschis medalionul. Într-o parte, păstra o șuviță de păr, în cealaltă, rugină. Știam perfect ce simte această parte. La fel mă simțeam și eu de câte ori mă uitam la trunchiurile copacilor și vedeam multitudinea de nume, toate iubite și căutate, iar al meu nu se regăsea printre ele.

Cerșetorii de aici erau siguri că suntem în 11 februarie 1945. N-au cerut nimic în schimbul informației.

Ne aflam în Wieliczka, la mică distanță de Cracovia, dacă era să mă iau după indicatoarele în care nu mai aveam încredere.

Ca în multe alte locuri, nici acolo n-ar fi trebuit să ajungem. După ce-am plecat de la Poznań, am găsit drumurile înțesate de tancuri, silindu-ne să schimbăm traseul spre Varșovia. Nimeni nu știa să ne spună dacă sunt ruseşti sau germane; întunericul era primejdios. Ne-am amăgit că drumurile se vor elibera repede, dintr-o clipă în alta, dar ne-am tot plimbat pe Cal și am așteptat și, în scurt timp, așteptarea noastră s-a transformat într-o hoinăreală aiurea.

Calul era iritat; nu-i plăceau ocolișurile frecvente din călătoriile noastre. Feliks mă acuza că încerc să trag de timp. Deși, în general, îmi acceptam vina fără să murmur, de data asta, nu mă consideram vinovată. Știam că în toți trei încolțise ezitarea. Fragila noastră armată nu avea cum să îndeplinească o misiune de asemenea amploare. Să-l învingi pe Mengele, pfui! Până și pistolul râdea de mine, iar gloanțele îi țineau isonul.

N-o să pot ținti niciodată îndeajuns de bine, spunea pistolul. *Ținta mea n-o să fie niciodată dulce, precisă sau bună.*

Dar tu ai gloanțele, i-am atras atenția. *Nu ești singur. Și mă ai pe mine alături. Suntem toți o familie. Vezi cât de multe am realizat eu și Feliks, ca frate și soră?*

Ce importanță are? șușoteau gloanțele între ele. *Ochiul stricat al Stașei i-a stricat și ținta – sigur o să rateze*. Voiam să le spun gloanțelor că n-au voie să gândească astfel, n-au voie să se îndoiască de mine, că trebuie să viseze cum pătrund în inima și în craniul dușmanului nostru.

Auzind asta, gloanțele au pufnit disprețuitor. Pistolul a adus vorba despre fum, ca să schimbe subiectul.

Fumul de deasupra orașului mirosea așa cum trebuie să miroasă fumul – un iz de brad cu un strop de rășină. Firișoarele lui nu ne urau bun venit, dar nici nu erau tentaculele roșii de la Auschwitz. Stătea, totuși, mărturie faptului că și aici semenii noștri au fost în pericol sub conducerea Wehrmachtului. Am descoperit această dovadă în timp ce căutam un loc în care să dormim.

De ce n-o fi apărat-o nimeni? Ori, poate, apărătorii fuseseră biruiți? Bănuiam că sinagoga aceasta de lemn văzuse niște pălălăi strașnice. Nu cred că ne-am fi dat seama că adăpostul nostru a fost cândva o sinagogă, dacă nu observam *parohet*-ul pârjolit – perdeaua chivotului, din catifea albastră, cu leii mânjiți de funingine și coroana Torei încă lucind – care zăcea la câțiva

metri de noi, ca și când reușise să fugă de nimicire prin propriile puteri. Când Feliks a văzut *parohet*-ul, n-a zis nimic, n-a zis nici măcar ce-ar fi zis tatăl lui, rabinul, dar s-a aplecat și l-a sărutat, apoi l-a agățat de un stâlp ars rămas în picioare în mijlocul ruinelor, ca să-l apere de pământ. Dar *parohet*-ul a căzut iar, forțându-ne să luăm cu noi țesătura sacră.

Căpriori prăbușiți, negri ca cenușa, împânzeau podeaua acoperită de cioburi scânteietoare. Un colț al clădirii scăpase nevătămat și acolo ne-am adăpostit, priponind Calul de mesteacănul pârjolit din apropiere. Calul părea capabil să redea sinagogii măreția de altădată, prin simpla lui frumusețe. Chiar dacă îi ieșeau coastele prin piele, avea o scânteiere neagră în ochii care ne urmăreau vigilenți, iar, de câte ori vântul aducea cu sine un zgomot, ciulea urechile de neliniște. Sub privirile ocrotitoare ale Calului, am găsit alinare.

Ne-am cuibărit sub catifeaua albastră, în așa fel încât să fim cât mai puțin vizibili. Dacă se uita cineva în direcția noastră, vedea doar un morman de lemn ars, un cal lucios care se foia de pe un picior pe altul și pâlpâirile de azur ale *parohet*-ului nostru. Aveam senzația că nu ni se poate întâmpla nimic rău. Mă pregăteam să-l întreb pe Feliks ce-ar zice tatăl lui despre faptul că folosim *parohet*-ul drept pătură, dacă ne-ar lăuda pentru dârzenia noastră sau ne-ar condanga pentru blasfemie, dar el adormise deja.

Astfel, am decis ca eu și Calul să stăm de veghe. Feliks sforăia, în vreme ce noi număram stelele, ca să nu adormim. Erau prea puține în noaptea aceea ca să-mi alunge gândurile din cap, așa că am început să inventez povești despre cele existente, atribuindu-le nume și vieți viitoare. Le-am atribuit vieți viitoare în tot soiul de locuri pe care nu le-am văzut niciodată, iar, odată aceste vieți desăvârșite, le-am luat înapoi, pentru că nu mi se părea corect ca stelele să aibă un viitor, și Perla nu.

În cele din urmă, ochii vigilenți ai Calului m-au convins că pot să mă culc liniștită.

O credință simplă, exact ce-mi trebuia.

Aș vrea să pot spune că, deși ne-am trezit și Calul dispăruse de lângă noi, în rest, totul era în ordine, dar, la lumina zorilor, nu doar lipsa lui ne-a izbit. În locul în care ar fi trebuit să se afle eroul nostru alb, bălăbănind somnoros din cap, începea o dâră

roșie. Urmele de sânge unduiau pe lângă ruine și se avântau spre câmp, ca un șarpe scăpat din captivitate. Am mers după ele aproape un kilometru până când s-au oprit în dreptul gurii arcuite a unui tunel din piatră. Am aruncat o privire în bezna din interior.

— Se continuă, a zis Feliks.

Nu-mi dădeam seama dacă se referă la durere sau la dâra de sânge. M-a apucat de braț și a încercat să mă oprească, dar nici el nu era foarte convins. Voia la fel de mult ca mine să dezlege misterul. Nu ne păsa că trebuie să ne aventurăm în străfundurile unei mine de sare, să urmăm o cărare roșie, nici îngustă, nici dreaptă, până în subteranul sărat, un loc ce părea extrem de propice răului.

Cred că eram amândoi orbiți de dâra de sânge care se întindea în fața noastră, sau, mai bine zis, orbiți de ceea ce putea însemna în contextul nenumăratelor pierderi pe care le suferiserăm deja. Am luat-o ca pe un mesaj, chiar dacă mă conducea spre teroare. Știam că n-o să-mi găsesc sora în viață, știam că și Calul a căzut victimă violenței, dar speram, totuși, să fiu condusă spre înțelegere și vindecare. Cum să nu gândesc astfel, când eram înconjurată de asemenea frumusețe?

Când intrai în mina de sare, aveai impresia că pătrunzi într-o floare de crin, că aluneci printre spirale albe și neasemuit de strălucitoare. Am luat-o pe scara de lemn, am străbătut o multitudine de coridoare scânteietoare; ne-am blocat în celule minuscule presărate cu beteală; am nimerit în vizuini înghețate de sodiu, ce adăposteau stoluri de lilieci. Pe aceste culoare subterane, am coborât minunându-ne până în măruntaiele lumii noastre.

Dar nu te poți minuna la nesfârșit. La capătul de jos al scării de lemn, am observat că floarea de crin pe care am traversat-o conținea puțin nectar, iar acesta atrăsese o armată de furnici. Soldații erau leiți în uniformele și suferința lor. Ai fi tentat să crezi că, după toate crimele pe care le-au comis, va coborî un pumn furios din tavan și-i va culca rând pe rând la pământ, ca pe niște piese cenușii de domino. Dar n-a coborât nici un pumn. Și chiar de-ar fi coborât, era prea târziu ca să-l mai salveze pe bietul Cal.

Chiar dacă nu eram expertă în oase, îmi dădeam seama, văzând dârele roșii care duceau la un cazan proptit pe un grătar

rudimentar din cărămizi, că nu vom ajunge la Varșovia călare, că scumpul nostru animal care ne slujise cu atâta devotament căzuse victimă cruzimii absurde pe care o cunoșteam atât de bine.

Străfundurile minei de sare mi-au purtat groaza până în centrul pământului.

Unii oamenii au auzit atâtea gemete, urlete și plânsete, încât au devenit surzi la ele, oricât de mult le-ar amplifica o mină de sare volumul sau propagarea. Același lucru părea să fi pățit și acești soldați ai Wehrmachtului. Toți șase stăteau ghemuiți pe jos, ocupați să devoreze tot ce aveau în farfurii și să bea. Urșii și șacalii nu le trezeau nici teamă, nici curiozitate. Doar unul s-a întors spre noi, cel care mesteca în cazan. Avea o ținută dezordonată și ochii de oțel, ce străluceau pe chipul lui ca două medalii pentru barbarie.

— N-aveați dreptul să-l luați, am șoptit.

Eram convinsă că le-a spus și Calul același lucru. E un fapt cunoscut că toate animalele vorbesc când sunt în pragul anihilării. Calul sigur le-a explicat că e al nostru, că suntem într-o misiune sacră care să ne vindece sufletele, răpindu-l pe-al altuia și răzbunându-l pe al Perlei.

M-am dus spre ei, tremurând de furie. Feliks a încercat să mă tragă înapoi.

Soldatul care mesteca în cazan era zăpăcit de carnea de cal și amețit de whisky. A venit spre mine, împleticindu-se pe picioare, a scos pistolul și a mai făcut un pas. A lăsat capul într-o parte și s-a uitat la noi. Nu pricepea de ce nu fugim; comportamentul nostru părea să-l deruteze și ne privea ca pe niște ciudățenii trimise să-i întrerupă plictiseala și pieirea. Eu știam motivul pentru care nu fug. N-aveam de ce să mă tem. Feliks, pe de altă parte, de ce-o fi înlemnit? Stătea pe loc ca și când nu mă putea părăsi. Am aruncat amândoi ranițele pe jos, în loc să le strângem în brațe și să fugim, în loc s-o luăm la goană pe scara de lemn. Soldatul s-a apropiat, să vadă ce e în ele.

Aveam o toporișcă, trei cuțite, două pistoale și o pastilă otrăvitoare pentru Mengele. Aveam un codru de pâine, o bucată de cârnat și un mănunchi de cârpe cu care să ne bandajăm rănile. Aveam clapa de pian a Perlei într-un săculeț plin cu pietre. Nu credeam că l-ar interesa vreunul dintre aceste obiecte. Soldatul s-a uitat amuzat la arme. Nu mă temeam

pentru mine, ci pentru Feliks. *Fugi!* i-am șoptit. Nu s-a clintit din loc.

— Sunteți bine înarmați, a remarcat bărbatul. Ați venit să mă omorâți?

— Nu pe tine, am zis. Pe altul. Un nazist adevărat. Ați început să vă atacați între voi, n-am dreptate? Putem să-ți spunem unde-l găsești. Poate faci o înțelegere cu rușii sau cu americanii. În schimbul informației, ne lași să plecăm și ne dai armele înapoi. Persoana despre care vorbesc... ar fi un prizonier important. Mai grozav decât Himmler. Și decât Goebbels. Mai important chiar decât Hitler însuși...

— Josef Mengele, a spus Feliks pe nerăsuflate. Despre el e vorba.

Glasul lui a răsunat fără să producă nici cea mai mică reverberație. Nici ecoul nu ținea cu noi în ziua aceea, dar asculta supus de soldatul care ne inspecta armele și le arunca pe jos într-un cor de zăngănituri metalice, reverberând prin galeriile de sare.

— Îți spunem unde-l găsești, cu condiția să ne lași să plecăm, am zis. Cei care-l prind vor fi considerați eroi. După toate câte-a făcut, e o pradă valoroasă și toată lumea va vrea să pună mâna pe el.

Soldatul, însă, a rămas rece la discursul meu. Părea mai degrabă interesat să ne amenințe cu unul dintre pistoalele noastre. Vedeam cum tremură țeava pistolului. Soldatul îl mișca dintr-o parte în alta. Mai întâi, spre Feliks, apoi spre mine. Ca și când pistolul nu reușea să se hotărască. În cele din urmă, l-a ales pe Feliks – l-a luat la țintă pe prietenul meu.

Prietenul meu, cu toate slăbiciunile și vitejiile lui, cel care devenise sursa numeroaselor mele visuri, cel capabil să îmblânzească iarna, să micșoreze sutele de kilometri și să convingă regretul să-i ciugulească din palmă. Fratele meu. Geamănul meu. Știam că am nevoie de Feliks în viața mea. Voiam să-l văd cum crește, cum rămâne veșnic copil, chiar și atunci când va deveni adult. Voiam să văd cum îl părăsește părul în vreme ce al meu încărunțește, voiam să-i fac rost de o dantură nouă, ca să poată și el mesteca într-o zi, și, dacă nici așa nu va reuși să mestece, voi mesteca eu în continuare și pentru el. Când mă uitam la Feliks, vedeam numai bunătate.

M-am pus în fața lui, în speranța că voi încasa eu glonțul.

Glonțul nu mă putea răni. Dar Feliks nu știa asta. M-a dat la o parte. Soldatul a arătat spre noi cu țeava pistolului.

— Dezbrăcați-vă!

Ne-am lepădat blănile de Urs și de Șacal, învelișurile care ne-au protejat de noapte și iarnă și îndoieli cu privire la forțele noastre. Curajul împrumutat de la acești prădători ne părăsise. Mă durea sufletul să văd cum căldura molcută a pieilor noastre de împrumut ajunge pe mâna dușmanilor noștri! Au urmat-o rochia și două pulovere. Stăteam nemișcată și încercam să-mi acopăr cumva goliciunea. Corpul meu îmi amintea totul, preluase de la Perla responsabilitatea trecutului și îmi atrăgea atenția asupra marșului de înțepături care îmi cobora pe braț. Am ridicat ochii spre tavanul de sare al minei, fiindcă nu mă puteam uita nici la mine, nici la Feliks. Îmi dădeam seama că și pe el îl trec aceiași fiori și că, de frică, făcuse probabil pe el. L-am auzit cum își trage nasul. Când și-a scos pantalonii, soldatul a râs de coada lui și i-a gâdilat vârful cu patul puștii.

Mă întrebam dacă soldatul îl cunoaște pe Taube, dacă a auzit de gestul milostiv al gardianului și voia să repare greșeala. Pentru că nu dădea semne că ar avea de gând să ne cruțe. Taube o făcuse într-un moment de nebunie și confuzie; ridicase bocancul de pe spinarea mea. Dar soldatul de față părea să știe foarte bine ce vrea să facă cu noi.

— Am zis eu că puteți păstra pantofii? s-a răstit la mine. Dă jos și șosetele.

Pastila cu otravă era ascunsă în șoseta stângă. M-am gândit cum ar fi reacționat răzbunătorii. M-am aplecat să-mi scot șoseta de lână, am scos pastila pe furiș și am băgat-o în gură. Am împins-o cu atenție în locul dintre gingie și obraz.

În timp ce stăteam dezgoliți, am zărit în depărtare bucăți din pielea Calului, împrăștiate ca o pătură sfâșiată. Cum de am călărit pe el atâta amar de drum și n-am observat că e alb ca pianul din filmul Perlei? Ochiul sănătos mi-a atras atenția asupra acestui lucru și, spre surprinderea mea, pentru prima oară de când picăturile lui Mengele mi-au încețoșat vederea, ochiul beteag a confirmat. Vălul de întuneric se ridicase de pe el. Ambii ochi vedeau același alb. Nu existau variații în el, nici nuanțe de gri, nimic care să afecteze claritatea. Totul era perfect limpede.

Iată ce am văzut: soldatul atingea unicul lucru rămas de la sora mea. Clapa de pian a Perlei, pe care o găsise în raniță. S-a uitat

la ea cu indiferență și i-a dat drumul din mână.

Nu puteam lăsa clapa să cadă; n-o puteam lăsa să ajungă în praf. Perla murise din vina mea. Dar, dacă nici măcar o clapă de pian nu puteam prinde, meritam tot ce-am pătimit. Așa că m-am repezit în pielea goală s-o prind și m-am aruncat la picioarele soldatului și a fost o asemenea izbândă s-o simt în palme, încât am plâns de fericire, în ciuda loviturii pe care am primit-o în coaste. Apoi încă una. Și încă una. Am simțit cum se clatină pastila între dinții mei, învelișul ei amenințând să se spargă de vârful caninului. În mâini, țineam viața surorii mele, în gură, moartea lui Mengele.

Chiar și în acea clipă de tensiune, știam care dintre ei e mai important.

Am auzit o împușcătură și am bănuit că am fost rănită. Dar nu fusesem eu; eu n-o să fiu niciodată într-un pericol real. L-am văzut pe Feliks cum se leagănă pe picioare, de durere uitând să-și mai ascundă goliciunea. L-am văzut cum se ține de umăr și încearcă să apese pe rana sângerândă.

M-am uitat la Feliks, m-am uitat la soldat și vă jur – oricât ar părea de nebunesc – că, preț de o clipă, n-am mai văzut dezertorul, ci pe Îngerul Morții în fața mea, experimentele sale fiind atât de diabolice încât nu mai putea trăi pe fața pământului.

Aș vrea să pot da vina pe adâncimea minei de sare, ale cărei dimensiuni făceau oamenii să vadă fantome și spirite și alte năluci. Dar vina era numai a mea. Mi-aș dori, de asemenea, ca doar eu să fiu bântuită de asemenea imagini, dar, chiar și la distanță de zeci de ani, mulți vor fi încă urmăriți de același chip. Nu vor mai fi copii, nici prizonieri, dar nu vor scăpa de sentimentul că sunt urmăriți de privirea lui. În câte feluri s-ar putea deghiza? ne vom întreba. Și lumea ne va privi ca pe niște nebuni.

Acolo, în mina de sare, eram convinsă că l-am văzut.

Iluzia a dispărut abia în momentul în care am văzut rana circulară a lui Feliks. Mengele nu ne-ar fi rănit astfel; avea moduri mai utile și mai eficiente de a ne vătăma. Brutalitatea lui era prea elegantă și meticuloasă ca să-i facă lui Feliks o gaură sângerândă în umăr, o rană grosolană și nefolositoare, care nu contribuia cu nimic la progresul cercetărilor lui.

Soldatul a mai tras o dată, dar noi o luaserăm deja la fugă; ne-

am repezit pe scară cu o viteză sporită de faptul că soldatul care ne urmărea părea aproape orbit de furie când a luat-o pe trepte după noi. Am văzut cum îi alunecă bocancul și se izbește cu fața de scânduri și m-am oprit să-i observ stupoarea și căzătura, corpul care se prăbușise pe pământ ca o jucărie. Parcă îmi imaginam că, dacă privesc căderea dușmanului nostru, lucrurile se îndreaptă cumva: trenurile își schimbă direcția pe șine, numerele se șterg de pe brațe, vârful acului nu-mi mai pătrunde în venă.

Chiar și rănit, prietenul meu era mai rapid decât mine; știa să trebuie să-și sprijine corpul amorțit de al meu în timp ce alergam pe trepte, știa că am nevoie de un impuls mai puternic ca să-mi revin după moartea Calului. Pentru a nu știu câta oară, oamenii ăștia ne-au ucis o ființă dragă, ne-au jefuit și ne-au lăsat neputincioși. Nu mi se părea o victorie să scap din ghearele lor. Aproape că nu vedeam rostul de a merge mai departe. Dacă pastila m-ar fi putut omorî, aș fi înghițit-o cu dragă inimă.

— Uite! a spus Feliks, gâfâind, și a ridicat un deget tremurător spre cer.

Cădeau din el peste zece persoane. Nu știam dacă sunt dușmani sau prieteni, dar purtau în spate norii unei ierni care se apropia de sfârșit. În ciuda glonțului înfipt în umăr, asta vedea prietenul meu. Cu chipul schimonosit de durere, le urmărea fascinat zborul, plutirea liberă, și tânjea la același lucru.

Dar tot ce aveam noi se afla pe acest pământ chinuit și blestemat. Aveam pastila cu otravă între dinți și falcă, intactă și dătătoare de speranță. Restul lucrurilor pe care le-am adunat pe parcursul călătoriei s-au dus.

Adio, Calule. Scumpul nostru. Erai mai nevinovat chiar și decât Perla în ziua în care am venit amândouă pe lume. Erai mai bun decât toată bunătatea din noi. Erai așa cum mi-aș fi dorit să fie lumea.

Adio, toporișcă, pistol și trei cuțite neprețuite. Ați fost mai feroce, mai ucigătoare și mai tăioase decât aș putea să fiu eu vreodată.

Adio, haine de blană. Adio, Ursule. Adio, Șacalule. Ne-ați făcut înfricoșători și puternici. Ne-ați făcut cinste în Clasificarea Organismelor Vii, printr-o reprezentație de care singură n-aș fi fost capabilă. Prin voi am devenit prădători, așa cum trebuie să

fie orice supraviețuitor.

Și astfel, am pornit despuiată prin zăpadă, cu prietenul meu agățat de mine. L-am târât spre adăpostul unor căsuțe îndepărtate; înaintam cu greu, sperând să găsim alinare, ca cineva să ne acopere goliciunea și să ne vindece rănile, în vreme ce, deasupra noastră, pluteau oameni, ușori ca fulgul și liberi. Am scuturat pumnul la ei de invidie. Am strigat la ei, fără să-mi pese dacă mă aude cineva și-mi răpește trupul din nou. Ni-l răpiseră deja, și mie, și Perlei de atâtea ori, încât nu-mi mai păsa.

— Stașa, a spus Feliks, rugător. O să mori, dacă mai continui așa.

Era profeție, avertisment, dragoste.

O, de-aș fi fost eu fata care să ia seama la acele cuvinte!

PERLA. 20. Zborurile

I-am văzut de la fereastra spitalului, cum plutesc pe cer, precum fulgii unei păpădii. Parașutiștii – am numărat doisprezece în total – cădeau lin, în lumina amurgului, la marginea Cracoviei.

— Ai idee cine sunt? am întrebat-o pe Miri.

Am întors capul de la fereastră și mi-am așezat cârjele în așa fel încât să mă uit la ea. Am întrebat-o pe cine caută parașutiștii și de ce au ales această metodă. Miri a spus că e greu să-ți dai seama, chiar și de la mică distanță, de intențiile cuiva, dar auzise că multe grupări evreiești clandestine folosesc metoda aceasta ca să transporte bunuri, informații confidențiale și arme.

N-am avut șansa să-i văd pe parașutiști când au aterizat – erau prea departe – dar, trei zile mai târziu, am văzut mătasea albă care se umflase deasupra lor primind o nouă întrebuințare în mâinile unei croitorese. Acum, pe străzi, plutea o mireasă, aluneca lin pe caldarâm către *chuppah*[7], în minunăția cu volănașe, mătasea parașutei fiind transformată într-un corset

[7] Baldachinul sub care stau mirii evrei în timpul ceremoniei tradiționale de nuntă (în idiș în original).

diafan și o trenă care se întindea în spatele ei ca o ceață. I s-au alăturat cele două mame și au condus-o sub baldachinul de dantelă. Dacă scoteai capul pe fereastră, auzeai întreaga ceremonie. Mireasa care se învârtea în jurul mirelui. Cele șapte binecuvântări. Zgomot de pahare sparte.

— Încă se fac nunți? am întrebat, șocată.

Miri a venit la fereastra deschisă, ca să privească și să asculte împreună cu mine. M-a cuprins cu o mână de mijloc.

— Încă se fac nunți, a spus ea, cu emoție în glas. Nu știu de ce mă miră asta.

O ceremonie, apoi alta.

În casa abandonată, când credeam că Miri părăsește această lume, mă simțisem prinsă într-o altfel de cușcă. Mâinile nu mă ascultau, iar vederea îmi era împăienjenită. Totul părea îndepărtat și imposibil. Am uitat până și de cârje când am ieșit în stradă, să cer ajutor. Vocea mea se mișca mai bine decât mine, iar țipetele mele i-au scos pe vecini din case. Jakub, aducătorul de cepe, gazda noastră din Cracovia, se număra printre ei. Fața lui era singura pe care o cunoșteam și în care aveam încredere. Am arătat spre ușa deschisă și l-am privit cum fuge înăuntru.

Știam că o va scoate pe brațe. Dar nu voiam să văd în ce stare e. Nu m-am uitat. Nici măcar atunci când Jakub a urcat-o pe Miri în ambulanță și m-a așezat lângă ea. N-am deschis ochii până când n-am ajuns la spital. Am văzut-o cum ezită să se uite la asistente și pacienți – deși văzuseră mulți oameni chinuiți de aceeași suferință, ei tot îi era rușine și nu i-a trecut nici după ce i-au luat temperatura și tensiunea și i-au dat un pat. A refuzat să se întindă pe el; stătea pe margine și se uita la draperia care despărțea salonul și acolo a rămas până când o asistentă l-a condus pe Jakub înăuntru.

Bărbatul se comporta neobișnuit de ceremonios; a făcut o plecăciune scurtă în ușă – ca și când își imagina că își putea ascunde îngrijorarea sub o politețe exagerată, deși, din punctul meu de vedere, nu făcea decât să arate că prinsese drag de doctoriță. S-a uitat în jur, de parcă nu mai văzuse niciodată un spital, după care m-a rugat să-i las să discute între patru ochi. I-am lăsat, oarecum. M-am pitit în spatele draperiei despărțitoare, de unde auzeam însă totul.

Jakub a tras un scaun aproape de pat și s-a așezat lângă silueta povârnită a lui Miri. N-a oftat, n-a vorbit, nici măcar n-a șoptit. În tăcerea lui, se simțea o pierdere, ceva intens și nemărginit, o pierdere care înțelegea: pentru un supraviețuitor, ora e altfel decât pentru ceilalți; fiecare minut al ei răspunde în fața unei istorii ce nu poate fi schimbată, îndreptată sau măcar transformată în ceva suportabil. Recunoscând pierderea suferită de Jakub, Miri a început s-o povestească pe a ei.

— Soțul meu, a spus ea, n-a supraviețuit nici trei zile în ghetou. L-au împușcat pe stradă.

Am aruncat o privire pe după marginea draperiei. Era semiîntuneric în cameră, dar chipul lui Miri era scăldat în lumina lămpii.

— Mi-am pierdut ambele surori. Orli a murit la câteva luni de la sosire. Pe Ibi au trimis-o la bordelul lagărului. Dar, înainte să le pierd, doctorul m-a pus să le scot cu mâna mea uterele.

S-a uitat la Jakub, părând să aștepte un răspuns. N-a primit nici unul. Jakub a plecat capul în pământ.

— Bineînțeles că n-a scăpat nici al meu. Dar n-am putut să plâng după el. Eram prea ocupată să-mi plâng copiii. Noemi și Daniel. De-ai ști cât am regretat că nu erau mai apropiați ca vârstă, ca să-i spun lui Mengele că sunt gemeni. În vise, șterg diferența de ani dintre ei, mi-i imaginez în așa fel încât să poată trece drept gemeni. Dar, când mă trezesc, îmi dau seama că era imposibil și mă consolez cu gândul că cel puțin copiii mei nu vor afla niciodată ce-a făcut mama lor la Auschwitz.

În momentul acela, glasul i s-a stins, ca și când i s-ar fi desprins de gânduri.

Jakub a încercat să-i spună că, într-un loc unde binele nu avea voie să existe, ea, totuși, l-a hrănit. Într-un loc care-i cerea să fie brutală, ea a adus doar bunătate, mângâiere muribunzilor și speranța sfidătoare care a pătruns…

Dar Miri era de neclintit. Mamele, a spus ea – a încercat să le țină pe mame în viață, asta era logica din spatele acțiunilor ei.

Fără tine, ar fi murit mult mai multe, a insistat Jakub, dar protectoarea mea a extras doar amărăciunea din vorbele lui, iar amărăciunea a împins-o la descrieri cutremurătoare.

— O evreică însărcinată, a spus ea. Nimic nu-l dezgusta mai mult. Le-am zis mamelor: „Dacă vă găsește cu copii, n-o să vă împuște, n-o să vă gazeze. Sunt morți prea blânde pentru voi.

Dacă Mengele află că ești gravidă, o să devii cobaiul și distracția lui, o să te pună pe masă și o să te disece bucățică cu bucățică, o să te împingă spre moarte. Iar, când te omoară, o să te oblige să privești cum îți transformă copilul în cobaiul lui. Pentru Mengele o asemenea atrocitate reprezintă un prilej neprețuit – imediat ce află de o sarcină, pune pariu cu gărzile pe sexul copilului și, în funcție de asta, plănuiesc cum să-l omoare. Dacă e fată, o dau la câini s-o sfâșie. Dacă e băiat, îi zdrobesc craniul sub roțile mașinii. Astea sunt câteva dintre grozăviile despre care pot să vorbesc. Sunt atât de multe, de variate și de grotești, încât n-am cuvinte să le descriu. Un lucru e sigur: omul ăsta nu știe să aducă altceva pe lume decât suferință. Pentru fiecare mamă și fiecare prunc inventează o nouă crimă – la Auschwitz, nici nu e nevoie să te naști ca să suferi“.

A închis ochii, vrând parcă să-și alunge imaginile din minte. Dar acestea nu se lăsau alungate. A deschis ochii și s-a uitat la Jakub, cu figura omului care nu poate decât să mărturisească.

— De multe ori, ca să salvez o mamă, trebuia să acționez rapid, pe podeaua unei barăci infecte, cu instrumente tocite și ruginite și nici un medicament care să-i ușureze durerea. De una singură, scoteam pruncul din ea – cu mâinile goale și însângerate – și-mi spuneam, printre țipetele mamei și lacrimile mele înăbușite: „Cruți acest suflet, acest copil, de cea mai cumplită tortură“. Iar după ce se termina – de fapt, nu se termina niciodată! — vorbeam cu mama și-i spuneam: „Copilul a murit, dar uite, tu ești în putere, ești vie, iar, într-o zi, când lumea ne va reprimi în frumusețea ei, o să faci altul“. De câte ori spuneam asta, n-o făceam doar ca să le îmbărbătez pe ele, ci și pe mine. Nu era durerea mea și, cu toate astea, nu simțeam altceva decât durere! Atâtea viitoruri fragede – le-am ucis înainte să le tortureze și să le ucidă el, ca să supraviețuiască alte viitoruri. Dar tot nu mă pot ierta.

Miri a dus palmele la față – nu ne lăsa să-i vedem expresia. Dar noi știam că propriul viitor nu și-l dorea deloc.

Jakub arăta de parcă fusese martor la evenimentele descrise de ea. S-a făcut galben ca ceara, ca și când se îmbolnăvise brusc, și se chinuia să-și vină în fire. A încercat să-i spună că știe ce înseamnă să salvezi o viață. Prețul pe care-l plătești, a zis el, e uriaș, pentru că, atunci când a hotărât cine să trăiască, a hotărât și cine să nu trăiască. Nereușind să salveze aceste vieți,

a selectat culoarea acestor morți, mirosurile, violențele lor. În fiecare zi, a murmurat el, trebuia să-și salveze propria viață, chiar dacă pentru cea mai scumpă și cea pe care-și dorea cel mai mult s-o salveze nu reușise să facă același lucru.

După aceea, probabil negăsind forța să mai spună ceva, a tras draperia și m-a lăsat să vin lângă protectoarea mea. Fără să se uite la mine, Miri m-a strâns în brațe și, în timp ce plângea, mă gândeam dacă există alt om pe lume care să se poată lăuda cu o îmbrățișare mai pătimașă.

De pe culoar, le-am auzit pe asistente discutând cu Jakub. Cunosc bine prețul, a repetat el. Sunt convins că voi cunoașteți mult mai multe, având în vedere profesia voastră. Sunt sigur că ne vedeți disperați să ne alungăm aceste gânduri din minte, ne vedeți cum ne zbatem să trăim până când ajungem să ne zbatem să murim, și când nici asta nu reușim, încercăm să ne apropiem de moarte, amintindu-ne de ei, de cei pe care n-am putut să-i salvăm. Când ni-i amintim prea limpede, e cumplit, când ni-i amintim prea vag, e și mai rău...

În clipa aceea, o asistentă a dat buzna în salon, pașii ei grăbiți trădându-i intenția de a-mi distrage atenția de la discuția de pe culoar.

Asistenta aceasta a înțeles de ce am nevoie. M-a descălțat de pantofi și m-a întins pe patul lui Miri, cu cearșafuri albe, imaculate, și mi-am lipit obrazul de al protectoarei mele. Începeam bine în pat. Aș fi putut sta acolo la nesfârșit, s-o mângâi pe Miri pe păr, să ascult poveștile asistentei, să-i spun și eu din poveștile mele. Dar asistenta mi-a zis că va trebui să plec la un moment dat. Nu-mi făcea bine să fiu înconjurată de suferință și din cauza asta trebuia să găsim o casă ferită de astfel de lucruri, în care să pot locui.

— Există o astfel de casă? am întrebat.

Nu pentru mine mă interesa, ci pentru Miri.

E o nebunie aparte să tânjești după o cușcă și după sunetele izolării – hârșâit de șobolani, picături care cad, degetele mele care bat darabana pe gratii –, dar cel puțin acolo știam că trebuie să mă aștept la suferință. Puteam să emit ipoteze logice despre felul în care voi simți durerea, cum o să fiu disecată, cum aș putea muri într-o fracțiune de secundă, sau lent, în proporții atât de infime, încât nu mi-aș da seama unde se termină viața și

începe moartea. În spațiul acela, m-aș putea agăța de speranță. Dar în locuri precum spitalele, cu cearșafuri albe, podele spălate și rezerve modeste de mâncare, mă găseam suspendată într-o așteptare perpetuă. Tot ce era bun, curat și îmbelșugat îmi amintea pentru a nu știu câta oară cât de rapid poți decădea, fără nici cel mai mic avertisment. În doar câteva secunde, puteam ajunge în genunchi și neputincioasă, iar teama aceasta făcea ca lupta de a supraviețui să pară absolut zadarnică. Ce greu e, mi-am zis, să fii o persoană reală după moarte!

Mă întrebam cum o să mă simt ca persoană reală, după ce plec din spital. Bănuiam că una dintre noi va pleca în curând, fiindcă asistenta ne adusese o valiză. Bănuiam, de asemenea, că acea persoană voi fi eu. N-o să mă simt niciodată cu adevărat pregătită, i-am mărturisit asistentei, după ce mi-a adus darul. Răbdătoare ca întotdeauna, femeia mi-a explicat să Miri e bolnavă și nu poate avea grijă de mine. Am insistat politicos că eu o să am grijă de Miri acum.

Asistenta nu părea convinsă. A împăturit două perechi de șosete și le-a așezat frumos în valiză. Apoi m-a lăsat în compania obiectului înfiorător.

Ce sentiment ciudat să am o valiză adevărată! Ne transformaserăm într-o națiune de oameni cu boccele, încropite din pulovere deșirate și vechi saci de cartofi. Le purtai cu ușurință în spate și își dovediseră din plin utilitatea. Dar o valiză adevărată era cu totul altceva! Când am ridicat-o de mâner, m-am simțit înconjurată. De oameni și de ziduri. Mă simțeam înghesuită, prăfuită; gleznele îmi înotau în sudoare, iar urechile îmi țiuiau de strigăte și o spaimă care îmi ardea pieptul. Am scăpat valiza din mână ca pe un cărbune aprins.

Miri a văzut ce-am văzut și eu și m-a tras lângă ea.

— Ai încredere că ești în siguranță, mi-a șoptit, și toată seara n-a făcut altceva decât să răzuiască monograma – *JM* scrisă cu litere argintii – cu un ac.

Lucra atât de brutal încât aproape că a găurit pielea.

Mai bine o gaură, a zis ea, decât o amintire. Nu am contrazis-o – Miri avea mai multe lucruri de uitat decât oricine și i-ar fi prins bine să facă niște ștersături serioase în memorie. Dar speram ca, în dorința ei de uitare, să păstreze, totuși, o amintire cât de mică despre mine. Una minusculă, doar atât cât să știu că, dacă se va întâmpla vreodată să fim cu adevărat despărțite, e posibil

să mă caute într-o bună zi.

Mă uitam pe fereastră, în vreme ce Miri și Jakub purtau una dintre discuțiile lor obișnuite. Nu se vedeau parașutiști pe cer, dar văzduhul căpătase o altă nuanță de albastru, iar gerul părea să se apropie de sfârșit. M-am uitat pe foaia pe care mi-o dăduse una dintre asistente. Pe ea erau mai multe căsuțe, mici cuști care reprezentau zilele. Ne aflam la jumătatea lunii februarie. Persoana mea o fi știind asta? m-am întrebat.

Miri și Jakub vorbeau în șoaptă; încercau să-și ascundă planurile. Jakub susținea că grijile nu s-au sfârșit, dar s-au schimbat un pic – altele erau problemele acum, dar la fel și soluțiile, iar el avea șansa să-i însoțească pe copii către una de excepție. Autoritățile de la Cruce Roșie confirmaseră avantajele acestui scenariu – aleseseră deja unsprezece dintre copiii lui Miri care să ia parte la plan. La care, firește, se adăuga Perla. N-avea de ce să nu fie de acord cu acest exod spre un loc mai sigur, nu? Doctorița nu avea nimic împotriva acestei aventuri, nu-i așa?

Miri nu împărtășea entuziasmul lui Jakub. A mormăit ceva din care am înțeles doar numele meu. L-a rostit cu melancolie, sau cel puțin așa mi s-a părut mie. Poate m-am înșelat. Dar, când m-am întors spre fereastră, i-am surprins privirea – era ațintită asupra mea; nu-și dezlipea ochii de la picioarele mele rănite.

Palestina, a continuat Jakub, fără să se lase descurajat. Mai întâi, un drum până în Italia, care putea fi periculos – trebuiau luate măsuri de precauție –, după care îmbarcarea pe o navă care nu avea spațiu suficient pentru toți, dar îi putea prelua pe gemeni. Auzind asta, Miri s-a ofilit și mai mult – glasul ei, despre care nu-mi imaginam că poate deveni și mai stins, a rostit abia perceptibil:

— Fuga asta… e unica noastră speranță? Și acum?

Cunoșteam acel ton. Era tonul pe care-l auzeam pe toate străzile, când oamenii se întorceau și se întrebau unii pe alții dacă își pot relua viața în siguranță.

— Ești dispusă să riști? a șoptit Jakub. E vreun moment în care nu privești peste umăr? Da, s-a terminat, suntem liberi. Asta până când decid ei că nu mai suntem liberi, că războiul nu s-a terminat, și totul rămâne incert…

Acesta era argumentul partizanilor Bricha, cei care orchestrau

evadarea. Nu aveam de unde să știm atunci, dar pacea era la trei luni distanță de noi. Dar cine putea spune că va veni pe 8 mai, și nu în iulie, anul viitor? În timp ce trăiam dezghețul de februarie și ne îndreptam cu pași lenți spre primăvară, mulți erau de părere că fuga într-o altă țară, mai ospitalieră, era un risc necesar.

— O să fie mai protejată acolo decât aici, a liniștit-o Jakub. O să mă ocup personal de asta.

Dacă a existat un moment în care s-a decis totul, acela a fost.

Cum obiecțiile protectoarei mele nu s-au înmulțit, n-am ridicat nici eu vreuna. Astfel, am hotărât toți trei care va fi soarta mea. Voi fi trimisă în Italia, unde mă voi îmbarca pe o navă care-și transporta propria mare, o mare de oameni numerotați ca mine, bătrâni și tineri, refugiați și supraviețuitori ai lagărelor, fiecare dintre noi un căutător dornic să-și cumpere un nou început.

Jakub îmi făcuse o promisiune. Avea să fie o altfel de cutie decât cea în care stătusem închisă – iar eu aveam să mă legăn în ea, alături de Sofia, în compania proviziilor: bandaje, fiole cu medicamente, conserve de carne, pliculețe de ceai. Dar, în ziua plecării, la spital a sosit o cutie de lemn. Era cam elegantă în comparație cu alte cutii. Avea un capac din lemn de cireș lăcuit, realizat în stil neevreiesc, ca să nu trezească suspiciuni, și era de mărimea unui adult voinic. M-aș fi putut strânge ca o pătură și trăi într-un colț. La vederea ascunzătorii mele, pe Miri a podidit-o plânsul. Lacrimi mari cât perlele i se prelingeau pe obraji. A încercat să le mascheze cu părul, cum făcea întotdeauna.

— E un sicriu, a spus.

— Un cufăr, a corectat-o Jakub.

— Știu și eu cum arată un sicriu.

Jakub a asigurat-o că nu mă voi ascunde în el decât atunci când voi trece granițele. Avea găuri pe fund, ca să nu mă sufoc. Și vor mai fi și alți copii care se vor ascunde odată cu mine, copii pe care-i cunoșteam bine, din călătoria spre Cracovia. Trebuia să stăm cuminți și să nu scoatem un sunet, dar, cel puțin, vom ști că nu suntem singuri, ceea ce era o consolare, a zis bărbatul.

În remorca camionului se aflau unsprezece dintre cei treizeci și doi de tovarăși ai mei. Deși trecuse doar o săptămână de când îi văzusem ultima oară, arătau cu totul schimbați. Se mai

rotunjiseră la față, iar ochii nu le mai erau adânciți în orbite. Sofia avea o panglică nouă în păr. Frații Blaus erau proaspăt tunși. Unul dintre gemenii Rosen purta ochelari. Erau încă jigăriți, dar se vedea că cineva a avut grijă de ei. Am văzut-o pe Miri cum le studiază cu atenție transformarea și mi-am dat seama că și-ar fi dorit să fie ea acel cineva. Dar n-a spus nimic, ci doar le-a zâmbit tuturor și i-a întrebat dacă sunt nerăbdători să pornească în noua călătorie, apoi m-a ajutat să mă așez într-un colț al remorcii, ca să mă pot rezema de sicriu.

Avea și un cadou pentru mine, pe care mi l-a întins cu mâinile ei veșnic tremurânde. Abia când am văzut darul acela, am realizat importanța momentului. Miri nu venea cu mine – nici atunci și poate niciodată.

Ca și noi, pantofii de step erau desperecheați. Unul era mai mare și mai tânăr decât celălalt.

Tot ce știam e că unul dintre pantofi e rozaliu, iar celălalt alb. Nu-mi dau seama cum de n-a observat diferențele. Poate că, după ce a urmat ordinele lui Mengele, nu mai suporta simetria atât de mult lăudată. N-aveam de unde să știu. Ambii purtau sărutul metalului la tocuri și vârfuri. Miri i-a lustruit și le-a mângâiat cu mândrie șireturile. Apoi mi i-a pus în brațe. Mi-a zis că ne vom revedea.

— În Italia? am întrebat.

— Dacă sunt bine, chiar mai devreme.

— Și dacă nu ești bine?

— O să mă fac bine la un moment dat, mi-a promis.

O să luăm cina împreună, a zis, iar eu o să am ocazia să port pantofii noi. I-aș fi atras atenția că sunt pantofi de dans, că eu nu pot nici să merg, darămite să dansez, dar părea atât de încântată de gândul revederii, încât n-am spus nimic. Am pus pantofii în cutie și nu m-am uitat la ea în timp ce continua să promită că relația noastră nu se încheia acolo.

Silueta ei în momentul în care camionul s-a pus în mișcare – mai întâi, s-a micșorat din cauza depărtării, apoi chipul i-a dispărut în ceață. Am încercat să mi-o întipăresc în memorie pe Miri, pe măsură ce distanța dintre noi creștea, ochii, nasul, gura, bărbia ei. Mi-am luat la revedere în gând de la fiecare în parte, până când n-am mai văzut-o deloc, și mi-am spus că trebuie să fiu fericită pentru asta, pentru șansa de a-mi lua rămas-bun, de a-i spune că o iubesc. Dragostea mea își găsise cămin în ea; Miri

nu era mama, tata, sora sau Persoana mea, dar era ceea ce voiam să devin, se născuse cu bunătate în suflet, iar greutățile i-au amplificat-o, în vreme ce slăbiciunile erau pe măsura curajului. Miri știa ce înseamnă suferința, dar voia și ea să se vindece.

Nu știu dacă era cu adevărat convinsă că ne vom reîntâlni. Mai mult decât atât, nu știu dacă își imagina că poate trăi măcar o oră după plecarea mea. Cred însă că era conștientă că trebuie să se facă bine ca să o pot revedea, vie și vindecată. Nu putea face asta câtă vreme eram lângă ea, oricât de mult și-ar fi dorit să mă aibă alături. Ce se întâmpla acum nu era abandon, mi-am zis ani mai târziu. Era dragoste, visul ei pentru viitorul meu.

Nu cred că îi păsa foarte mult de viitorul ei. N-ar fi putut visa la un triumf, sunt convinsă de asta. Nu-și făcea iluzii că va primi adăpost în America, că va putea profesa din nou într-un spital, că va intra în mii de camere cu pasul ei delicat și se va uita de fiecare dată în ochii pacientei gravide.

Doamne, ar spune, în timp ce se spală pe mâini, își pune mănușile și se întoarce spre viitoarea mamă, *îmi ești dator cu asta – cu șansa de a aduce pe lume o viață adevărată, un copil pe care nimeni nu-l va numi vreodată supraviețuitor.* Și mii de bebeluși ar respira pentru prima dată în mâinile ei.

Nu, n-ar fi putut visa la așa ceva, nu atunci. Nu ne cunoaștem întotdeauna, nu știm în ce ne-am putea transforma și ce-am putea realiza, după ce răul își face mendrele cu noi.

Zece ani mai târziu, aveam să ne revedem în sala de așteptare a unui spital din Manhattan, unde eu aveam programare la un specialist. Am recunoscut-o imediat ce i-am văzut spatele, buclele negre care-i cădeau pe umeri și ținuta ei obișnuită – mersul prudent, de parcă se aștepta din clipă în clipă la o nouă tragedie. Și, cu toate că fusese bine pregătită pentru întâlnirea noastră, m-a strigat Stașa când a dat cu ochii de mine și a durat câteva minute până s-o conving să nu-și mai ceară scuze pentru greșeala făcută, greșeală care, în sufletul meu, a rămas ca o tandrețe de care nu mă mai săturam.

Stașa, a șoptit ea, reverențios.

Și, ca o mamă-soră ce-mi era, a stat cu mine până când am intrat în cabinetul unde m-au dezbrăcat și m-au examinat pe toate părțile. Le-a cam intimidat pe asistente și i-a atras atenția doctorului să fie delicat, iar, după ce s-au uitat bine în mine timp

de o oră și m-au făcut să rememorez ambele euri din copilărie, unul, victima voluntară, celălalt, o jumătate intactă, m-am așezat pe o canapea dintr-o sală de așteptare privată, iar, când m-au anunțat că au primit rezultatele și a venit doctorul să discute cu mine, am luat-o pe Miri de mână.

Miri nu s-a mișcat de lângă mine în timp ce mi s-a explicat tot ce pățisem și toate problemele invizibile care începuseră să-mi macine sănătatea. Am aflat împreună că părți din mine rămăseseră nedezvoltate complet – rinichii erau ca ai unui copil subnutrit, un copil în plin proces de maturizare, dar a cărui creștere fusese întreruptă din cauză că existase cândva un om fără suflet, care colecționa copii și oameni pe care-i considera ciudați, se prefăcea că-i iubește, se minuna de ei și îi distrugea. Organele la care umblase el nu corespundeau cerințelor vieții de adult.

Miri a plâns atunci de mila mea. A luat ea și lacrimile pe care eu nu le puteam vărsa. A făcut-o ca și când ar fi existat un pact nescris între noi. S-a uitat la mine încremenită și m-a întrebat cum mă simt, iar, când nu i-am răspuns, a rostit numele meu și al Stașei. Nu-i păsa cine o vede plângând, voia ca toată lumea să afle ce mi-a făcut el – era atât de schimbată față de femeia care se străduia să reziste cu stoicism când am plecat de la Auschwitz.

Când ne-am despărțit, credeam că pantofii de step sunt tot ce mi-a lăsat. Dar, la un punct de frontieră, când a trebuit să intru în sicriu, am descoperit în tocul unuia dintre ei un bilețel. L-am desfăcut, așteptându-mă să fie un mesaj de rămas-bun. Mă gândeam că o să-și ceară scuze, că o să-mi explice că apăsările ei nu i-au permis să fugă împreună cu mine.

Dar scrisoarea aceasta de demult, cu litere pătate de lacrimi, nu era despre viața ei, despre pierderile și regretele ei. Era despre mine.

Iar, când am fost atacați, când drumurile înțesate de tancuri ne-au făcut să ajungem în orașul greșit, apoi în satul greșit, credeți-mă că nu voința m-a ținut în viață. Nici plosca cu apă, proviziile de pâine, tovărășia Sofiei sau a celorlalți gemeni care se agitau în cutiile lor din remorcă. Nu m-a ajutat nici măcar sistemul nostru de comunicare bazat pe ciocănituri în scândurile cutiilor noastre, de câte ori traversam o graniță ori trebuia să ne ascundem – o ciocănitură însemna *Sunt aici*, două, Sunt aici, dar

nu prea am aer, și trei, *Sunt aici, dar nu prea mai vreau să fiu.*

Lucrul care m-a ajutat cu adevărat a fost ce mi-a spus Miri despre Persoana care m-a iubit. Toate detaliile pe care le-a scris despre această persoană – jocurile ei, atașamentul față de un anume cuțit, felul în care mă convingea să dansez – aceste amănunte m-au ținut în viață timp de trei zile, până când camionul nostru a fost oprit de doi dezertori din Wehrmacht, atât de disperați să facă rost de un mijloc de transport, încât nu s-au sfiit să-l dea jos pe Jakub de la volan. Când i-a văzut că se apropie, ne-a avertizat să ne ascundem în cutii. Nu știu dacă și-a dat seama că viața lui se termina acolo. Știu doar că s-a auzit o împușcătură, apoi zgomotul unui corp care se izbește de pământ. Am mai auzit și scâncetele Sofiei lângă mine, iar, odată ce-am repornit la drum, i-am spus că trebuie să avem răbdare până când soldații vor opri undeva și atunci vom fugi cu toții, vom merge în cel mai apropiat sat și vom căuta ajutor acolo. Mi-a atras atenția că eu merg în cârje. I-am spus că amândouă suntem gemene, chiar dacă ne-am pierdut jumătățile. Am asigurat-o că putem obține libertatea împreună, că așa spunea mereu Persoana mea.

Și, în clipa aceea, nemaiavând cu cine să împart sarcinile, le-am preluat eu pe toate. Am luat în seama mea și speranța și riscul, voința nesăbuită, încrederea fermă că voi supraviețui și de data asta.

În această nouă cutie, mi-am pus pantofii de step în picioare și am așteptat momentul în care lovitura pe care o voi aplica în capacul temniței mele se va transforma într-un salt.

STAȘA. 21. Nu e sfârșitul

Ce fel de primire mă așteptam să ne facă ruinele Varșoviei? În locul în care viața lui Mengele avea să se sfârșească, iar a noastră să reînceapă, nu auzeai decât ecoul țăranilor care scuipau pe străzi, ca să-și golească plămânii de praf. Nu mai aveam nici arme, nici blănuri. Eram aproape despuiați, neajutorați, purtam saci pe noi, pe care-i cerșiserăm de la un fermier de pe marginea drumului; ne-am înfășurat picioarele

goale în cârpe de lână găsite pe jos, ne împleticeam în pantofii prea mari, iar prietenul meu se schimonosea la fiecare pas și ducea mâna la rana de la umăr, care-și predase glonțul în palma mea. I l-am smuls cu două degete din carne, în timp ce urla de durere, iar eu blestemam în gând faptul că nu pot scăpa de necazul meu printr-o asemenea extracție rapidă și sângeroasă. Mi-am jurat că asta era ultima oară când mai doftoriceam pe cineva. Acum mă interesa doar să distrug, iar Feliks îmi împărtășea năzuința – împreună, am pus la cale metode noi și stângace de tortură. Am umplut alt sac cu pietre ca să avem cu ce-l lovi în cap pe torționarul nostru, am adunat bețe, sulițe improvizate, pe care le-am ascuțit bine, ca să-i poată străpunge pieptul, și ne îmbărbătam cu gândul că aceste arme modeste vor căpăta forță datorită furiei noastre, când îl vom găsi pe Mengele și-l vom încolți într-una dintre cuștile din ascunzătoarea lui de la Grădina Zoologică din Varșovia.

Varșovia nu ne-a ghicit intențiile nimicitoare, căci era prea ocupată să se pună pe picioare, ca să ne bage în seamă. Dar, cu toate că nu ne-a observat sosirea, aveam încredere că orașul ne va saluta misiunea. L-au distrus cum ne-au distrus și pe noi. Era sfâșiat și slăbit; spațiile goale fuseseră curățate până ce orașul ajunsese să fie asemenea unei pivnițe, unui mormânt, unei săli de așteptare cu un telefon care spunea doar la revedere, dar peste tot vedeai oameni care se chinuiau să-l readucă la viață, care-și turnau și ultima fărâmă de energie în fundația sinagogilor demolate. Aveau forța pe care doar indigenii o au – obligau frunzele să rămână în copaci, păcăleau florile să îmbobocească și craniile să rămână în pământ, înmormântate acolo unde nici un câine nu le putea dezgropa – dar noi aveam puterile unor răzbunători veniți din afară. Îi vom dărui orașului viață și, în același timp, vom lua una. Abia după ce va dispărea Mengele, copacii își vor păstra frunzele, florile se vor deschide și craniile își vor relua somnul.

Începea să se lase amurgul violet, și în aer se auzea ticăitul ceasului, care ne avertiza că nu avem timp de pierdut. Câțiva pași mai încolo, mi-am dat seama că sunetul e, de fapt, bubuitul inimii mele, dar mesajul a rămas neschimbat. Ticăiturile s-au întețit în momentul în care am cotit și am dat cu ochii de un soldat al Armatei Roșii, care stătea rezemat de un zid, cu o mătură alături, și descojea un măr cu o pilă de unghii. Mă

întrebam cât de tânără o fi mătura, dacă o fi întâlnit și alte gunoaie în afară de cenușă și moloz. Soldatul era atât de senin și binedispus, încât m-am gândit că totul se sfârșise.

— L-ați prins deja? am întrebat.

Soldatul s-a uitat la mine pe deasupra pilei.

— Pe Hitler? a zis.

— Nu, pe celălalt. L-ați găsit pe Îngerul Morții?

— Nu înțeleg întrebarea, a zis. Vorbești foarte prost rusa.

Știam că mă înțelege foarte bine. I-am explicat, totuși, prin semne, ca să nu aibă motiv să nu-mi răspundă; m-am prefăcut că jucăm Clasificarea Organismelor Vii.

Cu mâinile, am încercat să descriu pe cineva născut într-o familie de industriași germani și alintată cu numele Beppo. Până aici a fost simplu. M-am ridicat pe vârfuri, ca să par mare; am răsucit o mustață, am smuls un fir din ea și l-am băgat în gură, ca să imit ticul enervant al lui Mengele. La fel de simplu mi-a fost să descriu că e doctor. Am fluturat pulpanele unui halat invizibil; am vârât un ac, am scos un organ, am cusut copii unii de alții și am aruncat în cușcă un liliputan. Mai greu era să descriu dimensiunea atrocităților lui. Nu aveam cum s-o redau în toată amploarea ei, să zugrăvesc lipsa crasă de respect față de toate ființele vii, în toată varietatea lor.

Partea asta nu mi-a reușit, așa cum, în vagonul pentru vite, n-am reușit să mimez o amibă.

Așadar, nu m-a surprins să-l văd pe soldat cum leagănă din cap nedumerit. I-am cerut scuze pentru mesajul încâlcit. Am mai făcut o încercare. N-am omis nimic. Experimentele, durerea comună, Menajeria, zilele, nopțile, mirosurile. Cadavrele aruncate în noroiul de lângă latrine. M-am străduit cât am putut, dar mi-am dat seama că cei care n-au văzut cu ochii lor n-au cum să înțeleagă vreodată.

Soldatul nu pricepea. Așa că am încercat o nouă abordare. Realizând că Mengele e o persoană care se putea face pe deplin cunoscută doar prin intermediul victimelor sale, am început să le enumăr în țărână. Am scris toate numele pe care mi le aminteam. L-am scris pe al Perlei. L-am scris și pe al meu, după care l-am tăiat. Soldatul s-a aplecat să se uite la ele, a ridicat din umeri, i-a dat lui Feliks mărul pe jumătate mâncat și s-a făcut nevăzut printre dărâmături, după o fată frumoasă care își întindea rufele pe zidul prăbușit al unei măcelării.

— Nu m-ai ajutat deloc, i-am reproșat lui Feliks.

— Nu-i adevărat, mi-a răspuns, înfulecând din măr. Am stat lângă tine până la capăt.

I-am spus că mi se pare că nu vrea să primim ajutor din afară.

— Ai dreptate, a zis. Vreau să fim doar noi doi. Suntem singurii îndreptățiți să-l ucidă.

De data asta, nu-l puteam contrazice. Ne-am continuat căutările printre ruine. Bărbați ieșeau din tot felul de gropi, cu capetele înconjurate de un nimb de praf și funingine. Fețele le erau acoperite cu funingine, cenușă și praf, dar, sub aceste straturi, se citea hotărârea. Oamenii aceștia îi cântau orașului în timp ce împingeau roabe dintr-o parte în alta. Copiii stăteau cocoțați pe stâlpii căzuți, cu găleți în mâini. Pisicile urmăreau totul cu priviri suspicioase și făceau salturi bruște, ca să scape de oalele de tocană. Pelinul creștea pe casele rămase, alungând relele tradiționale.

Feliks era ciudat de familiarizat cu locul acesta, sau atât cât puteai fi de familiarizat cu un oraș în ruine. Din spusele lui, avusese cândva o mătușă aici, așa că știa străzile și m-a condus prin ce mai rămăsese din ele. Am găsit niște haine jerpelite, cu care să înlocuim sacii, șosete zdrențuite și pantofi desperecheați. Am întrebat despre Grădina Zoologică pe orice era dispus să discute cu noi. Întrebarea noastră declanșa o mulțime de clătinări din cap. Ne plăceau mult țipetele cormoranilor, spuneau unii. Priveam zebrele cum galopează. Iar privirile plecate ne șopteau că vom recunoaște grădina zoologică după distrugerile suferite.

Au început să ne apară primele semne în față. Semnele ne vorbeau despre vieți care ar fi trebuit să existe, vieți care au explodat sau au fost strivite, vieți care s-au refugiat în pădure. Aici, o colivie fără păsări. Dincolo, casa elefantului, cu bazine goale. Mai departe, pe pajiște, tigrii ar fi trebuit să se instaleze în peisajul magnific. Păunii ar fi trebuit să-și etaleze penajul multicolor, gâștele să gâgâie, antropoidele să râdă de celelalte maimuțe. Linxul ar fi trebuit să vâneze.

Dar acolo unde ar fi trebuit să se întindă măreția regnului animal era doar paragină – un șanț răscolit, smocuri de blană agățate în gratiile îndoite. Casa fazanilor era plină de foi rupte dintr-o carte; hărți turistice zăceau în noroi. Bazinul ursului polar

era ascuns sub o pojghiță de mâzgă și mușchi. Singura atracție din cușca regelui-leu era un covor de șrapnel. În locuința maimuțelor, funiile se legănau de tavan, părăsite de brațele animalelor, amintind doar de niște streanguri.

Mi-am trecut degetul peste urma unei copite, m-am lungit lângă ea, în noroi. O fi reușit vreo vietate să scape? Urma de copită era sceptică în această privință.

Îl căutam pe Mengele, dar speram să găsesc și viață. Nu mi-am dat seama de asta, până când nu i-am observat lipsa.

În stânga urmei de copită, am zărit o moviliță de pământ, un mușuroi proaspăt care încorona solul. Am răscolit pământul și am vârât mâna în groapă. Ce credeam că o să găsesc la capătul acelui tunel? Mâna mea visa să descopere altă mână; voia să-mi găsesc sora stând răbdătoare de veghe sub noroiul Varșoviei. Dar degetele mele s-au lovit de ceva metalic și am scos un borcan de sticlă plin cu nume.

I-am împrăștiat conținutul ca pe semințe, fâșii subțiri de hârtie îngălbenită. Erau Aleksandr și Nora pe ele. Erau Moișe, Samuel și Beryl. Agata, Jan, Rina, Seidel, Bartolomeu, Elișa, Chaya, Israel. Nici o Perla printre ele. Feliks se uita la nume și le jelea. Mă bucuram că o face el, fiindcă eu îmi consumasem deja toată jalea. N-aveam de unde ști în acel moment că sunt numele copiilor scoși din țară de mișcarea de rezistență evreiască, copii care au primit identități, case și fețe noi, copii care își turnaseră sufletul în obiecte – un petic de stofă, un pumn de pastile, câteva sticluțe – copii care se agățau de fustele mamelor, sub scândurile podelei, sub paturi, în spatele pereților falși, pentru ca, într-o zi, să se poată întoarce la viață. Instinctiv, Feliks le-a intuit semnificația, le-a strâns și a îngropat borcanul la loc, mustrându-mă că le-am întrerupt hibernarea.

Ne-am strecurat printre clădirile animalelor, întrebându-ne pe unde-ar putea fi bârlogul lui Mengele.

Mă întrebam dacă deprinsese arta camuflării, la sugestia vreunui animal din grădină, un nevinovat care a crezut, ca și mine, că există bunătate în el. Pe cameleoni îi vedeam în stare de asemenea optimism. Dar Mengele era prea înfumurat ca să se amestece cu piatra, praful și pământul. Totuși, cu fiecare pas pe care-l făceam, mă așteptam să sară de sub picioarele noastre, dintr-o ascunzătoare subterană. Trebuia să fiu precaută. Țineam o mână în sacul cu pietre, iar pe cealaltă o

antrenam cu gesturi obscene.

— Verifică și copacii, i-am șoptit.

Dar Feliks nu voia să asculte de indicațiile mele. A azvârlit sulița improvizată într-un pâlc de mesteceni și a ridicat din umeri. S-a uitat la sacul lui de pietre, după care le-a întins delicat pe jos, una câte una, de parcă erau ouă. Apoi s-a trântit pe pământ, cu fața în bătaia vântului, și s-a uitat la cerul nocturn, străbătut de nori roșietici, și, cu un aer de resemnare, a început să joace jocul pe care-l jucaserăm demult pe terenul de fotbal.

— Nu văd nici un nazist printre voi, le-a spus grămăjoarelor pufoase.

I-am atras atenția că nu avem timp de joacă. I-am promis că, după ce-l găsim pe Mengele, o să ne putem odihni și citi norii. I-am explicat că nu e nevoie să-l omorâm imediat. Trebuia doar să-l prindem și să-l închidem în cușca tigrului, urmând să-i facem de petrecanie mai târziu, ca să sufere cât mai mult.

— Am obosit, a spus el, fără să se clintească din loc.

După toate călătoriile noastre, era prima oară când îl auzeam spunând că e obosit. L-am văzut când se chinuia să meargă, să ridice capul, să deschidă ochii, să mestece un dumicat de mâncare – dar niciodată nu s-a declarat sleit de puteri. Lucrul ăsta mă îngrijora. I-am pus o mână pe frunte, dar mi-a dat-o la o parte.

— Mai bine ne culcăm și-l căutăm mâine-dimineață, am spus, pe un ton voios. Ar fi o mare greșeală să dăm piept cu el când nu suntem în deplinătatea forțelor. Cum ar zice tatăl tău, rabinul…

— Tata n-a fost rabin, a zis el. Am mințit.

Mi-a făcut mărturisirea mie, dar le-a spus-o și norilor de deasupra.

— Te iert, am spus. Și eu mint. Mint întruna de când s-a dus Perla. Nu-i adevărat, mințeam și înainte să se ducă. Mint de când mă știu.

— Eu sunt cel mai mare mincinos de pe fața pământului, a spus Feliks. Tata era un bețiv, un infractor și un sărăntoc. Am trăit cu el prin cimitire, prin ganguri, pe unde se nimerea. Nici măcar n-a supraviețuit invaziei. Mama a murit de mult. Nu știu din ce cauză. După ce-a murit tata, eu și fratele meu ne-am mutat la o femeie, o femeie cumsecade, care ne-a primit în casa

ei…

I-am spus că nu e nevoie să continue. Nu era un concurs să vedem care dintre noi e mai mare mincinos. Era un concurs să vedem care dintre noi s-ar pricepe mai bine să-l omoare pe Mengele, Îngerul…

Feliks a sărit în picioare, cu gura schimonosită de nervi.

— Lasă-mă să termin! Am locuit la Varșovia. Chiar în spatele Grădinii Zoologice. Vezi casa de-acolo, cea mai apropiată? A fost a noastră pe vremuri.

M-am uitat la ruinele casei, cu măruntaiele la vedere, ca un cuib de viespe. Scheletul său dezvăluia totul. M-am gândit la relația lui ciudat de familiară cu orașul, la felul în care oamenii îl salutau când trecea, la faptul că știa numele tuturor străzilor. I-am spus că îl iert și că nici una dintre aceste minciuni nu contează. Singurul lucru care mă nedumerea era de ce s-a prefăcut că n-a mai fost niciodată aici.

Mi-a explicat, evitând să se uite la mine.

— Mă gândeam că o să-ți placă Grădina Zoologică. Că, după ce o să vezi animalele, o să-ți dorești să trăiești din nou, eventual că o să-ți dorești să trăiești cu mine. Mă gândeam că, dacă o să ai șansa asta, speranța asta, poate o să uiți de toată povestea cu nemurirea. E o aiureală pe care le-o spunea tuturor! Crede-mă, toți am auzit gogoașa asta. Omul ăla era mai mincinos și decât mine.

Nu știu cum arăta fața mea, dar sunt sigură că se citea nerozia pe ea. Atât timp am sperat ca ceilalți să mă ierte că am supraviețuit. O secundă mai devreme, credeam că anii copiilor și mamelor sunt în mine, minutele violonistelor, fermierilor și profesorilor, ale tuturor refugiaților care n-au reușit să revină din țara clocotitoare în care i-a trimis războiul. Iar acum totul se reducea la un singur lucru: nu era vorba de știință, Dumnezeu, artă sau rațiune. Ci de un băiat – trădător, prieten și frate – care voia să-mi arate un tigru.

— Știi că nu e adevărat, nu? Cum ai putut să-l crezi? Mengele ne-a spus același lucru tuturor – n-ai fost sigura în care și-a turnat veninul.

Auzind asta, am lăsat și eu sulița jos. Am aruncat sacul cu pietre, care a căzut pe pământ cu un bufnet categoric. Pietrele mi-au ținut partea în această chestiune. Pietrele strigau, îmi dădeau dreptate, recunoșteau că, într-adevăr, am fost neroadă,

dar Mengele mă considera specială, Mengele m-a ales, mi-a zis că sunt o fată deosebită, singura valoroasă.

Prietenul meu a strâmbat compătimitor din buze.

— Dacă mi-aș fi imaginat vreodată că ai crezut așa ceva, Stașa…

Observându-mi amărăciunea, a venit repede lângă mine și mi-a zis că nu aveam nevoie decât de un somn bun, de o familie nouă, eventual o familie adoptivă, apoi de o nouă țară unde să-mi clădesc un nou viitor. Tonul lui mângâietor nu făcea decât să mă zgândărească și mai tare. Mi-am acoperit urechile, ca să le apăr de forța urărilor lui, și nu mi-am desprins mâinile de acolo decât ca să iau o piatră din sac. A zburat pe lângă urechea lui, spre casa masacrată.

Tristețea de pe chipul lui îmi spunea că mă consideră familia lui.

Am întins mâna iar și am aruncat piatră după piatră. Nu le aruncam ca să lovesc, ci pentru că nu mai aveam nevoie să car această povară. Le-am aruncat în geamurile știrbite de la ferestre. Pietrele mă bucurau cu zăngăniturile lor. Ultima, îndeosebi, a scos un sunet distins, aproape muzical, în misiunea ei distructivă. Nu mi-am dat seama care a fost motivul până când nu mi-am auzit ținta țipând.

— Clapa! a strigat Feliks.

M-am uitat în sac. Avea dreptate. Orbită de furie, vârâsem mâna până la fund și, din greșeală, aruncasem clapa de pian a Perlei. Feliks a luat-o la fugă spre casă, iar eu m-am dus după el.

Nu știu dacă a recunoscut ceva din vechea lui casă când am intrat, dar l-am văzut cum calcă apăsat peste o fotografie înrămată care zăcea în prag. M-am uitat la fotografie și mi-am intersectat privirea cu cea a unui Feliks mai mic. Și cu a geamănului său. Nu știam cu cât timp înainte să ajungă în Menajeria lui Mengele fusese făcută. Dar, cu toate că greutățile nu i-au ocolit niciodată, era evident că au fost imaculați cândva; zâmbeau la fel acești gemeni, aveau părul pieptănat cu cărare pe aceeași parte, iar ochii le erau mari și plini de speranță.

Mi se rupea sufletul să arunc trecutul acela, dar trebuia să mergem înainte.

Am intrat într-un salon cu fotolii și canapele răvășite, toate acoperite cu o peliculă fină de praf de ciment și cioburi de porțelan. Hoții smulseseră scândurile podelei și aruncaseră

vesela din bufete. Toată casa era răscolită și sfărâmată, dar ruinele ei nu erau jalnice cum te-ai aștepta de la niște ruine – casa asta luptase cu dârzenie împotriva atacatorilor ei.

Am luat-o la fugă pe scara plină de urme de pași noroioase, am urcat la etaj și am găsit camerele în care fâlfâiau plasele de țânțari. Fuseseră prinse deasupra paturilor, dar hoții le sfâșiaseră și le târâseră pe jos. Tulul unduios flutura peste podea și mobilier, ca un viscol fantomatic. Am căutat clapa albă prin el, am verificat toate ungherele, după care Feliks s-a oprit cu o tresărire.

— Ai auzit?

Nu auzisem nimic.

— Un plânset… de femeie. Ascultă.

S-a înălțat până la noi, ca o invitație, și, după o clipă de șovăială, ne-am avântat în întuneric.

— Vine dinspre salon, a zis Feliks. Cineva e rănit.

Suspinele s-au întețit. Le ascultam și parcă nu mai eram în corpul meu. Aș fi putut băga mâna-n foc că am mai auzit plânsetul acela. Aveam senzația că l-am auzit toată viața, un plânset care altădată mă îngrozea, dar care acum era o binecuvântare.

— E Perla, i-am zis lui Feliks.

În momentul acela, parcă pentru a-mi confirma bănuielile, a răsunat un bubuit, un icnet, sunetul unui lucru care cade peste claviatura pianului. Am trecut pe lângă Feliks, fără să mă ajut de lumina lumânării, și am bâjbâit printre cioburi și mobila care întindea brațele spre mine.

Ajunsă în salon, am văzut pianul. Era intact. Feliks s-a repezit la el, blocându-mi vederea.

— Cine-i în casa mea? a întrebat.

Am auzit doar mai multe plânsete. Am remarcat atunci că suspinele acestea aveau o notă feminină; se desprindeau dintr-o experiență care-mi era necunoscută. Când ne-am apropiat de pian, am văzut de unde vin: o siluetă înfofolită în pături. Feliks s-a dus spre ea, apoi s-a oprit.

— Trebuie neapărat să vezi, Stașa, mi-a spus în șoaptă.

Era o țigancă, prăbușită lângă pian. A ridicat capul spre noi. Văzând-o, am uitat de clapa Perlei. Nici măcar n-am mai încercat să o caut. Femeia se ofilea sub ochii noștri – mă ducea cu gândul la o petală care se chinuiește să rămână pe lujer.

— Trage să moară, nu? a spus Feliks. De-asta respiră atât de ciudat.

Nu-mi dădeam seama dacă e răsuflare de muribund. Părea să anunțe un altfel de suferință, chiar dacă una la fel de profundă ca moartea. Eram sigură că eu n-am scos niciodată asemenea sunete. Eram sigură că nici Perla n-a scos. Gemetele acestea purtau în ele un vag iz de viitor – erau îndurerate, dar și optimiste, ca și când femeia aceasta ar fi avut în minte o imagine fericită chiar și atunci când plângea. Nu i-am spus nimic despre asta lui Feliks. Pentru că eram prea absorbită să îi arunc ființei deplorabile priviri încărcate de ură. În loc să-mi găsesc sora, am dat peste această femeie care fusese vânată și apoi lăsată de izbeliște. O creatură suferindă, asemenea mie, cu zilele numărate. Mă întrebam ce promisiuni o fi primit la viața ei – o casă, un soț, un copil – și cât de mult se deosebeau de promisiunile pe care le-am primit eu, dar n-am ajuns prea departe cu gândul ăsta, fiindcă nu-mi aminteam ca viața să-mi fi datorat vreodată ceva.

Feliks a dat la o parte una dintre pături, căutându-i rana, iar femeia a expirat cu o forță surprinzătoare. A gesticulat disperată – implorându-ne să ne oprim – după care a dus mâna la spate și a scos un cuțit uriaș cu lamă încovoiată. Ne uitam la el ca la un miracol, într-atât eram de impresionați de puterea nebănuită a femeii. Cel care avea o asemenea armă merita să fie biruitorul lui Josef Mengele. Deși vlăguită și cu fruntea asudată de boală, femeia ne întrecea pe amândoi prin potențialul ei nimicitor.

Ne-am exprimat admirația. I-am spus că ne-ar fi prins foarte bine să avem un cuțit ca al ei în sălbăticia Menajeriei.

Era nedumerită – broboanele de sudoare îi cădeau de pe fruntea încruntată.

— Nu în asta de-aici, i-a explicat Feliks. În alta, în care făceau…

Femeia a scos un icnet. Inițial, am crezut că e de frustrare. Dar, în momentul în care icnetele s-au înmulțit, mi-am dat seama că suferă și, printre spasme, i-a făcut semn lui Feliks să se apropie de ea. Apoi, cu un gest ceremonios, i-a pus cuțitul în palma soioasă.

— Îți mulțumesc, a îngăimat el, într-un final. Jur că, într-o zi, o să omor un nazist în numele tău.

Femeia a legănat din cap, a mai scos un icnet răgușit și, printr-o minune, l-a încununat cu un râset tineresc. Se vedea treaba că

înțelesese două cuvinte. Acestea erau nazist și omor, și, cu toate că nici unul nu părea important pentru dorințele ei, îi făcea plăcere să le audă. A aplaudat, de parcă ținuserăm un spectacol în fața ei, apoi a îndoit rușinată un deget și a arătat spre stomac.

— N-avem nimic, am zis, dar ea și-a ridicat tivul puloverului zdrențuit și a scos la iveală o burtă care nu era acea burtă înfometată pe care o vedeam peste tot, ci una neașteptat de rotofeie.

Ceva s-a mișcat pe sub piele în jurul buricului. Un freamăt de viață.

M-am așezat lângă ea și i-am strâns mâna. N-am făcut-o din prietenie, ci de teamă să nu leșin. Apoi mi-a luat mâna și a trasat o linie sub abdomen. Avea un stil educativ și mișcări precise. Înțelegeam perfect ce vrea de la mine. Feliks m-a apucat de braț și a încercat să mă tragă înapoi.

— O s-o omori, mi-a șoptit.

I-am spus femeii că nu pot folosi cuțitul la ce mi-a cerut. Mi-a zâmbit și a repetat gestul. Voia să fie învățătoarea mea, rațiunea de a merge înainte; voia să-mi arate nașterea.

I-am spus că nu pot. Dar îmi încolțise deja în minte ideea aceasta – femeia era pe moarte, părăsea această lume cu o viață în pântec, o viață care putea continua fără să cunoască suferințele pe care le-am îndurat noi. O viață care să aibă o copilărie adevărată. Oare nu-i sunt datoare unei astfel de vieți?

— N-o să ți-o ierți, m-a avertizat Feliks.

Mi-am adus aminte de diagramele lui Mengele. Odată, din sala de consultații unde mă aflam eu, l-am văzut când a operat o femeie. Era o intervenție chirurgicală neobișnuită, potrivit spuselor lui, o favoare făcută unui prieten. Nu știu ce fel de favoare e aia în care ți se cere să arunci un nou-născut într-o găleată cu apă, fără știrea mamei, dar el susținea că e un gest de milostenie, chiar dacă cezariana s-a transformat într-o vivisecție chiar sub ochii mei. Înainte să apuc să întorc privirea, am învățat destule din această experiență – am ales să uit chipul mamei îndurerate, dar îmi aminteam cicatricile lăsate de acest gen de naștere, poziția lor, lungimea, linia arcuită; știam că aceste operații pot ucide pruncii la fel de ușor cum îi pot aduce pe lume.

Atunci am implântat cuțitul așa cum voia femeia, așa cum îmi

arăta memoria, așa cum Mengele n-ar fi făcut-o niciodată – am făcut-o cu grijă și cu ultimele mele fărâme de dragoste, iar când suspinele femeii s-au oprit, a început un plânset nou.

În ciuda ambițiilor mele de răzbunătoare, asta era prima oară când îmi mânjeam mâinile cu sânge. Am văzut cum ochii femeii se sting și i se înmoaie tot corpul.

Cred că și-a văzut bebelușul înainte de a-și da sufletul. Avea o față atât de caraghioasă, roșie ca racul și bătrânicioasă. Altminteri, de ce-ar fi murit cu zâmbetul pe buze?

I-am întins cuțitul lui Feliks și i-am explicat cum să taie cordonul ombilical. *Lasă-l pe el*, mi-am zis, *să fie responsabil de această separare finală.*

— Ce facem cu el? a întrebat.

Am șters membra lumii amniotice de pe pielea copilului.

Bebelușul acesta era cu totul diferit de cei din lagăr. Problema lui nu era că cineva ar vrea să-l omoare, ci că nimeni din această casă nu știa cum să-l țină-n viață.

Dimineața am pornit la drum cu Bebelușul care plângea în brațe. Mergeam la orfelinat și am străbătut o mulțime de străzi în încercarea de a-l vedea pe Bebeluș acolo unde-i era locul. Bebelușul trebuia să ajungă pe mâini bune, care să-l îngrijească și să vegheze asupra lui, în așa fel încât, într-o bună zi, să fie mai mult decât un simplu orfan. Știam că planul se va lovi de împotrivirea tovarășului meu, așa că m-am furișat afară din casă, înainte să se trezească Feliks. Iubirea lui pentru imposibil l-ar fi făcut să-și dorească să-l păstrăm pe drăgălașul ghinionist. Și nu voiam să mă las înduplecată. Pentru că, vedeți voi, seara trecută, în timp ce legănam Bebelușul și-l priveam pe Feliks cum sapă o groapă pentru mama țigancă, în mintea mea a încolțit un nou plan.

A îngropat-o lângă borcanul cu nume.

Nou-născutului nu-i păsa de acest mormânt, dar știam că îmi simte gândurile când am așezat o pană de păun la căpătâiul movilei, acolo unde ar fi trebuit să se afle piatra funerară. Când vântul a suflat pana, Bebelușul a început să scâncească. Am scâncit și eu, nu de durere, ci ca tactică de negociere. Voia să îl recunosc ca pe o ființă umană adevărată și a observat că respect durerea mai mult decât orice. Era un plan viclean, surprinzător de sofisticat pentru un prunc, dar, cum eu văzusem

multe la viața mea, nu mă lăsam păcălită ușor.

Acum m-am uitat la fața lui, i-am șters ochii negri, somnoroși cu mâneca bluzei și am sperat ca această grijă pentru igienă să țină loc de iubire, dar pruncul a interpretat-o ca pe un gest de reală afecțiune și s-a îmbujorat. Dorea deja să facă parte din familia mea. Îmi era milă că a ales să mă iubească tocmai când mă pregăteam să-l abandonez, purtându-l în brațe cât mai departe de mine, în timp ce înaintam prin moloz.

Cu ocazia asta, am observat ce las în urmă. Cândva, am fost cobaiul lui Mengele. Acum, părea că voi deveni cobaiul țărilor sfâșiate de război, al dezmembraților și dezrădăcinaților – cum faci ca toți să revină la căminele lor? întreba toată lumea. Firește, nu eram singurul cobai pe care se făceau experimente de acest fel. Mai erau mulți ca mine și mă întrebam câți dintre ei ar face aceeași alegere pe care urma s-o fac eu.

Vedeți voi, pastila pe care mi-au lăsat-o răzbunătorii, otrava pentru Mengele, pe care o purtasem în gură la ieșirea din mina de sare, era pusă la adăpost în șoseta mea. Mă însoțea pretutindeni, șoptindu-mi la glezna străbătută de nervi și vene care țineau partea inimii. Contrar așteptărilor mele, otrava aceasta nu era o brută, ci o stranie mângâiere, o invenție modernă care îmi cunoștea durerea. Era mai înțeleaptă decât mine; chimicalele ei existau pe pământ de secole și era o substanță umblată și cu experiență în eliminarea oamenilor. Din când în când, încerca să fugă din șoseta mea zdrențăroasă, dar o împingeam la loc și îmi vedeam de drum. Distanța dintre mine și orfelinat scădea cu rapiditate și voiam să mă bucur de plimbare, pentru că orașul, deși cenușiu și dărăpănat, era ultimul pe care aveam să îl văd, așa că observam cât mai multe – bătrâna care sufla praful de pe fotografii, copiii care adunau cartușe și ridicau un morman din ele, vitrina prăvăliei, cu ceasuri oprite și reflexia mea.

Îmi imaginam că ceasurile se opriseră pentru mine și Perla. N-am reușit s-o protejez cât a fost în viață, dar credeam că mai am o șansă să o găsesc în moarte. Îmi spuneam că și-ar dori asta, și nu doar pentru că voia să mă vadă. Perla și-ar fi dorit să mor, pentru că mă cunoștea, pentru că știa cât de insuportabil ar fi pentru spiritul meu ca Mengele să scape nepedepsit, departe de eforturile mele disperate și de setea mea de dreptate. Chiar dacă nu mă reîntâlneam cu ea – eșecul acesta

era mai mult decât puteam îndura.

Iar, dacă exista cu adevărat viață după moarte, ne puteam angaja la noi sarcini și împărțiri.

Perla putea prelua speranța că lumea nu va uita niciodată ce-a făcut.

Eu puteam prelua convingerea că nu se va mai întâmpla niciodată.

Nimeni nu ne va mai numi *mischlinge*. În viața aceea, nu va fi nevoie de un asemenea cuvânt.

Chiar atunci am ajuns la destinație. O mănușă roșie era înfiptă în gard, ca o inimă sfâșiată. Pavajul din fața zidurilor dărăpănate ale orfelinatului era zdrobit, râmele ieșeau din peticele de pământ descoperite, tufele de trandafiri își dezveleau rădăcinile, iar spinii arătau spre ciocănelul de fier de la ușa roșie, un leu semeț, dar cam tocit de vreme. Am șters roua de pe prețul de la intrare și am pus Bebelușul pe el. Nu eram o brută – am avut grijă să fie învelit în pătura care îi aparținuse mamei sale. Bebelușul părea mulțumit – gângurea și își agita vesel pumnii. I-am băgat degetul mare în gură. Măcar atât puteam face pentru el, dar, o clipă mai târziu, a început să plângă. Am dat să plec și aș fi făcut-o rapid, aș fi ieșit pe poartă în stradă și aș fi înghițit pastila într-un colț retras, dar nu mă uitam pe unde merg și m-am ciocnit de un bărbat. Nu purta palton; avea haine jerpelite și pantofi zdrențuiți. Nu avea față – mai bine zis, nu i-o vedeam eu, pentru că era ascunsă în spatele unui ziar sovietic. Literele țipau pe prima pagină. I-am cerut scuze. El mi-a cerut mie. Sau a fost cât pe ce. Dintr-un motiv neștiut, s-a oprit în mijlocul propoziției. Apoi m-a apucat de brațul marcat și ziarul a căzut la picioarele mele.

Acolo, pe prima pagină, era un chip pe care îl cunoșteam mai bine decât pe oricare altul. Plutea într-o mare de alte chipuri, din spatele gratiilor atât de familiare.

De sus, o picătură a alunecat pe pagină, amenințând să acopere chipul. Crezând că e de la ploaie, am ridicat ziarul de jos și atunci am auzit plânsetele.

Poate vă întrebați cum e posibil să recunoști un om după plânset, când, în toți anii petrecuți împreună, nu l-am auzit nici măcar o dată să plângă. Râsul era sunetul lui preferat, iar strigătele de frustrare răsunau deseori în zilele dinainte să dispară, când se chinuia să negocieze cu ceilalți bărbați din

ghetou, toți dornici să ajute și toți cu idei divergente în privința acestui ajutor. Dar acolo, pe treptele orfelinatului, plânsetul lui punea capăt lungii noastre despărțiri.

— Trăiești, e tot ce-am putut să spun.

Tata m-a strâns în brațe. Plângea în hohote. În mod normal, suspinele m-ar fi făcut să-l privesc ca pe un străin, dar m-au refamiliarizat cu un om care știa ce înseamnă să cauți și să perseverezi, să ignori orice îndoială care încearcă să te descurajeze. N-ar fi trebuit să mă surprindă – tata nu s-a împăcat niciodată cu îndoielile. Iar acum, în ochii părintelui meu, se citea tot binele pe care l-am cunoscut vreodată și binele care avea să vină; erau lucruri de văzut, povești de ascultat și arme de lepădat. Pe prag, cuibărit în coșulețul lui, Bebelușul ne urmărea într-o liniște deplină. Cine zice că nou-născuții nu disting nimic se înșală amarnic. Am și dovada care să ateste asta, pentru că, în felul meu, în brațele tatei, mă simțeam ca un nou-născut.

Când l-am văzut pe tata, lumea s-a deschis pentru mine. Îi priveam chipul și mă simțeam transformată, înconjurată de noroc și miracole. Totul era sublim, iar ploaia se amesteca cu lacrimile noastre. Ce straniu, mi-am zis, că ploaia a rămas ploaie după toate câte-am pătimit! Unele lucruri erau neschimbate; asta era dovada. Alt lucru neschimbat: tata trăia și, când mă strângea la piept, îi auzeam inima! Nu prea știa ce să spună.

Și tatei îi pierise glasul. Mă mângâia pe față cu o mână bandajată, o mână care, deși mult încercată, încă își amintea chipul Perlei la fel de limpede ca pe al meu. Când mi-a tras un bobârnac peste nas, m-au podidit lacrimile.

Iar, printre ele, am încercat să-i spun că *zayde* a murit, dar a ieșit doar: *Apleacă-te puțin, tată. Ai o frunză în barbă.*

Am încercat să-i spun că a murit mama, dar am îngăimat doar: *Mama, mama.*

Am încercat să-i spun că Perla noastră, Perla mea… m-a oprit și m-a strâns în brațe și mai pătimaș. Îi simțeam buzele dezmierdându-mi creștetul capului în timp ce vorbea.

— Sunt atât de fericit că te-am găsit, a spus. În articolul ăsta scria că toți copiii s-au împrăștiat care încotro. Majoritatea au ajuns în tabere pentru strămutați. Unii la orfelinate. Gross-Rosen. Mauthausen. Călătoresc de câteva săptămâni, am schimbat tren după tren. Mă gândeam că o să obțin informații în

Łódź, dar m-am trezit în Varșovia. Prin ce minune te-am găsit aici?

Tata a râs și mi s-a părut că-l aud râzând și pe Bebeluș, în felul lui pruncesc. Nu reușeam să râd împreună cu ei. Eram prea absorbită de fotografia din ziarul pe care tata îl strângea în mână.

— Nu sunt eu, am zis.

Nu mă adresam doar tatei, ci și chipului surorii mele, care mă privea din fotografie, cu o figură speriată, chiar și când plutea pe deasupra locului care o chinuise într-atât, cuibărită în brațele unuia dintre puținii noștri protectori.

— Am crezut că ești tu, a spus tata. Tu ai expresia asta.

Tremura încontinuu, cu toate astea, nu știa cum să se miște; stăteam încremeniți, în fața ușii orfelinatului, și trăiam o bucurie de care puțini aveau parte.

— N-am auzit ce-ai spus, tată, am șoptit. Sunt surdă de-o ureche.

Nu era întru totul adevărat. Dar voiam să-l mai aud o dată rostind acele cuvinte. N-a trebuit să insist. Abia aștepta să-și repete bucuria, să mă țină în brațe.

— Am crezut că ești tu, a zis și m-a strâns atât de tare la piept, încât îi auzeam inima care ne recunoștea pierderea, chiar dacă vocea refuza. Uită-te la expresie, a șoptit.

Și atunci m-a zdrobit de-a dreptul, m-a înlănțuit cu asemenea forță, încât nu mai puteam să respir. Mă ținea atât de aproape, încât am simțit că mi se îndoaie coastele, dar, în mod curios, nu mă durea nimic și nici nu mă temeam câtuși de puțin că aș putea muri sufocată în brațele lui. Tata era un doctor bun și, la nevoie, putea respira în locul meu, nu la fel de bine ca Perla, dar începeam să cred, când am văzut-o…

Nu-mi venea să cred că îmi trecea un asemenea lucru prin cap.

Spune-i surorii mele că eu, zisese ea.

Perla trăia. Sau cel puțin scăpase din cușca de care mi-a povestit Mirko. Cineva a scos-o pe aceleași porți pe care am intrat împreună. După aceea nu știu ce s-a întâmplat, dar eram convinsă că picioarele ei aleargă mai repede decât ale altora, în dorința ei disperată de a ajunge la mine.

Ar fi trebuit să chiui, ar fi trebuit să dansez, dar descoperirea aceasta era mult prea sacră pentru a fi sărbătorită într-un mod atât de uman. Am luat Bebelușul în brațe și am pornit alături de

tata spre Grădina Zoologică. Loveam pietricelele cu piciorul și le priveam cum dau piept cu ploaia. Treceam Bebelușul de la unul la altul și discutam ca doi amici cu preocupări comune. Tata mi-a povestit despre Dachau, lagărul în care-l dusese cu atâta vreme în urmă poliția secretă. Aflam o mulțime de amănunte pe care mama nu mi le dezvăluise niciodată. Copilul bolnav pentru care ieșise din casă în miez de noapte exista, dar la fel și rezistența evreiască din rândurile căreia făcuse parte și tata. Cu acordul mamei, își riscase viața, aducând arme de contrabandă în ghetou, iar, în noaptea aceea, riscase un pic prea mult; fusese prins și bătut, apoi – nu voia să spună, dar bănuiam că-l urcaseră într-un camion sau într-un tren și îl duseseră departe de noi, într-un loc care, asemenea multora, proclama că munca îl va elibera.

I-am spus că Gestapoul ne-a anunțat că și-a pus capăt zilelor, aruncându-se în râul Ner.

— N-aș face niciodată așa ceva! a zis.

După care a lăsat capul în pământ și a recunoscut că, înainte ca ziarul rusesc să-i bucure sufletul cu imaginea aceea minunată, îl bătea acest gând în fiecare zi, de când se trezea, dar nu în apă, ci în ștreang. Amănuntul de la final – nu în apă, ci în ștreang – m-a făcut să înțeleg că omul care s-a întors nu era cel de altădată, ci o ființă nouă și distrusă, care nu se mai preocupa să-i dezvăluie fiicei sale doar frânturi din ororile lumii, pentru că acestea erau deja la fel de vizibile precum cicatricea care-i brăzda fruntea.

Tata m-a întrebat ce se întâmplase cu mine, cu noi, cu Perla. Nu puteam vorbi despre asemenea lucruri. I-am spus că nu mă simt pregătită să am grijă de bebelușul acesta, chiar dacă el considera că ar trebui să-i oferim un cămin. Nu vedeam bine, aveam o ureche vătămată. Nu eram în stare să am grijă de altcineva.

Tata a scos ziarul nostru iubit, l-a desfăcut și mi l-a pus sub nas, ca să nu scap de privirile surorii mele. Chiar și în poză, ea tot a noastră era.

— O vom găsi în viață, a jurat el. N-ar accepta să plece din lumea asta fără tine.

Începeam să redescoperim relația noastră de altădată, cu mici modificări. Plimbarea de acum era ceva nou. Pentru prima oară de când mă știam, mergeam alături de el. Știam că, dacă-l

lăsam, m-ar fi urcat pe umerii lui; m-ar fi ridicat cât mai sus, ca să afle tot orașul că Janusz Zamorski nu numai că e încă bărbat, dar și un tată care și-a regăsit o parte din familie, tatăl a două fete gemene pe care le iubea, cu toate diferențele dintre ele.

Dar nu mi-a propus să mă plimbe în cârcă, la fel ca în vremea copilăriei, pentru că, dacă mă răsfăța astfel, cine îi mai purta de grijă Bebelușului?

Tata s-a îndrăgostit imediat de copil. L-a studiat, cum face orice doctor care se respectă, i-a admirat pieptul lat și respirația regulată. Nici prin gând nu ți-ar trece, a zis, gâdilându-l, că ăsta e un chip de copil născut pe timp de război.

Îmi dădeam seama că nu-l puteam lăsa într-un coș sau la un orfelinat, câtă vreme tata avea un cuvânt de spus. Dar nu-l doream. Mai bine zis, nu-l doream până când n-o aveam pe Perla lângă mine, pentru că abia atunci aș fi știut sigur că pot să-mi continui viața. Probabil Bebelușul mi-a ghicit gândurile, le-a intuit așa cum fac nou-născuții, pentru că, într-o clipă, s-a făcut și mai frumos; a deschis buzele și a anunțat discret că îi este foame. Era, fără îndoială, un copil încântător, dar comportamentul lui plăcut nu reușea să-mi alunge dubiile. Am cântărit cu grijă situația în timp ce înaintam pe străzi.

— Îi e foame, a zis tata, arătând spre gura pofticioasă a Bebelușului. Trebuie să facem rost de ceva de mâncare pentru el.

Discuțiile dintre mine și tata s-au bazat dintotdeauna pe negociere. Dacă accept să am grijă de copil, i-am zis, trebuie să faci ceva pentru mine. Ce anume? m-a întrebat. Se aștepta la ceva nostim. Se aștepta să fac o glumă. Dar nu-mi venea nici una în minte.

Te rog să iei pastila asta, l-am implorat, și s-o îngropi undeva unde n-o pot găsi.

Am întocmit o listă de pe care tăiam nume. Nume de orfelinate, de tabere de strămutați, de mănăstiri, toate locurile în care puteai căuta o persoană în perioada aceea. Un fermier ne-a dus în localitățile din jurul Varșoviei. Am mers la Ząbki, Zielonka și Marki.

— Ați văzut o fată care seamănă cu ea? întreba tata și mă împingea în față.

— Am văzut atâtea fete, ne răspundeau măicuțele,

oficialitățile, călugării sau paznicii.

— Are un număr pe braț, spuneam eu și li-l arătam pe al meu.

— Nu e de nici un folos, ziceau ei, cu ochii în zare.

De multe ori, parcă nu-și puteau dezlipi ochii de la ea.

— Are și alte semne distinctive, insistam eu. Dacă mai are păr, poartă o agrafă albastră în el. Dacă mai are picioare, are genunchi noduroși. N-aveți cum să n-o remarcați.

Oamenii ne zâmbeau și ne trimiteau în cutare sau cutare loc. Sigur o să apară la un moment dat, ne îmbărbătau ei. Asta în cazul în care trăia, adăugau.

— Bineînțeles că trăiește, spuneam noi și le arătam fotografia din ziar. Uitați-vă la fața ei!

Singurul lucru care ne rămânea de făcut, după ce ne încheiam vizitele, era să ne uităm în ziar. Acolo, Perla stătea în brațele doctoriței Miri, cu garduri de-o parte și de alta, de parcă erau prizoniere într-o grădină înconjurată de tufe de sârmă. Dacă te uitai îndelung la fotografie, simțeai strânsoarea brațelor doctoriței sau mușcătura gerului. De câte ori reveneam acasă la Feliks, ziarul era cazat în sertarul de la măsuța de toaletă a tatei, alături de armele noastre. Îl ținea acolo pentru că mă uitam prea mult la el, mi-a explicat tata. Trebuia să-mi impună anumite reguli, spre binele meu. Avea perfectă dreptate. Dacă mă uitam la fotografie dimineața, nu reușeam să mănânc nimic. Dacă mă uitam la ea seara, îmi pierea somnul. Așa că întâlnirile mele cu fotografia aveau loc doar după-amiaza. Dacă o priveam cu ambii ochi împăienjeniți, îmi era mai ușor să-mi închipui că și ea se uită la mine.

Probabil de-asta s-au inventat lacrimile, mă gândeam eu.

În prima zi de martie, i-am mărturisit tatei cât de neroadă am fost că l-am ascultat pe Mengele și am crezut că sunt nemuritoare. Numai vremea era de vină – ea m-a amăgit cu frumusețea ei. Brândușele începeau să scoată capetele în casele animalelor. Păsările s-au întors. Clădirile începeau să se înalțe semețe. Bebelușul se făcuse rotofei și vânjos datorită laptelui doicii. Totul era atât de minunat, încât nu puteam decât să plec capul smerită și să-mi destăinui secretele – eram convinsă că tatei o să-i fie rușine de comportamentul meu. Dar mi-a spus că am făcut ce trebuia ca să scap cu viață. Apoi l-a chemat pe Feliks, să ne spună o poveste.

— Doar datorită unei înjurături, sau mai multora, am supraviețuit, a zis el. Când m-au dus la Łódź, am mărșăluit alături de ceilalți prizonieri, pe marginea drumurilor, pe câmpuri. Deseori se întâmpla să întâlnim evrei deghizați. Mă îmbărbătam că ne vor salva, dacă vor avea ocazia. Nu conta că ei nu făceau nimic care să-mi întărească această convingere. Aveam grijă să nu mă uit la ei. Mi-era teamă că se vor rușina și vor fi nevoiți să ni se alăture. Într-o zi, când eram sigur că o să mor de foame, am luat-o pe câmpul unui preot. Țăranii culegeau cartofi și-i încărcau într-o căruță. În vârful mormanului de cartofi, stătea un evreu bătrân. Spre deosebire de alții care se deghizau, acesta nu-și tăiase perciunii. Când ne-a văzut, s-a închinat repede, de parcă îl îngrozea să fie atât de aproape de unii ca noi. Era atât de fals gestul lui, încât mă mira că reușise să scape atâta vreme neprins. Următorul lui gest, însă, m-a făcut să înțeleg cât de mult îi subestimasem ingeniozitatea. A întins mâna la spate, a luat un cartof și l-a aruncat spre mine, cu o înjurătură! Apoi a mai strigat o înjurătură. Și încă una. De fiecare dată când ne înjura, mai arunca un cartof. Sudalmele lui ne-au însoțit până când am traversat câmpul și am ajuns la șosea, dar știam toți ce semnifică – erau înjurături care să ne țină în viață.

L-aș fi întrebat pe tata cum poate fi atât de convins de acest lucru, dar nu voiam să-mi mărturisesc îndoielile. Așa că l-am ciupit pe Feliks și a întrebat el în locul meu. Deși ușor speriat de această comuniune de gânduri dintre noi, a răspuns.

— Se vedea pe fața lui, a zis. Înjurăturile erau binecuvântări mascate. Voia să adun acei cartofi și să trăiesc.

S-a tras cu degetele de vârful nasului, cum făcea mereu când cădea pe gânduri, după care și-a lăsat capul în mâini, astfel încât, vrând, nevrând, trebuia să mă uit la cicatricea care îi șerpuia peste față și pielea capului.

— Îmi dau seama că, sub blestemul lui Mengele, nu se ascundea nimic bun. Dar, crede-mă, n-ai de ce să te învinovățești că ai luat blestemul nebunului – cu toate minciunile și manipulările lui – și te-ai folosit de el ca să supraviețuiești. Înțelegi ce spun?

Înțelegeam foarte bine. Apoi am mințit și i-am spus tatei că o să mă consolez cu povestea lui cu legumele blestemate. Pentru el sigur era o alinare. Ani mai târziu, când a murit tata, cu ochii

începețoșați de boală, întins pe patul lui, eu și Feliks l-am văzut cum ridica brațele în aer, de parcă încerca să prindă un obiect. Degetele i se mișcau cu o viteză ciudată, nefirească pentru un muribund, iar ochii orbi îi alergau dintr-o parte în alta, urmărind traiectoria sfântă a unui cartof în zbor.

Tata s-a străduit cât a putut de bine să ne pună pe picioare, dar am aflat în scurt timp că și el era la fel de zdrobit. S-a dus singur la Łódź pentru că se temea de ce-o să găsească acolo. La întoarcere, a clătinat din cap zile în șir. Am căutat să întâlnim și alți refugiați din Varșovia, toți dornici să se adune laolaltă.

— Ați văzut-o pe Perla? îi întreba tata și mă împingea în față.

Nimeni n-o văzuse.

Tata admira reînvierea Varșoviei și spunea că vrea să rămână aici, ca să-l ajute pe Feliks să-și reconstruiască casa. Dar, în ciuda numeroaselor lui talente, mâinile sale nu erau făcute să reclădească încăperi și să îndrepte pereți. Ele erau obișnuite să consulte, să vindece răni, să prescrie remedii. Iar Feliks, cu toate că mânuia cu îndemânare toporișca, cuțitul și pistolul și era un maestru al minciunilor, ca și mine, habar nu avea să restaureze o casă. Dar amândoi erau hotărâți să urmeze exemplul orașului și să reconstruiască.

Umblau de colo colo strigând voioși, înarmați cu ciocane, și demolau zidurile surpate. Eu și Bebelușul stăteam cocoțați pe undeva și-i priveam cum se chinuiesc să îndrepte pavajul și să repare clanțele și nu puteam să nu mă întreb dacă nu cumva se dedică acestei activități ca să-și mai ia gândul de la Perla. Își luau ciocanele și cuiele, dar nu trecea mult și se speriau atât de tare de propriile bocăneli încât erau nevoiți să se oprească. Reconstrucția unei case îți amintește mult de zgomotele războiului, de sentimentul de captivitate – atâtea bubuieli și cărămizi prăbușite, atâtea scrâșnete de piatră.

În ceea ce mă privea, îmi petreceam timpul învățându-l pe Bebeluș lecții pe care le deprinsesem de la Tatăl Gemenilor, de la *zayde* sau din cartea mea de anatomie. Măcar atât puteam face, ca să-i ofer anumite avantaje și să-i ascut mintea, astfel încât, dacă vreodată ajungea cobaiul cuiva, să se descurce mai bine decât alții. Trebuia să rostim cuvintele cât mai repede cu putință, înainte să fie furate. Trebuia să consolidăm cuvintele, să le întregim. Zi de zi, încercam să memorez tot ce găseam,

astfel încât, dacă eram vreodată prinși iar, să am cuvinte care să ne înveselească, cuvinte care să ne dea puterea să îndurăm. *Mai înainte de mare, pământ și de cer*, recitam în cinstea lui Mirko, *care totul acoperea, una-n tot universul era a naturii față – un întreg fără formă!* Iar Bebelușului, în speranța că-i voi induce primul cuvânt, îi șopteam: *Perla, Perla, Perla.* Ca și când doar cea mai nevinovată șoaptă ar fi putut-o aduce înapoi. Ca și când, dacă îi pronunța numele, Perla ar fi reapărut în fața noastră, în pași de dans. Cu o coroană de iarbă-neagră pe cap și pantofi noi în picioare.

Nu puteam nega că lucrurile începeau să înflorească în Varșovia. Bebelușul vărsa destule lacrimi cât să ude un tei și nici eu nu mă lăsam mai prejos, deși aveam grijă să plâng doar în preajma unui viespar, ca să pot spune că m-au înțepat, în caz că îmi vedea cineva suferința. Dar oamenii îmi vedeau deseori suferința. În general, oamenii care veneau la Grădina Zoologică. Rezistența evreiască operase în numeroasele ei clădiri, gropi și peșteri. Acum refugiații veneau să-și caute fiii și fiicele care se ascunseseră în vizuinile viezurilor, așteptând să fie transportați în altă parte. Printre acești căutători erau și multe mame, iar când treceau pe acolo, se opreau să țină copilul în brațe și, după ce se uitau în ochii lui căprui, care mai de care îmi oferea sfaturi. Îmi spuneau să-l înfășez strâns și-mi arătau cum să-l îmbăiez, ca să nu mai arate ca o sălbăticiune.

De câte ori îl îmbăiam în găleata lui, conștientizam cât de mult depinde viața băiatului de mine. Era atât de vulnerabil, o rățușcă negricioasă cu un gât mic și firav. În timp ce-l spălam, mă gândeam ce i-aș putea spune despre mama lui într-o bună zi, despre cum m-a pus s-o omor și mi-a îndrumat mâna în care țineam cuțitul. Încercam să născocesc o moarte mai plăcută, mai pitorească. Ceva cu ninsoare. Ceva fără cuțite. Dar, în Varșovia, imaginația părea să mă fi părăsit. Habar n-aveam unde se dusese, dar speram să nu macine pe altcineva așa cum mă măcinase pe mine. Mai presus de orice, îmi doream ca imaginația mea să moară. Nu mai avea ce căuta în lumea asta, după război. Pe vremuri, mi-am zis, eram bucuroasă să trăiesc pentru altcineva, să merg înainte de dragul ei. Fără ea însă, eram doar cobaiul unui nebun, un răzbunător ratat, o fată care n-a murit atunci când trebuia.

Tata mi-a observat tristețea. Mi-a spus să nu-mi pierd

speranța. Mi-a spus că avem o țară atât de sfărâmată, încât era ușor ca Perla să se fi strecurat și ascuns într-un ungher nevăzut. Spunea asta în fiecare zi când mergeam la orfelinat, ca să verificăm dacă nu fusese cumva adusă acolo. Dar nimeni cu chipul meu nu privea pe fereastră și nimeni cu vocea mea nu cânta la poartă.

— Dacă n-o găsim…, am zis într-o zi, pe drumul de întoarcere, dar n-am apucat să-mi termin ideea.

Gândurile mi s-au corectat pe neașteptate în clipa în care un câine vagabond s-a înființat lângă mine, după care s-a apropiat de tata și s-a prăbușit la picioarele lui. Era o potaie urâtă și plină de noroi. Judecând după starea labelor lui, bătuse drum lung, în căutarea cuiva. Ne mirosise, probabil, că duceam aceeași luptă.

Tata se gândea că animalul o să mă binedispună. Nu se înșela. Îmi plăcea firea ocrotitoare a potăii, promptitudinea cu care lătra și mârâia la oricine îndrăznea să ridice glasul la mine. Câinele ăsta, i-am zis lui Feliks, ar fi fost un adversar pe măsura lui Mengele. Feliks nu m-a contrazis.

— Mă bucur că o să cunoască doar grădina asta zoologică, a spus el. Nu și Menajeria.

Împreună, priveam câinele cum sapă tuneluri prin cuștile animalelor. Îi făcea o plăcere nemărginită și nu puteam decât să sper ca, în joaca lui, să nu dezgroape vreodată pastila îngropată de tata în curte. Știam că, dacă văd pastila într-un moment de slăbiciune, nu voi rezista sfârșitului ispititor pe care mi-l promitea albeața ei.

Feliks mi-a ghicit gândurile. Și el m-a asigurat că Perla se va întoarce. Poate că așteaptă să vină animalele înapoi la zoo, mi-a spus. M-a informat că soția administratorului intenționa să facă o vizită la fața locului, iar lumea vorbea deja despre redeschiderea grădinii. În curând, animalele vor intra două câte două în casele lor. Dădeam târcoale cuștilor, așteptând să se adeverească spusele lui Feliks, și încercam să nu mă gândesc la cuștile pe care le-am cunoscut.

Dar în ziua despre care vreau să vă vorbesc, în Varșovia, nu a ajuns un animal, ci un sicriu. Nu eram de față când l-au coborât în stradă. N-am auzit strigătele directoarei orfelinatului când l-a deschis.

Eram pe câmp cu Bebelușul și câinele. Îl antrenam pe câine să fie mai puternic. Îi plăcea să cerșească și nu reușeam în nici un

chip să-l dezvăț. Nu era indicat să cerșești într-o perioadă atât de nesigură. Așa că l-am învățat ceva nou – să danseze. De câte ori dansa câinele, îl auzeam pe *zayde* râzând. Nu credeam să-l mai aud vreodată pe *zayde* râzând, dar s-a întâmplat. Chicotea de mama focului și se bătea cu palmele peste genunchi. Nu era ceva fantomatic sau născut din amintiri, ci limpede și cristalin ca apa de izvor. Privind câinele acela jigărit cum valsează, am reînceput să visez.

În ziua aceea, exersam pe câmp, în vreme ce Bebelușul stătea tolănit în iarbă, un public deloc interesat. Aveam și un soi de muzică. În depărtare, se auzeau muncitorii care așezau caldarâmul, piatră cu piatră – pietrele cântau, iar clinchetele lor răsunau în tot orașul, până în coroanele merilor pădureți. Din când în când, un graur își anunța prezența, triluind atât de puternic, încât tremura din tot corpușorul. Pe muzica aceasta a pietrei, a păsării și a râsului lui *zayde*, câinele își executa coregrafia.

I-am spus câinelui că trebuie să exerseze. Poate, într-o zi, o să-l descopere cineva și o să-l folosească într-un film. Ăsta ar putea fi viitorul nostru, n-aveam dreptate? Câinele nu era de acord cu mine. Detesta să exerseze la fel de mult ca Perla; nu-l interesa să-și demonstreze talentul artistic. Cu toate acestea, dansa pentru mine, iar eu îl aplaudam la fiecare rotire completă.

Dar, când m-am oprit din aplaudat, am auzit în continuare bătăi din palme. Cineva aplauda în spatele nostru. M-am înroșit la față. Să-ți dresezi câinele să danseze nu e ceva de laudă; e o ocupație pentru cei singuratici, un soi de piruetă tristă.

Când m-am uitat peste umăr, m-am văzut pe mine. Mai bine zis, am văzut o fată, o fată puternică, o fată care nu mai era singură. Era mai fericită decât credeam că aș mai putea fi vreodată. Bătea din palme și zâmbea, iar câinele s-a dus fuga la ea și s-a gudurat la picioarele ei, uitând de orice spectacol. Totuși, fata continua să aplaude. Aplauda chiar dacă avea două cârje proptite sub brațe.

Ați avut vreodată ocazia să vă vedeți cea mai bună parte a voastră, de la o oarecare distanță? O distanță pe care nu o mai credeați posibilă după o despărțire atât de lungă? În cazul în care vi s-a întâmplat, sunt convinsă că știți ce sentiment minunat te încearcă. Îmi tresălta inima de bucuria revederii, iar limba îmi înlemnise îmbătată de fericire. Splina i-a anunțat pe

plămâni că au pierdut un pariu important – V-am zis eu! spunea splina –, iar gândurile, gândurile mele optimiste se tot gândeau la un viitor pe care-l credeau pierdut.

A lăsat cârjele jos și ne-am așezat spate în spate, coloană în coloană, ca atunci când ne jucam jocul nostru.

Recunosc că am tras cu ochiul la desenul ei.

Nu ca să trișez, ci pentru că era sora mea. Trebuia s-o văd. Sunt sigură că mă înțelegeți.

PERLA. 22. Nu e niciodată sfârșitul

Și am desenat maci. I-am desenat sub formă de muguri ce s-ar putea să nu cunoască niciodată înflorirea, i-am desenat pentru mama și *zayde*, după care am adăugat un râu pentru tata. Am desenat un tren, un pian și un cal. Am desenat copiii pe care îi va avea Stașa și copiii pe care eu nu-i voi putea avea niciodată. Am desenat vapoare care să ne ducă departe de Polonia și avioane care să ne aducă înapoi. N-am desenat nici o seringă; n-am desenat cârje și cu atât mai puțin pe omul care ne-a distrus. Dar am desenat ceruri ce ne vor ocroti veșnic și copaci ce vor adăposti două fete care, poate, nu vor mai fi niciodată întregi, și, abia după ce am terminat de desenat, sora mea a rupt tăcerea.

— Hai să mai încercăm o dată, a zis Stașa.

Nu era nevoie să spună mai mult. Știam la ce se referă – trebuia să învățăm să iubim din nou lumea.

MULȚUMIRI

Recunoștința mea profundă se îndreaptă către:

Jim Rutman, pentru timpul investit cu atâta grație în scriitura mea și anii în care mi-ai oferit perspective strălucite, care au luminat calea pentru acest roman. N-ar fi existat fără tine.

Lee Boudreaux, redactor-eroină dincolo de orice comparație – rămân mereu uimită de angajamentul pe care ți-l asumi față de orice vis, suferință și dor.

Reagan Arthur, Michael Pietsch, Judy Clain, Jayne Yaffe Kemp, Carina Guiterman, Tracy Roe, Kapo Ng, Sean Ford, Carrie Neill, Nicole Dewey și echipele de la Little, Brown and Company și de la Lee Boudreaux Books, cu care am avut norocul să colaborez. Szilvia Molnar, Danielle Bukowski, Brian Egan și oamenii nemaipomeniți de la Sterling Lord Literistic. Toți editorii mei străini, care au primit această carte cu brațele deschise.

David Berg Foundation, pentru sprijinul deosebit, precum și către profesorii și colegii de la Columbia.

Pranav Behari și Adam Kaplan, familia mea literară, atât de dragă și neprețuită.

Stephen O'Connor, Lydia Millet, Joyce Polansky, Karen Russell, George Sanchez, Rudy Browne – mă minunez și acum că am avut șansa să mă bucur de prietenia și de influența voastră.

Familiile Konar, Cruze, Kim și So. Bunica și bunicul – *słońce i księżyc*. Jonathan și Coco (pentru că întotdeauna și-au asumat veselia și viitorul).

Părinții mei, al căror optimism și atenție la frumos au fost salvarea mea. (În special tatăl meu care mi-a oferit un câmp atunci când aveam mai mare nevoie de el.)

Philip Kim – pentru geniu, animale, sprijin și glume. Cum poate cineva să scrie fără ajutorul tău este peste puterile mele de înțelegere.

Iar acum, cuvintele nu pot fi nicicând îndeajuns. Dar trebuie să încerc să le mulțumesc Evei Mozes Ker și lui Miriam Mozes

Zeiger pentru inspirația oferită de relația lor frățească și spiritul lor tânăr. Și trebuie să încerc, din nou, să le mulțumesc lui Zvi Spiegel, Gisella Perl, Alex Dekel și nenumăraților martori nemenționați ale căror povești au făcut posibile aceste pagini. Această carte trăiește doar prin amintirile voastre.

NOTA AUTOAREI

Inspirația inițială a acestei cărți poate fi găsită în remarcabila carte *Children of the Flames* scrisă de Lucette Matalon Lagnado și Sheila Cohn Dekel. De asemenea, le sunt profund îndatorată următorilor: Sara Nomberg-Przytyk, autoarea cărții *Auschwitz: True Tales from a Grotesque Land*; Tadeusz Borowski, autorul volumului de proză scurtă *This Way for the Gas, Ladies and Gentlemen*; Eva Mozes Kor și Mary Wright, autoarele cărții *Echoes from Auschwitz: Dr. Mengele's Twins*; Arnost Lustig, autorul cărții *Children of the Holocaust*; Elie Wiesel, autorul romanului *Noaptea*; Diane Ackerman, autoarea cărții *Grădina speranței*; George Eisen, autorul volumului *Children and Play in the Holocaust: Games Among the Shadows*; Isaac Kowalski, autorul cărții *Anthology on Armed Jewish Resistance 1939–1945*; Rich Cohen, autorul cărții *The Avengers*; Mary Lowenthal Felstiner, autoarea volumului *To Paint Her Life: Charlotte Salomon in the Nazi Era*; dr. Gisella Perl, autoarea volumului *I Was a Doctor in Auschwitz*; Anne Michaels, autoarea romanului *Imagini fugare*; Robert Jay Lifton, autorul volumului *Medicii naziști*; Primo Levi, autorul cărților *Mai este oare acesta un om?, Sistemul periodic, Cei aleși și cei dangați*; și operelor lui Paul Celan și Dan Pagis.